

การพัฒนาองค์ความรู้ระดับปฐมวัยสู่ท้องถิ่น

โดย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สรวงพร กุศลส่ง

ได้รับทุนอุดหนุนจากงบประมาณแผ่นดิน

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

พ.ศ. 2554

กิตติกรรมประกาศ

โครงการวิจัยฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยการสนับสนุนด้านงบประมาณ และวิชาการจากสำนักงานงบประมาณและสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) รวมทั้งได้รับความอนุเคราะห์จากมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ สภาวิจัยแห่งชาติ ในด้านงบประมาณ และการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทำให้การดำเนินการสัมฤทธิ์ผลตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณนายกองค์การบริหารส่วนตำบลคงมูลเหล็ก นายกเทศมนตรีตงขุย ผู้อำนวยการโรงเรียนชัยขลุ้ง และอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ที่ให้ความอนุเคราะห์ด้านอาคารสถานที่ ในการวิจัยครั้งนี้

ขอขอบคุณคณะวิจัยทุกท่าน รวมทั้งบุคลากรทางการศึกษาระดับปฐมวัย ครู ผู้ปกครอง และนักศึกษาโปรแกรมวิชาการศึกษาปฐมวัยที่ให้ความร่วมมือในการทดลองทำการศึกษาวิจัยครั้งนี้ จนสำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งเป้าหมายไว้

คุณค่าและประโยชน์ของโครงการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นเครื่องบูชาพระคุณบิดา มารดา และบูรพาจารย์ ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ อบรมสั่งสอน แนะนำแนวทาง จนสามารถสำเร็จบรรลุผล และก่อประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจศึกษาต่อไป

สรวยพร กุศลส่ง

มีนาคม 2555

ชื่อเรื่อง โครงการวิจัย : การพัฒนาองค์ความรู้ระดับปฐมวัยสู่ท้องถิ่น
ผู้วิจัย ผู้ช่วยศาสตราจารย์สรวงพร กุศลส่ง
ปีดำเนินการวิจัย 2554

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการพัฒนาองค์ความรู้ของบุคลากรในสถานศึกษาระดับปฐมวัย และปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาองค์ความรู้ของบุคลากรในสถานศึกษาระดับปฐมวัยในจังหวัดเพชรบูรณ์

กลุ่มเป้าหมาย คือ ครูปฐมวัยจากศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนตำบลงมูลเหล็ก โรงเรียนรัฐบาลสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์(บ้านชัยขลุ่ย) และโรงเรียนเทศบาลสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์(เทศบาลตำบลขลุ่ย) จำนวน 25 คน ผู้ปกครอง และบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับเด็กปฐมวัยจากศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนตำบลงมูลเหล็ก โรงเรียนรัฐบาลสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์(บ้านชัยขลุ่ย) และโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์(เทศบาลตำบลขลุ่ย) จำนวน 135 คน รวม 160 คน ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามความพึงพอใจของครูในสถานศึกษาที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นซึ่งมีความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าคะแนนเฉลี่ย ค่าความแปรปรวน หาค่าความเที่ยงตรง และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาองค์ความรู้ระดับปฐมวัยสู่ท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่าครู ผู้ปกครอง และบุคลากรทางการศึกษาระดับปฐมวัยเห็นด้วยกับการที่สถานศึกษามุ่งการเตรียมความพร้อมตามแผนการจัดประสบการณ์ในระดับปฐมวัย ซึ่งเป็นความพร้อมทางด้านร่างกาย, อารมณ์-จิตใจ, สังคม, สติปัญญา โดยผ่านการจัดกิจกรรม 6 กิจกรรมหลัก รวมทั้งด้านศิลปะ เช่น การปั้น วาด ปับ นึก ตัดปะ ฯลฯ อีกทั้งเห็นด้วยที่มีการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้ปกครอง และครูผ่านสมุดพฤติกรรม เพราะจะเป็นการชี้แจงและแจ้งให้ผู้ปกครองทราบถึงพฤติกรรมและพัฒนาการในด้านต่างๆ ของเด็กปฐมวัยทำให้ได้รับความร่วมมือในการพัฒนาให้เด็กมีความพร้อมทั้งที่บ้านและสถานศึกษาไปในทิศทางเดียวกัน

สำหรับด้านบุคลากรที่ให้บริการด้านการศึกษา เห็นด้วยกับการที่ครูมีความเอาใจใส่ต่อเด็กมีความรักเด็ก มีบุคลิกภาพ และการแต่งกายเรียบร้อย มีอารมณ์ดี มีมารยาท มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อเด็กปฐมวัยและผู้ปกครอง ส่วนที่ไม่แน่ใจ คือ ประสบการณ์ในการทำงานและครูมีความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาเด็กปฐมวัย

ส่วนด้านกิจกรรมเสริมหลักสูตร เห็นด้วยที่สถานศึกษามีการพาเด็กไปปฏิบัติกิจกรรมในวันสำคัญ เพื่อปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และจิตสำนึกที่ดี เพื่อมุ่งเน้นให้เด็กได้มีการพัฒนาการที่เหมาะสมสถานศึกษาควรมีการจัดให้บริการประกันอุบัติเหตุ ดังนั้นการป้องกันความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นจะทำให้บรรเทาความเดือดร้อนของผู้ปกครองได้เป็นอย่างมาก โรงเรียนควรมีการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม และมีการส่งข้อมูลข่าวสารผ่านสารสัมพันธ์ เดือนละ 1 ครั้ง ให้แก่ผู้ปกครอง สถานศึกษาควรส่งเสริมและสนับสนุนการจัดกิจกรรม เพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัย

Title : The Development of preschool knowledge to locality

Researcher : Associate professor Suangporn Kusonsong Year of Research : 2011

Abstract

The research this time have the objective for studies knowledge development of the personnel in level school primes and the factor that affect knowledge development of the personnel in level school prime in the Phetchabun

Target group be a teacher primes zero from develop zero pre-school university government officer Phetchaboon child develops pre-school affiliated with organization child governs Tumbol jungle cause iron part the government school is under area education Phetchabun office (a house absorbs an uncle) and the municipal school is under area education Phetchabun office (municipal jungle fuzz district) 25 persons amounts guardian and pertaining to child personnel primes zero from develop zero pre-school university government officer Phetchabun child develops the pre-school child are under the organization govern Tumbol jungle cause iron part the government school is under area education Phetchabun office (a house absorbs an uncle) and the school is under area education Phetchabun office (municipal jungle fuzz district) 135 persons amounts total up 160 persons which get come to by the filtration likes [model] to specify a tool that use to is contentment questionnaire of a teacher in the school where the researcher establishes which be valuable both of confidence equals to the statistics that use in data analysis for example percentage point average value the vary value seek accuracy value and the part deviates the standard

The research result meets that knowledge level development primes to the locality in the Phetchabun meet that teacher guardian and way education level personnel primes to agree with with regard to the school is bound for the analysis prepare the readiness follow very experience conspiracy in the level prime which be the readiness in the body the temper is the mind is the social is intelligence by change 6 activity activity pillar arrangements and arts side such as molding sketch rip cut mend etc. moreover agree at have the communication between a guardian and a teacher changes behaviour notebook because will the explanation and inform to give a guardian know about the behaviour and the development in the sense of all of a child primes to

make receive the cooperation in the development gives a child has the readiness though a house and the school go to in same direction

For personnel side that service education side agree with regard to a teacher has the carefulness builds [wasp] a child there is child love there is the personality and orderly dressing have be in a good temper be well-mannered there is a human is related to that good build [wasp] a child primes and a guardian the part that is not sure be the experience in the work and a teacher are omniscient the understanding in child development prime

Side activity part adds the course agree at the school has child carrying goes to minister the activity in the important day for establish the virtue morality and good conscious for emphasize give a child has the development with regard to is appropriate the school is supposed to the arrangement services to guarantee an accident thus risk prevention will that might happen to make abate the trouble has of a guardian very much the school is supposed to environment arrangement that is appropriate and have sending news information changes a substance is related to month vacate 1 time to a guardian the school should encourage and support activity arrangement for develop a child primes

สารบัญ

เรื่อง

หน้า

บทคัดย่อ

กิตติกรรมประกาศ

บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า.....	4
ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า.....	4
กลุ่มเป้าหมายที่ได้รับประโยชน์.....	5
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	6
สมมติฐานการวิจัย.....	7
ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย.....	7
กรอบแนวคิด.....	7
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	8
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนากระบวนการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย.....	9
ความหมายของการศึกษา.....	9
ความสำคัญของการศึกษา.....	10
ความมุ่งหมายของการศึกษา.....	11
กระบวนการเรียนรู้.....	12
ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้.....	17
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	19
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดองค์ความรู้ระดับปฐมวัย.....	28
ความหมายของการจัดการเรียนการสอน.....	28
องค์ความรู้.....	34
การจัดกิจกรรมแหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติสำหรับเด็กปฐมวัย.....	37
การจัดกิจกรรมรับประทานอาหารสำหรับเด็กปฐมวัย.....	49
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	72

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง

หน้า

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสถานศึกษาระดับปฐมวัย.....	74
แนวการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย.....	74
ประเภทการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสำหรับเด็กปฐมวัย.....	76
สื่อการเรียนการสอน.....	82
จิตวิทยาการศึกษากับครู.....	87
คุณลักษณะของครูปฐมวัย.....	87
สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย.....	89
การจัดบริการสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยด้านการศึกษา.....	101
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	114
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	116
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	116
ขั้นตอนการดำเนินงาน.....	117
เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า.....	125
การสร้างเครื่องมือในการวิจัย.....	125
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	125
การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	128
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	129
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	130
ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	131
สภาพการจัดการเรียนการสอนของครูในสถานศึกษา.....	135
ปัญหาที่พบและความต้องการในการจัดการเรียนการสอนครูในสถานศึกษา.....	141
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	151
ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า.....	151
สมมติฐานการวิจัย.....	151
ระยะเวลาการวิจัย.....	151
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	151

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง

หน้า

ขั้นตอนการดำเนินงาน.....	152
สรุปผลการวิจัย.....	153
การอภิปรายผล.....	154
ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป.....	157
บรรณานุกรม	
ภาคผนวก	
ประวัติผู้วิจัย	

สารบัญตาราง

ตาราง

หน้า

การนำแนวคิดของกลุ่มพฤติกรรมนิยมมาใช้ในการศึกษา.....	18
แบบแผนการวิจัยและการดำเนินงานโครงการวิจัย 5 ระยะ.....	122
ตารางที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	131
ตารางที่ 2 ลักษณะการจัดการเรียนการสอนของครู.....	135
ตารางที่ 3 แนวการจัดการเรียนการสอนของครู.....	138
ตารางที่ 4 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนก่อนและหลังการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ.....	143

สารบัญภาพ

ภาพ

หน้า

กรอบความคิด.....	7
ภาพที่ 1 การทดลองของธอร์นไดน์.....	17
ตารางน้ำหนักปกติและเมื่อบกพร่องทางโภชนาการระดับต่างๆ เด็กไทยอายุ0-5ปี.....	70
ตารางอาหารทารก.....	71

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในยุคโลกาภิวัตน์ ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องอยู่เสมอไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของเทคโนโลยี การสื่อสาร สภาพเศรษฐกิจ และข้อมูลข่าวสารต่างๆ ที่มีการส่งถ่ายถึงกันและกันเร็วขึ้น และจากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วนี้เอง จึงเป็นเสมือนพลังผลักดันให้คนแต่ละคนต่างต้องตระหนักถึงความสำคัญของการเปลี่ยนแปลง อันทำให้เกิดการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องอยู่เสมอ เพื่อให้ตนมีความพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างไม่หยุดยั้ง

“คน” ถือว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดเพราะเป็นแหล่งเรียนรู้ และผู้นำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ “เทคโนโลยี” เป็นเครื่องมือเพื่อให้คนสามารถค้นคว้า จัดเก็บ แลกเปลี่ยน รวมทั้งนำความรู้ไปใช้อย่างง่าย และรวดเร็วขึ้น “กระบวนการเรียนรู้” นั้นเป็นการบริหารจัดการเพื่อนำความรู้จากแหล่งความรู้ไปให้ผู้รู้ เพื่อทำให้เกิดการปรับปรุง การพัฒนาองค์ความรู้ระดับปฐมวัยสู่ท้องถิ่นโดยเน้นการพัฒนากระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม โดยพัฒนากระบวนการเรียนรู้ระดับปฐมวัยให้แก่ครู นำไปสู่การพัฒนาเด็กปฐมวัยต่อไป นอกจากนี้การจัดสภาพแวดล้อม แหล่งเรียนรู้ของท้องถิ่นที่จะพัฒนาเด็กให้รู้จักการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม น้ำ ป่า และการประหยัดพลังงานควบคู่กับการบูรณาการในการเรียนรู้ การพัฒนาเด็กปฐมวัยให้มีสุขภาพกาย จิตใจที่แข็งแรง การศึกษาดำรงอาหารสำหรับเด็กปฐมวัยจึงเป็นการส่งเสริมภาวะโภชนาการที่ดีแก่เด็ก ส่งผลให้ผู้ปกครอง ครู มีส่วนร่วมในการพัฒนาอาหารที่มีคุณค่าสำหรับเด็กปฐมวัย

การจัดการศึกษาระดับปฐมวัยมีความสำคัญเพราะเด็กเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่าในการพัฒนาประเทศ ดังนั้นจึงควรให้ความสำคัญในเรื่องของการอบรมเลี้ยงดู การเอาใจใส่ ความรัก ความอบอุ่น ให้แก่เด็กโดยเฉพาะอย่างยิ่งในวัยแรกเกิดจนถึงอายุประมาณ 6 ปี ซึ่งเป็นวัยแห่งการวางรากฐานในการพัฒนาทั้งทางร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคมและ สติปัญญา โดยเฉพาะใน 2 ปีแรก เซลล์สมองและระบบประสาทจะเจริญเต็มที่ และเป็นพื้นฐานการเจริญเติบโต ของสมอง ในช่วงต่อไป หากเด็กไม่ได้รับการเอาใจใส่ที่ดีขาดสิ่งเร้าที่เหมาะสม ก็จะขาดสิ่งที่ไปกระตุ้นให้ระบบประสาทที่กำลังเจริญเติบโต ทำงานได้อย่างสมบูรณ์โดยธรรมชาติแล้วการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยจะต้องอาศัยประสบการณ์ตรง หรือสิ่งที่เป็นรูปธรรม โดยผ่านการรับรู้ทางประสาทสัมผัสทั้ง 5 อัน ได้แก่ การฟัง การดม การมอง การสัมผัสและการชิมรส ดังนั้น การจัดการศึกษาปฐมวัยจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง ต่อการวางรากฐานชีวิตในการที่เป็นผู้ใหญ่ที่มีความสามารถ

และมีคุณภาพในวันข้างหน้าควรได้รับการปูพื้นฐานที่ดีมาตั้งแต่ปฐมวัย (นิตยา คชภักดี, 2530 : 16) ซึ่งความหวังของประเทศขึ้นอยู่กับคุณภาพของเด็กที่จะเติบโตเป็นประชากรผู้รับภาระหน้าที่ต่างๆในอนาคต บลูม ได้กล่าวว่า เด็กวัยแรกเกิด – 6 ปีแรกของชีวิตเป็นวัยที่เซลล์สมองกำลังเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว (Bloom, 1964 : 215) ซึ่งเพียเจท์ได้กล่าวว่าเด็กในช่วงอายุแรกเกิดถึง 6 ปี มีพัฒนาการทางความคิด จากการได้เคลื่อนไหว และการมีปฏิสัมพันธ์โดยผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า ตลอดจนพัฒนาการทางภาษาอย่างรวดเร็ว ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของบรูเนอร์ ที่ว่าพัฒนาการทางความคิดจะเกิดขึ้นจากการเรียนรู้และขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อม (ทิสนา แคมมณี และคนอื่นๆ, 2535 : 63) ซึ่งจะเห็นได้ว่าเด็กในวัยนี้จะเกิดการเรียนรู้มากที่สุด ทั้งนี้การเรียนรู้ที่เด็กได้รับในวัยนี้มีอิทธิพลต่อการเสริมสร้างความพร้อมของเด็กในการค้นคว้าแสวงหาความรู้ต่างๆ ตามความพอใจและความสนใจจากสภาพแวดล้อมพร้อมทั้งประสบการณ์ที่เหมาะสม โดยการให้เด็กลงมือปฏิบัติจริงจากสิ่งแวดล้อมรอบตัว จากสิ่งที่ยากไปหายาก จากสิ่งที่รู้ไปหาสิ่งที่ไม่รู้โดยการทดลอง การสังเกตจากของจริง จะทำให้เด็กเกิดความเข้าใจและเกิดความคิดรวบยอดในเรื่องที่เรียนได้ดีเพราะประสบการณ์ที่เด็กได้รับจากการเรียนรู้เป็นปัจจัยพื้นฐานที่จะส่งผลให้เด็กเรียนรู้สิ่งใหม่อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งการเรียนรู้ใหม่ต้องอาศัยประสบการณ์เดิมความรู้และความจำมาใช้ในกิจกรรมที่ประสบอยู่ ครูควรเปิดโอกาสให้เด็กทำกิจกรรมเพื่อค้นหาคำตอบ และเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง เช่น การค้นคว้า การสำรวจ การสังเกต การตัดสินใจ การคิดอย่างมีเหตุผล และการใช้ความสามารถในการปฏิบัติหรือการกระทำสิ่งต่างๆ ที่ตนพอใจอย่างเต็มที่ โดยเฉพาะเด็กที่อยู่ในช่วงแรกเกิดถึง 6 ปี เป็นช่วงที่สำคัญต่อการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์เพราะเด็กวัยนี้เป็นระยะที่มีจินตนาการสูง และ ศักยภาพทางความคิดสร้างสรรค์กำลังพัฒนา (อารี รังสินันท์, 2532 : 2) ซึ่งในปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวางถึงความสำคัญของเด็กปฐมวัยว่าเป็นวัยที่สำคัญที่สุดสำหรับพัฒนาการของชีวิตมนุษย์ สิ่งที่เด็กได้รับประสบการณ์และการเรียนรู้จะมีผลต่อการวางรากฐานที่สำคัญต่อบุคลิกภาพของเด็กเมืองเราที่จะเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสมจึงมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมพัฒนาการให้แก่เด็กอย่างมีประสิทธิภาพ และเมื่อเด็กได้รับการส่งเสริมพัฒนาการอย่างมีประสิทธิภาพ ก็จะช่วยให้เขาเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ที่สมบูรณ์และเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพในอนาคต (เขวากา เดชะคุปต์, 2542 : 1)

การจัดการศึกษาก่อนวัยเรียนจัดเป็นการศึกษาระดับสำคัญระดับหนึ่ง ที่ผู้จัดตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะครูผู้สอนหรือผู้ดูแลเด็กซึ่งเป็นผู้มีบทบาทสำคัญอย่างมากในการจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อเตรียมความพร้อมและนำเด็กไปสู่พัฒนาการทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา (นิตยา สุวรรณศรี, 2538 : 12) ซึ่งเป็นการเตรียมความพร้อมให้กับเด็ก และเป็นการวางรากฐานชีวิต รวมทั้งการพัฒนาเด็กให้มีคุณภาพสูงสุด เพื่อเป็นกำลังในการพัฒนาประเทศ

ต่อไปบุคคลที่มีความสำคัญสำหรับการจัดการศึกษาสำหรับเด็กได้แก่ ครู ซึ่งเป็นบุคคลในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้กับเด็ก เพื่อให้เด็กได้บรรลุถึงความรู้ ความสามารถ และสร้างเสริมประสบการณ์ต่างๆ ตลอดจนพัฒนาการด้านต่างๆ ของเด็ก ขนิษฐา เทวินทรภักดี (มหาวิทยาลัย - สุโขทัยธรรมาธิราช, 2528: 25) ได้เสนอความคิดในการพัฒนาเด็กวัยเรียนไว้ว่าการที่จะพัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนจะบรรลุถึงผลสำเร็จได้นั้นจะต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายนับตั้งแต่ ครอบครัว รัฐบาล เอกชน โรงเรียน สถานรับเลี้ยงเด็ก ชุมชน รวมทั้ง พ่อแม่ ครู และผู้ดูแลเด็ก ทั้งนี้ เพราะการเจริญเติบโตของเด็กแต่ละช่วงวัยนั้นจะต้องได้รับการเอาใจใส่และความสนใจต่อพัฒนาการทุกขั้นตอน เพราะฉะนั้นการพัฒนาจะต้องอาศัยจากบุคคลทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

แนวทางในการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยได้มีหน่วยงานที่ดูแลและรับผิดชอบ เช่น สำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) และสำนักงานการศึกษาเขตพื้น (สพท.) ที่ได้จัดแนวทางสำหรับการพัฒนาเด็กปฐมวัยขึ้นเพื่อเป็นการปูพื้นฐานให้โดยคำนึงถึงวุฒิภาวะและความสามารถของเด็ก โดยยึดเด็กเป็นศูนย์กลางซึ่งรูปแบบการจัดประสบการณ์เป็นแบบบูรณาการที่รวมเนื้อหาวิชาต่างๆ ไว้ด้วยกันเพื่อให้เด็กเรียนรู้ตามความสามารถที่แตกต่างกันทั้งรายบุคคล กลุ่มย่อย และกลุ่มใหญ่ การจัดประสบการณ์การเรียนการสอนเป็นการพัฒนาทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ซึ่งกิจกรรมการเรียนการสอนที่จัดให้กับเด็กนั้นจัดเป็นหน่วยการสอนโดยสอดคล้องกับพัฒนาการของเด็ก การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอยู่ในรูปของกิจกรรม เกม การละเล่น ฯลฯ ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้จะบูรณาการอยู่ในกิจกรรมหลัก 6 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมเคลื่อนไหวจังหวะ กิจกรรมเสริมประสบการณ์ กิจกรรมสร้างสรรค์ กิจกรรมกลางแจ้ง กิจกรรมเสรี และกิจกรรมเกมการศึกษา ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ต้องจัดให้ครบทุกกิจกรรมในแต่ละวัน ซึ่งในปัจจุบันพบว่าปัญหาสำคัญสำหรับครูในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนระดับปฐมวัย คือ ขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรแนวการจัดประสบการณ์ การสอน และการจัดกิจกรรม การเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะด้านต่าง ๆ ตามที่ได้กล่าวมาข้างต้นซึ่งมีความสำคัญมาก เพราะเป็นการเตรียมความพร้อม และปูพื้นฐานให้แก่เด็กปฐมวัยในการเข้าเรียนในระดับชั้นสูงต่อไป ซึ่งเด็กควรได้รับการเตรียมความพร้อมในทุกๆ ด้าน และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้และทักษะกระบวนการต่างๆ ที่เด็กสามารถนำไปใช้ได้ในชีวิตประจำวันในอนาคตต่อไปได้ การศึกษาเกี่ยวกับปัญหาครูผู้สอนในระดับก่อนประถมศึกษาในปัจจุบันกำลังประสบปัญหาหลายอย่าง เช่น หลักสูตร แนวการจัดประสบการณ์ การสอน และการจัดกิจกรรม Eikind (1970) กล่าวถึงครูปฐมวัยว่า “ครูที่มีคุณสมบัติพื้นฐานภายในดินนั้น จะมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยมากกว่าอิทธิพลอื่นๆ ” (นิตยา ประพฤติกิจ, 2536 :20 – 21)

แต่ในสภาพปัจจุบัน โรงเรียนส่วนใหญ่ไม่เห็นความสำคัญต่อรูปแบบและกิจกรรมการเรียนการสอนของเด็กปฐมวัย เนื่องจากมุ่งเน้นการสอนอ่าน เขียนในชั้นเรียนเป็นส่วนใหญ่และครูไม่สามารถบูรณาการรูปแบบกิจกรรม เทคนิค วิธีสอนในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเด็กปฐมวัยได้อย่างเหมาะสม ดังนั้นครูที่เลี้ยงเด็กประจำศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียน องค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดเพชรบูรณ์ จึงควรได้รับความรู้ในการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย เพื่อพัฒนาให้การจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กปฐมวัย เป็นไปตามแนวทางการปฏิรูปการเรียนรู้และทำให้เด็ก ได้รับการพัฒนาทักษะต่างๆ ได้เต็มตามศักยภาพ จากสาเหตุดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญของการดำเนินการเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนการสอนโดยมุ่งเน้นให้เด็กได้รับการอบรมเลี้ยงดูและพัฒนาความพร้อมของเด็กทั้งทางร่างกาย อารมณ์ – จิตใจ สังคม สติปัญญา และบุคลิกภาพอย่างต่อเนื่องเหมาะสมกับวัย และเน้นให้เด็กคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาได้ การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของครูและเด็กปฐมวัย การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและบุคลากรทางการศึกษา การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ภายในและภายนอกห้องเรียน การส่งเสริมด้านโภชนาการสำหรับเด็กปฐมวัย ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะพัฒนาองค์ความรู้ระดับปฐมวัยสู่ท้องถิ่น เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ครู ผู้ปกครอง และเด็กปฐมวัยให้ได้รับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยเพิ่มพูนขึ้น เพื่อที่จะได้นำไปประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาศักยภาพของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยอย่างยั่งยืนต่อไป

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อศึกษาการพัฒนาองค์ความรู้ของบุคลากรในสถานศึกษาระดับปฐมวัย
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาองค์ความรู้ของบุคลากรในสถานศึกษาระดับปฐมวัย

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อพัฒนาครู ผู้ปกครอง และบุคลากรทางการศึกษาระดับปฐมวัย ให้มีมาตรฐานในด้านการจัดการศึกษาและการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
2. เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาและสามารถพัฒนาเด็กปฐมวัย ให้มีความพร้อมในการพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน คือ ร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา และมีลักษณะที่พึงประสงค์ในด้านคุณธรรม จริยธรรม และลักษณะนิสัยที่ดี

กลุ่มเป้าหมายที่ได้รับประโยชน์

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

1. ประชากร

ครูปฐมวัย ผู้ปกครอง และบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับเด็กปฐมวัยของสถานศึกษาใน จังหวัดเพชรบูรณ์ประกอบด้วย ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลจังหวัดเพชรบูรณ์(อบต.) โรงเรียนรัฐบาลและเทศบาลที่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดเพชรบูรณ์

2. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลองประกอบด้วย

1. ครูปฐมวัยจากศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนในสังกัดองค์การปกครองส่วนตำบลคงมูลเหล็ก โรงเรียนรัฐบาล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์(บ้านชัยขลุ่ย) และโรงเรียนเทศบาลสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์(เทศบาลตำบลคงขุย) จำนวน 25 คน
2. ผู้ปกครอง และบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับเด็กปฐมวัยจากศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียน มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนสังกัดองค์การปกครองส่วนตำบลคงมูลเหล็ก โรงเรียนรัฐบาลสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์(บ้านชัยขลุ่ย) และโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์(เทศบาลตำบลคงขุย) จำนวน 135 คน

3. ระยะเวลาการทดลอง

การศึกษาครั้งนี้ทำการทดลองใน ปีงบประมาณ 2554 ตั้งแต่เดือน 1 ตุลาคม 2553 - 30 กันยายน 2554 รวมระยะเวลา 1 ปี

4. ตัวแปรที่ศึกษา

4.1 ตัวแปรอิสระ	คือ	การพัฒนาองค์ความรู้ระดับปฐมวัยสู่ท้องถิ่น
4.2 ตัวแปรตาม	คือ	ความพึงพอใจของครู ผู้ปกครอง และบุคลากรทางการศึกษาระดับปฐมวัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. บุคลากรทางการศึกษา หมายถึง บุคลากรที่เกี่ยวข้องและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย โดยใช้ชื่อว่า ครู ผู้ปกครอง เจ้าหน้าที่ ครูพี่เลี้ยงเด็กประจำศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนของหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรปกครองส่วนตำบลภายในจังหวัดเพชรบูรณ์

2. กระบวนการจัดการศึกษาปฐมวัย หมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เป็นกระบวนการแบบบูรณาการโดยให้สอดคล้องกับ 6 กิจกรรมหลัก คือ กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ กิจกรรมสร้างสรรค์ กิจกรรมเสรี กิจกรรมเสริมประสบการณ์ กิจกรรมกลางแจ้ง กิจกรรมเกมการศึกษา รวมทั้งการจัดทำสื่อประกอบกิจกรรมการเรียนการสอน การจัดสภาพแวดล้อมภายในและภายนอก รวมทั้งการพัฒนากระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย การจัดกิจกรรมแหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของเด็กปฐมวัย และการพัฒนาตำรับอาหารเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมการรับประทานอาหารเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมการรับประทานอาหารสำหรับเด็กปฐมวัย

3. สถานศึกษาระดับปฐมวัย หมายถึง สถานศึกษาที่จัดการศึกษาปฐมวัยได้อย่างมีคุณภาพ มุ่งสนับสนุนเด็กทุกประเภท และเน้นการพัฒนาเด็กโดยองค์รวม รวมทั้งเป็นแหล่งเรียนรู้และศูนย์ประสานงานให้บริการทางวิชาการ เป็นแหล่งศึกษา วิจัย ทดลอง และพัฒนาการศึกษาปฐมวัย ให้เป็นที่ยอมรับของชุมชนและสังคมขององค์การบริหารส่วนตำบล

4. องค์ความรู้ หมายถึง กระบวนการพัฒนากระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของบุคคล และหน่วยงานที่รับผิดชอบการศึกษาปฐมวัยโดยเน้นปัจจัยด้านการจัดกิจกรรมการจัดประสบการณ์ ทักษะการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ที่มีส่วนร่วม แหล่งเรียนรู้ในชุมชน และโภชนาการในการส่งเสริมการเจริญเติบโต และพัฒนาการของเด็กปฐมวัยทั้ง 4 ด้าน คือ ร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา

5. ท้องถิ่น หมายถึง แหล่งเรียนรู้วัตถุดิบที่ชุมชนและสังคมมีบริบทและทิศทางพื้นฐานในการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อกระบวนการเรียนรู้ เช่น แหล่งเรียนรู้สถานศึกษาในชุมชน ต้นไม้ พืชในชุมชน และสังคมที่เป็นเอกลักษณ์ และนำมาพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้และตำรับอาหารที่จะเกิดประโยชน์ และมุ่งพัฒนาเด็กปฐมวัย

สมมติฐานการวิจัย

ครู ผู้ปกครอง และบุคลากรทางการศึกษาระดับปฐมวัย ได้รับการส่งเสริมความรู้ความสามารถในการพัฒนากระบวนการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย

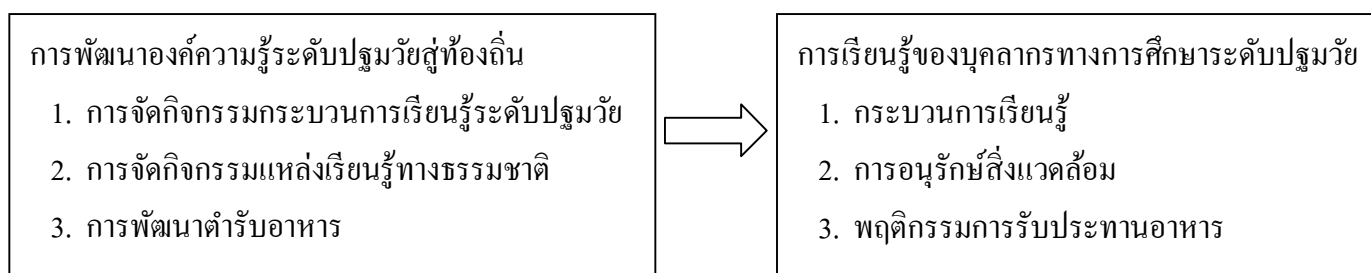
ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ครู ผู้ปกครอง และบุคลากรทางการศึกษาได้รับการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบูรณ์
2. ครู ผู้ปกครอง และบุคลากรทางการศึกษาได้รับการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่ให้เกิดคุณค่าต่อการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย
3. ครู ผู้ปกครอง และบุคลากรทางการศึกษาได้รับการพัฒนาตำรับอาหารสำหรับเด็กปฐมวัยที่เป็นการส่งเสริมภาวะโภชนาการ
4. ผลการวิจัยสามารถเป็นแนวทางในการพัฒนาครู ผู้ปกครอง บุคลากรทางการศึกษาและเด็กปฐมวัยในชุมชนอื่นๆ

กรอบแนวคิด

ตัวแปรต้น

ตัวแปรตาม

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการค้นคว้าเอกสาร ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวกับการพัฒนาองค์ความรู้ระดับปฐมวัยสู่ท้องถิ่น ซึ่งจำแนกตามหัวข้อได้ดังนี้

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนากระบวนการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย
 - 1.1 ความหมายของการศึกษา
 - 1.2 ความสำคัญของการศึกษา
 - 1.3 ความมุ่งหมายของการศึกษา
 - 1.4 กระบวนการเรียนรู้
 - 1.5 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้
 - 1.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดองค์ความรู้ระดับปฐมวัย
 - 2.1 ความหมายของการจัดการเรียนการสอน
 - 2.2 การจัดองค์ความรู้
 - 2.3 การจัดกิจกรรมแหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติสำหรับเด็กปฐมวัย
 - 2.4 การจัดกิจกรรมดำรงอาหารสำหรับเด็กปฐมวัย
 - 2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสถานศึกษาระดับปฐมวัย
 - 3.1 แนวการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย
 - 3.2 ประเภทการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสำหรับเด็กปฐมวัย
 - 3.3 สื่อการเรียนการสอน
 - 3.4 จิตวิทยาการศึกษากับครู
 - 3.5 คุณลักษณะของครูปฐมวัย
 - 3.6 สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย
 - 3.7 การจัดบริการสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยด้านการศึกษา
 - 3.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนากระบวนการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย

1.1 ความหมายของการศึกษา

ศิริกุล ผลศักดิ์ (2533 : 8-13) กล่าวถึงการศึกษา หมายถึง วิชาชีพสำหรับครูหรือ ผู้ที่มีอาชีพทางการศึกษาอื่นๆ ซึ่งประกอบด้วยจิตวิทยาการศึกษา ปรัชญาการศึกษา ประวัติการศึกษา หลักสูตร วิธีการสอนทั่วไปและวิธีการสอนเฉพาะ การบริหารการศึกษา การนิเทศการศึกษา และอื่นๆในวันที่จะก่อให้เกิดความงอกงามในอาชีพครู

จอห์น ดิวอี้ (Gohn Dewey) ได้ให้คำนิยามเกี่ยวกับการศึกษาไว้หลายประการ เช่น

1. การศึกษา คือความเจริญงอกงาม (Education is Growth) เป็นการมองในแง่ผลที่ได้รับโดยมุ่งให้เจริญงอกงาม 4 ด้าน คือ ทางกาย ทางอารมณ์ ทางสังคม และสติปัญญา แต่ถ้าพัฒนาไปทางลบ สังคมไม่ยอมรับ ก็ไม่ถือเป็นการศึกษา

2. การศึกษา คือชีวิต (Education is Life) เป็นการมองการศึกษาในแง่การปรับตัว เพราะบุคคลจะมีชีวิตอยู่ได้นั้นก็โดยความสามารถในการปรับตัวให้กับสิ่งแวดล้อมได้โดยการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ เสมอ ในการปรับตัวนั้นจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้มีคุณภาพดีกว่าเดิม

3. การศึกษา คือการเสริมสร้างประสบการณ์ให้แก่บุคคล เป็นการมองการศึกษาในแง่ประสบการณ์ บุคคลจะเพิ่มพูนประสบการณ์ให้แก่ตนเองเพื่อปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมที่ดี ดังนั้น โรงเรียน ชุมชน หรือบิดามารดาก็ดี ควรจัดประสบการณ์ทุกด้านแก่เด็กในทางที่พึงปรารถนาเพื่อให้เด็กอยู่ในสังคมได้อย่างราบรื่น

4. การศึกษา คือ การดำเนินการด้วยกระบวนการทุกชนิดที่จะทำให้บุคคลพัฒนาความสามารถในด้านต่างๆ พัฒนาเจตคติและพัฒนาพฤติกรรมอย่างอื่น ที่จัดเป็นค่านิยม หรือคุณธรรมที่จะเป็นผลดี และเป็นที่ยอมรับนับถือของสังคมที่บุคคลนั้นเป็นสมาชิก (ทองคุณ หงส์พันธุ์, มปป. 28-29)

พลาโต (Plato) นักปราชญ์ชาวกรีกสมัยโบราณประมาณต้นพุทธกาล กล่าวถึงการศึกษาในหนังสือ The Republic ของเขาว่า “ การศึกษาคือเครื่องมือที่ผู้ปกครองประเทศใช้ในการเปลี่ยนแปลงนิสัยมนุษย์เพื่อก่อให้เกิดรัฐที่มีความสมานสามัคคี ” เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ถ้าพลเมืองมีการศึกษา เขาจะสามารถฝ่าฟันอุปสรรคต่างๆ ได้เป็นอย่างดี และจะสามารถเผชิญเหตุฉุกเฉินต่างๆที่เกิดขึ้นได้ นอกจากนี้ถ้าระบบการศึกษาดีแล้ว การพัฒนาปรับปรุงสิ่งใดก็ตาม ย่อม

ทำได้โดยง่าย แต่ถ้ารู้จักทอดทิ้งการศึกษาเสียแล้วไม่ว่ารัฐจะกระทำการอื่นโดยอ้อมไม่บังเกิดผล”(กัญญา สาทร, 2521. 13)

ทัลคอตท์ พาร์สัน (Talcott Parson) นักสังคมวิทยามีความเห็นว่าการศึกษาคือเครื่องมือเตรียมเด็กและเยาวชนให้มีบทบาทในวงการอาชีพต่างๆของผู้ใหญ่ ถึงแม้ว่าวิชาที่เรียนจะไม่เกี่ยวข้องโดยตรงในการประกอบอาชีพ แต่การศึกษาที่สนับสนุนให้เด็กแข่งขันกันทำคะแนนสูงๆ ช่วยสร้างค่านิยมในการทำงานให้ได้รับความสำเร็จในตัวเอง แม้เด็กจะมีบุคลิกต่างกัน แต่โรงเรียนก็ทำหน้าที่อบรมให้เด็กเป็นสมาชิกของสังคมที่มีรูปแบบตามที่สังคมปรารถนาได้เหมือนกัน กิจกรรมต่างๆที่หล่อหลอมเด็กให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคมเรียกว่า “ กิจกรรมสังคมประภคิต ” (Socialization activities)

จอห์น ดิวอี้ (John Dewey) นักปรัชญาการศึกษาที่มีความเห็นว่าคุณค่าของการศึกษาอยู่ที่บทบาทที่การศึกษาสามารถสร้างความปรารถนาที่จะเจริญงอกงามต่อเนื่องกันตลอดไปให้เกิดขึ้นในตัวบุคคล และการที่การศึกษาให้เครื่องมือช่วยทำให้ความปรารถนาดังกล่าวเป็นความจริงขึ้นมาได้ด้วย

สรุปได้ว่า ความหมายของการศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาบุคคลทั้งในด้านจิตเจนิสัย และคุณสมบัติอย่างอื่น กระบวนการศึกษาเป็นเครื่องมือในการสร้างความสามารถในการดำเนินต่างๆของบุคคลเพิ่มพูนประสบการณ์ให้แก่ตนเอง เพื่อปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม

1.2 ความสำคัญของการศึกษา

การศึกษาเป็นพื้นฐานอันสำคัญยิ่งสำหรับความเจริญของสังคมและประเทศชาติประเทศจะเจริญก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็วมีเสถียรภาพมั่นคง และประชาชนมีระดับการดำรงชีวิตสูงเพียงใดย่อมขึ้นอยู่กับการศึกษาของประชาชนในประเทศนั้นๆ การศึกษาช่วยให้บุคคลพัฒนาสติปัญญาความสามารถของตน ช่วยให้คนรู้จักคิดเป็น รู้จักมีวิจารณ์ญาณ มีเหตุผล รู้จักผิดชอบชั่วดีรู้จักใช้สติปัญญาในการแก้ไขปัญหของตนเองและสังคมอย่างถูกต้องตามทำนองคลองธรรม การศึกษาช่วยให้บุคคลพัฒนาเจตคติบุคลิกภาพ และมีลักษณะนิสัยในทางที่พึงปรารถนาของสังคมสามารถมีชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ไม่เป็นภาระและเป็นพิษภัยแก่สังคม

นอกจากนี้การศึกษายังช่วยให้ประชาชนมีความสามารถในการประกอบอาชีพที่สุจริตตามความถนัดและความสนใจของตน และช่วยให้คนรู้จักพัฒนาอาชีพของตนเองอีกด้วยผู้ที่ได้รับการศึกษาย่อมรู้จักดำเนินชีวิตอย่างสงบสุข มีความขยัน อดทน ซื่อสัตย์ ประหยัด มีระเบียบวินัย ประกอบสัมมาอาชีพ รู้จักรักษาสุขภาพอนามัยทั้งส่วนตนและชุมชน ตลอดจนมีศรัทธาในศาสนาที่ตนนับถือ มีศีลธรรม การให้การศึกษาแก่ประชาชน ก็คือ การพัฒนาประเทศนั่นเอง การที่

พลเมืองไทยในชาติได้รับการศึกษาดีจึงมีส่วนช่วยให้ประเทศมีเสถียรภาพมั่นคง ทั้งทางการเมือง ทางเศรษฐกิจ ทางสังคมและวัฒนธรรม (สุกัญญา ชาริวรรณ. 2521:20)

สรุปได้ว่า การศึกษาเป็นพื้นฐานสำคัญที่ช่วยให้บุคคลพัฒนาความสามารถของตนเอง และพัฒนาสติปัญญาให้เจริญงอกงาม การศึกษาช่วยให้บุคคลพัฒนาความคิดมีเหตุผล รู้จักผิดชอบชั่วดี ทำให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

1.3 ความมุ่งหมายของการศึกษา

จิตติพงษ์ ธรรมานุสรณ์ (2527 : 29) กล่าวว่า ความมุ่งหมายทางการศึกษา ประรณที่แสดงออกให้ทราบถึงอุดมการณ์หรือปรัชญาที่มุ่งหวังที่กำหนดเป็นแนวทางในการปฏิบัติการทางการศึกษา เพื่อให้ได้ผลสำเร็จตามที่ต้องการ ความมุ่งหมายของการศึกษายังต้องแสดงออกให้เห็นส่วนเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ นโยบาย และแผนในการจัดการศึกษาหากว่าได้มีการกำหนดวัตถุประสงค์ นโยบายและแผนเพื่อพัฒนาจะปฏิบัติการให้มีผลตามความมุ่งหมาย ความมุ่งหมายนั้นจะมีลักษณะเด่นชัด การดำเนินการเกี่ยวกับการศึกษาจำเป็นต้องวางจุดมุ่งหมายเพื่อให้ทราบจุดประสงค์ หรือเป้าหมายที่แน่นอน ดังนั้นเมื่อการศึกษาเป็นเครื่องมือที่จะพัฒนาบุคคลให้เป็นไปตามที่สังคมพึงประสงค์แล้ว จึงจำเป็นต้องวางจุดมุ่งหมายของการศึกษาเพื่ออะไร โดยยึดแนวทางหรือปรัชญา

ความมุ่งหมายในระดับการก่อนประถมศึกษา จะมีความมุ่งหมายเฉพาะเจาะจงลงไปตามที่กำหนดไว้ ในระบบการศึกษา และแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 ได้ระบุไว้ว่า

การศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา มุ่งอบรมเลี้ยงดูเด็กก่อนการศึกษาภาคบังคับเพื่อเตรียมเด็กให้มีความพร้อมทุกด้าน พอที่จะเข้ารับการศึกษาคต่อไป

ความมุ่งหมายของหลักสูตรระดับก่อนประถมศึกษา

1. เพื่อฝึกความพร้อมทางกาย ทางสังคม ทางภาษา
2. เพื่อให้เด็กเจริญเติบโตเต็มที่และมีสุขภาพพลานามัยดี
3. เพื่อฝึกนิสัยที่จำเป็นสำหรับกิจวัตรประจำวันเบื้องต้น
4. เพื่อให้เกิดความอบอุ่นทางจิตใจ
5. เพื่อฝึกทักษะที่จำเป็นเบื้องต้น เช่น ทักษะการใช้มือ ตาหู
6. เพื่อให้เกิดพัฒนาการด้านต่างๆ ถูกสัดส่วนตามวัย
7. เพื่อเตรียมพร้อมที่จะเรียนในชั้นประถมศึกษาต่อไป

สรุปได้ว่า ความมุ่งหมายของการศึกษาเพื่อพัฒนาบุคคลให้เป็นไปตามที่สังคมพึงประสงค์ เพื่อให้บุคคลอ่านออกเขียนได้ และเพื่อพัฒนาทักษะในด้านต่างๆ ให้มีประสิทธิภาพ และให้มีบุคลิกภาพที่ดีเพื่อใช้ในการดำรงชีวิต

1.4 กระบวนการเรียนรู้

ความหมายและขอบข่ายของการเรียนรู้ การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นกับมนุษย์ตลอดชีวิต คำจำกัดความที่นักจิตวิทยา มักจะกล่าวอ้างอยู่เสมอ แต่ยังไม่ถึงกับเป็นที่ยอมรับ กันอย่างสากล คือคำจำกัดความของ คิมเบิล (Gregory A Kimble) การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนจะต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย เป็นเครื่องมือที่จะนำพาตนเองไปสู่เป้าหมายของหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ที่จำเป็นสำหรับผู้เรียน อาทิ กระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการ กระบวนการสร้างความรู้ กระบวนการคิด กระบวนการทางสังคม กระบวนการเผชิญสถานการณ์และแก้ปัญหา กระบวนการเรียนรู้ จากประสบการณ์จริง กระบวนการปฏิบัติ ลงมือทำจริง กระบวนการจัดการ กระบวนการวิจัย กระบวนการเรียนรู้การเรียนรู้ของตนเอง กระบวนการพัฒนาลักษณะนิสัย กระบวนการเหล่านี้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนควรได้รับการฝึกฝน พัฒนา เพราะจะสามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี บรรลุเป้าหมายของหลักสูตร ดังนั้น ผู้สอน จึงจำเป็นต้องศึกษาทำความเข้าใจในกระบวนการเรียนรู้ต่าง ๆ เพื่อให้สามารถเลือกใช้ในการจัดการกระบวนการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ คิมเบิล กล่าวว่า “การเรียนรู้คือการเปลี่ยนแปลงศักยภาพแห่งพฤติกรรมที่ค่อนข้างถาวรซึ่งเป็นผลมาจากการฝึกหรือการปฏิบัติที่ได้รับ การเสริมแรง (Learning as a relatively permanent change in behavioral potentiality that occurs as a result of reinforced practice) ” จากความหมายของการเรียนรู้ข้างต้นแยกกล่าวเป็นประเด็นสำคัญได้ 5 ประการ คือ

1. การที่กำหนดว่า การเรียนรู้คือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ก็แสดงว่าผลที่เกิดจากการเรียนรู้ จะต้องอยู่ใน รูปของพฤติกรรม ที่สังเกตได้ หลังจากเกิดการเรียนรู้แล้ว ผู้เรียนสามารถทำสิ่งหรือเรื่องที่ไม่เคยทำมาก่อนการเรียนรู้นั้น
2. การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนั้น ต้องเป็นการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างถาวร นั่นก็คือพฤติกรรมที่เปลี่ยนไปนั้น จะไม่เป็นพฤติกรรมในช่วงสั้น หรือเพียงชั่วคราว และในขณะเดียวกันก็ไม่ใช่พฤติกรรมที่คงที่ที่ไม่เปลี่ยนแปลงอีกต่อไป
3. การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมดังกล่าว ไม่จำเป็นต้องเปลี่ยนไปอย่างทันทีทันใด แต่มันอาจเป็นการเปลี่ยนแปลงศักยภาพ (Potential) ที่จะกระทำ สิ่งต่าง ๆ ต่อไปในอนาคต การ

เปลี่ยนแปลง ศักยภาพนี้อาจแฝงอยู่ในตัวผู้เรียน ซึ่งอาจจะยังไม่ได้แสดงออกมา เป็นพฤติกรรมอย่าง ทันทันทันใดก็ได้

4. การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม หรือการเปลี่ยนแปลงศักยภาพในตัวผู้เรียนนั้นจะเป็นผลมาจากประสบการณ์หรือการฝึกเท่านั้น การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม หรือศักยภาพอันเนื่องมาจากสาเหตุอื่นไม่ถือเป็นการเรียนรู้

5. ประสบการณ์หรือการฝึกต้องเป็นการฝึกหรือปฏิบัติที่ได้รับการเสริมแรง (Reinforced practice) หมายความว่า เพียงแต่ผู้เรียนได้ รับรางวัลหลังจากที่ตอบสนอง ก็จะทำให้เกิดการเรียนรู้ขึ้น ในแง่นี้คำว่า “รางวัล” กับ “ตัวเสริมแรง” (Reinforce) จะให้ความหมายเดียวกัน ต่างก็สื่อหมายถึงอะไรบางอย่างที่อินทรีย์ (<http://www.novabizz.com>)

สรุปได้ว่า การเรียนรู้คือการเปลี่ยนแปลงศักยภาพแห่งพฤติกรรมที่ค่อนข้างถาวรซึ่งเป็นผลมาจากการฝึกหรือการปฏิบัติที่ได้รับ การเสริมแรง การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนจะต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย เป็นเครื่องมือที่จะนำพาตนเองไปสู่เป้าหมายของหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ที่จำเป็นสำหรับผู้เรียน อาทิ กระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการ กระบวนการสร้างความรู้ กระบวนการคิด กระบวนการทางสังคม กระบวนการเผชิญสถานการณ์ และแก้ปัญหา

1.4.1 ปัจจัยสำคัญในสภาพการเรียนรู้

ในสภาพการเรียนรู้ต่างๆ ย่อมประกอบด้วยปัจจัยที่สำคัญ 3 ประการ ด้วยกันคือ

1. ตัวผู้แทน (Learner)
2. เหตุการณ์หรือสถานการณ์ที่เป็นตัวเร้า (Stimulus Situation)
3. การกระทำหรือการตอบสนอง Action หรือ Response

(<http://www.novabizz.com>)

1.4.2 การจัดกิจกรรม

การจัดการเรียนรู้จึงเป็นการจัดการบรรยากาศ จัดกิจกรรม จัดสื่อ จัดสถานการณ์ ฯลฯ ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้เต็มตามศักยภาพ ครูจึงมีความจำเป็นที่จะต้องรู้จักผู้เรียนครอบคลุมอย่างรอบด้าน และสามารถวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำไปเป็นพื้นฐานการออกแบบหรือวางแผนการเรียนรู้ได้ สอดคล้องกับผู้เรียน สำหรับในการจัดกิจกรรมหรือออกแบบการเรียนรู้ อาจทำได้หลายวิธีการและหลายเทคนิค แต่มีข้อควรคำนึงว่า ในการจัดการเรียนรู้แต่ละครั้ง แต่ละเรื่อง ได้เปิดโอกาสให้กับผู้เรียนในเรื่องต่อไปนี้หรือไม่

1. เปิดโอกาสให้นักเรียนเป็นผู้เลือกหรือตัดสินใจในเนื้อหาสาระที่สนใจ เป็นประโยชน์ต่อตัว ผู้เรียนหรือไม่

2. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ โดยได้คิด ได้รวบรวมความรู้และลงมือปฏิบัติจริงด้วยตนเองหรือไม่ ซึ่ง ทิสนา แฉมมณี (2543) ได้นำเสนอแนวคิดในการเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมและสามารถนำไปใช้เป็นแนวปฏิบัติได้ ดังนี้

3. กิจกรรมการเรียนรู้ที่ดีที่ควรช่วยให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมทางด้านร่างกาย (physical participation) คือ เป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเคลื่อนไหวร่างกาย เพื่อช่วยให้ประสาทการเรียนรู้ของผู้เรียนตื่นตัว พร้อมทั้งจะรับข้อมูลและการเรียนรู้ต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น การรับรู้เป็นปัจจัยสำคัญในการเรียนรู้ ถ้าผู้เรียนอยู่ในสภาพที่ไม่พร้อม แม้จะมีการให้ความรู้ที่ดีๆ ผู้เรียนก็ไม่สามารถรับได้ ดังจะเห็นได้ว่า ถ้าปล่อยให้ผู้เรียนนั่งนานๆ ในไม่ช้าผู้เรียนก็จะหลับหรือคิดเรื่องอื่นๆ แต่ถ้าให้มีการเคลื่อนไหวทางกายบ้างก็จะทำให้ประสาทการเรียนรู้ของผู้เรียนตื่นตัวและพร้อมที่จะรับและเรียนรู้สิ่งต่างๆ ได้ดี ดังนั้น กิจกรรมที่จัดให้ผู้เรียน จึงควรเป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนได้เคลื่อนไหวในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง เป็นระยะๆ ตามความเหมาะสมกับวัยและระดับความสนใจของผู้เรียน

4. กิจกรรมการเรียนรู้ที่ดีที่ควรช่วยให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมทางสติปัญญา (intellectual participation) คือ เป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเคลื่อนไหวทางสติปัญญา ต้องเป็นกิจกรรมที่ท้าทายความคิดของผู้เรียน สามารถกระตุ้นสมองของผู้เรียนให้เกิดการเคลื่อนไหว ต้องเป็นเรื่องที่ไม่ยากหรือง่ายเกินไปทำให้ผู้เรียนเกิดความสนุกที่จะคิด

5. กิจกรรมการเรียนรู้ที่ดีที่ควรช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมทางสังคม (social participation) คือ เป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับบุคคลหรือสิ่งแวดล้อมรอบตัว เนื่องจากมนุษย์จำเป็นต้องอยู่รวมกันเป็นหมู่คณะ มนุษย์ต้องเรียนรู้ที่จะปรับตัวเข้ากับผู้อื่นและสภาพแวดล้อมต่างๆ การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ทางด้านสังคม

6. กิจกรรมการเรียนรู้ที่ดีที่ควรช่วยให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมทางอารมณ์ (emotional participation) คือ เป็นกิจกรรมที่ส่งผลต่ออารมณ์ ความรู้สึกของผู้เรียน ซึ่งจะช่วยให้การเรียนรู้นั้นเกิดความหมายต่อตนเองโดยกิจกรรมดังกล่าวควรเกี่ยวข้องกับผู้เรียนโดยตรง โดยปกติการมีส่วนร่วมทางอารมณ์นี้มักเกิดขึ้นพร้อมกับการกระทำอื่นๆ อยู่แล้ว เช่น กิจกรรมทางกาย สติปัญญา และสังคม ทุกครั้งที่ครูให้ผู้เรียนเคลื่อนไหวที่ เปลี่ยนอิริยาบถ เปลี่ยนกิจกรรม ผู้เรียนจะเกิดอารมณ์ความรู้สึกตามมาด้วยเสมอ อาจเป็นความพอใจ ไม่พอใจ หรือเฉยๆ (<http://www.novabizz.com>)

สรุปได้ว่า กิจกรรมการเรียนรู้ที่ดีที่ควรช่วยให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมทางด้านร่างกาย (physical participation) คือ เป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเคลื่อนไหวร่างกาย เพื่อช่วยให้ประสิทธิภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนดีขึ้นตัวช่วยให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมทางอารมณ์คือ เป็นกิจกรรมที่ส่งผลต่ออารมณ์ ความรู้สึกของผู้เรียน ซึ่งจะช่วยให้การเรียนรู้เกิด ความหมายต่อตนเองโดยกิจกรรมดังกล่าวควรเกี่ยวข้องกับผู้เรียนโดยตรงโดยปกติการมีส่วนร่วมทางอารมณ์นี้มักเกิดขึ้นพร้อมกับการกระทำอื่นๆอยู่แล้ว เช่น กิจกรรมทางกาย สติปัญญา และสังคม

1.4.3 การจัดเตรียมการสอนให้จัดทำแผนการสอนตามขั้นตอนดังนี้

ธิตมา จำปรัตน์ กล่าวว่า จะต้องมียุทธประสงค์เชิงพฤติกรรม หัวข้อที่สอน กิจกรรมการเรียนการสอน และการวัดและประเมินผล ซึ่งอาจจะต้องเขียนละเอียดลงไปให้เห็นภาพเลยว่า เราต้องการให้เกิดอะไร เช่น นักศึกษาต้องทำอะไรได้ และเราจะวัดผลอย่างไรว่าผู้เรียนเกิดสิ่งนั้นจริง การทำแผนสะสมงาน ก็เป็นสิ่งที่เก็บผลงานเหล่านั้นไว้ และสามารถส่งต่อไปได้ การมอบหมายงานให้ไปค้นในสิ่งที่ผู้เรียนจะเรียนรู้ ก็จะทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในระดับหนึ่งก่อน

1. ขั้นการทบทวนความรู้เดิม เป็นการดึงความรู้เดิมของผู้เรียนในเรื่องที่จะเรียน ช่วยให้ผู้เรียนมีความพร้อมในการเชื่อมโยงความรู้ใหม่กับความรู้เดิม
2. ขั้นการแสวงหาความรู้ใหม่ ขั้นนี้เป็นการแสวงหาความรู้ โดยผู้สอนจัดเตรียมข้อมูลมาให้หรือบอกแหล่งข้อมูลต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนไปแสวงหาได้
3. ขั้นการศึกษาทำความเข้าใจข้อมูล / ความรู้ใหม่และเชื่อมโยงความรู้ใหม่กับความรู้เดิม ขั้นนี้เป็นขั้นที่ผู้เรียนจะต้องศึกษาและทำความเข้าใจกับข้อมูล / ความรู้ที่หามาได้ ผู้เรียนต้องสร้างความหมายของข้อมูล / ประสบการณ์ใหม่โดยใช้กระบวนการต่างๆ ด้วยตนเอง เช่น ใช้กระบวนการคิด และกระบวนการกลุ่มในการอภิปรายและสรุปความเข้าใจเกี่ยวกับข้อมูลนั้น ซึ่งอาจจำเป็นต้องอาศัยการเชื่อมโยงกับความรู้เดิม
4. ขั้นแลกเปลี่ยนความรู้ความเข้าใจกับกลุ่ม เป็นขั้นที่ผู้เรียนอาศัยกลุ่มเป็นเครื่องมือในการตรวจสอบความรู้ความเข้าใจของผู้อื่นไปพร้อมๆ กัน
5. ขั้นสรุปและจัดระเบียบความรู้ เป็นขั้นของการสรุปความรู้ที่ได้รับทั้งหมด ทั้งความรู้เดิม และความรู้ใหม่ และจัดสิ่งที่เรียนรู้เป็นระบบระเบียบ เพื่อให้ผู้เรียนจดจำสิ่งที่เรียนรู้ได้ง่าย

6. ขั้นการแสดงผลงาน เป็นขั้นที่ช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสแสดงผลงานการสร้างความรู้ของตนให้ผู้อื่นรับรู้ เป็นการช่วยผู้เรียนได้ต่อยอดหรือตรวจสอบความเข้าใจของตนเอง และช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์

7. ขั้นการประยุกต์ใช้ความรู้ ขั้นนี้เป็นขั้นของการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนการนำความรู้ความเข้าใจของตนเองไปใช้ในสถานการณ์ต่างๆ ที่หลากหลาย เพื่อเพิ่มความชำนาญ ความเข้าใจ ความสามารถในการแก้ปัญหา และความจำเป็นในเรื่องนั้นๆ ผู้เรียนปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง มีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น สามารถสรุปความรู้ได้ด้วยตนเอง และมีการประยุกต์การนำไปใช้ในชีวิตรประจำวัน ในด้านการประเมินนั้น ขั้นสรุปและจัดระเบียบความรู้ เป็นขั้นของการสรุปความรู้ที่ได้รับทั้งหมด เราจะประเมินผลในขั้นตอนนี้ได้อย่างไร อาจใช้ Rubric scale ในการประเมิน ซึ่งเป็นการประเมินแบบ Summative Evaluation ส่วนการประเมินระหว่างปฏิบัติ จะเป็น Formative Evaluation อาจใช้เป็นแบบสังเกตก็ได้ และจะต้องมีการหา interrater ระหว่างผู้ประเมินด้วย (<http://www.ns.mahidol.ac.th>)

สรุปได้ว่า การจัดเตรียมการสอนให้จัดทำแผนการสอนตามขั้นตอนคือขั้นการประยุกต์ใช้ความรู้ขั้นการแสดงผลงาน ขั้นสรุปและจัดระเบียบความรู้ ขั้นแลกเปลี่ยนความรู้ความเข้าใจกับกลุ่ม ขั้นการศึกษาทำความเข้าใจข้อมูล ขั้นการแสวงหาความรู้ใหม่ ขั้นการทบทวนความรู้เดิม

1.4.4 บทบาทของผู้สอนและผู้เรียน

การจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามเป้าหมายของหลักสูตร ทั้งผู้สอนและผู้เรียนควรมีบทบาท ดังนี้

1. บทบาทของผู้สอน

- ศึกษาวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคล แล้วนำข้อมูลมาใช้ในการวางแผนการจัดการเรียนรู้ ที่ท้าทายความสามารถของผู้เรียน

- กำหนดเป้าหมายที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน ด้านความรู้และทักษะกระบวนการ ที่เป็นความคิดรวบยอด หลักการ และความสัมพันธ์ รวมทั้งคุณลักษณะอันพึงประสงค์

- ออกแบบการเรียนรู้และจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคลและพัฒนาการทางสมอง เพื่อนำผู้เรียนไปสู่เป้าหมาย

- จัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และดูแลช่วยเหลือผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้

- จัดเตรียมและเลือกใช้สื่อให้เหมาะสมกับกิจกรรม นำภูมิปัญญาท้องถิ่น

เทคโนโลยีที่เหมาะสมมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน

- ประเมินความก้าวหน้าของผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลาย เหมาะสมกับ

ธรรมชาติของวิชาและระดับพัฒนาการของผู้เรียน

- วิเคราะห์ผลการประเมินมาใช้ในการซ่อมเสริมและพัฒนาผู้เรียน รวมทั้งปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนของตนเอง

2. บทบาทของผู้เรียน

- กำหนดเป้าหมาย วางแผน และรับผิดชอบการเรียนรู้ของตนเอง
- เสาะแสวงหาความรู้ เข้าถึงแหล่งการเรียนรู้ วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อความรู้ ตั้งคำถาม คิดหาคำตอบหรือหาแนวทางแก้ปัญหาด้วยวิธีการต่าง ๆ
- ลงมือปฏิบัติจริง สรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้ด้วยตนเอง และนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ
- มีปฏิสัมพันธ์ ทำงาน ทำกิจกรรมร่วมกับกลุ่มและครู
- ประเมินและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของตนเองอย่างต่อเนื่อง

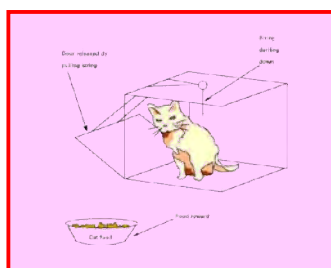
(<http://www.dara.ac.th>)

1.5 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้

ทฤษฎีการสร้างความสัมพันธ์ต่อเนื่อง (Associative Theory)

1.1 ทฤษฎีการเรียนรู้แบบเชื่อมโยง (Connectionism Theory) มีหลักการเรียนรู้ที่สำคัญคือ เมื่อบุคคลปะทะกับสิ่งเร้า ก็จะมีปฏิกิริยาตอบสนอง การตอบสนองอาจมีหลายวิธีการ จนกว่าจะพบวิธีการที่ถูกต้องเหมาะสม ซึ่งจะนำไปใช้ต่อไปเมื่อเผชิญกับสิ่งเร้าเดิมอีก ตัวอย่างทฤษฎีการเรียนรู้แบบเชื่อมโยงได้แก่

1.2 ทฤษฎีความสัมพันธ์เชื่อมโยง ผู้ที่ทำการศึกษาค้นคว้าในเรื่องนี้คือ ธอร์นไดน์ ได้กล่าวว่า การเรียนรู้คือการที่ผู้เรียนสามารถสร้างความสัมพันธ์เชื่อมโยง ระหว่างสิ่งเร้าและการตอบสนอง และได้รับความพึงพอใจที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้ขึ้น

ภาพที่ 1 การทดลองของธอร์นไดน์

ในการทดลอง ธอร์นไคน์ ได้สร้างกรงทดลองที่ทำด้วยไม้ ภายในกรงมีคานไม้ที่ยึดกับเชือก ซึ่งต่อไปยังประตู เพื่อให้เปิด - ปิดได้เมื่อเหยียบคาน นำแมวมายังไว้ในกรง นอกกรงมีปลา วางให้แมวสังเกตเห็นได้ เมื่อแมวหิวมันจะพยายามหาทางออกมากินอาหาร โดยพฤติกรรมของมันจะมีลักษณะแบบลองผิดลองถูก ด้วยความบังเอิญไปเหยียบถูกคานทำให้ประตูเปิด แมวจึงออกมา กินอาหารได้ ในครั้งต่อมาเมื่อแมวหิว พฤติกรรมของมันจะไม่เป็นแบบครั้งแรกแต่จะใช้เวลาในการออกจากกรงได้เร็วขึ้นตามลำดับแสดงว่า แมวเกิดการเรียนรู้แบบสร้างความสัมพันธ์เชื่อมโยง

ทฤษฎีความสัมพันธ์เชื่อมโยงของธอร์นไคน์ ผู้ที่ทำการศึกษาดทดลองในเรื่องนี้คือ ธอร์นไคน์ ได้กล่าวว่าการเรียนรู้คือการที่ผู้เรียนสามารถสร้างความสัมพันธ์เชื่อมโยง ระหว่างสิ่งเร้าและการตอบสนอง และได้รับความพึงพอใจที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้ขึ้น ในการทดลอง ธอร์นไคน์ได้สร้างกรงทดลองที่ทำด้วยไม้ ภายในกรงมีคานไม้ที่ยึดกับเชือก ซึ่งต่อไปยังประตู เพื่อให้เปิด - ปิดได้เมื่อเหยียบคาน นำแมวมายังไว้ในกรง นอกกรงมีปลา วางให้แมวสังเกตเห็นได้ เมื่อแมวหิวมันจะพยายามหาทางออกมากินอาหาร โดยพฤติกรรมของมันจะมีลักษณะแบบลองผิดลองถูก ด้วยความบังเอิญไปเหยียบถูกคานทำให้ประตูเปิด แมวจึงออกมา กินอาหารได้ ในครั้งต่อมาเมื่อแมวหิว พฤติกรรมของมันจะไม่เป็นแบบครั้งแรกแต่จะใช้เวลาในการออกจากกรงได้เร็วขึ้น ตามลำดับแสดงว่า แมวเกิดการเรียนรู้แบบสร้างความสัมพันธ์เชื่อมโยง

กฎการเรียนรู้

ธอร์นไคน์ได้ตั้งกฎการเรียนรู้ที่สำคัญไว้ ดังนี้

1. **กฎแห่งผล** กฎนี้ให้ความสำคัญกับผลที่ได้หลังจากการตอบสนองแล้ว ถ้าผลที่ได้เป็นที่น่าพึงพอใจ บุคคลนั้นมีแนวโน้มที่จะแสดงพฤติกรรมมากยิ่งขึ้นตรงกันข้าม ถ้าผลที่ได้จากการตอบสนองไม่เป็นที่น่าพึงพอใจ บุคคลนั้นมีแนวโน้มที่จะแสดงพฤติกรรมนั้นลดลง
2. **กฎแห่งการฝึก** กฎนี้ให้ความสำคัญกับการฝึก โดยการเน้นว่าสิ่งใดก็ตามที่คนเราฝึกบ่อย ๆ เราจะทำสิ่งนั้นได้ดี ตรงกันข้ามสิ่งใดก็ตามที่เรากระทำโดยขาดการฝึก เราย่อมทำไม่ได้ดีเหมือนเดิม นักจิตวิทยาได้แบ่งลักษณะการฝึกออกเป็น 2 ประเภท คือ การฝึกติดต่อกัน และการฝึกแบบให้พักเป็นระยะ ผลการศึกษาดทดลองในเรื่องลักษณะการฝึกแสดงออกตามกราฟ
3. **กฎแห่งความพร้อม** กฎแห่งความพร้อมนี้มีสาระสำคัญดังนี้ “เมื่อบุคคลพร้อมที่จะกระทำแล้วได้ทำ เขาย่อมเกิดความพอใจ” “เมื่อบุคคลพร้อมจะกระทำแล้วไม่ได้ทำ เขาย่อมเกิดความไม่พอใจ” และ “เมื่อบุคคลไม่พร้อมที่จะกระทำ แต่ต้องกระทำ เขาย่อมเกิดความไม่พอใจ” จากหลักการดังกล่าวจะเน้นเรื่องความพร้อม ทั้งทางกายและทางจิตใจด้วย

การนำแนวความคิดของกลุ่มพฤติกรรมนิยมมาใช้ในการศึกษา สามารถกระทำได้ ดังนี้

ความเชื่อพื้นฐาน	ตัวอย่าง	การนำมาใช้กับการศึกษา
ความสำคัญของสิ่งแวดล้อม	สบโชคไม่ตั้งใจเรียนเพราะบรรยากาศไม่น่าสนใจ	พัฒนาสิ่งแวดล้อมในชั้นเรียนเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมการสนใจเรียน
เน้นพฤติกรรมที่สังเกตเห็นได้ (สิ่งเร้าและการตอบสนอง)	สมหวังแสดงพฤติกรรมบางอย่าง เช่น คุยทำงานอื่น แหย่เพื่อน การตอบสนองของครูและเพื่อนในชั้นจะเป็นสิ่งเร้าต่อพฤติกรรมของสมหวัง	คิดถึงสิ่งเร้าต่าง ๆ ซึ่งจะเป็นตัวก่อให้เกิดการตอบสนองที่เหมาะสมของผู้เรียน
การเรียนรู้คือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม	พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของสมนึกเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับ	อย่าเข้าใจว่าการเรียนรู้เกิดขึ้นจนกว่าจะเห็นพฤติกรรมของผู้เรียนเปลี่ยนไป
ความต่อเนื่องของเหตุการณ์	ชัยแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมเพื่อต้องการได้รับความสนใจ	ถ้าต้องการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ต้องจัดเหตุการณ์เพื่อส่งเสริมหรือขัดขวางทันทีทันใด
หลักการเรียนรู้ที่เหมือนกันสามารถนำไปใช้ร่วมกันได้	สมหวังแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมเพื่อเรียกร้องความสนใจเปรียบได้กับการที่หนูกดปุ่มเพื่อได้รับอาหาร	นำหลักการทดลองที่เกี่ยวกับการเรียนรู้ ซึ่งศึกษาทดลองกับสัตว์ประเภทต่าง ๆ มาใช้กับสภาพการเรียนในชั้นเรียน

<http://www.krukeng.info/forum>

<http://203.158.253.5/wbi/Education/จิตวิทยาทั่วไป/unit908.htm#top>

1.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

พิมพา ตามี (2540: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความต้องการของผู้ปกครอง

ในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอมกน้อย จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า

1. ผู้ปกครองต้องการให้โรงเรียนวางแผนปรับปรุงเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ปกครอง การปรับปรุงอาคารเรียน การเอาใจใส่ของครูและผู้บริหารต่อการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการศึกษา การจัดสภาพแวดล้อมและต้องการมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นต่อการดำเนินงาน ร่วมเป็นคณะกรรมการโรงเรียน ร่วมกำหนดนโยบายและวางแผนการปฏิบัติงานประจำปีของโรงเรียนและร่วมประเมินผลการทำงานของโรงเรียน

2. ผู้ปกครองต้องการร่วมกันเป็นวิทยากรพิเศษสนับสนุนสื่อการเรียนรู้ แหล่งความรู้สถานประกอบการ กิจกรรมแข่งขันทางวิชาการ และต้องการเชื่อมชมการแสดงผลงาน นักเรียนต้องการทราบความก้าวหน้าของนักเรียน ต้องการให้ครูแนะนำ การสอนการบ้าน การสอนอ่านการสอนเขียน การสอนคณิตศาสตร์ และชี้แจงเกี่ยวกับการวัดประเมินผลให้ผู้ปกครองเข้าใจ

3. ผู้ปกครองต้องการให้ปรับปรุงห้องน้ำ ก๊อกน้ำ การกำจัดขยะ การปลูกไม้ดอกไม้ประดับ ปรับปรุงสนามศึกษา สนามเด็กเล่น และถนนในโรงเรียน โดยผู้ปกครองต้องการมีส่วนร่วมสนับสนุนด้านแรงงาน แสดงความคิดเห็น และให้ข้อเสนอแนะประสานงานให้ผู้อื่นมาช่วยร่วมบริจาคเงินและบริจาควัสดุ

4. ผู้ปกครองต้องการให้ครูเยี่ยมบ้านนักเรียนและติดต่อกับครูโดยตรง ต้องการร่วมประชุมปรึกษาหารือเกี่ยวกับความประพฤติของนักเรียน การปรับปรุง ระเบียบข้อปฏิบัติของโรงเรียน การลงโทษและการยกย่องนักเรียน

5. ผู้ปกครองต้องการมีส่วนร่วมในกิจกรรมเกี่ยวกับอาหารกลางวัน งานประเพณี กิจกรรมกีฬา การดูแลสุขภาพอนามัยของนักเรียนและต้องการได้รับบริการเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน การจัดกิจกรรมสร้างความสามัคคี การจัดการศึกษาผู้ใหญ่ การฝึกอบรมวิชาชีพ การใช้สื่ออุปกรณ์ อาคารสถานที่ บริการด้านสุขอนามัย และข่าวสารความรู้

ธีรภัทร์ เจริญดี (2546: 46-50) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 11 โดยมีจุดประสงค์ เพื่อศึกษาการปฏิบัติและความคาดหวังของผู้ปกครองเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 11 กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน 100 คน ผู้ปกครองนักเรียน 300 คน ในการวิจัยเรื่องการศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในโรงเรียนประถมศึกษา ประกอบด้วย 4 ด้าน ดังนี้

- 1) ด้านงานวิชาการของโรงเรียน
- 2) ด้านการบริหารของโรงเรียน
- 3) ด้านการพัฒนานักเรียน
- 4) ด้านการติดต่อสื่อสารเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

บุญเทียม อังสวัสดิ์ (2542: 87) วิจัยเรื่องการศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินงานของศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พบว่า ชุมชนมีส่วนร่วมในด้านการประสานงาน อยู่ในระดับปานกลางอีก 4 ด้านรองลงมาคือ ด้านการจัดสรรทรัพยากรด้านการจัดกิจกรรมและการเรียนการสอน ด้านการวางแผน และด้านการติดตามประเมินผลการปฏิบัติงาน

การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของชุมชน พบว่า สภาพการมีส่วนร่วมของศูนย์-อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดที่มีผลการประเมินอยู่ในกลุ่มสูง

ศิริกาญจน์ โกสุมภ์ (2542: 61-70) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชน และโรงเรียนเพื่อการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า สิ่งที่สำคัญที่สุดที่เป็นสิ่งกำหนดกระบวนการและแบบแผนของการมีส่วนร่วมของชุมชน และโรงเรียนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานได้แก่ เงื่อนไขทางด้านบริบทของชุมชน เงื่อนไขด้านสภาพแวดล้อมของชุมชน และเงื่อนไขทางด้านโรงเรียนที่สำคัญ คือ การกำหนดความหมายของการมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนตรงกันระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในชุมชนซึ่งได้แก่ ผู้นำชุมชน ผู้บริหารโรงเรียนและคณะกรรมการบริหารโรงเรียน

อังศิธร พ่วงแพ (2544: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาโรงเรียนเทศบาลจังหวัดนครราชสีมา พบว่า

1. สภาพการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาทั้งในภาพรวมแต่ละกลุ่มอาชีพและวุฒิการศึกษามีส่วนร่วมในระดับปานกลาง
2. ผู้ปกครองที่มีอาชีพต่างกันและวุฒิต่างกันมีลักษณะร่วมในการจัดการศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
3. ผู้ปกครองที่มีอาชีพและวุฒิต่างกันมีความต้องการและการจัดการมีส่วนร่วมแตกต่างกัน
4. สภาพการที่มีส่วนร่วมและความต้องการของผู้ปกครองในการจัดการศึกษามีความสัมพันธ์กันทางบวก

สุจิตรา เรืองวุฒิชนะพีช (2545: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษา เรื่อง ความต้องการและแนวทางการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการบริหารงานของโรงเรียนอัสสัมชัญศึกษา ผลการวิจัยพบว่า

1. ความต้องการการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ในการบริหารงานโรงเรียนโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ความต้องการการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการบริหารโรงเรียน อยู่ในระดับมาก 1 ด้าน ได้แก่ ด้านกิจการนักเรียน และอยู่ในระดับปานกลาง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านความสัมพันธ์กับชุมชน ด้านสภาพแวดล้อม และบรรยากาศของโรงเรียน ด้านวิชาการ และด้านบุคลากร ตามลำดับ
2. แนวทางการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการบริหารโรงเรียนมากที่สุด ในแต่ละด้านพบว่า ด้านวิชาการ คือ มีส่วนร่วมให้ข้อมูลแก่ทางโรงเรียนเมื่อพบปัญหาเกี่ยวกับด้านวิชาการ ด้านบุคลากร คือ มีส่วนร่วมให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาบุคลากร ด้านกิจการนักเรียนคือ มีส่วนร่วมให้ความร่วมมือ สอดส่องดูแล ความประพฤติของบุตรหลานอย่างใกล้ชิด ด้าน

สภาพแวดล้อมและบรรยากาศโรงเรียน คือ มีส่วนร่วมสอดส่องดูแล และให้ข้อมูลแก่ทางโรงเรียน เมื่อพบปัญหาด้านสภาพแวดล้อมและบรรยากาศของโรงเรียน และความสัมพันธ์กับชุมชน คือ มีส่วนร่วมบริจาคเงิน และสิ่งของต่างๆ เพื่อสนับสนุนกิจกรรมอันเป็นประโยชน์ต่อสังคม

3. ผลการเปรียบเทียบความต้องการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการบริหารโรงเรียนโดยจำแนกตามระดับชั้น พบว่า ด้านวิชาการมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้ปกครองของนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลาย มีความต้องการการมีส่วนร่วมในการบริหารงานโรงเรียนสูงกว่าผู้ปกครองนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนต้น และระดับมัธยมศึกษา-ตอนต้น ส่วนด้านอื่น ๆ แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

น้ำทิพย์ เสือสารรัตน์ (2545: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมและปัญหาการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาโรงเรียนอนุบาลเอกชน กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาโรงเรียนอนุบาลเอกชนกรุงเทพมหานคร 3 ฐานะ คือ

1. การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในฐานะผู้ร่วมกิจกรรม โดยเป็นผู้ปกครองอาสา ในกิจกรรมพิเศษ

2. การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในฐานะผู้เสริมประสบการณ์แก่นักเรียน พบว่า ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน โดยจัดหาหนังสือภาพ ดูแล และแนะนำให้เด็กทำการบ้าน แนะนำช่วยเหลือเมื่อเด็กต้องการ

3. การมีส่วนร่วมในฐานะผู้สนับสนุนสถานศึกษา พบว่า ผู้ปกครองมีส่วนสนับสนุนในเรื่องการทำความเข้าใจ และให้ความร่วมมือตามข้อกำหนดของโรงเรียน ส่วนปัญหาการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษา คือ

3.1 ผู้ปกครองไม่มีเวลา

3.2 ไม่ได้แจ้งข่าวสารข้อมูล

3.3 ผู้ปกครองไม่ทราบความต้องการของโรงเรียน

สุทธาธรรม เลาะวิธิ (2546: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นของผู้บริหารต่อการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการพัฒนาการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลเอกชน กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารให้ความคิดเห็นว่าผู้ปกครองมีส่วนร่วม 4 เรื่อง เรียงจากมากไปหาน้อยตามลำดับดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการพัฒนา

2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานโรงเรียน

3. การมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการศึกษา

4. การมีส่วนร่วมในแบบสมบูรณ์

ในส่วนที่ผู้ปกครองไม่มีส่วนร่วม เรียงจากมากไปหาน้อย ตามลำดับดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในแบบสมบูรณ์
2. การมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการศึกษา
3. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานโรงเรียน
4. การมีส่วนร่วมในการพัฒนา

สำหรับระดับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองเรียงจากสูงไปต่ำ ตามลำดับ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในระดับบางส่วน
2. การมีส่วนร่วมในระดับส่วนใหญ่
3. การมีส่วนร่วมในระดับเต็มรูปแบบ

ส่วนปัญหาการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองใน 4 เรื่อง ผู้ปกครองมีปัญหาจากมากไปหาน้อย ตามลำดับดังนี้

1. ความเข้าใจของผู้ปกครองเกี่ยวกับหลักสูตรปฐมวัยของโรงเรียน
2. การให้ความร่วมมือของผู้ปกครองเกี่ยวกับการแก้ปัญหาพฤติกรรมที่ไม่ดีของนักเรียน
3. ความเข้าใจของผู้ปกครองเกี่ยวกับนโยบายในการจัดการศึกษาของโรงเรียน
4. การให้ความร่วมมือของผู้ปกครองเกี่ยวกับข้อมูล ข่าวสารของโรงเรียนที่ส่งถึงผู้ปกครองเพื่อมาเข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียน

อัมพร ขสหล้า (2549: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง ความคาดหวังของผู้ปกครองต่อการจัดการศึกษาในโรงเรียนอนุบาลเอกชน ในเขตห้วยขวาง กรุงเทพมหานคร พบว่า ในภาพรวม ผู้ปกครองมีความคาดหวังต่อการจัดการศึกษาในโรงเรียนอนุบาลเอกชนในระดับมากซึ่งเรียงลำดับจากระดับความคาดหวังจากมากที่สุดไปหาน้อยได้ดังนี้

1. ด้านคุณลักษณะบทรบพาทและหน้าทีของครู ผู้ปกครองมีความคาดหวังในระดับมากที่สุด
2. ด้านการจัดสภาพแวดล้อม
3. ด้านการบริการให้กับนักเรียน
4. ด้านสื่อการเรียนการสอน
5. ด้านการจัดประสบการณ์และกิจกรรมการเรียนการสอน
6. ด้านการประเมินพัฒนาการและด้านที่ผู้ปกครองมีระดับการคาดหวังน้อยที่สุด
7. ด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและผู้ปกครอง

เอี่ยมพร หนุรอด (2547: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในกิจกรรมที่จัดขึ้นในโรงเรียนเอกชนปฐมวัยในกรุงเทพมหานคร พบว่า ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียนในลักษณะของผู้รับข่าวสารมากที่สุด แต่ในลักษณะของผู้เรียน ครู และ ผู้ร่วมตัดสินใจยังมีน้อย และผู้ปกครองในโรงเรียนเอกชนปฐมวัยขนาดเล็กมีแนวโน้มในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้นน้อยกว่าโรงเรียนขนาดใหญ่ และขนาดกลาง

อนุสรณ์ สองเมือง (2549: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษาในอำเภอกวนกาหลง จังหวัดสตูล ผลการวิจัย พบว่า

1. ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษาในอำเภอกวนกาหลง จังหวัดสตูล โดยภาพรวม และรายด้านอยู่ในระดับปานกลางยกเว้นด้านการตรวจสอบติดตาม และการประเมินประสิทธิภาพการใช้งบประมาณ และด้านการจัดหลักสูตรสถานศึกษา อยู่ในระดับน้อย

2. ผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษาอำเภอกวนกาหลง จังหวัดสตูล พบว่า

2.1 ตัวแทนชุมชนที่มีเพศต่างกัน มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยเพศชายมีส่วนร่วมมากกว่าเพศหญิง

2.2 ตัวแทนชุมชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ยกเว้นด้านการระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา และด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน โดยตัวแทนชุมชนที่มีระดับการศึกษาดำกว่าอนุปริญญา มีส่วนร่วมน้อยกว่าตัวแทนชุมชนที่มีระดับการศึกษาอนุปริญญาขึ้นไป

2.3 ตัวแทนชุมชนที่มีสถานภาพต่างกันมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยกลุ่มผู้ปกครองมีส่วนร่วมน้อยกว่ากลุ่มอื่น ๆ

2.4 สถานศึกษาในอำเภอกวนกาหลง จังหวัดสตูลที่มีขนาดต่างกัน โดยชุมชนมีส่วนร่วมในสถานศึกษาขนาดใหญ่กว่าสถานศึกษาขนาดกลางและขนาดเล็ก

2.5 สถานศึกษาในอำเภอกวนกาหลง จังหวัดสตูลที่มีบริบทตั้งอยู่ในชุมชนต่างกัน ชุมชนมีส่วนร่วมโดยชุมชนพุทธมีส่วนร่วมมากกว่าชุมชนมุสลิม

3. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษาในอำเภอกวนกาหลง จังหวัดสตูล สรุปได้ดังนี้

3.1 ปัญหาอุปสรรคประชากรในชุมชนมีฐานะยากจน ขาดแหล่งเงินทุนสนับสนุนสถานศึกษา ขาดการประสานงานระหว่างสถานศึกษากับชุมชน ผู้ปกครอง ชุมชนไม่มีความรู้และไม่มีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตร และมองว่าหลักสูตรปัจจุบันเด็กอ่านหนังสือไม่

ออกแหล่งเรียนรู้ในชุมชนมีน้อย สถานศึกษาไม่ใช่แหล่งเรียนรู้ในชุมชนให้เกิดประโยชน์และสถานศึกษาไม่มีการชี้แจงงบประมาณ รายรับ รายจ่ายให้ชุมชนทราบ

3.2 ข้อเสนอแนะสถานศึกษาควรชี้แจงทำความเข้าใจกับผู้ปกครองถึงบทบาทและหน้าที่ของผู้ปกครองในการปฏิบัติต่อสถานศึกษา ให้ผู้ปกครอง ชุมชน มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ให้มากขึ้น ควรให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตร และหลักสูตรต้องสอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่ของชุมชนและท้องถิ่น ควรนำนักเรียนไปศึกษาแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ควรให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ในการวางแผนงบประมาณ และต้องชี้แจงรายรับ รายจ่าย ประจำปีให้ชุมชนทราบ

งานวิจัยในต่างประเทศ

อับราม (Abrams. 2000:Abstract) ศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองจากกรณีศึกษาในรัฐแคลิฟอร์เนีย พบว่า อุปสรรคของการมีส่วนร่วมประกอบด้วยชนชั้นทางสังคม วัฒนธรรมที่ต่างกันตามความแตกต่างทางเชื้อชาติ ความสัมพันธ์ระหว่างบ้านและโรงเรียน รายได้ของครอบครัว ซึ่งผู้บริหารและครูมีแนวโน้มที่จะไม่คำนึงถึงคุณค่า ละเลยและมีทัศนคติในเชิงลบกับนักเรียน หากเป็นผู้ปกครองที่มีรายได้ต่ำหรือเป็นชนกลุ่มน้อย ทำให้ผู้ปกครองขาดความเข้าใจและการให้ความรู้ทั้งที่โรงเรียนและบ้านสามารถแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกันได้ โดยผู้ปกครองที่เป็นคนผิวขาวหรือผู้หญิงในชนชั้นกลางจะมีส่วนร่วมกับทางโรงเรียนสูงสุด ซึ่งแนวทางการเสริมสร้างมีส่วนร่วม คือ เพิ่มการติดต่อสื่อสาร สร้างความเข้าใจกับผู้ปกครองเสริมสร้างพลังอำนาจ และความร่วมมือให้ผู้ปกครองมากขึ้น บาร์นส์ (Barnes. 1995: 315-A) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนของผู้ปกครองนักเรียน พบว่า การมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนของโรงเรียน โดยอุดมคติแล้ว ผู้ปกครองต้องมีบทบาทที่โรงเรียนหรือในชั้นเรียน แม้ว่าจริงๆ แล้วการมีส่วนร่วมของพวกเขาก็จะไม่เป็นไปตามอุดมคติ ดังกล่าว และยังไม่ได้พบว่าผู้ปกครองยังมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนที่บ้านด้วย

โกลด์ (Gold. 2000: 295) ได้ศึกษาการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาระดับโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยเน้นการให้ความร่วมมือระหว่างชุมชน ผู้ปกครองและนักการศึกษา ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิรูปการศึกษาในรัฐฟลอริดา ผลการศึกษาพบว่า การจัดการของชุมชนเป็นสื่อกลางระหว่างผู้ปกครอง ครอบครัว กับ โรงเรียน เพื่อเป้าหมายในการเสริมสร้างการอ่านออกเขียนได้ และการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับชุมชน ทำให้ผู้ปกครองได้รับความรู้เกี่ยวกับชุมชน ดังนั้น การสร้างหุ้นส่วนและความร่วมมือระหว่างผู้ปกครองกับนักการศึกษาทำให้เกิดทรัพยากรที่มีคุณค่าทั้งในด้านสังคมและวัฒนธรรมให้แก่โรงเรียน. เปนา (Pena. 2000: Abstract) ได้

ศึกษาความคิดเห็นในการมีส่วนร่วมของครอบครัวภายในสิ่งแวดล้อมโรงเรียน และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองเชื้อสายแม็กซิกันอเมริกันด้วยการสัมภาษณ์ ครู ผู้บริหาร และผู้ปกครอง การสังเกตแบบมีส่วนร่วมในการประชุมผู้ปกครองและในกิจกรรมโรงเรียน ระดับประถมศึกษา กับนักเรียน 618 คน ครูกับผู้บริหาร 31 คน และครอบครัวที่เป็นกรณีศึกษา 12 ครอบครัว พบว่า ปัจจัยสำคัญของการมีส่วนร่วมในทัศนะผู้ปกครอง คือ ภาษาต่างกัน เนื่องจากผู้ปกครองส่วนใหญ่ใช้ภาษาสเปน ขณะที่โรงเรียนและครูสอนเป็นภาษาอังกฤษทำให้ผู้ปกครองไม่เข้าใจ และเป้าหมายวัฒนธรรมที่แตกต่างระดับการศึกษาของผู้ปกครอง ระยะทางระหว่างบ้านกับโรงเรียน ความคิดเห็นผู้ปกครองซึ่งคิดว่าการศึกษาคือหน้าที่รับผิดชอบของโรงเรียน จึงไม่ได้ต้องการจะแทรกแซงการทำงานของครูความไม่เข้าใจในระบบการศึกษา ขาดคนดูแลเด็กเล็กที่บ้าน เวลาที่ทำงานไม่ตรงกัน ปัญหาครอบครัว และประโยชน์ของกิจกรรม ความคิดเห็นที่มีต่อครู คือ รู้สึกด้อยค่าและเหมือนถูกออกคำสั่งมากกว่าคำแนะนำ ส่วนผู้บริหารก็มีภาระงานมาก พฤติกรรมที่แสดงออกไม่จริงใจ และขาดการยอมรับในตัวผู้บริหารขณะที่ผู้บริหาร และครูเห็นว่ามีการะหน้าที่เพิ่มขึ้น หากผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนมากขึ้นผลการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าวพบว่า การบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียนที่ผ่านมา ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในหลายรูปแบบ ทั้งเป็นคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และผู้ปกครองทั่วไป เพื่อพัฒนาสถานศึกษา เช่น การระดมทรัพยากรในการพัฒนาอาคารสถานที่ การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็ก การร่วมกิจกรรม การส่งเสริมสนับสนุนวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น ส่วนการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองสำหรับศูนย์ปฐมวัยต้นแบบในด้านการวางแผน การประสานงาน การจัดสรรทรัพยากรและการประเมินผลเพื่อเด็กปฐมวัยนั้นยังมีน้อยมาก ทั้งนี้เพราะประชาชนไม่มีความรู้และได้รับโอกาสในการบริหารจัดการศึกษารวมถึงสถานะเศรษฐกิจในปัจจุบันก็เป็นอีกสาเหตุหนึ่งด้วย การที่จะทำให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษาของศูนย์ปฐมวัยต้นแบบเครือข่าย ให้เกิดประสิทธิภาพนั้น โรงเรียนต้องเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกด้านของการจัดการศึกษาให้มากยิ่งขึ้น (<http://eportfolio.hu.ac.th>)

รูปแบบการพัฒนาเด็กปฐมวัยตามวิถีชีวิตไทย ที่พัฒนาขึ้นโดยยึดหลักการพัฒนาเด็กปฐมวัย มี 2 รูปแบบ คือ

1) รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย ตามวิถีชีวิตไทยโดยครอบครัวเป็นรูปแบบที่มุ่งพัฒนาเด็กวัย 0-3 ปี ผ่านทางการพัฒนาพ่อแม่ หรือผู้เลี้ยงดูเด็ก รูปแบบนี้ได้จัดทำสาระเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่จำเป็นและสอดคล้อง กับหลักการที่เป็นพื้นฐาน และได้พัฒนา สื่อต่างๆ ให้พ่อแม่ผู้เลี้ยงดูเด็กได้ศึกษาประกอบด้วยหนังสือชุดการอบรม เลี้ยงดูเด็กเล็กจำนวน 37 เล่ม เทปเสียงบรรยายสาระในหนังสือ จำนวน 37 คลิป และปฏิทินสรุปสาระสำคัญจาก หนังสือ 37 เล่ม

โดยการให้บุคคลในชุมชนที่มีความสามารถทำหน้าที่จัดการศึกษาต่อเนื่อง ให้พ่อแม่ ผู้เลี้ยงดูเด็ก ได้มาศึกษาร่วมกัน จัดสัปดาห์ละครึ่งต่อเนื่องกันเป็นระยะยาว โดยดำเนินการตามกระบวนการและสื่อที่ให้ไว้ตามคู่มือ การอบรมผู้เลี้ยงดูเด็ก การศึกษาในลักษณะนี้สามารถช่วยพัฒนานิสัยการเรียนรู้ และกระบวนการเรียนรู้ของพ่อแม่ไป พร้อมๆกับการพัฒนาความรู้ความเข้าใจและการปฏิบัติ เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็ก ทั้งยังช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์ และความร่วมมือในครอบครัวด้วย

2) รูปแบบการจัดการศึกษาปฐมวัยตามวิถีชีวิตไทย เป็นรูปแบบที่มุ่งพัฒนาเด็กวัย 3-6 ปี ผ่านทางการพัฒนาผู้ดูแลเด็ก รูปแบบนี้ได้ ำหนดกิจกรรมประจำวันของเด็ก ซึ่งได้จัดไว้ อย่างมีหลักการและมีสัดส่วนสมดุลกันในเรื่อง ต่างๆ ที่จะช่วยให้เด็กมีพัฒนาการทุกด้าน รวมทั้ง เสนอแนะวิธีการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่เด็ก ซึ่งมีทั้งการให้เด็กได้ลงมือ ปฏิบัติเป็นวิถีชีวิต ได้เรียนรู้แบบธรรมชาติจากการปฏิสัมพันธ์ กับบุคคล สื่อ และสิ่งแวดล้อม ต่างๆ และได้เรียนรู้จากการสอนโดยตรงซึ่งผู้ดูแลเด็กสามารถเรียนรู้ได้จากการฝึก ปฏิบัติในการ ทำงานจริง โดยได้รับการนิเทศจากผู้นิเทศที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาเด็ก ซึ่งจะนิเทศ ให้ผู้ดูแลเด็กสามารถ ปฏิบัติงานได้ ตามคู่มือการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับ เด็กปฐมวัย

ผลการทดลองนำร่องการใช้รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยตามวิถีชีวิตไทย สรุปได้ ดังนี้

1. หลักการที่ใช้เป็นพื้นฐาน ในการพัฒนารูปแบบมีความเหมาะสม รูปแบบการ อบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยตามวิถีชีวิตไทยโดยครอบครัว เอื้ออำนวยให้คนในชุมชนสามารถช่วยกัน พัฒนาพ่อแม่ หรือผู้เลี้ยงดูเด็กในชุมชนให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กได้ดี แม้ว่า ผู้เลี้ยงดูเด็กจะมีพื้นฐานทางการศึกษาไม่เกินประถมศึกษาปีที่ 6 อย่างไรก็ตาม ผลจากความรู้ความ เข้าใจ ของพ่อแม่เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่ส่งผลถึงตัวเด็คนั้น ยังไม่สามารถสรุป ได้ชัดเจน จำเป็นต้องคิด ตามต่อไป

2. รูปแบบการจัดการศึกษาปฐมวัยตามวิถีชีวิตไทยมีความเหมาะสม สามารถช่วย ให้ผู้ดูแลเด็กจัดการศึกษาให้แก่เด็กได้ดีขึ้น แม้ว่าผู้ดูแล เด็กจะมีความรู้ที่จำกัด และมีปัญหาหลาย ประการ เช่น จำนวนเด็กมีมาก อาคารสถานที่ไม่เอื้ออำนวย วัสดุอุปกรณ์การสอนมีน้อย ผลจากการ ทดลองนำร่องการใช้รูปแบบเสนอแนะ 2 รูปแบบดังกล่าวพบว่าประสบผลสำเร็จในภาพรวม แต่ยัง ต้องการการปรับปรุงและ การดำเนินการต่อไป ในจุด ที่ยังไม่สมบูรณ์เนื่องจากเวลาจำกัดงานวิจัยนี้ เป็นงานวิจัยและพัฒนา การพัฒนา จึงได้ดำเนินการ ต่อไป โดยปัจจุบันคณะผู้วิจัยกำลังดำเนินการ ต่อเนื่องเป็น โครงการที่ 7 เพื่อติดตามผลการใช้รูปแบบ การพัฒนา เด็กปฐมวัย ตามวิถีชีวิตไทย (<http://www.childthai.org/cic/c276.htm>)

กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2530) ได้วิเคราะห์ แนวทางการจัดการศึกษาระดับอนุบาลพบว่า ในด้านนโยบายของรัฐ รัฐได้ให้ความสนใจและตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาก่อนวัยเรียน ดังจะเห็นได้จากการที่รัฐเปิดขยายชั้นเรียนเด็กเล็ก อนุบาลชนบท และส่งเสริมให้เอกชนได้เข้าร่วมแบ่งเบาภาระของรัฐ แต่อย่างไรก็ดีปรากฏว่ามีปัญหา คือ เอกชนไม่แน่ใจนโยบายของรัฐซึ่งสนับสนุนให้เอกชนเข้ามาช่วย เพราะรัฐได้เปิดดำเนินการโดยหน่วยงานของรัฐพร้อมกันไปด้วย

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดองค์ความรู้ระดับปฐมวัย

2.1 ความหมายของการจัดการเรียนการสอน

ทักษิณ สุกเมธิ (2532 : 10) การจัดกิจกรรม หมายถึง การจัดการเรียนการสอน ซึ่งเป็นกระบวนการนำหลักสูตรไปใช้ในห้องเรียน ก่อนที่ครูจะดำเนินการสอน ควรต้องศึกษาหลักสูตรก่อน โครงการสอนเนื้อหาวิชา คู่มือครู และเมื่อได้เรื่องที่จะสอนแล้ว ครูควรกำหนดจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม เตรียมกิจกรรมที่จะสอน หาสื่อการสอน ตลอดจนมีแนวทางในการประเมินการสอนในครั้งนั้น ๆ ด้วย

เกษม สุธอม และคณะ กล่าวว่า นักการศึกษาได้ให้ความหมายของคำว่า “การสอน” ไว้หลายมุมมองด้วยกัน

การสอน คือ การจัดประสบการณ์ในชีวิตให้แก่เด็ก

การสอน คือ การให้เด็ก (ผู้เรียน) มีส่วนร่วมในกิจกรรม

การสอน คือ การแนะแนวทางให้เด็กศึกษาและค้นคว้าหาความรู้

การสอน คือ การฝึกให้เด็กสามารถปรับตัวให้เข้ากับสังคมหรือหมู่คณะได้

การสอน คือ การถ่ายทอดความรู้จากผู้สอนไปสู่ผู้เรียน รวมทั้งการจัดสิ่งแวดล้อมและกิจกรรมให้เหมาะสมแก่การเรียนรู้ของเด็ก

การสอน คือ การช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้ และสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน

สุกัญญา ธารีวรรณ ได้ให้ความหมายของ “การสอน” ว่า สติปัญญา อารมณ์ สังคม ตลอดจนในด้านความสามารถ และความประพฤติ เช่น การส่งเสริมให้ด้านพัฒนาการทางร่างกาย ด้วยการบรรจุหลักสูตร ว่าด้วยโครงการสุขภาพอนามัย สุขศึกษาในโรงเรียนซึ่งมีทั้งเรื่องของอาหาร การออกกำลังกาย พักผ่อน และเกี่ยวกับอาหารที่มีประโยชน์ต่อร่างกาย นอกจากนี้ก็ควรชี้ให้เด็กรู้จักอาหารที่ไม่มีประโยชน์และให้โทษต่อร่างกาย ทางด้านอารมณ์ สังคม ความสามารถ

และความประพฤตินั้นก็ส่งเสริมด้วยการให้เด็กทำงานและกิจกรรมร่วมกัน ฟังพาอาศัยซึ่งกันและกัน เช่น ให้เด็กค้นคว้าทดลองเป็นกลุ่มทำรายงาน ใ้ว่าที่ เล่นกีฬาด้วยกัน

ปรัชญา เศรษฐี(2524:57) การสอน คือ การกระทำของครู เพื่อให้นักเรียนเกิดผลตามความมุ่งหมายของการศึกษาที่ได้วางไว้

กระทรวงศึกษาธิการ(2528 : 13) กิจกรรมการเรียนการสอน หมายถึง กิจกรรมที่ครูจัดขึ้นเพื่อประกอบความเข้าใจในเนื้อหาสาระของบทเรียน ซึ่งผู้สอนอาจจะมีกิจกรรมบางอย่างเพื่อช่วยเสริมสร้างความเข้าใจในบทเรียนให้ดียิ่งขึ้น การจัดนี้อาจจะจัดในเวลาหรือนอกเวลาเรียนโดยมีครูผู้สอนอยู่ด้วย

วิชย ราชบุรีศิริ(2534 : 119)กิจกรรมในหลักสูตร หมายถึง กิจกรรมการเรียนการสอนซึ่งเป็นหัวใจในการนำหลักสูตรไปใช้ เพื่อให้นักเรียนพัฒนาทุกด้าน โดยเกิดพฤติกรรมด้านความรู้ ทักษะและทัศนคติที่พึงประสงค์ซึ่งเป็นหน้าที่ของครูและผู้บริหารดำเนินการให้เกิดขึ้น โดยการบริหารวิชาในโรงเรียน การจัดกิจกรรม การเรียน การสอนตามหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 (ปรับปรุง พ.ศ. 2533) เน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางโดยมุ่งให้นักเรียนผ่านกระบวนการเรียนรู้ด้วยตัวเองโดยมุ่งให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น โดยการปฏิบัติจริง ดังนั้นกิจกรรมการเรียนการสอนจึงเน้นให้ผู้เรียนเป็นผู้กระทำ

สรุปได้ว่า การเรียนการสอนเป็นการนำเอากระบวนการไปใช้ในห้องเรียน โดยนำโครงการสอน เนื้อหาวิชา และการนำความรู้ที่ได้จากกระบวนการมาใช้สอนเพื่อให้นักเรียนได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ โดยครูเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ให้แก่แก่นักเรียนเพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้สามารถนำไปใช้ในอนาคต่อไปได้ ประกอบด้วย

1. จุดมุ่งหมายของการสอน

การเรียนและการสอนเป็นกิจกรรมที่มีความสัมพันธ์กันดังกล่าวแล้วในการสอน ผู้สอนตั้งจุดมุ่งหมายไว้ว่า จะต้องให้ผู้เรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจากสภาพหนึ่ง แต่พฤติกรรมต่างๆ มีอยู่มากมายนักศึกษาก็ได้กำหนดจุดมุ่งหมายของการสอน เพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมใน 3 ด้าน คือ

1. ด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) คือ พฤติกรรมทางสมองอันเป็นผลของการใช้ความรู้ ความคิด และการแก้ปัญหา เช่นการสอนที่มุ่งให้นักศึกษาที่อ่านหนังสือไม่ออกให้เป็นผู้อ่านหนังสือออก หรือเปลี่ยนพฤติกรรมจากที่รู้ผิดๆ ให้เป็นผู้รู้ถูกต้อง

2. ด้านจิตพิสัย (affective domain) จุดมุ่งหมายของการสอนประการที่สองมุ่งเปลี่ยนพฤติกรรมด้านอารมณ์หรือความรู้สึกนึกคิดของผู้เรียน เช่นเปลี่ยนจากจิตใจโหดร้ายไปเป็นผู้มีความเมตตา กรุณา มุ่งฝึกหัดให้นักเรียนเป็นผู้มีอุปนิสัยใจคออันดีงาม

3. ด้านทักษะนิสัย (psychomotor domain) คือมุ่งพฤติกรรมที่เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงด้านทักษะ ความชำนาญในการเคลื่อนไหวและการใช้วัยวะต่างๆของทางร่างกาย

ในการสอนแต่ละครั้ง ครูจะต้องตั้งจุดมุ่งหมายของการสอนไว้ว่า จะต้องสอนนักเรียนให้เปลี่ยนแปลงใน 3 ลักษณะดังที่กล่าวแล้ว คือ นักเรียนจะต้องเปลี่ยนแปลงจากไม่มีความรู้เป็นผู้มีความรู้ในสิ่งที่ได้เรียนไปแล้ว สามารถควบคุมอารมณ์ของตนได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ และมีความชำนาญในการใช้วัยวะทุกส่วนของร่างกายในการทำงานได้อย่างคล่องแคล่วและเหมาะสม

2. หลักการสอน

การที่จะสอนให้เด็กเกิดความรู้ความเข้าใจในทุกด้านนั้น จะต้องมียุทธศาสตร์สำหรับการสอน เพื่อจะทำให้การสอนนั้นดำเนินไปสำเร็จความมุ่งหมาย หลักการสอนที่กล่าวถึงนั้นคือ

1. สอนจากสิ่งง่ายไปหายาก (From the Simple to the complex) ในการสอนถ้าจะดูหลักสูตร จะพบว่าหลักสูตรนั้นได้เรียงไว้ตั้งแต่เรื่องง่ายไปหาเรื่องยาก และในการสอนของครูถ้าจะให้เด็กเกิดการเรียนรู้ที่ดี ครูควรสอนจากเรื่องง่ายไปหาเรื่องยาก เช่น สอนเลข ควรสอนเรื่องการบวก ลบ แล้วจึงสอนการคูณและการหารในตอนหลัง เพราะสิ่งที่ง่ายที่สอนในตอนแรกนั้นจะทำให้เกิดความเข้าใจและเป็นพื้นฐานในการเรียนเรื่องยากต่อไป

2. สอนจากสิ่งที่รู้ไปหาสิ่งที่ไม่รู้ (From the know to the un-known) ที่เป็นเช่นนี้เพราะบทเรียนใหม่หรือประสบการณ์เดิมเป็นพื้นฐาน จึงจะทำให้เกิดความเข้าใจในบทเรียนใหม่ได้ เช่นจะสอนเรื่องการคูณ เราควรสอนเรื่องการบวกก่อน เพราะเด็กได้มีความเข้าใจดีแล้ว จึงสอนการคูณให้ซึ่งการบวกนั้นเป็นพื้นฐานของการเรียนเรื่องคูณดังคำจำกัดความของการคูณ คือ “การบวกจำนวนที่เท่ากันหลายๆ ครั้ง” อย่างนี้เป็นต้น

3. สอนจากรูปธรรมไปหานามธรรม (From the concrete to the abstract) ในการสอนบทเรียนเรื่องใดๆ ก็ตาม ครูจะต้องมีอุปกรณ์การสอน เพื่อให้ให้นักเรียนเข้าใจบทเรียนง่ายขึ้น นั่นคือการทำบทเรียนให้เป็นรูปธรรม (Concrete) เช่น การสอนตัวเลข 1,2,3...ครูจะต้องใช้สิ่งของต่างๆ เช่น ฝาขวดน้ำอัดลม ดินสอ ยางลบ หนังสือ ไม้บรรทัดหรือรูปภาพต่างๆ (ภาพผลไม้ ภาพสัตว์ ฯลฯ) เพื่อประกอบการสอนและสร้างความเข้าใจเรื่องตัวเลขให้แก่เด็กเป็นอย่างดี

4. การสอนจากสิ่งใกล้ตัวออกไปหาสิ่งที่ไกลตัว (From the closet to the Further) ตามปกติเด็กมักจะสนใจสิ่งที่ตนคุ้นเคยและสิ่งที่อยู่ใกล้ตัว ซึ่งถ้าครูเลือกสอนสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวเด็กหรือสิ่งที่เด็กคุ้นเคย ครูจะสามารถสร้างความสนใจของเด็กได้ง่าย เพราะเด็กมีความอยากรู้

อยากเห็นสิ่งแวดล้อมใกล้ตัวอยู่แล้ว เช่น ควรสอนการรักษาความสะอาดของตนเองก่อนที่จะสอนเรื่องการรักษาความสะอาดของคนในชุมชน

5. สอนจากตัวอย่างไปหากฎเกณฑ์ (From the Example to the conclusion) ไม่ว่าจะสอนบทเรียนวิชาใดก็ตาม ครูควรยกตัวอย่างและช่วยกันหาตัวอย่างอื่นๆอีก จากนั้นครูให้เด็กสังเกตและช่วยกันสรุปตั้งกฎเกณฑ์ขึ้นเอง หลักการสอนและการเตรียมตัวประสบการณ์ภาคปฏิบัติศึกษา

6. สอนจากการทดลองไปหาการสรุปตั้งกฎเกณฑ์ (From the Experimentation to the conclusion) ไม่ว่าจะเป็นการสอนวิทยาศาสตร์หรือวิชาใดก็ตามที่มีการปฏิบัติ ครูควรให้นักเรียนได้ทดลองปฏิบัติ และเมื่อทดลองเสร็จ ครูจึงถามแล้วให้นักเรียนช่วยกันคิดสรุปเป็นกฎเกณฑ์ขึ้นมา เช่น การสอนวิทยาศาสตร์ โดยให้นักเรียนแบ่งหมู่ทำการทดลอง เอน้ำใส่แก้วให้เต็มและนำแผ่นกระจกมาวางที่ปากแก้วค่อยๆ คว่ำแก้วแล้วให้นักเรียนสังเกตซึ่งจะสามารถสรุปกฎเกณฑ์ได้คือ อากาศมีแรงดันน้ำจึงไม่หล่นออกจากแก้ว

7. สอนโดยยึดความมุ่งหมายของการจัดการศึกษา (Objectives of Education) ในการสอนบทเรียนต่างๆ ครูผู้สอนควรมุ่งให้นักเรียนเกิดความงอกงามในด้านต่างๆ คือ มีคุณสมบัติที่ดี มีความรู้ทักษะพื้นฐานในการดำรงชีวิต ชีวิตที่สงบสุขและสมาชิกที่ดีของชุมชนและชาติ

8. สอนโดยยึดความมุ่งหมายของหลักสูตรและบทเรียนเป็นหลักในการสอน นอกจากครูต้องตั้งความมุ่งหมายตามหลักสูตรที่ปรากฏแล้ว ครูต้องตั้งความมุ่งหมายของบทเรียนขึ้นอีก และขณะที่สอนครูต้องพยายามจัดสถานการณ์และกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้การสอนบรรลุผลตามความมุ่งหมายเฉพาะบทเรียนนั้นๆด้วย เพราะทำให้นักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจและมีเหตุผล เมื่อสอนบทเรียนไปแล้วครูยังต้องให้นักเรียนทำแบบฝึกหัด เพื่อเป็นการฝึกทักษะอีกด้วย

9. สอนโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล (Individual differences) ในการสอนครูควรจัดกิจกรรมไว้หลายๆ อย่างเพราะเด็กที่สอนนั้นมีความสนใจ ความสามารถ ความถนัดความแตกต่างกัน การที่ครูจัดกิจกรรมไว้หลายอย่างก็เพื่อให้นักเรียนได้มีโอกาสเลือกทำกิจกรรมตามความสนใจและตามความถนัดที่ตนมีอยู่ ซึ่งจะมีผลต่อนักเรียนคือ นักเรียนมีความพอใจสนใจในการเรียนและตั้งใจเรียนมากยิ่งขึ้น

10. สอนโดยคำนึงถึงหลักจิตวิทยา (Psychology) นั่นคือ การสอนตามหลักพัฒนาการของเด็กในวัยต่างๆ (Child Development) และสอนตามหลักจิตวิทยาการศึกษา เช่น เด็กประถมปีที่ 1 มีความสนใจในบทเรียนสั้นและไม่ชอบอยู่กับที่ ควรสอนโดยใช้เวลาสั้นๆและ

จัดให้มีกิจกรรมต่างๆ เด็กจะได้สนุกสนานและเพลิดเพลินไปกับการเรียนการสอน อีกทั้งครูใช้แรงจูงใจต่างๆ ทำให้เด็กอยากเรียน เช่น ตอบคำถามที่ถูกต้องก็ให้รางวัล หรือมีการชมเชย

จากข้อความข้างต้น หลักการสอนเป็นหลักในการจัดกิจกรรมการสอน เพื่อที่จะทำให้การสอนนั้นดำเนินไปสำเร็จตามความมุ่งหมาย หลักการสอนที่กล่าวถึง ได้แก่

1. สอนจากที่ง่ายไปหายาก
2. สอนจากสิ่งที่รู้ไปหาสิ่งที่ไม่รู้
3. สอนจากรูปธรรมไปหานามธรรม
4. สอนจากสิ่งที่ใกล้ตัวออกไปหาสิ่งที่ไกลตัว
5. สอนจากตัวอย่างไปหากฎเกณฑ์
6. สอนโดยยึดความมุ่งหมายของหลักสูตรและบทเรียน เช่น หลักการสอน
7. สอนจากการทดลองไปหาการสรุปตั้งกฎเกณฑ์
8. สอนโดยยึดความมุ่งหมายของการจัดการศึกษา
9. สอนโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล
10. สอนโดยคำนึงถึงหลักจิตวิทยา เป็นต้น

3. จิตวิทยาในการสอน

การสอนที่ได้นอกจากจะใช้วิธีการต่างๆ เข้าช่วยแล้ว ครูผู้สอนยังต้องมีจิตวิทยาในการสอนอีก เพื่อให้การสอนนั้นสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ในที่นี้จะกล่าวเฉพาะจิตวิทยาในการสอนที่สำคัญๆ เท่านั้น

1. จิตวิทยา : วุฒิภาวะ (Maturation) หรือการเจริญเติบโตที่

การสอน : ครูผู้สอนจะต้องคำนึงถึงความเจริญเติบโตทางร่างกายและสมองของเด็ก โดยทำการสอนให้เหมาะสมกับความเจริญเติบโตดังกล่าว เช่น เด็กจะสามารถวาดภาพวงกลมได้ก็ต่อเมื่อ ประสาทและมือของเด็กมีความสัมพันธ์กันแล้ว มิฉะนั้นถ้าประสาทระหว่างตาและมือของเด็กยังไม่สัมพันธ์กัน เด็กจะไม่สามารถวาดวงกลมได้เลย เพราะกล้ามเนื้อยังบังคับมือไม่ได้

2. จิตวิทยา : ความพร้อม (Readiness)

การสอน : การสอนจะได้ผลดีมาก ขึ้น ถ้าเด็กที่จะเรียนได้มีความพร้อมในการเรียนแล้ว ครูผู้สอนสามารถคาดคะเนความพร้อมของเด็กได้ โดยการให้เด็กทดลองทำดู ถ้าเด็กไม่สามารถทำตามที่เราคาดหวังไว้ได้ นั่นแสดงถึงเด็กยังไม่มีความพร้อมในบทเรียนนั้น ครูผู้สอนจึงควรแก้ไขปรับปรุง บทเรียนของตนเสียใหม่ ให้เด็กที่มีความพร้อมเพียงแค่นั้นสามารถเรียนและทำกิจกรรมได้

3. จิตวิทยา : ผลรับ (Effect)

การสอน : การสอนจะได้ผลดีถ้าเด็กได้เห็นผลการกระทำของตนในทันที การที่ครูตอบสนองการกระทำของเด็ก จะช่วยให้เด็กเรียนรู้ได้ดีขึ้นการตอบสนองในการส่งเสริมย่อมจะดีกว่า การตอบสนองในทางที่ไม่ส่งเสริม เช่น เด็กวาดภาพมาส่งครูตรวจว่าดี เด็กจึงเกิดความพอใจและเมื่อถึงชั่วโมงวาดเขียนอีก เด็กจะเกิดการอยากเรียน

4. จิตวิทยา : การฝึกหัด (Practice)

การสอน : ในการสอนที่มีฝึกทักษะ ครูควรให้เด็กได้ทำซ้ำๆ และฝึกบ่อยๆ เพราะเด็กจะทำสิ่งนั้นได้ดี และถ้าขาดการฝึกทักษะนานๆ เด็กจะไม่สามารถทำสิ่งนั้นได้เหมือนเดิม เช่น การท่องสูตรคูณ เด็กท่องทุกวันก็จำได้ แต่นานๆ ท่องที่เด็กมักจะลืม

5. จิตวิทยา : ความแตกต่างระหว่างบุคคล (Individual Differences)

การสอน : ครูต้องหาสาเหตุที่ทำให้เด็กมีความแตกต่างกัน แล้วหาทางกำจัดสาเหตุ นั้นให้ลดน้อยลง ในการแบ่งกลุ่มเด็ก ครูจะต้องพยายามทำให้ความแตกต่างของเด็กในกลุ่ม เดียวกันลดลง เช่น ทำให้นักเรียนเรียนช้าสามารถเรียนได้เร็วขึ้นจนทันเด็กปานกลาง อีกทั้งครู จะต้องไม่สามารถให้เด็กเห็นว่าตนแตกต่างกับผู้อื่น เพราะเด็กจะเกิดปมด้อย ทำให้ไม่อยากเรียน หนังสือได้

6. จิตวิทยา : การจูงใจ (Motivation)

การสอน : การสอนที่ดีต้องมีการจูงใจให้ผู้เรียนเกิดทัศนคติที่ดีต่อวิชาที่เรียนมีความ ต้องการที่จะเรียนโดยครูให้แรงจูงใจที่เหมาะสม การสอนที่ใช้แรงจูงใจจากภายใน (ความสนใจ ความต้องการ ทัศนคติ) ย่อมมีผลดีกว่าการใช้แรงจูงใจจากภายนอก (บุคลิกภาพของครู วิธีสอน การชมเชย การให้คะแนน การลงโทษ ฯลฯ)

7. จิตวิทยา : ความต้องการพื้นฐาน (Basic Need) ทั้ง 4 คือ ความรัก ความปลอดภัย ความสำเร็จ และความยกย่อง

การสอน : การสอนที่ดี ครูจะต้องทำให้เด็กรู้จักว่า ตนมีความปลอดภัยได้รับความรัก ได้รับการยกย่องและนับถือความสำเร็จ และเด็กจะรู้สึกเสมอว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของหมู่คณะ ดังนั้นครูต้องลดความเครียดของเด็กลง โดยให้เด็กทำงานร่วมกัน แลกเปลี่ยนข้อสงสัยแก่กันและกันในการดำรงชีวิต แลกเปลี่ยนทัศนคติต่อกัน เด็กจะได้เกิดความต้องการพื้นฐานทั้ง 4 ขึ้น

8. จิตวิทยา : กิจกรรมและประสบการณ์ (Activities and Experiences)

การสอน : ครูต้องทำให้เด็กทราบว่าตนเองต้องการอะไรและเมื่อเกิดความสำเร็จตามต้องการ เด็กจะจะได้รู้สึกว่าการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนั้นคือ ผลจากการเรียนรู้

9. จิตวิทยา : การเรียนรู้ผ่านประสาทสัมผัสหลายด้าน (Multi – Sensory Approach)

การสอน : การสอนจะได้ผลดีก็ต่อเมื่อให้เด็กได้เรียนโดยใช้ประสาทสัมผัสหลายด้าน เด็กจะเกิดความประทับใจในการเรียน

10. จิตวิทยา : การเรียนแบบรวมแยกรวม

การสอน : ในการสอนครูควรสอนสิ่งนั้นเป็นส่วนรวมโดยให้ผู้เรียนได้เห็นและมีความเข้าใจในความสัมพันธ์ระหว่างส่วนย่อยและส่วนรวม

11. จิตวิทยา : ความหมายและการเข้าใจความหมาย (Meaning and Understanding)

การสอน : การสอนให้ได้ผลดีจะต้องจัดประสบการณ์ต่างๆ ให้นักเรียนได้รับความรู้และเกิดแนวความคิดตรงกับที่ครูต้องการ ครูควรระวังไม่ให้เด็กได้รับประสบการณ์ที่ทำให้เกิดความคิดที่ไม่ถูกต้อง เช่นนักเรียนไม่สนใจเรียน แหย่กันในห้องเรียน ครูไม่ดูไม่ว่า เด็กคิดว่าไม่เสียหาย ฉะนั้นสื่อความคิดแก่เด็กและแก่ผู้อื่นนั้นทำได้ทั้งทางคำพูด และการกระทำ

สรุปได้ว่า การสอนที่ดีนั้นครูผู้สอนควรมีจิตวิทยาในการสอน หลักการสอนที่สำคัญ เช่น จิตวิทยาเกี่ยวกับบุคลิกภาพ ความพร้อม ผลรับการฝึกหัด ความแตกต่างระหว่างบุคคล การสนใจ ความต้องการพื้นฐาน กิจกรรมและประสบการณ์ การเรียนรู้ผ่านประสาทสัมผัสหลายด้าน การเรียนแบบรวมแยกรวม และความหมายและการเข้าใจความหมายและซึ่งจิตวิทยาเหล่านี้มีความสำคัญสำหรับครูในการเป็นหลักช่วยในการสอนให้บรรลุจุดมุ่งหมายเพื่อเป็นการพัฒนาเด็ก

2.2 องค์ความรู้

ความหมายขององค์ความรู้ (Knowledge Management)

สเตอร์ส (Stair. 2001 : 202) กล่าวว่า การบริหารจัดการความรู้ เป็นกระบวนการ รวบรวม จัดการ ความรู้ ความชำนาญไม่ว่าความรู้นั้นจะอยู่ในคอมพิวเตอร์ ในกระดาษหรือตัวบุคคล โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อจัดการให้บุคลากรได้รับความรู้และแลกเปลี่ยนความรู้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจากเดิม โดยให้เกิดประสบการณ์และความชำนาญเพิ่มขึ้น

ทิวานา (Tiwana. 2000 : 5) ให้ความหมายการบริหารจัดการความรู้ว่า หมายถึง การจัดการความรู้ในองค์กร สำหรับงานด้านธุรกิจ

ลวดอน (Laudon. 2000 : 435) กล่าวถึง Knowledge Management ว่า การบริหารจัดการความรู้ในองค์กรมีความสำคัญเป็นพิเศษในองค์กรที่มีลักษณะการบริหารงานแบบแบนราบ และแบบเครือข่าย ซึ่งในการจัดการในระดับต่างๆ จะมีการจัดการแยกแยะความจริงในส่วนที่สามารถนำมาช่วยสมาชิกในทีม ในการพัฒนางานในหน้าที่ รวมทั้งการแบ่งปันข้อมูล เพื่อพัฒนางานในส่วนงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกันด้วย

วีรฐ มาพะสิรานนท์ (2542 : 77-78) กล่าวถึง การบริหารจัดการความรู้ เป็นกระบวนการบริหารรูปแบบใหม่ที่เน้นการพัฒนากระบวนการงานควบคู่ไปกับการพัฒนากระบวนการเรียนรู้โดยทุกกระบวนการจะต้องสัมพันธ์กับความคิดสร้างสรรค์ ที่เป็นผลมาจากการขยายวง และการประสานความรอบรู้รวมถึงการฉลาดคิดไปตลอดทั่วทั้งองค์กรอยู่ตลอดเวลา ซึ่งเท่ากับว่า องค์กรที่มีการบริหารจัดการความรู้นี้เป็นระบบ ก็จะเกิดเป็นโอกาสอันสำคัญต่อการพัฒนาให้เป็นองค์กรที่เปี่ยมไปด้วยการทำงานอย่างฉลาดคิดและสร้างสรรค์ในที่สุด ทำให้องค์กรนั้นสามารถเผชิญกับการแข่งขันและการเปลี่ยนแปลงในทุก ๆ รูปแบบ และสามารถฟันฝ่าอุปสรรคทั้งหมดได้เป็นอย่างดี

ศรัณย์ ชูเกียรติ (2541 : 14) การจัดองค์ความรู้ในองค์กร หมายถึง การจัดการและรักษาระดับในการจัดเก็บองค์ความรู้ในองค์กรให้เป็นระบบ เป็นระเบียบ ตลอดจนสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงในทางปฏิบัติ ความรู้ หมายถึง สิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้โดยประสบการณ์ และสามารถถูกประยุกต์ใช้ได้โดยบุคคล

ศรัณย์ ชูเกียรติ (2541 : 14) กล่าวถึง องค์ความรู้ หมายถึง ความรู้ในการทำบางสิ่งบางอย่าง (know how หรือ how to) ที่เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่กิจกรรมอื่นๆ ไม่สามารถกระทำได้ ซึ่งปัจจุบัน องค์ความรู้ถือเป็นทรัพย์สินทางปัญญาที่มีความสำคัญต่อกิจการมาก เนื่องจากเป็นที่มาของการก่อกำเนิดกำไรในธุรกิจและเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันรวมถึงทำให้ธุรกิจสามารถดำรงอยู่ได้ในระยะยาว

องค์ความรู้ คือ ข้อมูล (Data) หรือข่าวสาร (Information) ที่สามารถอธิบายความได้ มีความสัมพันธ์กับปัญหา สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาได้อย่างตรงประเด็น ซึ่งองค์ความรู้จัดเป็นทรัพย์สินทางปัญญาอย่างหนึ่งขององค์กร สามารถแลกเปลี่ยนทรัพย์สินนี้ได้ระหว่างบุคคล และทรัพย์สินชนิดนี้สามารถเจริญเติบโตหรือพัฒนาให้เพิ่มพูนได้ ดังนั้นองค์ความรู้จึงจัดเป็นพลังพิเศษขององค์กร ที่จะสามารถเพิ่มผลกำไรให้กับองค์กรได้ในอนาคต (<http://www.no-poor.com/dssandos/Chapter8-dss.htm>)

สรุปได้ว่า องค์ความรู้ คือ สิ่งที่ใช้อธิบายสิ่งต่างๆ ที่พบเห็นได้อย่างมีเหตุผล โดยอาศัยข้อมูล ทักษะ ประสบการณ์ที่มีอยู่เป็นส่วนสนับสนุนการตัดสินใจและการประสานความรอบรู้รวมถึงการฉลาดคิดไปตลอดทั่วทั้งองค์กรอยู่ตลอดเวลา โดยนำเทคโนโลยีเข้ามามีใช้ในการจัดการ (<http://www.terasoft.co.th/index.php?id=49>)

องค์ประกอบสำคัญของการจัดองค์ความรู้ (Knowledge Process)

1. “คน” เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดเพราะเป็นแหล่งความรู้ และเป็นผู้นำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์

2. “เทคโนโลยี” เป็นเครื่องมือเพื่อให้คนสามารถค้นหา จัดเก็บ แลกเปลี่ยน รวมทั้งนำความรู้ไปใช้อย่างง่าย และรวดเร็วขึ้น

3. “กระบวนการความรู้” เป็นการบริหารจัดการ เพื่อนำความรู้จากแหล่งความรู้ไปให้ผู้รู้เพื่อทำให้เกิดการปรับปรุง และนวัตกรรม

องค์ประกอบทั้ง 3 ส่วนนี้ จะต้องเชื่อมโยงและบูรณาการอย่างสมดุล การจัดการความรู้ของกรมการปกครอง จากพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ.2546 กำหนดให้ส่วนราชการมีหน้าที่พัฒนาความรู้ในส่วนราชการ เพื่อให้มีลักษณะเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ โดยต้องรับรู้ข้อมูลข่าวสารและสามารถประมวลผลความรู้ในด้านต่าง ๆ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติราชการได้อย่างถูกต้อง รวดเร็วและเหมาะสมต่อสถานการณ์ รวมทั้งต้องส่งเสริมและพัฒนาความรู้ ความสามารถ สร้างวิสัยทัศน์ และปรับเปลี่ยนทัศนคติของข้าราชการในสังกัดให้เป็นบุคลากรที่มีประสิทธิภาพและมีการเรียนรู้ร่วมกัน ขอบเขต KM ที่ได้มีการพิจารณาแล้วเห็นว่ามีมีความสำคัญเร่งด่วนในขณะนี้ คือ การจัดการองค์ความรู้เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนเชิงบูรณาการ และได้กำหนดเป้าหมาย (Desired State) ของ KM ที่จะดำเนินการในปี 2549 คือ มุ่งเน้นให้อำเภอ/กิ่งอำเภอ เป็นศูนย์กลางองค์ความรู้ เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนเชิงบูรณาการในพื้นที่ที่เป็นประโยชน์แก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง โดยมีหน่วยที่วัดผลได้เป็นรูปธรรม คือ อำเภอ/กิ่งอำเภอ มีข้อมูลผลสำเร็จ การแก้ไขปัญหาความยากจนเชิงบูรณาการในศูนย์ปฏิบัติการฯ ไม่น้อยกว่าศูนย์ละ 1 เรื่อง และเพื่อให้เป้าหมายบรรลุผล ได้จัดให้มีกิจกรรมกระบวนการจัดการความรู้ (KM Process) และกิจกรรมกระบวนการเปลี่ยนแปลง (Change Management Process) ควบคู่กันไป โดยมีความคาดหวังว่าแผนการจัดการความรู้นี้จะป็นจุดเริ่มต้นสำคัญสู่การปฏิบัติราชการในขอบเขต KM และเป้าหมาย KM ในเรื่องอื่น ๆ และนำไปสู่ความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่ยั่งยืน (<http://docs.google.com/>)

วัตถุประสงค์ของการจัดการองค์ความรู้ (KM Objectives)

การจัดการองค์ความรู้ มีวัตถุประสงค์หลัก ดังนี้

1. เพื่อสร้างระบบจัดเก็บองค์ความรู้ (Create knowledge repositories)
2. เพื่อปรับปรุงการเข้าถึงองค์ความรู้ (Improve knowledge access)
3. เพื่อยกระดับสภาพแวดล้อมขององค์ความรู้ (Enhance the knowledge environment)
4. เพื่อจัดการองค์ความรู้ให้เป็นทรัพย์สินที่มีค่า และมีประโยชน์ (Manage knowledge as an asset) (<http://www.no-poor.com/dssandos/Chapter8-dss.htm>)

สรุปได้ว่า วัตถุประสงค์ของการจัดการองค์ความรู้ (KM Objectives) ช่วยสร้างระบบปรับปรุง ระดับสภาพแวดล้อมโดยรวมของการจัดการองค์ความรู้ เพื่อจัดการองค์ความรู้ให้มีค่าและมีประโยชน์

ประเภทขององค์ความรู้ (Knowledge Types)

ประเภทขององค์ความรู้ สามารถจำแนกได้ ดังนี้

1. Base knowledge คือ องค์ความรู้พื้นฐานขององค์กร ซึ่งทุกองค์กรจะต้องมีจัดเป็นองค์ความรู้ที่มีความสำคัญ ใช้ในการสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน และใช้วางแผนระยะสั้นขององค์กร

2. Trivial knowledge คือ องค์ความรู้ทั่วไปขององค์กร เก็บรวบรวมไว้ในองค์กรแต่ไม่ได้ใช้ในการตัดสินใจกับงานหลักหรือภารกิจหลักขององค์กร

3. Explicit knowledge คือ องค์ความรู้ที่มีโครงสร้างชัดเจน สามารถเขียนบรรยายได้อย่างชัดเจนในรูปแบบของกระดาษ (Paper) หรือรายงาน (Report) ซึ่ง Explicit Knowledge อาจได้มาจากวัตถุประสงค์หลักในการดำเนินงานขององค์กร ข้อมูลที่ว่าด้วยหลักเหตุผลต่าง ๆ หรือข้อมูลด้านเทคนิค ซึ่งองค์ความรู้เหล่านี้สามารถเก็บรวบรวมได้ง่าย ๆ จากแหล่งเอกสารในองค์กร สามารถถ่ายทอดให้กับคนอื่นได้ง่ายอาจจะโดยวิธีการสอนหรือการเรียนรู้

4. Tacit knowledge คือ องค์ความรู้ที่ไม่มีโครงสร้าง ไม่สามารถบรรยายหรือเก็บรวบรวมได้จากแหล่งเอกสาร เป็นความรู้ที่สั่งสมมาจากประสบการณ์ที่เคยพบเจอกับปัญหาต่าง ๆ อาจจะเป็นสัญชาตญาณ และความชำนาญเฉพาะด้านของบุคคล ซึ่งปัจจุบันองค์ความรู้ประเภทนี้ กำลังถูกพัฒนาให้มีการจัดเก็บ เพราะเป็นความรู้ที่นอกเหนือจากมีอยู่ในรูปแบบของ Explicit knowledge ซึ่ง Tacit Knowledge เป็นความรู้ที่อยู่ในใจ เรียนรู้ได้จากประสบการณ์ยากที่จะเขียนออกมาเป็นรูปของเอกสาร ยากต่อการถ่ายทอด ยากในการสอนและยากในการเรียนรู้ และองค์ความรู้ชนิดนี้ยังหมายความว่าไปถึงการบอกเล่าของบุคคลอีกด้วย (<http://www.no-poor.com/dssandos/Chapter8-dss.htm>)

สรุปได้ว่า ประเภทขององค์ความรู้ (Knowledge Types) มี 4 ประเภท คือ 1.องค์ความรู้พื้นฐานขององค์กร สามารถใช้วางแผนงานระยะสั้น 2.องค์ความรู้ทั่วไปขององค์กร เป็นองค์ความรู้ที่ไม่มีผลในการตัดสินใจต่อองค์กร 3.องค์ความรู้ที่มีโครงสร้างชัดเจน สามารถเก็บรวบรวมข้อมูลและถ่ายทอดข้อมูลได้ง่ายโดยวิธีการเรียนการสอนหรือการเรียนรู้ 4.องค์ความรู้ที่ไม่มีโครงสร้าง เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ ซึ่งประเภทขององค์ความรู้เหล่านี้มีโครงสร้างที่สามารถนำมาปรับใช้ได้ในการจัดการองค์ความรู้

2.3 การจัดกิจกรรมแหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติสำหรับเด็กปฐมวัย

1. ความหมายของแหล่งเรียนรู้ธรรมชาติ

แหล่งความรู้ในชุมชน อาจเรียกว่าวิชาชุมชน แหล่งวิทยาการในชุมชน หรือแหล่งทรัพยากรในชุมชน ซึ่งตรงกับคำศัพท์ภาษาอังกฤษว่า Community Resources หรือ Local Resources ปัจจุบันนิยมเรียกว่า แหล่งเรียนรู้มีนักการศึกษาได้ให้ความหมายไว้หลายอย่าง แต่มีความคล้ายคลึงกันเป็นส่วนมาก

นิโคล (Nichols, 1971 : 341-347) ได้ให้ความหมายของแหล่งความรู้ในชุมชนไว้ว่า หมายถึง แหล่งวิชาในชุมชน แหล่งความรู้ในชุมชน หรือแหล่งทรัพยากรในชุมชน ซึ่งแหล่งชุมชนนี้ประกอบไปด้วยบุคลากรในชุมชน สถานที่ วัสดุ ในชุมชน ซึ่งนำมาจัดในการเรียนการสอน เพื่อให้เกิดผลสำเร็จมากที่สุด

กู๊ด (Good:1973) กล่าวว่าแหล่งเรียนรู้ในชุมชน หมายถึง สถาบัน หรือองค์กรต่างๆ เด็กที่มีความสามารถในท้องถิ่น วัสดุต่างๆ และอำนาจทั้งหลายที่มีอิทธิพลต่อเด็กโดยตรงหรือโดยอ้อม

กระทรวงศึกษาธิการ (2535:43) ได้นิยามความหมายของแหล่งเรียนรู้ว่า หมายถึง แหล่งข้อมูลข่าวสาร สารสนเทศ และประสบการณ์ที่สนับสนุนให้เด็กได้เรียนรู้ ใฝ่รู้ แสวงหาความรู้ และเรียนรู้ด้วยตนเองตามอัธยาศัย อย่างกว้างขวาง และต่อเนื่อง เพื่อเสริมสร้างให้เด็กเกิดกระบวนการเรียนรู้

ณรงค์ ก่องแก้ว (2541:1) ได้ให้ความหมายแหล่งวิทยาการท้องถิ่น หมายถึง ทรัพยากรเด็ก ทรัพยากรทางธรรมชาติ ทรัพยากรทางวัตถุที่มนุษย์สร้างขึ้น และทรัพยากรทางสังคมที่จัดการศึกษาให้สอดคล้องกับท้องถิ่น

เนาวรัตน์ ลิขิตวันเศรษฐ (2545:26) กล่าวว่า แหล่งเรียนรู้ คือ ถิ่น ที่อยู่ บริเวณ บ่อเกิด แห่ง ที่ หรือศูนย์ความรู้ที่ให้เข้าไปศึกษาหาความรู้ ความเข้าใจ และความชำนาญ ซึ่งแหล่งเรียนรู้จึงอาจเป็นไปได้ทั้งสิ่งที่เป็นธรรมชาติหรือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น เป็นได้ทั้งบุคคล สิ่งมีชีวิต และไม่มีชีวิต และแหล่งเรียนรู้อาจจะอยู่ในห้องเรียน ในโรงเรียนหรือนอกโรงเรียนก็ได้

ศิริกาญจน์ โกสุมภ์ และ ดารณี คำจันนัง (2545:11) แหล่งเรียนรู้ หมายถึง แหล่ง หรือ ที่รวมซึ่งอาจเป็นสภาพ สถานที่ หรือศูนย์รวมที่ประกอบด้วย ข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ และกิจกรรมที่มีกระบวนการเรียนรู้ หรือกระบวนการเรียนการสอน ที่มีรูปแบบแตกต่างจากกระบวนการเรียนการสอนที่มีครูเป็นผู้สอน หรือศูนย์กลางการเรียนรู้ เป็นการเรียนรู้ที่มีกำหนดเวลาเรียนยืดหยุ่น สอดคล้องกับความต้องการและความพร้อมของผู้เรียน การประเมินและการวัดผลการเรียนมีลักษณะเฉพาะที่สร้างขึ้นให้เหมาะสมกับการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งไม่จำเป็นต้องเป็นรูปแบบเดียวกันกับการประเมินผลในชั้นหรือห้องเรียน

วิเชียร วงศ์คำจันทร์ (2547 : ออนไลน์) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้ไว้ว่า แหล่งเรียนรู้ หมายถึง แหล่งข้อมูลข่าวสาร สารสนเทศ วิทยากร ภูมิปัญญาชาวบ้านและประสบการณ์อื่นๆ ที่สนับสนุนส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้และเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

สรุปได้ว่า แหล่งเรียนรู้ หมายถึง แหล่งข้อมูลข่าวสารหรือ ทุกสิ่งทุกอย่างทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิตในชุมชนไม่ว่าจะเป็นคน สถานที่ หรือ ถิ่น ที่อยู่ องค์กร ที่ให้เข้าศึกษาหาความรู้ ความเข้าใจ และกิจกรรมที่มีกระบวนการเรียนรู้ หรือกระบวนการเรียนการสอนที่แตกต่างจากกระบวนการเรียนการสอนที่มีครูเป็นผู้สอน เป็นการเรียนรู้ที่มีกำหนดเวลาเรียนยืดหยุ่น สอดคล้องกับความต้องการและความพร้อมของผู้เรียน ซึ่งแหล่งเรียนรู้เป็นได้ทั้ง สิ่งที่เป็นธรรมชาติและสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น เป็นได้ทั้งบุคคล สิ่งมีชีวิต และไม่มีชีวิต และแหล่งเรียนรู้อาจจะอยู่ในห้องเรียน ในโรงเรียนหรือนอกโรงเรียนก็ได้ ดังนั้น สิ่งทั้งหลายเหล่านั้น หากนำมาใช้ประกอบการเรียนให้เหมาะสมกับเนื้อหาของแต่ละหน่วยการเรียนรู้ในห้องเรียนหรือนำเด็กออกไปสัมผัสสภาพจริงของแหล่งความรู้ในชุมชนเหล่านั้นด้วยตัวเด็กเองแล้ว ย่อมจะเกิดเพิ่มพูนประสบการณ์ตรงให้แก่เด็กมากขึ้น ทั้งยังทำให้หน่วยการเรียนรู้น่าสนใจอีกด้วย เพราะเด็กได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมอย่างจริงจังด้วยตนเอง

2. ความสำคัญของแหล่งเรียนรู้ธรรมชาติ

วิเชียร วงศ์คำจันทร์ (2547 : ออนไลน์) ได้ให้คำนิยามความสำคัญของแหล่งเรียนรู้ธรรมชาติไว้ว่า

1. เป็นแหล่งเสริมสร้างจินตนาการและความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
2. เป็นแหล่งศึกษาตามอัธยาศัย
3. เป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต
4. เป็นแหล่งสร้างความรู้ ความคิด วิชาการและประสบการณ์
5. เป็นแหล่งปลูกฝังค่านิยมรักการอ่านและแหล่งศึกษาค้นคว้าแสวงหาความรู้

ด้วยตนเอง

6. เป็นแหล่งเสริมประสบการณ์ตรง
7. เป็นแหล่งส่งเสริมมิตรภาพความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล

กึ่งแก้ว อารีรักษ์ (2548:118) ให้ความสำคัญของการศึกษาโดยใช้แหล่งเรียนรู้ไว้ดังนี้

1. กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้เรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยอาศัยการมีปฏิสัมพันธ์กับสื่อที่

หลากหลาย

2. ช่วยเสริมสร้างการเรียนรู้ให้ลึกซึ้งขึ้น โดยใช้เวลาในการรวบรวมข้อมูล

สะท้อนความคิดเห็นจากแหล่งเรียนรู้

3. กระตุ้นมุ่งเน้นลึกในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่งผลักดันให้ผู้เรียนแสวงหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องเพิ่มมากขึ้นสามารถสร้างผลผลิตในการเรียนรู้ที่มีคุณภาพสูงขึ้น

4. เสริมสร้างการเรียนรู้ จนเกิดทักษะการแสวงหาข้อมูลที่มีประสิทธิภาพ โดยอาศัยการสร้างความรู้ความตระหนักเชิงมโนทัศน์เกี่ยวกับธรรมชาติและแตกต่างของข้อมูล

5. แหล่งการเรียนรู้เสริมสร้างการพัฒนาการคิด เช่น การแก้ปัญหา การให้เหตุผล และการประเมินอย่างมีวิจารณญาณโดยอาศัยกระบวนการวิจัยอิสระ

6. เพิ่มผลสัมฤทธิ์ด้านวิชาการ ในด้านเนื้อหา เจตคติ และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยอาศัยแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลายในการเรียนรู้

นเรนทร์ คำมา (2548 : ออนไลน์) ได้กล่าว ถึงความสำคัญของแหล่งการเรียนรู้ไว้ดังนี้

1. เป็นแหล่งที่รวบรวมขององค์ความรู้อันหลากหลาย พร้อมทั้งจะให้ผู้เรียน ได้ศึกษาค้นคว้า ด้วยกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่แตกต่างกันของแต่ละบุคคล และเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

2. เป็นแหล่งเชื่อมโยงให้สถานศึกษาและธรรมชาติมีความใกล้ชิดกัน ทำให้ธรรมชาติมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาแก่บุตรหลาน

3. เป็นแหล่งข้อมูลที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีความสุข เกิดความสนุกสนานและมีความสนใจที่จะเรียนรู้ไม่เกิดความเบื่อหน่าย

4. ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากการที่ได้คิดเอง ปฏิบัติเอง และสร้างความรู้ ด้วยตนเอง ขณะเดียวกันก็สามารถเข้าร่วมกิจกรรมและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้

5. ทำให้ผู้เรียนได้รับการปลูกฝังให้รู้และรักธรรมชาติ มองเห็นคุณค่าของธรรมชาติ

แหล่งการเรียนรู้มีบทบาทในการให้การศึกษาแก่ผู้เรียน ทั้งในระบบและ นอกระบบ (กรมสามัญศึกษา 2544 : 7) ดังนี้

1. แหล่งการเรียนรู้สามารถตอบสนองการเรียนรู้ที่เป็นกระบวนการ (Process Of Learning) การเรียนรู้โดยการปฏิบัติจริง (Learning By Doing) ซึ่งเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่ตนเองมีอยู่แล้ว

2. เป็นแหล่งกิจกรรม แหล่งทัศนศึกษา

3. เป็นแหล่งสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นโดยตรง

4. เป็นห้องเรียนธรรมชาติ เป็นแหล่งค้นคว้า วิจัย และฝึกอบรม

5. เป็นองค์กรเปิด ผู้สนใจสามารถเข้าถึงข้อมูลได้อย่างเต็มที่และทั่วถึง

6. สามารถเผยแพร่ข้อมูลแก่ผู้เรียนในเชิงรุก เข้าสู่กลุ่มเป้าหมายอย่างทั่วถึงประหยัดและสะดวก

7. มีการเชื่อมโยงและแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกัน

8. มีสื่อประเภทต่างๆ ประกอบด้วย สื่อสิ่งพิมพ์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เพื่อเสริมกิจกรรม การเรียนการสอน

สรุปความสำคัญของแหล่งการเรียนรู้ได้ว่า แหล่งการเรียนรู้ช่วยเชื่อมโยงเรื่องราวแหล่ง เรียนรู้ธรรมชาติสู่การเรียนรู้สากล พัฒนาคุณลักษณะและความคิด ความเข้าใจในคุณค่า และ ทักษะคิด ค่านิยม ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน รักการเรียนรู้ มีทักษะการแสวงหาความรู้ สามารถจัดการความรู้ ซึ่งมีความสำคัญและมีความหมายอย่างมากสำหรับผู้เรียน ดังนี้

1. ผู้เรียนได้เรียนรู้จากสภาพชีวิตจริง สามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ช่วยให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตน ครอบครัว ท้องถิ่น
2. ผู้เรียนได้เรียนในสิ่งที่มีคุณค่า มีความหมายต่อชีวิต ทำให้เห็นคุณค่า เห็นความสำคัญของสิ่งที่เรียน
3. ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้ทางธรรมชาติสู่ความรู้สากลสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวไปสู่สิ่งที่อยู่ไกลตัวได้อย่างเป็นรูปธรรม
4. เห็นความสำคัญของการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมใน ใได้อย่างต่อเนื่อง
5. ได้เรียนรู้จากแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย ได้ลงมือปฏิบัติจริง ส่งผลให้ เกิดทักษะการแสวงหาความรู้ เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

3. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับแหล่งเรียนรู้ธรรมชาติ ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจท์ (Piaget)

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541 : 16) ได้กล่าวว่า การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยว่าเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากการทำงานของโครงสร้างทางปัญญา (Schemata) เป็นวิธีที่เด็กจะเริ่มค้นด้วยความสัมพันธ์ระหว่างตัวเองกับสิ่งแวดล้อม และสิ่งที่เป็นองค์ประกอบสำคัญของกระบวนการมี 2 อย่าง คือ

1. การขยายโครงสร้าง (Assimilation) คือ การที่บุคคลได้รับประสบการณ์หรือรับรู้สิ่งใหม่เข้าไปผสมผสานกับความรู้เดิม
2. การปรับเข้าสู่โครงสร้าง (Accommodation) คือการที่โครงสร้างทางปัญญาของบุคคลนำเอาความรู้ใหม่ที่ได้ปรับปรุงความคิดให้เข้ากับสภาพแวดล้อม

เพียเจท์ (Piaget) เป็นผู้นำทฤษฎีนี้เน้นที่กระบวนการและเนื้อหาของการเล่นที่ส่งเสริมพัฒนาการทางสติปัญญา เพียเจท์ มองการเล่นเป็นกระบวนการพัฒนาทางสติปัญญา ซึ่งกระบวนการพัฒนาทางสติปัญญา และลักษณะของการเล่นนั้น จะเป็นไปในทิศทางเดียวกัน การเล่นของเด็กจะเริ่มจากการเล่นโดยใช้ประสาทสัมผัส ซึ่งจะมีพฤติกรรมในลักษณะที่เป็นการสำรวจ

จับต้องวัตถุ นับว่าเป็นการฝึกเล่นและพัฒนาการเล่นควบคู่ไปกับการพัฒนาทางสติปัญญาเป็นขั้น การแก้ปัญหาด้วยการกระทำ เพียเจต์ (Piaget, 1965 : 35 – 37) ได้แบ่งพัฒนาการทางสติปัญญา ออกเป็น 4 ขั้นคือ

1. ขั้นประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหว (Sensorimotor Stage) อายุตั้งแต่แรกเกิดถึง 2 ปี ในขั้นนี้เด็กจะรู้จักใช้ประสาทสัมผัสทางปาก หู ตา ต่อสิ่งแวดล้อม พฤติกรรมที่แสดงออกในรูปของการมีปฏิกิริยาตอบสนองสิ่งเร้า ในระยะนี้จะสามารถจำได้ว่าวัตถุและเหตุการณ์บางอย่างเป็นอย่างเดียวกัน

2. ขั้นความคิดก่อนปฏิบัติการ (Pre – Operational Stage) อายุ 2 – 7 ปี เป็นขั้นที่เด็กเริ่มเรียนรู้ภาษาพูดและเข้าใจเครื่องหมายต่าง ๆ หรือสภาพแวดล้อมรอบตัว สัญลักษณ์ต่าง ๆ เด็กจะสามารถสร้างโครงสร้างทางสติปัญญาแบบง่าย ซึ่งเป็นการคิดพื้นฐานที่อาศัยการรับรู้เป็นส่วนใหญ่ สามารถแบ่งเป็น 2 ระยะคือ

2.1 ระยะก่อนเกิดความคิดรอบยอด เป็นขั้นที่เด็กชอบสำรวจ ตรวจสอบ จะสนใจว่าทำไมเหตุการณ์ต่าง ๆ จึงเกิดขึ้นและเกิดได้อย่างไร จะเริ่มใช้ภาษาและเข้าใจความหมายของสัญลักษณ์ และมีลักษณะต่าง ๆ คือ จะยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง มองไม่เห็นวัตถุที่เหมือนกัน อาจมีบางส่วนต่างกัน เด็กจะเริ่มคิดอย่างมีเหตุผลเป็นแบบตามใจตัวเอง และจะตัดสินใจต่าง ๆ ตามที่มองเห็น

2.2 ระยะการคิดแบบใช้ญาณหยั่งรู้ เป็นการคิดเกี่ยวกับบางสิ่งบางอย่างที่รวดเร็วโดยไม่คำนึงถึงรายละเอียด การคิดและการตัดสินใจจะขึ้นอยู่กับการรับรู้เป็นส่วนใหญ่ ทำให้การตัดสินใจเปลี่ยนแปลงไปมา และมีลักษณะคือ เข้าใจเรื่องจำนวน เข้าใจเรื่องความคงที่ (Conservation) เริ่มคิดได้ว่าของบางสิ่งยังคงเดิมไม่คำนึงถึงรูปร่างและจำนวนที่เปลี่ยนไป เข้าสังคมได้มากขึ้น เล่นแบบบทบาทต่าง ๆ ส่วนพฤติกรรมยึดตนเองเป็นศูนย์กลางจะลดน้อยลง

3. ขั้นปฏิบัติการคิดแบบรูปธรรม (Concrete Operational Stage) อายุ 7 – 11 ปี เป็นขั้นที่เด็กจะสามารถใช้เหตุผลกับสิ่งที่มองเห็น และมองความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ ได้ดีขึ้นเพราะเด็กจะพัฒนาโครงสร้างการคิดที่จะเป็นกับความสัมพันธ์ที่สลับซับซ้อน เด็กในวัยนี้จะสามารถตัดสินใจได้อย่างมีเหตุผลมากขึ้นกับสิ่งที่ป็นนามธรรม เด็กจะเห็นสภาพแวดล้อมว่าประกอบด้วยวัตถุและเหตุการณ์ต่าง ๆ แม้ว่าวัตถุที่มองเห็นจะเปลี่ยนไป

4. ขั้นปฏิบัติการคิดแบบนามธรรม (Formal Operational Stage) อายุ 11 ปีขึ้นไป เป็นขั้นที่พัฒนาการทางความคิดของเด็กถึงขั้นสูงสุด จะเข้าใจการใช้เหตุผลและการทดลองได้อย่างมีระบบ สามารถตั้งสมมติฐานและทฤษฎีอีกทั้งเห็นว่า ความจริงที่รู้ไม่สำคัญเท่าสิ่งที่อาจเป็นไปได้ เพียเจต์ (Piate, อ้างถึงใน Smith, 1997 : 20) ได้พูดถึงวิธีการเรียนรู้ ว่ามีการเรียนรู้ที่

เน้นการคิดของเด็กหรือกระบวนการมากกว่าคำตอบโดยให้เด็กมีการริเริ่ม ความกระตือรือร้นต่อสิ่งแวดล้อม หลีกเลี่ยงในการผลักดันเด็กให้เหมือนเช่นผู้ใหญ่ และเห็นบทบาทของครูเหมือนเป็นผู้แนะแนวแหล่งความรู้มากกว่าเป็นผู้บอกเด็กทุกอย่าง เพียเจต์ (Piaget, 1970 : 52) อธิบายว่ามนุษย์สามารถเรียนรู้ได้ 3 ด้านคือ

1. โลกทางกายภาพ (The physical world) มีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับความร้อน ความเย็น ความกระด้าง ความนุ่ม เป็นต้น
2. โลกทางสังคม (The social world) มีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับภาษา ศาสนา ความเชื่อ เป็นต้น
3. การสร้างความสัมพันธ์ภายในจิตใจ (The construction of mental - relationships) มีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับการนับ จำนวน การอนุรักษ์ เป็นต้น และ Piaget ก็ยังกล่าวว่า การสร้างความสัมพันธ์ในใจ เรียกว่า การเรียนรู้ทางตรรกศาสตร์ ที่ต้องการสร้างการเรียนรู้ที่แยกประเภทและเป็นลำดับขั้น เด็กจะเป็นผู้เรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติ ทดลองด้วยตนเอง เช่น เมื่อเด็กเรียนรู้เกี่ยวกับชื่อของสี คุณสมบัติของสีและวัตถุ เรียกว่า Simple abstraction ที่เชื่อว่า เด็กเรียนรู้กฎต่าง ๆ จากประสบการณ์ทางภาษา

4. ประเภทของแหล่งเรียนรู้ธรรมชาติ

นักการศึกษา ได้จำแนกประเภทของแหล่งความรู้ในชุมชนไว้ด้วยกันหลายประเภทด้วยกัน ดังนี้

วาสนา ขาวหา (2525) ได้แบ่งประเภทของการเรียนรู้ในชุมชนไว้ดังนี้

- 1.1 แหล่งเรียนรู้ที่เป็นเด็ก หมายถึง ผู้ที่มีความสามารถพิเศษในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง และสามารถให้ความรู้แก่ผู้อื่นได้
- 1.2 แหล่งเรียนรู้ที่เป็นสถานที่ อาจเป็นสถานที่ที่มีขึ้นเองตามธรรมชาติ เช่น ภูเขา น้ำตก ทะเล หรือสถานที่ที่มนุษย์สร้างขึ้นมา เช่น โรงเรียน โรงงาน สวนสัตว์ ซึ่งสามารถหาความรู้ได้จากสถานที่เหล่านั้น
- 1.3 แหล่งเรียนรู้ที่เป็นวัสดุอุปกรณ์ ที่นำมาใช้ในการเรียนการสอนแล้ว ซึ่งสามารถเรียนรู้ได้ดีขึ้น มีความหมายขึ้น
- 1.4 แหล่งเรียนรู้ที่เป็นกิจกรรม เช่น การละเล่นพื้นเมือง พิธีหรือประเพณีต่างๆ ในท้องถิ่น

กระทรวงศึกษาธิการ (2547 : 144) ได้กำหนดให้มีการกล่าวถึงความสำคัญของแหล่งการเรียนรู้ และกล่าวถึงวิธีการที่ครูและเด็กสามารถศึกษาหาความรู้หรือเรียนรู้จากแหล่งความรู้ที่มีอยู่ ดังนี้

1.1 ภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ ปราชญ์ชาวบ้าน ที่มีความรู้ความสามารถ ประสบการณ์ และประสบความสำเร็จในงาน / อาชีพ ที่มีอยู่ในท้องถิ่น / ผู้นำชุมชน ฯลฯ

1.2 แหล่งวิทยากร ได้แก่ สถาบัน องค์กร หน่วยงาน ห้องสมุด ศูนย์วิทยากรทางภาครัฐ และเอกชน ซึ่งให้บริการความรู้ในเรื่องต่างๆ

1.3 สถานที่ประกอบการ สถานที่ประกอบอาชีพอิสระ โรงงานอุตสาหกรรม หน่วยงานวิจัยในท้องถิ่น ซึ่งให้บริการความรู้ ฝึกอบรมเกี่ยวกับงาน และวิชาชีพต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชนท้องถิ่น

1.4 ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม เช่น อุทยานแห่งชาติ สวนสัตว์ พิพิธภัณฑ์

1.5 สื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ เช่น แผ่นพับ วารสาร หนังสืออ้างอิง หนังสือพิมพ์ ฯลฯ

1.6 สื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น อินเทอร์เน็ต ซีดีรอม วีซีดี วีดิทัศน์ คอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) ฯลฯ

ศิริกาญจน์ โกสุมภ์ และดารณี คำวังนัง (2545 : 19) ได้แบ่งประเภทของแหล่งเรียนรู้ ออกเป็น 2 ประเภท คือ

1.1 แหล่งการเรียนรู้ในโรงเรียน ได้แก่ ห้องสมุดโรงเรียน มุมหนังสือในห้องเรียน ห้องคอมพิวเตอร์ ศูนย์วิชาการสวนสมุนไพร สวนหนังสือ ฯลฯ

1.2 แหล่งการเรียนรู้ในท้องถิ่น ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ สวนสาธารณะ ศูนย์กีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น วัด ครอบครัว ชุมชน สถานประกอบการ องค์กรภาครัฐและเอกชน ฯลฯ

นอกจากนี้ยังได้กล่าวอีกว่า แหล่งเรียนรู้ดังกล่าวนี้ ถ้าจำแนกตามลักษณะการใช้จะแบ่งได้เป็น 3 ชนิด คือ

1.2.1 แหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน หมายถึง สิ่งต่างๆ ซึ่งอาจเป็นสิ่งมีชีวิต หรือไม่มีชีวิตก็ตามที่อยู่ในบริเวณโรงเรียนนั้น เช่น ต้นไม้ แมลงเด็กภายในโรงเรียน เป็นต้น

1.2.2 บุคคลที่โรงเรียนเชิญมาเป็นวิทยากร อาจเป็นเจ้าหน้าที่ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยตรงและสามารถให้ความรู้แก่เด็กและครูได้ หรืออาจเป็นบุคคลในอาชีพต่างๆ เช่น ชาวนา ชาวสวน ชาวประมง ช่างไม้ ทหาร ตำรวจ เป็นต้น

1.2.3 แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นที่ตั้งอยู่ หมายถึง สถานที่ต่างๆ ภายในชุมชน ที่ไม่ห่างไกลโรงเรียนมาก

เนาวรัตน์ ลิขิตวันเศรษฐ (2545:27) ได้กล่าวไว้ว่าถึงประเภทของแหล่งเรียนรู้ แหล่งเรียนรู้แบ่งออกได้ 2 ประเภท คือ

1. แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน เป็นแหล่งที่มีข้อมูลข่าวสาร ความรู้ ซึ่งอยู่ภายในโรงเรียนในการจัดและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของแต่ละโรงเรียน มีความแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับศักยภาพ

ของโรงเรียน แต่อย่างไรก็ตาม การพัฒนาแหล่งเรียนรู้จะเกิดประสิทธิผล เมื่อนักเรียนเข้าไปศึกษาหาความรู้ ตัวอย่างแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน ได้แก่ ห้องสมุดโรงเรียน ห้องปฏิบัติการ ศูนย์พัฒนาการสอนวิชาต่างๆ ศูนย์การเรียนรู้ด้วยตนเอง แหล่งธรรมชาติในโรงเรียน สวนต่างๆ ในโรงเรียน ฯลฯ

2. แหล่งเรียนรู้นอกโรงเรียน และในวิถีชีวิต เป็นแหล่งที่มีข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ ซึ่งอยู่ภายนอกโรงเรียนและในวิถีชีวิตชุมชน ในการจัดให้นักเรียนเข้าไปศึกษาหาความรู้ ต้องมีการประสานความร่วมมือและมีเป้าหมายในการใช้บริการที่ชัดเจน ตัวอย่างแหล่งเรียนรู้ นอกโรงเรียน และในวิถีชีวิต ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน สถานประกอบการ สถานที่ราชการ แหล่งธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม องค์การภาครัฐและเอกชน หอสมุดและห้องปฏิบัติการในสถานศึกษาระดับสูงขึ้นไป ฯลฯ

กล่าวได้ว่า ประเภทของแหล่งเรียนรู้ธรรมชาติ มี 2 ประเภท ดังนี้

1. แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน มีทั้งสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น
2. แหล่งเรียนรู้นอกโรงเรียน เช่นกันกับแหล่งเรียนรู้ที่มีทั้งสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น

วิเชียร วงศ์คำจันทร์ (2547 : ออนไลน์) กล่าวว่า แหล่งการเรียนรู้ของโรงเรียนมี 2 ประเภท คือ แหล่งการเรียนรู้ในโรงเรียนและนอกโรงเรียน ซึ่งเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาติ และที่มนุษย์สร้างขึ้น

1. แหล่งการเรียนรู้ในโรงเรียน

1.1 แหล่งการเรียนรู้ที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาติ เช่น บรรยากาศ สิ่งแวดล้อม ปรากฏการณ์ธรรมชาติ สิ่งมีชีวิต ฯลฯ

1.2 แหล่งการเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น ห้องสมุดโรงเรียน ห้องสมุดกลุ่มสาระ ห้องสมุดเคลื่อนที่ ห้องเรียน ห้องปฏิบัติการต่างๆ ห้องโสตทัศนศึกษา ห้องมัลติมีเดีย เว็บไซต์ ห้องอินเทอร์เน็ต ห้องเรียนสี่เขียว ห้องพิพิธภัณฑ์ ห้องเกียรติยศ สวนพฤกษศาสตร์ สวนสมุนไพร สวนวรรณคดี สวนสุขภาพ สวนหิน สวนหย่อม สวนผีเสื้อ บ่อเลี้ยงปลา เรือนเพาะชำ ต้นไม้พุดได้ ฯลฯ

2. แหล่งการเรียนรู้นอกโรงเรียน

2.1 แหล่งการเรียนรู้ที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาติ เช่น สภาพแวดล้อม ป่า ภูเขา แหล่งน้ำ ทะเล สัตว์ ฯลฯ

2.2 แหล่งการเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น ชุมชน วิถีชีวิต อาชีพ ภูมิปัญญา ประเพณี วัฒนธรรม สถาบัน โบราณสถาน สถานที่สำคัญ แหล่งประกอบการ

สรุปได้ว่า แหล่งเรียนรู้ในชุมชนและในโรงเรียนแบ่งออกได้ดังนี้ แหล่งเรียนรู้ในชุมชน หมายถึง แหล่งเรียนรู้ที่เป็นบุคคล บุคคลที่สมาชิกของชุมชน หน่วยงานหรือองค์กรต่างๆ แหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติ คือ สิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เช่น ทะเล ภูเขา แม่น้ำ เป็นต้น แหล่งเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้น คือ อุปกรณ์โสตทัศนูปกรณ์ต่างๆ อาคารสถานที่ เป็นต้น แหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม คือ วิถีชีวิต ค่านิยมคนในชุมชน เป็นต้น แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน เช่น ห้องสมุด โรงเรียน มุมหนังสือในห้องเรียน ห้องคอมพิวเตอร์ ศูนย์วิชาการ สวนสมุนไพร สวนหนังสือ แหล่งเรียนรู้ที่กล่าวมามีความสำคัญต่อการศึกษาค้นคว้าต่อครูและนักเรียนเป็นอย่างมาก เพราะฉะนั้น แหล่งเรียนรู้ต่างๆ จึงมีความสำคัญต่อการเรียนการสอนเป็นอย่างมาก

5. ประโยชน์ของแหล่งเรียนรู้ธรรมชาติ

1. ช่วยเสริมสร้างจินตนาการและความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
2. ช่วยสร้างความรู้ ความคิด วิชาการและประสบการณ์
3. เป็นแหล่งศึกษาตามอัธยาศัย
4. ช่วยปลูกฝังค่านิยมรักการอ่านและแหล่งศึกษาค้นคว้าแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง
5. ช่วยเสริมประสบการณ์ตรง
6. ให้ความรู้แก่ผู้เรียนอย่างไม่มีที่สิ้นสุด
7. ให้ทัศนคติที่พึงประสงค์
8. ให้คุณค่าแก่การดำรงชีวิตแก่ผู้เรียน

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแหล่งเรียนรู้ธรรมชาติ

ชุมพร วงศ์พัฒน์ (2538 อ้างถึงใน ภาษิต บุญมงคล, 2543) ได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่อง การใช้ประโยชน์จากแหล่งชุมชนประกอบการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา พบว่า ความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากแหล่งชุมชนประเภทต่าง ๆ ไม่มีความแตกต่างกัน โดยครูผู้สอนได้นำแหล่งการเรียนรู้ในชุมชนประเภทต่าง ๆ มาใช้ทั้งด้านโบราณสถาน โบราณวัตถุ สถานที่ราชการ สถานที่เอกชน สถานที่ทางศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณี บุคคลทรัพยากรธรรมชาติและโสตทัศนศึกษา สิ่งพิมพ์มาใช้ในการประกอบการเรียนการสอน ด้วยการเล่าเรื่อง บรรยาย นำรูปภาพ วิดีทัศน์มาศึกษาในชั้นเรียน ไปศึกษาสถานที่จริง นำเอกสารความรู้มาให้ นักเรียนศึกษา เชิญบุคลากรมาให้ความรู้แก่นักเรียน ปัญหา คือ เดินทางไม่สะดวก ขั้นตอนปฏิบัติยุ่งยาก สิ้นเปลืองค่าใช้จ่าย ขาดการประสานงานกันชัดเจน นักเรียนขาดระเบียบวินัยขาดความรับผิดชอบและการวางแผนล่วงหน้า มีเวลาจำกัดในการเข้าร่วมกิจกรรม ไม่เห็นคุณค่า และ ความสำคัญ

ภานิต บุญมงคล (2543) ได้ศึกษาการใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนเพื่อการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดลำพูน พบว่า 1) สภาพการใช้แหล่งการเรียนรู้ในชุมชนในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ปรากฏว่า ทั้งโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในอำเภอเมืองกับอำเภอรอบนอกต่างก็มีสภาพการใช้แหล่งการเรียนรู้ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ถ้าพิจารณาตามรายด้าน พบว่า โดยรวมทั้งจังหวัดค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ประเภทบุคคล ต่ำสุด คือ ประเภทสถานที่ ปัญหาที่ในการใช้แหล่งการเรียนรู้ในชุมชนเกือบทุกประเภท คือ ความจำกัดค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ ปัญหาสูงสุด คือ ความจำกัดเรื่องเวลาในการดำเนินการ ข้อเสนอแนะ ควรมีการวางแผนกับชุมชนและหน่วยเหนือ และควรจัดสรรงบประมาณ เพื่อเป็นค่าตอบแทนวิทยากรท้องถิ่นอย่างเหมาะสม

ชาติชาย ปิลวาสน์ (2544) ได้ศึกษาความสามารถในการแก้ปัญหาของเด็กปฐมวัยโดยใช้กระบวนการวางแผน ปฏิบัติ ทบทวนของนักเรียน แบ่งปัญหาออกเป็น 2 ประเภท คือ พฤติกรรมการแก้ปัญหของตนเองที่เกี่ยวกับผู้อื่น และพฤติกรรมที่การแก้ปัญหของผู้อื่น กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ศึกษาเป็นเด็กปฐมวัยชายและหญิง อายุระหว่าง 5-6 ปี ชั้นอนุบาลปีที่ 2 จำนวน 15 คน โรงเรียนวัดขนาด จังหวัดนครศรีธรรมราช สังเกตพฤติกรรมการแก้ปัญหของตนเองที่เกี่ยวข้องกับผู้อื่น และพฤติกรรมการแก้ปัญหของผู้อื่น ผลการวิจัยพบว่า เด็กปฐมวัยก่อนจัดกิจกรรมและระหว่างการจัดกิจกรรม โดยใช้กระบวนการวางแผน ปฏิบัติ ทบทวน มีความสามารถในการแก้ปัญหา โดยเฉลี่ยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

สุกัญญา สมเรือง (2546) ได้ศึกษาพัฒนาชุดกิจกรรมเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ของเด็กปฐมวัย ผลการวิจัยพบว่า การฝึกโดยใช้ชุดกิจกรรมเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ เด็กปฐมวัยมีการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .001

ทองล้วน ห่วงศรี (2547) ได้ศึกษาการพัฒนาแผนการจัดประสบการณ์แบบบูรณาการ เรื่อง ต้นไม้แสนสวย ชั้นอนุบาลปีที่ 2 โรงเรียนบ้านหนองมะค่า (ทองศรีสงเคราะห์) อำเภอปากช่อง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 4 ผลงานวิจัยพบว่า การจัดกิจกรรมเป็นไปด้วยความราบรื่น เด็กมีความสนใจ กระตือรือร้นในการร่วมกิจกรรม กล้าแสดงออก มีระเบียบวินัย รู้จักการรอคอย มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เด็กมีพัฒนาการเพิ่มขึ้นเป็นที่น่าพอใจ

นันทน์ภัส จันทกร (2547 : 68) ได้ศึกษาพัฒนาแผนการจัดประสบการณ์เรียนรู้แบบบูรณาการ เรื่อง วันเข้าพรรษาชั้นอนุบาลปีที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า เด็กมีพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา และด้านคุณธรรม จริยธรรมอยู่ในเกณฑ์ดีมาก พอที่จะรับการเรียนรู้จากสิ่งใหม่ๆ ได้

สุภาพร สายสวาท (2548) ได้ศึกษาการพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาของเด็กปฐมวัยโดยการจัดประสบการณ์โดยใช้ปัญหาเป็นหลัก กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ได้แก่ นักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2/1 กาญจนบุรี จำนวน 29 คน โดยให้เด็กปฐมวัยแก้ปัญหา 4 ประเภท ได้แก่ ปัญหาของตนเองที่ต้องแก้ไขทันที ปัญหาของตนเองที่ไม่ต้องแก้ไขทันที ปัญหาของตนเองที่เกี่ยวข้องกับผู้อื่น และปัญหาของผู้อื่น ผลการวิจัยพบว่า ความสามารถในการแก้ปัญหาของเด็กปฐมวัย โดยการจัดประสบการณ์แบบใช้ปัญหาเป็นหลัก ก่อนและหลังได้รับการจัดประสบการณ์ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยความสามารถหลังได้รับการจัดประสบการณ์แบบใช้ปัญหาเป็นหลัก สูงกว่าก่อนได้รับการจัดประสบการณ์ ซึ่งความสามารถในการแก้ปัญหาที่มีคะแนนสูงสุด ได้แก่ การแก้ปัญหาของตนเองที่ต้องแก้ไขทันที และความสามารถในการแก้ปัญหาที่มีคะแนนต่ำสุด ได้แก่ การแก้ปัญหาของตนเองที่เกี่ยวข้องกับผู้อื่น

ศิริรัตน์ เพียพล (2548) ได้ศึกษาพัฒนาความพร้อมทางการเรียนของเด็กชั้นอนุบาลปีที่ 2 ที่เรียนด้วยแผนการจัดประสบการณ์แบบบูรณาการ หน่วยฤดูกาล ผลการวิจัยพบว่าเด็กมีความพร้อมทางการเรียนทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย อารมณ์ และจิตใจ สังคมและสติปัญญา อยู่ในเกณฑ์ดีมาก

วินัย บุญกล้า (2548 : 9-10) ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนบ้านห้วยคนทา แหล่งเรียนรู้ เป็นศูนย์รวมความรู้ที่ให้เข้าไปศึกษาหาความรู้ ความเข้าใจ และความชำนาญ แหล่งเรียนรู้อาจเป็นได้ทั้งสิ่งที่เป็นธรรมชาติ และสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น แหล่งเรียนรู้จะอยู่ในห้องในโรงเรียนหรือ นอกโรงเรียน นอกจากแหล่งเรียนรู้ในห้องเรียนแล้ว ภายในโรงเรียนจะมีแหล่งเรียนรู้มากมาย เช่น บริเวณโรงเรียนที่ถูกจัดไว้เรียบร้อย มีต้นไม้ มีอาคารต่างๆ มีห้องสมุด ห้องพิพิธภัณฑ์ สวนสมุนไพร สวนวิทยาศาสตร์ และอีกมากมาย ล้วนแล้วแต่เป็นแหล่งเรียนรู้ทั้งสิ้น ส่วนแหล่งเรียนรู้นอกโรงเรียนหรือรอบโรงเรียน ภายในชุมชน และห่างไกลออกไป ซึ่งมีแหล่งเรียนรู้มากสามารถให้นักเรียนไปศึกษาค้นคว้าได้ในสาขาวิชา ทั้งด้านวิชาการ ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี อาชีพและภูมิปัญญาท้องถิ่น โรงเรียนดำเนินงานเกี่ยวกับการจัดแหล่งเรียนรู้ให้กับนักเรียนเพื่อให้สอดคล้องกับแนวนโยบายของรัฐบาลที่มุ่งเน้นให้โรงเรียนจัดแหล่งเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลาทุกสถานที่เพื่อเด็กสามารถศึกษาหาความรู้จากแหล่งนั้น การจัดแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนผู้บริหาร คณะครู-อาจารย์ รวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาจะต้องรู้และเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะของแหล่งเรียนรู้ว่าควรจัดในลักษณะใดได้บ้าง

สุนตรา อินทมาตร (2551) ได้วิจัยและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ วิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัยโรงเรียนบ้านทับเกียน ผลการวิจัยพบ เด็กมีพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญาอยู่ในเกณฑ์ดีมาก

2.4 การจัดกิจกรรมรับประทานอาหารสำหรับเด็กปฐมวัย

1. ความสำคัญของโภชนาการกับการเจริญเติบโต

โภชนาการมีความสำคัญต่อการเจริญเติบโตของเด็ก ตั้งแต่ทารกเลยทีเดียว แต่ก็มีปัจจัยอื่นด้วย เช่น ด้านสังคม เศรษฐกิจ ด้านจิตใจ ก็เกี่ยวข้องด้วยมีหลายปัจจัยทีเดียวที่ส่งผลให้ภาวะโภชนาการไม่ดี ทั้งไม่มีจะกิน กินไม่พอ กินไม่ถูก ทำให้ขาดสารอาหารบางชนิด ขณะที่ร่างกายกำลังเจริญเติบโตต้องการสารอาหารมาก เมื่อขาด ก็ทำให้ไม่เจริญเติบโตในทางตรงข้ามถ้าได้มากเกินไป ก็เป็นผลเสียเช่นเดียว ทำให้มีน้ำหนักเกิน เกิดภาวะอ้วนซึ่งส่งผลเสียต่อสุขภาพด้านร่างกายและจิตใจ บางทีเด็กที่อ้วนก็อาจขาดสารอาหาร ซึ่งพ่อแม่จะมองข้ามไป ที่เค้าอ้วนเพราะได้พลังงานเกิน ตรงนี้ทำให้บดบังภาวะขาดสารอาหารได้ ส่วนใหญ่ก็จะมีปัญหาเรื่องการขาดวิตามินและเกลือแร่ เนื่องจากเด็กกลุ่มอ้วนนี้มักจะไม่ค่อยกินพืชผัก-ผลไม้ โดยสรุปแล้ว ปัจจัยที่มีผลต่อการเจริญเติบโตของเด็กได้แก่ กรรมพันธุ์ Hormone และที่สำคัญคือสิ่งแวดล้อม ได้แก่ โภชนาการ ที่อยู่อาศัย เศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนสุขภาพทั่วไป และอารมณ์หรือจิตใจ

สำหรับเรื่องของโภชนาการ ก็คือเรื่องของอาหารการกิน และเมื่อพูดถึงเรื่องกินของเด็ก ความสนใจของพ่อแม่มักพุ่งไปที่เรื่อง “คุณค่าทางโภชนาการ” ของอาหาร เพราะอาหารย่อมมีผลต่อการเจริญเติบโตทางร่างกาย นอกจากตัวอาหารแล้ว ยังมีองค์ประกอบที่สำคัญอีกอย่างคือ “พฤติกรรมการกิน” ที่มีผลต่อการกำหนดนิสัยและบุคลิกภาพของเด็กในอนาคต โดยการสะสมของพฤติกรรมนี้เกิดขึ้นนับตั้งแต่เมื่อแรกในชีวิตของลูก พฤติกรรมการกินต่างๆ ที่พ่อแม่ หรือคนเลี้ยงดู ได้กำหนดให้เขาทั้งที่รู้ตัวและไม่ตั้งใจ จะมีผลต่อการกำหนดนิสัยของเขาในวันข้างหน้าอย่างฝังรากลึกเลยทีเดียว (WWW. Taliw.com .15 ก.ค. 54)

วิชัย ต้นไผจิตร (2550 : 40 - 45) ได้ให้ความหมายของโภชนาการ ดังนี้

การได้อาหารที่เพียงพอและถูกส่วนเป็นสิ่งจำเป็นที่สุดสำหรับมนุษย์ เพื่อให้มีสุขภาพที่แข็งแรงประเทศใดก็ตามที่ประชาชนที่กินดี ย่อมมีภาวะโภชนาการที่สมบูรณ์และได้เปรียบ มีทุนพลังในการพัฒนาประเทศถ้าหากประชาชนสนใจและเข้าใจในเรื่อง

โภชนาการ สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวันของตนเองและครอบครัวแล้วจะเป็นกำลังสำคัญในการแก้และลดปัญหาทุพโภชนาการที่ประเทศไทยเราประสบอยู่

ปาหนัน บุญหลง (2532 : 1) ได้กล่าวถึง โภชนาการ หมายถึง ความต้องการอาหาร การเปลี่ยนแปลงของอาหารในร่างกาย และการที่ร่างกายนำเอาสารอาหารไปใช้ เพื่อความแข็งแรงเจริญเติบโต

อาหาร หมายถึง สิ่งใดก็ตามที่มนุษย์กิน ดื่ม หรือรับเข้าสู่ร่างกายแล้วก่อให้เกิดประโยชน์ ช่วยในการเจริญเติบโตซ่อมแซมเนื้อเยื่อของร่างกาย และช่วยให้อวัยวะต่างๆ ของร่างกายทำงาน เพื่อช่วยให้ชีวิตดำรงอยู่ได้อย่างปกติ อาหารเป็นได้ทั้งของแข็ง ของเหลว

ประสงค์ วงศาโรจน์ (2536 : 1) ได้ให้ความหมาย อาหาร (Food) หมายถึง สิ่งที่ย่อยได้และไม่ก่อให้เกิดโทษ พิษ หรืออันตรายเมื่อบริโภคเข้าไปแต่จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อร่างกาย

สารอาหาร สารเคมีที่ประกอบอยู่ในอาหาร ที่เรากินและเป็นตัวที่ทำให้อาหารแต่ละชนิดเกิดประโยชน์ ในการบำรุงร่างกายและมีสุขภาพสมบูรณ์ แบ่งออกได้เป็น 2 ชนิด คือ

1. สารอินทรีย์ เป็นสารเคมีที่ได้มาจากสิ่งมีชีวิต เช่น โปรตีน ไขมัน คาร์โบไฮเดรต และวิตามิน
2. สารอนินทรีย์ เป็นสารอาหารประเภทเกลือแร่ เช่น ธาตุเหล็ก ไอโอดีน แคลเซียม ฟอสฟอรัส ฯลฯ

ลิน, แมรี และเอทเทีย. (Lynn. Marie. & Ettia. 2001: PP . 299 -311) ได้กล่าวว่า

โภชนาการ หมายถึง การศึกษาเกี่ยวกับสารอาหารที่มีความจำเป็นต่อร่างกายมนุษย์ และการบริโภคอาหารที่ถูกหลักโภชนาการ คือการบริโภคอาหารในปริมาณที่เพียงพอ ต่อความต้องการร่างกาย ไม่บริโภคมากเกินไปจนเป็นปัญหาสุขภาพ

ปาหนัน บุญหลง. (2532: 2) ได้กล่าวว่า อาหารเป็นสิ่งสำคัญในการดำรงชีวิตเพราะ ได้ถูกจัดให้เป็นหนึ่งในปัจจัยสี่ นับได้ว่าเป็นองค์ประกอบต้องการพื้นฐานของมนุษย์โลก

สุขภาพดีนั้น หมายถึง ผู้ที่มีความสมบูรณ์ทั้งร่างกาย และจิตใจ ดังจะแบ่ง ไว้ดังนี้

1. ทางร่างกาย

- กรรมพันธุ์ ขนาดร่างกาย แม้ว่าจะสูงใหญ่ก็จริงแต่ต้องการอาหาร เพื่อช่วยให้หน่วยพันธุกรรมนั้นเจริญเติบโตไปได้ถ้าได้รับอาหารไม่เพียงพอโภชนาการไม่ดี การเจริญเติบโตของเด็กจะไม่สมบูรณ์ เพราะอาหาร และพันธุกรรมมีความสัมพันธ์กันมาก

ศีรษะ ขนาดของศีรษะเป็นดัชนีบ่งชี้หนึ่ง ของการประเมินการเจริญเติบโต เพราะสมองจะเริ่มเข้าสู่ขนาดคงที่ประมาณอายุ 6 ขวบ ขนาดของศีรษะเด็กก่อนวัยเรียนจะประมาณ ร้อยละ

90 ของผู้ใหญ่ ขนาดของศีรษะจะเจริญช้า ตามเส้นรอบศีรษะเมื่อแรกเกิดประมาณ 35 ซม. ใน 2 ขวบแรกจะเพิ่มประมาณ 10 – 12 ซม. แล้วจะลงหลังอายุ 2 – 5 ปีไปแล้วรอยต่อของกระดูกกะโหลกศีรษะเริ่มปิด ลักษณะการเจริญเติบโตของศีรษะ จะช้าลงซึ่งตรงข้ามกับ ลำตัว แขนขา จะพัฒนามากขึ้น

ฟัน ปกติฟันน้ำนมจะเริ่มขึ้น เมื่ออายุประมาณ 6 เดือน ฟันหน้าและฟันฉีกจะขึ้นก่อน ในขบแรก ฟันกรามจะขึ้นประมาณขบที่ 2 และฟันกรามซี่สุดท้ายจะขึ้นเมื่อประมาณ 3 ขบ ตอนนี้ฟันน้ำนมจะขึ้นครบ 20 ซี่ ฟันแท้จะเริ่มปรากฏขึ้นเมื่อ อายุ 6 ขบ

จากความหมายดังกล่าว สรุปได้ว่า อาหารและโภชนาการ หมายถึง สิ่งที่ได้รับประทานแล้ว มีประโยชน์ต่อการทำงานของร่างกายทำให้สุขภาพแข็งแรง มีภูมิคุ้มกันโรคดำรงชีวิตประจำวัน อยู่ได้อย่างปกติ

การเจริญของร่างกายของเด็กแต่ละคน อาจมีความแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับการเลี้ยงดูภาวะโภชนาการ กรรมพันธุ์ แต่ถ้าพบว่าเด็กมีการเจริญเติบโตช้าต้องรีบแก้ไข เพื่อให้เด็กมีสุขภาพสมบูรณ์ใกล้เคียงมาตรฐานให้ได้มากที่สุด

การเจริญเติบโตของร่างกายเด็กปฐมวัย จะปรากฏชัดด้านสัดส่วนร่างกาย ลักษณะการเจริญเติบโต ของเด็กแต่ละคนจะแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับ กรรมพันธุ์ การเลี้ยงดู อาหาร/โภชนาการ และสิ่งแวดล้อม

โภชนะบัญญัติ

ศาสตราจารย์ ศาสตราจารย์ ดร. (2544 : 52 – 55) ได้กล่าวถึง โภชนะบัญญัติ หมายถึงข้อปฏิบัติกรกินอาหาร เพื่อสุขภาพที่ดีของคนไทย ซึ่งเป็นแนวปฏิบัติสำหรับคนไทยในการกินอาหาร ที่จะนำไปสู่การป้องกันไม่ให้เกิดภาวะขาดสารอาหาร และภาวะโภชนาการเกิดตลอดจนพิษภัยจากอาหารมีทั้งหมด 9 ประการ ตามที่กองโภชนาการ. 2541. ได้กล่าวไว้ดังนี้ คือ

2.5.1 กินอาหารครบ 5 หมู่ แต่ละหมู่ให้หลากหลาย

อาหารเป็นส่วนสำคัญในการช่วยให้คนเรามีภาวะโภชนาการดี ซึ่งทุกชีวิตจะต้องกินอาหารให้ครบ 5 หมู่ แต่ละหมู่ให้หลากหลาย คือ การกินอาหารหลายๆ ชนิด เพื่อให้ร่างกายได้รับสารอาหารต่างๆ ครบในปริมาณที่เพียงพอกับความต้องการ ถ้ากินอาหารไม่ครบ 5 หมู่ หรือกินอาหารซ้ำซากเพียงบางชนิดทุกวัน อาจทำให้รับสารอาหารบางประเภทไม่เพียงพอ หรือมากเกินไป อาหารแต่ละชนิด ประกอบด้วยสารอาหารหลายประเภท ได้แก่ โปรตีน คาร์โบไฮเดรต ไขมัน แร่ธาตุ น้ำ และยังมีสารอาหารอื่น ๆ เช่นใยอาหาร ซึ่งมีประโยชน์ต่อร่างกาย ทำให้อวัยวะต่างๆ ของร่างกายทำงานได้ตามปกติ

1. กินข้าวเป็นอาหารหลัก สลับกับอาหารประเภทแป้งเป็นบางมื้อ

ข้าวเป็นอาหารหลักของคนไทย เป็นแหล่งอาหารสำคัญ ที่ให้พลังงานสารอาหารที่มีมากในข้าวได้แก่ คาร์โบไฮเดรต และโปรตีน โดยเฉพาะข้าวกล้อง หรือข้าวซ้อมมือ ซึ่งเป็นข้าวที่ขัดสีน้อย ถือว่าเป็นข้าวที่มีประโยชน์ มากกว่าที่ขัดสีจนขาว เนื่องจากมีสารอาหารโปรตีน ไขมันที่ให้พลังงานแก่ร่างกาย โดยเฉพาะน้ำมันในข้าวกล้อง เป็นน้ำมันที่ไม่มีโคเลสเตอรอล หรือ ไขมันในเลือด ใยอาหาร แร่ธาตุ และวิตามินในปริมาณที่สูงกว่า ส่วนผลิตภัณฑ์จากข้าว และธัญพืชอื่น ๆ เช่น ถั่วเขียว ขนุนจีน บะหมี่ เป็นแหล่งที่ให้พลังงานเช่นเดียวกัน และสามารถจัดให้บริการอย่างรวดเร็ว ซึ่งเป็นอาหารจานด่วน หรืออาหารจานด่วนแบบไทย ทั้งยังมีใยอาหารจากผักประเภทต่างๆ มากกว่าอาหารจานด่วนแบบตะวันตก

2. กินพืชผักให้มากและกินผลไม้เป็นประจำ

พืชผัก และผลไม้เป็นแหล่งสำคัญของวิตามิน และแร่ธาตุรวมทั้งสารอื่น ๆ ซึ่งล้วนแต่มีความจำเป็นต่อร่างกาย พืชผัก ผลไม้บางชนิดให้พลังงานต่ำ ดังนั้นการกินให้หลากหลายเป็นประจำจะไม่ก่อให้เกิดโรคอ้วน และไขมันอุดตันในเส้นเลือด ในทางตรงกันข้ามกับลดความเสี่ยงต่อการเกิดโรคมะเร็งและหัวใจ

เพื่อการมีสุขภาพที่สมบูรณ์ และแข็งแรงเด็กในวัยเรียน จึงควรกินพืชผักทุกมื้อ ให้หลากหลายชนิดสลับกันไปส่วนผลไม้ควรกินเป็นประจำ โดยเฉพาะกินหลังอาหารแต่ละมื้อและกินเป็นอาหารว่าง และควรกินพืชผักผลไม้ตามฤดูกาล

3. กินปลา เนื้อสัตว์ที่ไม่ติดมัน ไข่ และถั่วเมล็ดแห้งเป็นประจำ

ปลา เป็นแหล่งอาหารโปรตีนที่ดี ย่อยง่ายมีไขมันต่ำ หากกินปลาแทนเนื้อเป็นประจำจะช่วยลดไขมันในโลหิต ในเนื้อปลามีฟอสฟอรัสสูง และถ้ากินปลาเล็กปลาน้อย รวมทั้งปลากระป๋องจะได้แคลเซียม ซึ่งทำให้กระดูกและฟันแข็งแรงนอกจากนั้นปลาทะเลทุกชนิดมีสารไอโอดีน ป้องกันไม่ให้เป็นโรคขาดสารอาหารไอโอดีน

เนื้อสัตว์ไม่ติดมันการกินเนื้อสัตว์ไม่ติดมันเป็นประจำจะเป็นการลดการสะสมไขมันในร่างกาย และโลหิต และนำไปสู่การมีสุขภาพที่ดี

ไข่ เป็นอาหารโปรตีนราคาถูกหาซื้อได้ง่าย ปรุง และกินง่าย ในเด็กควรกินไข่วันละฟอง ผู้ใหญ่ที่มีภาวะโภชนาการปกติควรกินไข่สัปดาห์ละ 2-3 ฟอง ที่สำคัญคือ ควรกินไข่ที่ปรุงให้สุก ทั้งไข่เป็ด และไข่ไก่ มีคุณค่าทางโภชนาการไม่แตกต่างกัน

ถั่วเมล็ดแห้ง เป็นแหล่งอาหารโปรตีนที่ดีหาง่าย ราคาถูก และมีหลายชนิดรวมทั้งผลิตภัณฑ์ที่ทำจากถั่วเมล็ดแห้ง ควรกินถั่วเมล็ดแห้งสลับกับเนื้อสัตว์เป็นประจำ จึงทำให้ร่างกายได้รับสารอาหารครบถ้วนยิ่งขึ้น ถั่วยังให้พลังงานแก่ร่างกายได้อีกด้วย

งา เป็นอาหารที่มีคุณค่าประโยชน์ทางโภชนาการที่ให้ทั้งโปรตีน ไขมัน วิตามิน โดยเฉพาะวิตามินอี แคลเซียม จึงควรกินเป็นประจำ

4. ดื่มนมให้เหมาะสมตามวัย

นมเป็นอาหารที่เหมาะสม สำหรับเด็กและผู้ใหญ่ ประกอบไปด้วยแร่ธาตุที่สำคัญ คือ แคลเซียม และฟอสฟอรัส ซึ่งจะช่วยให้กระดูก และฟันแข็งแรง นอกจากนี้ยังมีโปรตีน น้ำตาล แลคโตส และวิตามินต่างๆ โดยเฉพาะวิตามินบี 2 ช่วยให้ร่างกายเจริญเติบโต และทำให้เนื้อเยื่อต่างๆ ทำหน้าที่ปกติ นมมีหลายชนิดมีทั้งนมรสจืดและนมปรุงแต่งชนิดต่างๆ ซึ่งให้คุณค่าอาหารใกล้เคียงกัน

หญิงตั้งครรภ์ เด็กในวัยเรียน ผู้ใหญ่ และผู้สูงอายุควรดื่มนมวันละ 1 – 2 แก้วคู่ไปกับการออกกำลังกาย จะทำให้กระดูกแข็งแรง และชะลอการเสื่อมสลายของกระดูกผู้ใหญ่บางคนไม่สามารถดื่มนมสดได้ เนื่องจากดื่มแล้วเกิดปัญหาท้องเดิน ท้องอืด เพราะร่างกายไม่สามารถย่อยน้ำตาลแลคโตสในนมได้ จึงอาจปรับเปลี่ยนวิธีการโดยให้ดื่มนมครั้งละน้อยๆ แล้วค่อยเพิ่มขึ้น ดื่มนมหลังอาหาร หรือดื่มนมถั่วเหลือง หรือเปลี่ยนเป็นโยเกิร์ตชนิดครีม ซึ่งจัดเป็นนมเปรี้ยวชนิดหนึ่ง นมเปรี้ยวมีจุลินทรีย์ที่ไม่เป็นอันตรายต่อคน และสามารถย่อยน้ำตาลแลคโตสในนม ช่วยลดปัญหาท้องเดิน หรือท้องอืดนมถั่วเหลือง หรือน้ำเต้าหู้เป็นผลิตภัณฑ์ที่ทำจากถั่วเหลืองให้วิตามิน โปรตีน แร่ธาตุที่มีประโยชน์ต่อร่างกายจึงดื่มได้เป็นประจำ

5. กินอาหารที่มีไขมันแต่พอควร

ไขมันเป็นอาหารที่จำเป็นต่อสุขภาพให้พลังงาน และความอบอุ่น การกินอาหารที่มีไขมันมากเกินไป จำทำให้น้ำหนักตัวเพิ่มขึ้นทำให้อ้วน และเกิดโรคอื่น ๆ ตามมา ซึ่งเป็นอันตรายต่อสุขภาพทั้งสิ้น จึงควรจำกัดพลังงาน ที่ได้จากไขมันในอาหารแต่ละวันอย่างมากที่สุดไม่เกินร้อยละ 30 ของพลังงานที่รับจากอาหารทั้งหมด หรือวันละ 2-3 ช้อนโต๊ะ ดังนั้นเด็กในวัยเรียนจึงควรกินไขมันที่ได้จากพืช หรือใช้ปรุงอาหารเป็นประจำ ยกเว้นไขมันที่ได้จากน้ำมันปาล์มและกะทิ ควรหลีกเลี่ยงการกินอาหารที่มีไขมันสูง โดยเฉพาะไขมันจากสัตว์และควรหลีกเลี่ยงการกินอาหารประเภททอดแต่กินอาหารที่ปรุงโดยการต้ม ย่าง อบ นึ่งแทน ยกเว้นในเด็กที่ไม่อ้วน และมีกิจกรรมเคลื่อนไหวมาก ต้องการพลังงานสูง จึงควรกินอาหารประเภททอดได้บ้าง

6. หลีกเลี่ยงการกินอาหารรสหวานจัด และเค็มจัด

การกินอาหารรสจัดมากเกินไป เช่น เค็มจัด หวานจัด จนเป็นนิสัย จะทำให้เกิดโทษต่อร่างกายได้ปกติ คนเราจะได้รับความหวานจากอาหารที่กินเป็นประจำวัน เช่น กับข้าว เยลลี่ และจากใช้น้ำตาลเติมเครื่องดื่มนานๆ ทำให้อ้วนได้รับพลังงานเพิ่มขึ้นนอกเหนือจากพลังงานที่ได้จากอาหารแต่ละมื้อ ซึ่งเป็นพลังงานที่เพิ่มขึ้น โดยไม่จำเป็นในเด็กหากกินรสหวาน

มากจะทำให้ความอยากอาหารลดลงเบื่ออาหาร ถ้าได้รับน้ำตาลจากที่อฟฟี่ ลูกกวาดฯลฯ จะทำให้ฟันผุเร็วขึ้น จึงไม่ควรกินน้ำตาลเกินวันละ 40 – 55 กรัม หรือมากกว่า 4 ช้อนโต๊ะต่อวัน ส่วนการกินอาหารรสเค็มจัดที่ได้จากการเติมน้ำปลา เกลือแกง หรือเกลือโซเดียมในการปรุงอาหาร อนุญาตอาหารประเภทหมักดองในขนมอบกรอบ ขนมขบเคี้ยว และผงชูรสในการปรุงอาหาร ถ้ากินเกลือแกงมากกว่า 6 กรัมต่อวัน หรือมากกว่า 1 ช้อนชาขึ้นไปจะมีโอกาสเสี่ยงต่อการเกิดโรคความดันโลหิตสูง และในคนที่ชอบกินผักผลไม้ ยังมีโอกาสเป็นมะเร็งในกระเพาะอาหารอีกด้วย

7. กินอาหารที่สะอาดปราศจากการปนเปื้อน

การกินอาหารที่สะอาด จะทำให้ร่างกายได้รับสารอาหาร และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่ แต่ถ้ากินอาหารที่มีการปนเปื้อนสารพิษต่าง ๆ เข้าไปก็ก่อให้เกิดอันตรายต่อร่างกาย อาหารปนเปื้อนเกิดจากหลายสาเหตุ เช่น จากเชื้อโรคและพยาธิต่างๆ สารเคมีที่เป็นพิษ สารปนเปื้อน หรือโลหะหนักที่เป็นอันตรายทั้งนี้เกิดจากขบวนการผลิต ปรุงประกอบ และจำหน่ายอาหารตามบาทวิถี หรือการใช้สารปรุงแต่งอาหารที่ไม่ได้มาตรฐาน และการใช้สารเคมีในการถนอมอาหารที่เป็นอันตราย เช่น การใช้สารบอแรกซ์ ให้ลูกชิ้นแดงกรอบกรอบ การใช้ฟอร์มาลินเพื่อให้อาหารทะเลและผักสด การใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชในปริมาณมาก เป็นต้น

8. งดหรือลดเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์

ถึงแม้ว่าสุราหรือเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ จะให้พลังงานแก่ร่างกายแต่เราสามารถได้พลังงานจากแหล่งอื่นๆ เพราะการดื่มสุราให้ได้พลังงาน นั้นผลที่ได้ไม่คุ้มกับอันตรายที่คุกคามสุขภาพ คนดื่มสุรามักจะเป็นโรคขาดสารอาหาร โรคแผลในกระเพาะอาหาร และถ้าได้ โรคตับ โรคมะเร็ง แอลกอฮอล์มีฤทธิ์ต่อประสาทส่วนกลาง โดยจะกดสมองศูนย์ควบคุมสติสัมปชัญญะ และศูนย์หัวใจ จึงทำให้ขาดสติเสียการทรงตัว สมรรถภาพทำงานลดน้อยลงและทำให้เกิดความประมาท อันเป็นสาเหตุของการเกิดอุบัติเหตุต่างๆ ได้นอกจากนั้นยังก่อให้เกิดการสูญเสียทรัพย์สินเงินทอง และเกิดความไม่สงบสุขในครอบครัวได้ตลอดเวลา ถ้าเด็กในวัยเรียนดื่มสุราหรือเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ ก็จะก่อให้เกิดโทษต่อร่างกายทำให้สุขภาพเสื่อมโทรม และเป็นสาเหตุของการเจ็บป่วยได้นอกจากนั้น ยังส่งผลต่อการเล่าเรียนและมีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ อันจะนำมาซึ่งการเสื่อมเสียชื่อเสียงต่อตนเอง ครอบครัว โรงเรียน และสังคม

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า โภชนบัญญัติ ทั้ง 9 ประการ เป็นการบัญญัติขึ้นเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ให้ประชาชนชาวไทย มีสุขภาพสมบูรณ์แข็งแรง ห่างไกลจากโรคภัยที่เกิดจากการบริโภคที่ผิดๆ

2.5.2 นิสัยการรับประทานอาหาร และสิ่งที่มีอิทธิพลต่อการเกิดนิสัยในการกิน

กุลยา ตันติผลาชีวะ (2542 : 29 90) กล่าวไว้ดังนี้ เด็กก่อนวัยเรียนจะมีนิสัยการรับประทานอาหารแตกต่างไปจากวัยเด็กเล็ก มีความเป็นตัวของตัวเอง และมีความสนใจต่อการรับประทานอาหารต่างๆ กัน ที่พ่อแม่ต้องเข้าใจดังนี้

เด็กอายุ 3 ขวบ รับประทานอาหารน้อยลง ตัวยืดขึ้นจะดูเหมือนผอม ชอบรับประทานอาหารขนมหวาน เพราะให้พลังงานเร็ว ไม่ชอบรับประทานอาหารผักหรือของแปลก

เด็กอายุ 4 ขวบ รับประทานอาหารน้อยลง น้ำหนักขึ้นน้อย ชอบรับประทานอาหารขนมหวานเล่นมากกว่ารับประทานอาหาร เลือกอาหารมากขึ้น รับประทานอาหารเฉพาะที่ชอบอย่างเดียว

เด็กอายุ 5 ขวบ รับประทานอาหารไม่ตรงเวลา ชอบรับประทานอาหารขนมมากกว่ารับประทานอาหารข้าว รับประทานอาหารกับมากกว่าข้าว ชอบรับประทานอาหาร เนื้อ ปลา ไข่ ถ้าไม่ชอบ ปลา เนื้อ ให้นมแทน

ด้วยลักษณะนิสัยการรับประทานอาหารของเด็กตามวัยนี้ เป็นเหตุให้ พ่อ แม่ ห่วงใยด้วยความไม่เข้าใจ พ่อ แม่ หลายคนพยายามชดเชยให้อาหารเพิ่ม ให้นมเสริม ซึ่งเป็นผลทำให้เด็กมีน้ำหนักมากและอ้วนเกินปกติ โดยแท้จริงเด็กก่อนวัยเรียนต้องการสารอาหารเพื่อการบำรุงช่วงวัยนี้เป็นช่วงวัยที่น้ำหนักเด็กจะขึ้นโดยประมาณ 1-2 กก. ต่อปี ในขณะที่ส่วนสูงจะมีมากขึ้นจึงดูเหมือนว่าเด็กผอมเป็นธรรมชาติของเด็ก

2.5.3 อาหารที่ไม่สมควรรับประทาน

อาหารเป็นหนึ่งในปัจจัยสี่ ที่มนุษย์ขาดไม่ได้ ในอดีตอาหารของเราได้มาจากธรรมชาติเมื่อโลกเจริญมากขึ้น เกิดการเปลี่ยนวิถีชีวิตอยู่กับความเร่งรีบ การบริโภคอาหารของคนจึงเปลี่ยนไป คนในสังคมปัจจุบันหันมาให้ความสำคัญ รับประทานอาหารที่สามารถกินได้อย่างรวดเร็วในเวลาจำกัด ซึ่งอาหารเหล่านั้นก็หนีไม่พ้นอาหารจานด่วน (ฟาสต์ฟู้ด) หรืออาหารขยะดังที่

มอนเต โคลน์ เจียน; ภาณุ อัมพรบุพชา. เรียบเรียง (2535: 18 - 28) ดังนี้ อาหารขยะมีลักษณะสำคัญอยู่สามประการ คือ

1. ชากอาหาร (ตรงข้ามกับอาหารสด)

ชากอาหาร ปราศจากคุณค่าทางโภชนาการ มันทำให้อิ่มกระเพาะได้แต่ตัวร่างกายไม่สามารถใช้ประโยชน์ จากชากอาหารได้ใช้เสริมสุขภาพไม่ได้

2. อาหารดัดแปลง (ตรงข้ามกับอาหารจากธรรมชาติ)

สารอาหารจำเป็นสำหรับสุขภาพ พบได้ในอาหารหลายประเภท รวมทั้งสารจำเป็นสำหรับกระบวนการย่อย และใช้อาหาร แต่คนเราก็กินดัดแปลงอาหารให้อร่อยลิ้นแลดูน่ากิน ทั้งยังเก็บไว้ได้นาน เราคาดดัดแปลงอาหาร เสียจนสิ่งที่เรากินเข้าไปแตกต่างจาก

ธรรมชาติ ค้างเค็มจนไม่เหลือเค้าอาหารที่เรากินเข้าไป จะเป็นประโยชน์ต่อร่างกายเต็มที่ ได้อย่างไรในเมื่อกระบวนการดัดแปลงอาหารได้ทำลายวิตามิน เกลือแร่ และเอนไซม์ที่จำเป็นต่อการนำเอาสารอาหารไปใช้จนหมดสิ้นลง พิจารณาตัวอย่างดังต่อไปนี้

น้ำตาลทรายขาวเป็นต้น รูปดั้งเดิมของน้ำตาลทรายขาวคือ น้ำอ้อย ซึ่งมีวิตามิน เกลือแร่อุดม แต่เมื่อถูกดัดแปลงให้เป็นน้ำตาลทราย มันจะขาดวิตามินบี

แป้งและข้าวที่ถูกขัดสีจนขาวก็เช่นเดียวกับน้ำตาลทราย ส่วนขนมปังโฮลวีทและข้าวซ้อมมือเป็น “สิ่งจำเป็นสำหรับชีวิต” มีวิตามินและเกลือแร่ แต่ถ้าเอาเป็นแป้งหรือขัดให้เป็นข้าวขาววิตามินบีที่มีอยู่จะสลายไปถึง 80 % สารอาหารซึ่งมีคุณค่าทางโภชนาการอื่น ๆ จะหมดไปไม่เหมาะสมแม้กระทั่งใช้เป็นอาหารของหนูทดลอง

3. อาหารปลอมปน (ตรงข้ามกับอาหารบริสุทธิ์)

ไม่ว่าธรรมชาติจะสร้างอาหารมา ให้ปราศจากสารเคมีเพียงไร แต่คนเรามักจะเติมโน่นเติมนี่ลงไปในการอาหาร บางครั้งตั้งใจ บางครั้งเป็นเรื่องบังเอิญ “ความตั้งใจ” ในการปลอมปนอาหารของเรามีตั้งแต่การปรุงรส แต่งสี ใส่สารกันบูด ส่วน “ความบังเอิญ” นั้นเกิดจากมียาฆ่าแมลง ยา และสารเคมี ซึ่งเป็นพิษตกค้างอยู่ในอาหารโดยไม่ตั้งใจอาหารที่มีสิ่งปลอมปนมักจะทำให้เสียสุขภาพ อาหารเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับร่างกายก็จริง แต่สารเคมีที่ปนมาทำให้อาหารไร้คุณค่าสารเคมีที่ปลอมปนมาจะทำอันตรายเราสองลักษณะ

ประการแรก อวัยวะในร่างกายของเราต้องทำหน้าที่ขับพิษ และสิ่งแปลกปลอมออกจากร่างกายเป็นเหตุให้ร่างกายของเราต้องทำงานหนักขึ้น

ประการสอง สารสังเคราะห์บางอย่างเป็นอันตราย ต่อร่างกายโดยตรงทำให้เกิดโรค เช่น สีเหลืองที่ใช้ผสมในเนย และสีข้อมสีกแดงเบอร์สองจะทำให้เกิดโรคมะเร็ง

ทวิศักดิ์ พงษ์ปัญญา.(2539 : 67 – 69). ได้กล่าวว่า อาหารที่เป็นขยะน่าจะดูได้จาก

ประการแรก

สภาพของอาหาร ซึ่งเราอาจพิจารณาง่าย ๆ ถ้าหากสภาพของอาหารนั้นค่อย ๆ ลดความสดลง เหมือนกับขยะที่เราไม่ต้องการอาหารนั้นน่าจะเป็นขยะด้วย ซึ่งคุณค่าทางอาหารจะค่อย ๆ หมดไปด้วยเช่นกัน ดังนั้นหากเรานำเอาอาหารพวกนี้ ไปใช้เป็นอาหารคุณค่าทางโภชนาการจะไม่เหลืออยู่เลย ร่างกายจะไม่สามารถใช้ประโยชน์ จากซากอาหารได้ใช้เสริมสุขภาพก็ไม่ได้แต่จะทำให้เสียชีวิตเร็วขึ้นเท่านั้นเอง

ประการที่สอง

กรรมวิธีในการผลิตหรือดัดแปลง สารอาหารที่จำเป็นสำหรับสุขภาพ เราสามารถพบได้จากอาหารสดหลาย ๆ ประเภทรวมทั้งสารที่จำเป็น สำหรับกระบวนการย่อยอาหาร และใช้อาหาร

หากอาหารใดก็ตามที่มีการดัดแปลงมาก สาอาหารที่จำเป็นจะยิ่งถูกทำลายลงไปมากจนบางครั้งอาหารที่เรารับประทานเข้าไป นั้นเป็นเพียงให้อิ่มท้องเท่านั้นเองแต่ไม่มีคุณค่าทางอาหารเลยยังรับประทาน นานวันติดต่อกันร่างกายจะค่อย ๆ อ่อนแอลงเรื่อย ๆ ดังนั้นอาหารที่มีการดัดแปลงน้อยเท่าไร ยิ่งเหลือคุณค่าทางอาหารมากเท่านั้น

ประการที่สาม

สิ่งปลอมปน หรือเจือปนในอาหาร โดยปกติอาหารสดทุกชนิดที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติจะมีรสชาติอยู่แล้ว จึงทำให้เราไม่ต้องเติมหรือปรุงแต่งมากมาย ซึ่งบางครั้งการปรุงแต่งต่าง ๆ อาจเป็นไปด้วยความบังเอิญหรือเกิดจากความตั้งใจก็เป็นได้ เช่น แต่งรส แต่งสี ใส่สารกันบูด ซึ่งในบางครั้งอาจมียาสารฆ่าแมลง หรือสารเคมีที่เป็นสารพิษ หรืออาจมีพิษตกค้างอยู่ก็ได้

ดังนั้นอาจสรุปได้ว่า อาหารที่เป็นขยะมีผลต่อร่างกายดังนี้

- ซากอาหารจะทำให้เราเป็นซาก
- อาหารดัดแปลงจะทำให้เราขาดอาหาร
- อาหารปลอมปนจะทำให้เราถูกพิษ

แนวทางการเลิกกินอาหารขยะ

สร้างทัศนคติใหม่

ก่อนที่จะเลิกกินอาหารขยะได้ จำเป็นต้องมีทัศนคติที่ถูกต้องเสียก่อน ต่อไปนี้เป็นข้อควรคำนึงที่จะต้องทำความเข้าใจ

1. การเลิกกินอะไรที่เคยกินไม่ง่าย แต่เชื่อว่าเลิกไม่ได้
2. บอกตัวเองว่า ฉันอยากอยู่อย่างมีสุขภาพดีและต้องการเลิกกินขยะเสีย
3. ฉันไม่อยากกินอาหารที่ทำลายสุขภาพอีกต่อไปฉันจะทำอาหารที่อร่อยที่สุดในโลกและมีผลเสริมสร้างสุขภาพ
4. ถ้าเปลี่ยนจากขยะ ไปกินอาหารจากธรรมชาติแล้ว ฉันจะได้ลิ้มรสอาหารตามธรรมชาติซึ่งมีรสเป็นเลิศในโลก และเป็นรสอาหารที่ฉันไม่เคยลิ้มลองมาก่อน

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า อาหารสดจากธรรมชาติ เป็นอาหารที่มีคุณค่ามากที่สุด มีความเหมาะสมกับร่างกายมนุษย์ ดังนั้นจึงควรหันกลับมาใส่ใจ ในการเลือกรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ต่อสุขภาพ

2.5.4 หลักการเลือกอาหาร

ถนอมขวัญ ทวีบุรณ์. (2541 : 176-177) ได้กล่าวถึงหลักการเลือกอาหาร ไว้ดังนี้

1. คุณค่าโภชนาการของอาหาร พิจารณาอาหารที่ซื้อ มีสารอาหารอะไรบ้าง มีผลต่อการเจริญเติบโตส่งเสริมความแข็งแรงของร่างกาย หรือให้พลังงาน

2. ความปลอดภัยของอาหาร เป็นสิ่งสำคัญเพราะถ้ารับประทานอาหาร ที่ปนเปื้อนกับ จุลินทรีย์ พยาธิ หรือสารเคมีที่เป็นอันตรายแก่ร่างกาย ถ้าบริโภคเข้าไปจะทำให้เกิดโทษแก่ ร่างกาย เกิดโรคถึงกับเจ็บป่วยได้

3. คุณภาพอาหารทางกายภาพ ผู้ซื้อสามารถมอง สัมผัส ดม จับต้องอาหาร เพื่อ พิจารณาว่าอาหารนั้นสดหรือไม่ นุ่มหรือแข็งกระด้าง เมื่อมองดูสวยงาม สด สะอาด สัมผัสดูนุ่ม นำรับประทานกลิ่นหอมชวนรับประทาน

4. เศรษฐกิจ การใช้เงินซื้ออาหารบริโภค ต้องได้อาหารที่มีคุณภาพคุ้มกับเงิน คือ

4.1 กำหนดรายการอาหาร (Menu Planning) ให้เหมาะสมกับบุคคลในครอบครัว วางแผนรายการอาหารไว้ล่วงหน้า เพื่อย่อยอาหารล่วงหน้าเก็บไว้ และใช้หมดตามที่วางแผนไว้

4.2 ไม่ซื้ออาหารมาเก็บไว้ โดยไม่มีการวางแผนกำหนดรายการอาหารเพราะจำทำให้ ใช้อย่างไม่หมด ถ้าไม่มีการวางแผนที่ดี

4.3 ติดตามราคาอาหารเป็นประจำจะเลือกซื้ออาหารได้ในราคาไม่แพงมาก และ บางครั้งสามารถต่อรองราคากับผู้ขายได้

4.4 เลือกซื้ออาหารตามฤดูกาล และท้องถิ่นราคาจะไม่แพงมาก

4.5 เลือกซื้ออาหารที่จำเป็นสำหรับครอบครัวเพื่อการดำรงชีวิต เช่น ข้าว เนื้อสัตว์ ไข่ ผัก ผลไม้ ก่อนซื้อของเที่ยวกินเล่น น้ำอัดลม ช็อกโกแลต

4.6 ถ้าจะซื้อของที่กองขาย หรือเหมาขาย ต้องสังเกตว่ามีของดีหรือนำไปปรุงอาหาร ได้มากคุ้มกับเงินที่ซื้อหรือไม่ เพราะของที่กองขาย หรือเหมาขายมักจะเป็นของเก่าหรือไม่สดปน อยู่มาก

5. เลือกซื้อประเภทอาหารที่บุคคลในครอบครัวชอบรับประทาน โดยต้องยึดหลักให้ ครบ 5 หมู่

6. ควรหลีกเลี่ยงอาหารที่ทำให้สำเร็จรูปพร้อมนำไปปรุงได้ทันทีเพราะอาหารดังกล่าว มี การเตรียมโดยการปอก การหั่น การล้างมานานพอสมควร กว่าจะถึงมือผู้บริโภคทำให้สูญเสีย คุณค่าทางโภชนาการ ไปค่อนข้างมากแล้วอาหารพร้อมปรุงพวกนี้จะมีราคาแพงเวลาซื้อต้อง พิจารณาถึงคุณค่าของอาหาร และความปลอดภัยจากจุลินทรีย์ต่างๆ ด้วยถึงแม้จะมีฉลากติดวันที่ บรรจุ หรือวันหมดอายุก็ตาม

7. ไม่เลือกซื้ออาหาร ตามคำโฆษณาถึงสรรพคุณของอาหาร ที่ชักชวนให้รับประทาน บางอย่างมีราคาแพงมาก เช่น หนูลาม รังนก สาหร่ายทะเล เป็นต้น หรืออาหารสำเร็จรูปบรรจุ กระป๋อง บรรจุขวด ซึ่งให้ความสะดวกสบายแก่ผู้บริโภคแต่จะต้องในด้านคุณค่าทางโภชนาการ ว่าอาหารสดมาก

สรุปได้ว่า การฝึกหัดนิสัยการรับประทานอาหารที่ดีนั้น นอกจากพ่อแม่จะทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีแล้วยังต้องมีสิ่งจูงใจจากสิ่งแวดล้อมมาประกอบ เพื่อให้เด็กเกิดความอยากรับประทานอาหาร

2.6 การจัดอาหารสำหรับเด็ก

วราภรณ์ รักวิชัย (2542 : 43 – 46) ได้กล่าวถึง การจัดอาหารสำหรับเด็ก ดังนี้ การจัดอาหารสำหรับเด็กปฐมวัยนั้น เราจัดหลักอาหาร 5 หมู่ เด็กจะต้องได้รับอาหารให้พอเพียงและครบสารอาหาร พ่อแม่จะต้องมีความรู้ ความเข้าใจ การให้อาหารเด็ก ควรจะคำนึงถึงความสะดวกด้วย เพราะอาหารดีมีประโยชน์ แต่ถ้าไม่สะดวกไม่ได้ระมัดระวังให้ถูกอนามัยแล้วอาจจะทำให้เกิดโรคได้ เช่น โรคอุจจาระร่วง อาหารเป็นพิษได้

2.6.1 บทบาทพ่อ – แม่ ผู้ปกครองกับการจัดอาหารสำหรับเด็ก

เด็กเล็ก ๆ มักจะพบว่าเลือกอาหาร บางคนไม่รับประทานผัก บางคนไม่รับประทานเนื้อหมู หรือไข่ พ่อแม่ควรจะมีวิธีการให้อาหารตั้งแต่เด็กเล็ก ๆ ทดลองป้อนทุกอย่าง จากประสบการณ์ที่สอนเด็กเล็ก พบว่าที่ไม่รับประทานผัก หรือเนื้อเป็นเพราะว่าพ่อแม่ไม่ได้ป้อนให้กินตั้งแต่เล็ก ๆ ดังนั้นเมื่อโตขึ้นก็ถูกตามใจ ไม่ยอมกิน ดังนั้นพ่อแม่ควรช่วยเหลือโดย

1. ฝึกให้กินตั้งแต่เล็ก ๆ
2. การให้เด็กกินควรจะมีรสชาติไม่เผ็ดหรือร้อนจนเกินไป
3. พยายามอย่าทำอาหารที่ซ้ำ ๆ ให้เด็กกินบ่อย ๆ ควรจะมีการเปลี่ยน ทุกวันสลับกันไป
4. อาหารควรจะละเอียดง่ายต่อการเคี้ยวเพราะฟันของเด็กยังไม่แข็งแรง
5. ไม่ควรบังคับเด็กกินเมื่อเด็กอิ่ม
6. เมื่อเด็กโตขึ้นควรจะมีการพูดคุยถึงประโยชน์ของอาหารที่รับประทาน
7. พยายามแนะนำอาหารแปลก ๆ ให้เด็กได้ทดลองชิม
8. เมื่อเวลาเด็กรับประทานควรจะเป็นเชิฐชวนอย่างให้มีการบังคับเด็ก
9. อธิบายประโยชน์ของอาหารด้วยการบอกเล่าง่าย ๆ หรือเล่านิทานประกอบ
10. ให้กำลังใจในการชิมอาหารใหม่ๆ แปลก ๆ โดยการชมเชย
11. ปลูกฝังสุขนิสัยและบริโภคนิสัยที่ดีให้กับเด็ก

เนื่องจากอาหารเป็นสิ่งจำเป็น และสำคัญต่อเด็กในการเจริญเติบโต ทั้งทางด้านร่างกาย และสมองเพราะจะทำให้เด็ก มีร่างกายแข็งแรงมีภูมิคุ้มกันโรคสูง สถิติปัญหาดี เฉลียวฉลาดพ่อแม่ควรมีความรู้ในการจัดอาหารให้ลูก เพื่อจะเป็นการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกายได้ถูกต้อง และสมบูรณ์การจัดอาหารต้องคำนึงถึงหลักดังนี้

- อาหารที่ให้อาหารต้องเพียงพอแก่ความต้องการของร่างกายของลูก
- อาหารที่ปรุงนั้นต้องคิดถึงการสงวนคุณค่าของอาหารด้วย
- อาหารที่ปรุง ควรจะมีสีสันดึงดูดใจ อยากให้รับประทานสีในที่มีได้ หมายถึง สีทางวิทยาศาสตร์ ควรใช้สีธรรมชาติของอาหาร
- สังเกตว่าลูกชอบอาหารชนิดไหนควรจะมีการคัดแปลงการปรุงแต่ง คิดอาหารแปลกๆ ใหม่ๆ ให้เด็กทีละน้อย ไม่ควรบังคับแต่ควรจะใช้วิธีจูงใจให้รับประทาน
- อาหารเป็นอาหารที่หาได้ง่ายๆ ในท้องถิ่น และฤดูกาล ไม่ควรให้อาหารรับประทานอาหารจำพวกอาหารกระป๋องมากเกินไป
- การระวังบางสิ่งบางอย่าง ที่ติดมากับอาหาร ควรจะเอาใจใส่ในเรื่องนี้ เช่น เมล็ดในผลไม้ ก้างปลา ฯลฯ

การเตรียมและให้อาหารสำหรับเด็ก

1. ล้างมือให้สะอาดด้วยน้ำสะอาดก่อนจับอาหาร
2. ใช้ภาชนะที่สะอาด เก็บไว้มิดชิดไม่ให้แมลงคอบ
3. เวลาหุงต้มอาหารและน้ำให้สุกเดือดอย่างทั่วถึง
4. การต้มหรือตุ๋นข้าวสุก ควรจะดูให้เหมาะสมกับอายุของเด็ก เช่น ของทารกควรจะบดให้ละเอียด
5. หมู เนื้อไก่ เมื่อจะนำไปหุงต้มควรจะล้างให้สะอาดและสับให้ละเอียด ควรจะให้รับประทานเฉพาะเนื้อเท่านั้นไม่ควรจะให้กระดูกหรือหนัง
6. ผักควรจะล้างให้สะอาด และนำไปต้มกับเนื้อสัตว์สับละเอียด ให้รับประทานแกงจืด โดยไม่ต้องเค็มผสมกับข้าวที่นึ่ง
7. ควรให้อาหารที่สดใหม่และทำสุกใหม่ๆ แก่เด็ก
8. อย่าบังคับให้เด็กกิน เมื่อเด็กอิ่ม หรือไม่ต้องการพยายามลองใหม่ในวันต่อไป
9. อาหารที่ให้อาหารไม่ควรจะเป็นอาหารรสจัด เช่น เค็ม หวาน หรือเปรี้ยวจัดเกินไป

สรุปได้ว่า การจัดอาหารสำหรับเด็กเป็นสิ่งสำคัญ ที่พ่อแม่ควรใส่ใจในขั้นตอน และวิธีการที่นำมาใช้กับเด็ก เพื่อส่งเสริมให้เด็กได้รับประทานอาหาร ที่มีประโยชน์ต่อร่างกาย ซึ่งจะส่งผลถึงให้เด็กได้พัฒนาร่างกายเจริญสมวัย

2.6.2 ความต้องการสารอาหาร

กุลยา ตันติผลาชีวะ. (2542 : 24) กล่าวว่า การเจริญเติบโตของเด็กขึ้นอยู่กับหลายองค์ประกอบ ทั้งสิ่งแวดล้อม และการเลี้ยงดูสุขภาพและอาหาร เป็นปัจจัยหนึ่งที่สามารถจัดการและสร้างเสริมโดยการให้เด็กได้อาหารที่เหมาะสมกับวัย ทั้งปริมาณ และคุณค่าจะช่วยให้เด็กมี

ร่างกายเจริญเติบโต มีความสามารถในการทำกิจกรรมได้เหมาะสมกับวัย และมีสติปัญญาดี ปัญหาเกี่ยวกับอาหารนี้ มีผลมาตั้งแต่เด็กอยู่ในครรภ์สตรีที่ขาดอาหารในระยะตั้งครรภ์ จะมีผลทำให้เด็กมีสติปัญญาด้อยกว่าปกติและหากได้รับการเลี้ยงดูที่ไม่ดีด้วยแล้วนอกจากเด็กไม่เจริญเติบโตตามปกติยัง อาจทำให้มีการเจ็บป่วยร่วมมาด้วย ได้แก่อาหารที่เด็กได้ต้องสมดุล ทั้งคาร์โบไฮเดรต โปรตีน ไขมัน วิตามิน และแร่ธาตุ มีปริมาณเพียงพอกับกลไกการทำงานของร่างกาย การเจริญเติบโต กิจกรรมทางกาย และพัฒนาการตามวัย จำนวนแคลอรีของอาหารที่เด็กควรได้รับต่อวันตามอายุเป็นดังนี้

3 ขวบ ต้องการพลังงานจากอาหารประมาณ 1,250 แคลอรีต่อวัน

4 ขวบ ต้องการพลังงานจากอาหารประมาณ 1,400 แคลอรีต่อวัน

5 ขวบ ต้องการพลังงานจากอาหารประมาณ 1,600 แคลอรีต่อวัน

2.6.3 ปริมาณอาหารที่เด็กควรได้รับใน 1 วัน

ปริมาณอาหารที่เด็กได้รับในแต่ละวัน นอกจากอาหารหลักแล้ว ควรมีอาหารว่างให้เด็ก เพราะเด็กวัยนี้รับประทานอาหารได้ครั้งละไม่มากนัก อาจจะรู้สึกหิวระหว่างมื้อหรือหลังจากเล่น จึงควรจัดอาหารว่างมื้อเช้า และบ่ายให้เด็กด้วยอาหารว่าง ควรเป็นอาหารที่มีประโยชน์ เช่น นม นม น้ำผลไม้ ผลไม้ ถั่วลิสงคั่ว หรือขนมที่ทำจากถั่วเมล็ดแห้ง

หลักการเลี้ยงดูที่สำคัญที่มองข้ามไม่ได้สำหรับผู้ปกครองแล้ว ควรใส่ใจเรื่องอาหารและโภชนาการของเด็ก เพราะเด็กเป็นวัยที่กำลังเจริญเติบโต ร่างกายต้องการสารอาหารที่หลากหลายอย่างเพียงพอ เพื่อนำมาสร้างเสริมส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย ฉะนั้นผู้ปกครองควรมีความรู้ความเข้าใจ ในหลักโภชนาการ และการคัดสรรอาหารที่มีประโยชน์ และมีคุณค่าทางอาหาร ให้มีความเหมาะสม กับความต้องการของเด็ก ดังที่ กุลยา ดันติผลาชีวะ. (2547 : 51) ได้กล่าวว่า ถ้าผู้ปกครองปล่อย ให้เด็กรับประทานอาหารมากเกินไป หรือกระตุ้นให้รับประทานมาก จนกระทั่งเด็กเกิดภาวะโภชนาการเกิน โดยมีการแสดงอ้วนผิดปกติ และการที่เด็กมีน้ำหนักมากกว่าปกติเป็นข้อสังเกตว่า เด็กได้รับอาหารเกินความต้องการ ของร่างกายทำให้เกิดการสะสม ไขมันในร่างกายเพิ่มขึ้น เมื่อเด็กอ้วนแล้วน้ำหนักจะลดยาก วิธีการป้องกันที่ดีที่สุดคือ การให้เด็กรับประทานอาหารครบ 5 หมู่ มีกิจกรรมเหมาะสมตามวัย อาหารที่เด็กควรกินและวิธีกินเป็นดังนี้

1. รับประทานอาหารหลากหลายชนิดเน้นแป้งผักผลไม้
2. หลีกเลี่ยงอาหารไขมันสูง ขนมหวาน ของทอด ของมัน และเค็ม
3. รับประทานอาหารเป็นเวลา ไม่รับประทานจุบจิบ

เพ็ญศรี กาญจนยงวุฒิ. (2546 : 51 - 60) ได้กล่าวถึง อาหาร 5 หมู่ไว้ดังนี้

1. อาหารหมู่ที่ 1 ได้แก่ อาหารคาร์โบไฮเดรต คืออาหารแป้ง น้ำตาล ในธรรมชาติที่คน

กินคือ ข้าวขาว ข้าวกล้อง ข้าวซ้อมมือ ข้าวมันปู ข้าวสาลี ข้าวสาลี ข้าวโอ๊ต ข้าวโพด ข้าวฟ่าง และธัญพืชอื่น ๆ ประเภทหัวได้แก่ เผือก มันเทศ มันฝรั่ง มันมือเสือ ถั่ว และอื่น ๆ อาหารจากธัญพืชที่แปรรูป แป้งข้าวเจ้า แป้งข้าวเหนียว แป้งสาลี แป้งมันสำปะหลัง เส้นก๋วยเตี๋ยว เป็นต้น อาหารให้น้ำตาลกลูโคส น้ำตาลฟรุกโทสจากผลไม้ น้ำตาลแลคโทส จากนมมารดา และนมวัว แป้ง หรือน้ำตาล 1 กรัม ให้พลังงาน 4 กิโลแคลอรี อาหารจากธัญพืชหัวต่าง ๆ ให้ใยอาหารช่วยในการขับถ่าย และป้องกันมะเร็งลำไส้ใหญ่ได้ด้วยวิตามินต่าง ๆ ได้จากข้าวซ้อมมือที่เปลือกข้าวมีวิตามินบี 1 สูงป้องกันโรคเหน็บชา อาหารประเภทหัวมีวิตามินซี โพแทสเซียม และวิตามินอื่นนอกจากนี้ยังให้เกลือแร่ เช่น เหล็ก สังกะสี เป็นต้นอาหารประเภทแป้งนั้น คนจะบริโภคเป็นจำนวนมากเป็นอาหารหลักที่ให้พลังงาน

2. อาหารหมู่ที่ 2 ไขมันให้พลังงาน ได้แก่ ไตรกลีเซอไรด์ คอเลสเตอรอลและฟอสโฟไลพิด ซึ่งกรดไขมัน แบ่งได้เป็น

2.1 กรดไขมันอิ่มตัว ซึ่งมาจากไตรกลีเซอไรด์ และคอเลสเตอรอลไขมันอิ่มตัวจากสัตว์ ได้แก่หมู มันเนื้อวัว แกะ มันไก่ ปลา ไข่แดง เนย เนื้อสัตว์ที่ติดมันและมีหนังจะให้ไขมันอิ่มตัวสูง จากพืชได้แก่ น้ำมันมะพร้าว น้ำมันปาล์ม กะทิ และเนยขาว (ขี้ทเทนนิง) ถ้ากินไขมันอิ่มตัวอย่างเดียว และจำนวนมากจะเพิ่มไตรกลีเซอไรด์ และคอเลสเตอรอลในกระแสโลหิต คอเลสเตอรอลนั้นร่างกาย ต้องการสำหรับสร้างฮอร์โมนต่าง ๆ และวิตามิน เช่น วิตามินดี ถ้ากินคอเลสเตอรอลมากเกินไป จะไปเกาะที่ผนังเส้นเลือด จะเกิดการแข็งตัวของโลหิตตามกระแสเลือด ทำให้เกิดการอุดตันของเส้นเลือดที่อื่น ๆ การอุดตันของเส้นเลือด ถ้าเกิดกับเส้นเลือดที่ไปเลี้ยงอวัยวะที่สำคัญ คือ หัวใจ ปอด สมอง ไต จะเป็นอันตรายมากอาจถึงชีวิตได้

2.2 กรดไขมันไม่อิ่มตัว ได้แก่

2.2.1 โมโนอันแซททูเลทเทดแฟททิแอซิด ได้แก่ น้ำมันมะกอก น้ำมันถั่วลิสง เนยถั่ว ลิสง น้ำมันรำข้าว เม็ดมะม่วงหิมพานต์ น้ำมันงา ได้มีรายงานว่าคนที่กินน้ำมันมะกอก ในแถบเมดิเตอร์เรเนียน เช่น ในสเปนมีอุบัติการณ์ของโรคหัวใจขาดเลือดน้อยกว่าที่อื่น ของยุโรป

2.2.2 โพลีอันแซททูเลทเทดแฟททิแอซิด ซึ่งมีกรดไขมันจำเป็นที่ร่างกายต้องการใช้ แต่ร่างกายคนสร้างเองไม่ได้ เช่น กรดไลโนเลอิก แบ่งเป็น 2 พวก คือ

- กรดไขมันไม่อิ่มตัว เอ็น 6 หรือโอเมก้า 6 ได้แก่กรดไขมันไลโนเลอิกเป็นกรดไขมันจำเป็นเพราะร่างกายสร้างไม่ได้ กรดไขมันอาราคิไดนิค ร่างกายสร้างได้ น้ำมันพืชที่ใสสารเหล่านี้ได้แก่ น้ำมันดอกทานตะวัน ดอกคำฝอย น้ำมันถั่วเหลือง น้ำมันข้าวโพด น้ำมันสลัด เม็ดพืชทอง ในการเคปโตของ เซลล์สมอง และจอตา นั้นกรดไขมันอาราคิไดนิค (และดีเอชเอ) มีความสำคัญมาก

- กรดไขมันไม่อิ่มตัวเอ็น – 3 หรือโอเมก้า 3 ซึ่งประกอบด้วย
- กรดแอลฟาไลโนเล
- กรดอีโคซาเพนทาอีโนอิก
- กรดไดโคซาเฮกซะอีโนอิก หรือ คีเอซอเอมีนน้ำมันปลา นมมารดา

ดีเอชเอ และกรดไขมันในกลุ่มโอเมก้า 3 นี้ มีความสำคัญต่อการเจริญของสมองจอตา ซึ่งใน 0 – 1 ปีแรกของชีวิตดีเอชเอจะช่วยให้ การเพิ่มจำนวนเซลล์ประสาทชนิดของเซลล์ประสาทชนิดของเซลล์ประสาท และช่วยเพิ่มขนาดของเซลล์ให้เติบโตด้วยดีตลอด จนการแตกแขนงของเซลล์ประสาทที่ส่งแขนงติดต่อระหว่างเซลล์ให้ และแขนงที่เป็นเส้นประสาทไปยังอวัยวะต่าง ๆ ให้เจริญได้ดีด้วยตลอดจนการเติบโต และเพิ่มจำนวนเซลล์รับแสงของจอตา โอเมก้า 3 ยังเป็นส่วนประกอบของผนังเซลล์ประสาทด้วย และยังมีคุณสมบัติ ลดระดับไตรกลีเซอไรด์ และคอเลสเตอรอลในกระแสโลหิตโดยการเพิ่มระดับ ไฮเดนซีทีไลโปโปรตีนคอเลสเตอรอล ซึ่ง ทำหน้าที่จับคอเลสเตอรอล ส่งให้ตับทำลายแล้วขับออกเป็นน้ำดี ดังนั้นจึงสามารถป้องกัน การแข็งตัวของเส้นโลหิตได้ และสามารถป้องกันมะเร็งได้ ไขมันประเภทนี้ได้แก่ น้ำมันปลา และน้ำมันในนมมารดา ในการกินไขมันควรจะให้สมดุลในประเทศญี่ปุ่น แนะนำให้อัตราส่วนของไขมันอิ่มตัว : ไขมันโมโน : ไขมันโพลี ในอัตราส่วนประมาณ = 1.0 : 1.5 : 1.0 ศาสตราจารย์ นพ. เพ็ญวิทย์ ดันติแพทยากุลแนะนำให้ใช้ไขมันโมโน : ไขมันโพลี ในอัตราส่วน 1 : 1 และแนะนำว่าการกินไขมันไม่อิ่มตัว โอเมก้า 6 มากเกินไปจะมีผลต่อ การเกิดอนุมูลอิสระ ซึ่งเพิ่มออกซิเดชั่นจะต้องได้วิตามินให้สมดุลกัน ควรกินกรดไขมันโพลีอันแซททูเรต โดยมีอัตราส่วนของโอเมก้า 6 : โอเมก้า 3=4 : 1 ตามตัวเลขของประเทศญี่ปุ่น

คุณสมบัติของโอเมก้า 3 โดยเฉพาะดีเอชเอ พอจะรวบรวมได้ดังนี้

1. ช่วยลดไตรกลีเซอไรด์ ลดคอเลสเตอรอล เป็นการป้องกันไม่ให้เส้นโลหิตแข็งก่อนวัย ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่ง ที่ทำให้แรงดันโลหิตสูง เส้นเลือดตีบตันโดยการ นำ คอเลสเตอรอลไปทำลายที่ตับ ขับออกเป็นน้ำดีในอุจจาระ
2. ป้องกันการแข็งตัวของโลหิตในเส้นโลหิต การแข็งตัวของโลหิต เกิดจากจุดที่เส้นโลหิต มีคอเลสเตอรอลไปเกาะ จึงทำให้เกล็ดเลือดไปเกาะด้วยทำให้โลหิตแข็งตัว ทำให้มีการตีบ หรือ ตัน ของเส้นโลหิตได้ถ้าเส้นเลือดที่ไปสู่สมอง หัวใจ ไต และปอดอุดตันจะมีอันตรายต่อชีวิต
3. ป้องกันการอักเสบ
4. ป้องกัน การเกิดมะเร็งบางอย่าง (ที่เกิดร่วมกับไขมันสูงในกระแสโลหิต)

5. ส่งเสริมการเจริญเติบโต ของเซลล์สมอง และจอตา ทั้งการเพิ่มขนาดจำนวน เซลล์ และเพิ่มชนิดต่างๆ ของเซลล์สมองและจอตา และทำหน้าที่เป็นผนังของเซลล์ประสาท สมองและประสาทของจอตา โอเมก้า 3 มีในน้ำมันคนและไขมันจากปลา อาหารไขมัน 1 กรัม ให้ กำลังงาน 9 กิโลแคลอรี

3. อาหารหมู่ที่ 3 โปรตีน โปรตีนได้จากเนื้อสัตว์ต่างๆ ไข่ น้ำมัน เนื้อสัตว์ทะเล ปลา กุ้ง หอย ปู เนื้อหมู เนื้อวัว ไข่ แพะ แกะ ซึ่งจะให้กรดแอมมิโนจำเป็นครบถ้วนทั้ง 9 ชนิด ได้แก่

กรดแอมมิโนฮิสทีดิน	ฟีนิลแอลลานีน
ไอโซลิวซีน	ทริฟโตเฟน
แอลิโอนิน	ไลซีน
เมธิโอนิน	ทรีโอนิน
วาเลีน	

กรดแอมมิโนจำเป็นนี้ ร่างกายสร้างเองไม่ได้ ต้องได้รับจากอาหารเท่านั้น สารโปรตีน จากพืช ได้จากเมล็ดถั่วต่างๆ ถั่วเขียว ถั่วเหลือง ถั่วขาว ถั่วแดง ถั่วแดงหลวง โปรตีนจากถั่ว จะขาดกรดแอมมิโนเมธิโอนิน จึงต้องให้ผสมงา ลงไปด้วยธัญพืชให้โปรตีนน้อย แต่คนกิน ธัญพืชเป็นจำนวนมาก จึงต้องคิดโปรตีนจากธัญพืช ด้วยข้าวให้โปรตีนแต่ขาดกรดแอมมิโนไลซีน ข้าวโพดให้โปรตีนที่ขาดกรดแอมมิโนทริฟโตเฟน

ในน้ำมันมกราคมมีกรดแอมมิโนทอรีน ซึ่งมีความสำคัญ ต่อการเจริญเติบโตของเซลล์ สมอง ทั้งการเพิ่มจำนวน และเพิ่มขนาดเซลล์ในนมวัวไม่มีทอรีน ดังนั้นนมมารดา จึงเหมาะ สำหรับทารกคนมากที่สุด

ในเนื้อสัตว์ดิบ 100 กรัม ให้สารโปรตีน 17-22 กรัม เหลือ 20 กรัม ในน้ำมันมารดาให้ โปรตีนประมาณ 1.3 กรัมต่อเดซิลิตร นมวัวให้โปรตีน 3.6 กรัมต่อเดซิลิตร โปรตีน 1 กรัม ให้ กำลังงาน 4 กิโลแคลอรี เนื้อสัตว์ต่างๆ ให้เกลือแร่และวิตามินด้วย หมูมีวิตามินบี 1 และบี 2 มาก เนื้อวัว เครื่องในสัตว์ ให้ธาตุเหล็ก โฟสเฟตและบี 12 เป็นต้น

4. อาหารหมู่ที่ 4 ผักต่างๆ ให้วิตามิน เกลือแร่ และใยอาหาร ที่ช่วยการถ่ายอุจจาระ และป้องกันมะเร็งลำไส้ใหญ่ ให้พลังงานน้อย ไม่จำเป็นต้องคิดพลังงานจากผัก ผักใบสีเขียวแก่ คะน้า บรอกโคลี ตำลึง ผักโขมจีน ผักบุ้ง ให้เบต้าแคโรทีนสูง ซึ่งเปลี่ยนเป็นวิตามินเอใน ร่างกายคน และยังให้ธาตุเหล็ก สังกะสีและอื่นๆ อีก พืชสีส้มเหลือง เช่นแครอท ฟักทอง ให้ เบต้าแคโรทีนสูง ยอดผัก ยอดตำลึง ฟักทอง อื่นๆ ผักใบอ่อนให้วิตามินซีสูง ถั่วฝักยาว ถั่วแขก ถั่วถั่วอก ถั่วพู ถั่วพุ่ม ถั่วถั่วอกหัวโต ให้เกลือแร่ วิตามินซี และให้โปรตีน

5. อาหารหมู่ที่ 5 ผลไม้ต่างๆ ให้วิตามิน เกลือแร่ ไยกากอาหาร และให้กำลังงานตามระดับความหวานของรสผลไม้ได้แก่ เงาะ มังคุด สับปะรด ทูเรียน กล้วยต่างๆ แดงโม องุ่น พลับ มะม่วงมัน มะม่วงสุก ผลไม้ที่รสไม่หวานจัด คนเป็นเบาหวานกินในประมาณพออิ่มได้ ได้แก่ ฝรั่ง มะละกอสุก ชมพู พุทรา แก้วมังกร กระท้อน

น้ำมีความสำคัญ เป็นส่วนประกอบ ของร่างกายเด็กมีประมาณร้อยละ 70 ของน้ำหนักตัว และร้อยละ 60 ของน้ำหนักตัวของร่างกาย ผู้ใหญ่น้ำช่วยในการไหลเวียนโลหิต ในการขับถ่าย ปัสสาวะทางไต อูจาระทางระบบทางเดินอาหาร ถ้าขาดน้ำจะขาดโลหิตไปเลี้ยงไต ทำให้ปัสสาวะลดลงหรือไม่ถ่ายเกิน 6 ชั่วโมง จะเกิดไตวายได้ เช่น ในรายที่เป็นโรคอูจาระร่วงอย่างแรงที่เสียน้ำมากทำให้มีโลหิตสุ่ไตน้อย

สรุปได้ว่า เด็กจะเจริญเติบโตได้อย่างดีมีคุณภาพนั้น ต้องได้รับการดูแลเอาใจใส่ด้านคุณค่าทางโภชนา และอาหารอย่างเหมาะสมกับวัยจาก พ่อ แม่ และผู้ปกครอง

2.6.4 ประโยชน์ของอาหาร

สิ่งมีชีวิตทุกชนิดต้องกินอาหาร อาหารช่วยให้ร่างกายเติบโตและมีสุขภาพอนามัยที่ดี มีพลังงานในการเคลื่อนไหวและทำงานได้

อาหารแต่ละชนิดนอกจากมีสารอาหารที่ให้ประโยชน์ต่อร่างกาย แล้วยังมีน้ำอยู่ด้วย น้ำเป็นสิ่งสำคัญและมีประโยชน์ต่อร่างกาย ร่างกายขาดน้ำไม่ได้ เพราะน้ำช่วยนำอาหารไปเลี้ยงส่วนต่างๆ ของร่างกาย และช่วยควบคุมระบบการทำงานของร่างกายให้เป็นปกติ เช่น ระบบการย่อยอาหาร การหมุนเวียนของโลหิต การขับถ่ายของเสียออกจากร่างกาย นอกจากนี้ น้ำยังช่วยควบคุมอุณหภูมิของร่างกายให้เป็นปกติและทำให้ผิวพรรณสดชื่นด้วย

อาหารมีประโยชน์ต่อร่างกายหลายอย่าง เช่น

1. ช่วยทำให้ร่างกายเจริญเติบโต อาหารจะช่วยสร้างกล้ามเนื้อ สมอง กระดูก ผิวหนัง เส้นผม หลอดเลือดและอวัยวะต่างๆ ของร่างกาย ทำให้โตขึ้น มีน้ำหนักมากขึ้น

2. ให้พลังงานและความอบอุ่นแก่ร่างกาย ไม่ว่าเดิน วิ่ง ทำงานหรือใช้ความคิด แม้แต่เวลาหลับ อวัยวะบางอย่างก็ยังคงทำงานอยู่ตลอดเวลา โดยไม่ได้หยุด และยังต้องการพลังความร้อนช่วยให้อบอุ่น

3. ซ่อมแซมส่วนต่างๆ ที่สึกหรอของร่างกาย ส่วนต่างๆ ของร่างกายต้องทำงานอยู่เสมอ ทำให้เกิดการสึกหรอและเสื่อมสลายไป อาหารจะช่วยซ่อมแซมส่วนที่สึกหรอของอวัยวะต่างๆ ให้ทำงานได้ปกติ อาจมีการสร้างเนื้อหนังเพิ่มขึ้นมาบ้าง ทำให้อ้วนขึ้น แต่ไม่สูงขึ้น

4. ทำให้ส่วนต่างๆ ของร่างกายทำงานได้ตามปกติ อวัยวะต่างๆ ของร่างกายต้องการอาหารไปบำรุงให้เจริญเติบโตได้เต็มที่มีสภาพสมบูรณ์แข็งแรง เพื่อที่จะทำงานได้ตามหน้าที่ ถ้า

ร่างกาย ขาดอาหารอวัยวะบางส่วนจะไม่สามารถทำงานได้ตามปกติหรือเกิดโรคได้เช่น โรคคอพอก เป็นต้น

5. สร้างความต้านทานโรคให้แก่อวัยวะ เมื่อกินอาหารที่มีประโยชน์ สะอาดและเพียงพอ กับความต้องการของร่างกาย จะทำให้ร่างกายแข็งแรง สมบูรณ์ จิตใจ ก็สดชื่นแจ่มใส ย่อมมีความต้านทานโรคได้ดีหรือถ้าเจ็บป่วยก็มีอาการไม่รุนแรงมากนัก นอกจากนี้ยังช่วยป้องกันโรค

2.6.5 การสร้างเสริมลักษณะนิสัยการบริโภคที่ดีให้กับเด็กปฐมวัย

เราสามารถช่วยให้เด็กวัยเจริญเติบโตนี้ได้เรียนรู้และรู้จักเลือกรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ ดังนี้

- ✓ ต้องมีหน้าที่จัดเตรียมเมนูอาหารที่มีประโยชน์ ในขณะที่ให้เด็กอาจเป็นผู้ตัดสินใจว่าจะกินในปริมาณมากน้อยแค่ไหน เด็กสามารถเรียนรู้ได้ว่าร่างกายต้องการพลังงานมากเท่าไร โดยปกติเด็กจะไม่บริโภคอาหารมากจนเกินไป แต่เด็กอาจจะบริโภคน้อยถ้าพ่อแม่บังคับให้กินอะไร กินเมื่อไหร่ และกินมากแค่ไหน
- ✓ แนะนำให้เด็กรับประทานอาหารหลัก 3 มื้อและอาหารว่าง 2 มื้อในแต่ละวัน ปริมาณอาหารควรสมดุลและพอเพียง ผู้เชี่ยวชาญแนะนำว่าเด็กช่วงวัยนี้ควรบริโภคอาหารชนิดละ 1 ช้อนโต๊ะเพื่อกระตุ้นความอยากอาหาร
- ✓ ปฏิบัติตามตารางรับประทานอาหาร เพื่อให้เด็กได้รับสารอาหารที่ครบถ้วนตามความต้องการ และช่วยให้เด็กมีพัฒนาการด้านสังคมที่ดีด้วย
- ✓ ควรยกตัวอย่างที่ดีๆ หรือเล่านิทานเกี่ยวกับร่างกายที่แข็งแรง เด็กโตสมัยเมื่อร่างกายของเราได้รับสารอาหารที่มีประโยชน์ ในขณะที่เด็กกำลังรับประทานอาหาร

2.6.6 เตรียมเมนูอาหารที่มีประโยชน์สำหรับเด็ก

เพื่อช่วยให้คุณมั่นใจว่าเด็กได้รับสารอาหารที่มีประโยชน์และหลากหลาย คุณควรฝึกให้เด็กลองรับประทานอาหารที่ไม่คุ้นเคยด้วย ดังนี้

- ✓ นำเสนอรูปแบบที่หลากหลายของอาหารด้วยรสชาติที่แตกต่างกัน หลากสี หลากอุณหภูมิ หลากลักษณะ
- ✓ อย่ามุ่งไปที่การบริโภคอาหารเพียงชนิดใดชนิดเดียว ซึ่งอาจนำไปสู่การได้รับสารอาหารที่ไม่สมดุล
- ✓ จัดเตรียมอาหารให้สมดุล โดยให้เด็กได้บริโภคอาหารหลักครบ 5 หมู่
 - ผลิตภัณฑ์นม นมวัว โยเกิร์ต และเนย

- เนื้อเป็ด ไก่ ปลา ไข่ และถั่ว
- ผัก
- ผลไม้
- ธัญพืช เมล็ดธัญพืช ขนมอบัง เส้นพาสต้า และข้าว

- ✓ ควรบริโภคอาหารให้ครบ 5 หมู่ทุกวัน พยายามจัดเมนูอาหารให้มีความสมดุล และหลากหลาย คุณควรศึกษาเรื่องปริมาณอาหารที่เหมาะสมในแต่ละหมวดหมู่ จากปริมิตอาหาร
- ✓ จัดเตรียมอาหารว่างที่มีคุณค่าทางโภชนาการด้วย เช่น ผัก ผลไม้ โยเกิร์ต นม ห้ามไม่ให้กินของว่างที่ไม่มีประโยชน์ เช่น น้ำอัดลม ของหวาน ขนมอบางๆ เช่นมันฝรั่งทอด
- ✓ เลือกอาหารที่เด็กสามารถเคี้ยวและกลืนได้ง่าย หลีกเลี่ยงอาหารที่อาจทำให้ติดคอ และหายใจไม่ออก เช่น ไม้จิ้มฟัน ถั่ว ถั่วลิสง องุ่น ผักดิบชิ้นเล็ก ๆ และขนมแข็งๆ
- ✓ โปรดจำไว้ว่าอาหารชนิดใหม่ๆ ที่เด็กเริ่มลองรับประทานนั้น คุณอาจต้องป้อนให้เด็กลองทาน 8 – 10 ครั้งก่อนที่เด็กจะยอมรับอาหารใหม่
- ✓ ควรให้นมสำหรับเด็กเสริมอาหารหลักอย่างน้อย 2 – 3 แก้วต่อวัน โดยเลือกนมสูตรที่ช่วยพัฒนาการครบรอบด้าน มีสารอาหารที่ครบถ้วนเพื่อการเจริญเติบโตที่ดีที่สุดสำหรับเด็กช่วงวัยนี้

2.6.7 การจัดอาหารที่ประหยัด

การจัดอาหารอย่างประหยัด หมายถึง การจัดอาหารที่มีการวางแผนการจัดซื้อ การเลือกซื้ออาหารที่ดีมีประโยชน์ที่มีคุณสมบัติทดแทนอาหารที่มีราคาแพง เพื่อลดรายจ่ายให้น้อยลง แต่ยังมีคุณภาพและมีปริมาณเท่าเดิมหรือมากกว่าเดิมดังนี้

1) กำหนดรายการอาหารล่วงหน้า โดยอาจกำหนดเป็นรายสัปดาห์ รายเดือน หรือราย 2 เดือน การกำหนดรายการอาหารไว้ล่วงหน้า จะมีประโยชน์ตรงที่ทำให้สามารถวางแผนการจัดซื้ออาหารสดและแห้งได้อย่างถูกต้องในราคาถูกต้องปริมาณที่ต้องการ ซึ่งอาหารแห้งบางอย่างหากซื้อไว้โดยไม่ได้มีการวางแผนไว้ก่อนแล้วเก็บไว้ไม่ได้ใช้เป็นเวลานานอาหารนั้นอาจเสื่อมคุณภาพได้

2) จัดหาอาหารในท้องถิ่นหรือแหล่งที่มีราคาถูก การจัดซื้ออาหารในท้องถิ่นจะมีราคาถูกกว่า มีความสดใหม่กว่า ซึ่งจะมีคุณค่าทางอาหารมากกว่าที่ซื้อจากภายนอกหรือจากตลาดไกลๆ นอกจากนี้จะได้ของดีราคาแล้วยังเป็นการสร้างสัมพันธภาพในชุมชนอีกด้วย

3) การจัดซื้อโดยใช้วิจารณ์คุณภาพในการเลือก เช่น ไม่หลงเชื่อในคำโฆษณาที่มีการลดแลก แจกแถม ทำให้เชื่อว่าสินค้านั้นราคาถูก แต่เมื่อพิจารณาแล้วจะได้ของที่ด้อยคุณภาพ ใกล้เคียงหมดอายุ หรือของที่เสียแล้วหรือมีปริมาณของที่ต้องการลดลง แต่ไปเพิ่มในของแถมที่ไม่ต้องการ หรือแม้คำแนะนำจากกองขายในราคาถูก แต่เมื่อนำมาคัดเลือกแล้วมีส่วนที่มากกว่า เพราะมีความซ้ำ เน้นเสีย หากซื้อในราคาเต็ม ยังมีโอกาสเลือกได้ของดีมากกว่าในจำนวนเงินเท่ากัน หรือของประเภทเดียวกันแต่ต่างลักษณะ เช่น ผักคะน้าต้นใหญ่กับผักคะน้าต้นเล็ก ราคาต้นเล็กอาจแพงกว่าเล็กน้อย แต่เมื่อคิดถึงแรงงานที่จะต้องปอกก้านทิ้ง ตัดใบแก่ออกก็อาจได้ปริมาณน้อยกว่าคะน้าต้นเล็กที่ใช้ได้ทั้งต้นและก้าน ไม่ต้องเสียเวลาตัดแต่งอีก

4) การจัดซื้ออาหารทดแทน การใช้อาหารทดแทน เป็นการดัดแปลงเครื่องปรุง ส่วนประกอบของอาหาร โดยยังคงให้คุณค่าความอร่อยเหมือนเดิมไม่เปลี่ยนแปลง แต่ใช้จำนน้อยลง หรืออาจใช้ผลผลิตที่มีอยู่ในท้องถิ่นขึ้นมทดแทน เช่น ของว่างอาจเป็นข้าวพองที่เด็กกินตามปกติ แต่ใช้กล้วยหอมหั่นขวางวางลงบนข้าวพองแล้วใช้น้ำเชื่อมหรือน้ำผึ้งราดจะทำให้ทันสมัยเหมือนแพนเค้กหรือน้ำผึ้ง หรือใช้เต้าหู้ขาวใส่ลงไปในแกงจืดหมูสับ ก็จะสามารลดปริมาณหมูสับลงได้ โดยยังคงคุณค่าของโปรตีนอยู่ ขนมหวานที่เด็กชอบกิน เช่น วุ้นน้ำเชื่อม ควรใส่ถั่วแดงเพิ่มลงไปเพื่อให้ได้คุณค่าทางอาหารเพิ่มขึ้น

5) การจัดอาหารที่ประหยัดเวลา การจัดเตรียมอาหารที่ประหยัดเวลาช่วยให้ผู้เลี้ยงดูเด็กสามารถใช้เวลาที่เหลือในการพักผ่อนหรือดูแลเด็กได้อย่างทั่วถึง จึงต้องวางระบบการประกอบอาหารและระบบการจัดการอุปกรณ์และแรงงานอย่างถูกต้อง โดยการจัดวางระบบเครื่องมือเครื่องใช้ในการประกอบอาหารให้เป็นพื้นที่ที่เหมาะสมแก่การหยิบใช้ เตรียมอุปกรณ์ เช่น มีด เขียง ในสภาพพร้อมใช้ได้ตลอดเวลา จัดลำดับการประกอบอาหารก่อน – หลังอย่างชัดเจน เตรียมอาหารให้พร้อมก่อนลงมือประกอบอาหารเช่น เจียวไข่ ต้องตอกไข่ใส่ชามปรุงก่อนจึงตั้งกระทะ ใส่น้ำมันพร้อมที่ทอดได้ และควรเลือกอาหารที่ทำให้ง่ายๆ ไม่ต้องใช้ขั้นตอนในการเตรียมและการปรุงมาก การจัดสถานที่ก็สิ่งสำคัญ ควรจัดครัวในลักษณะครัวเย็น คือ จัดเตรียมอาหารบนโต๊ะที่มีขนาดพอดี เวลาประกอบอาหารหน้าเตาจะต้องยืนเพื่อให้เกิดความคล่องตัวและถูกสุขลักษณะอีกด้วย

ในการจัดรายการอาหารที่ประหยัดจึงคำนึงถึงพืชผักท้องถิ่นที่จะนำมาประกอบอาหาร เพื่อให้ได้รสชาติอร่อยถูกใจ เด็กอีกด้วย

2.6.8 การคำนวณ การชั่ง น้ำหนักเด็กตามเกณฑ์มาตรฐาน

การเจริญเติบโตของมนุษย์นั้นเริ่มต้นตั้งแต่อยู่ในครรภ์แม่ จากจุดเล็ก ๆ คือไข่ใบเดียว เมื่อมีการผสมกับตัวเชื้ออสุจิ ก็จะกลายเป็นชีวิตมนุษย์ ซึ่งจะค่อยๆ เติบโต มีอวัยวะต่าง ๆ เช่น มีหัวใจ มีตา มีแขนขา เป็นต้น และเมื่ออยู่ในครรภ์ได้ประมาณ 280 วัน มนุษย์ก็จะถูกคลอดจากครรภ์มารดาสู่โลกภายนอก จากนั้นชีวิตก็จะผ่านวัยต่าง ๆ คือ วัยทารก ซึ่งเป็นช่วงอายุตั้งแต่แรกเกิดไปจนถึงอายุ 1 ปีเต็ม เด็กวัยก่อนเรียนอาจตั้งแต่ 1 ปี ไปจนถึง 5 ปีเต็ม เด็กวัยเรียนอายุ 6 ปี ถึง 14 ปี จากนั้นชีวิตก็จะผ่านไปสู่วัยรุ่น วัยหนุ่มสาว วัยกลางคน และวัยชราเป็นลำดับ จนในที่สุด เมื่อถึงวาระชีวิตก็จะดับสูญคือ ความตาย

ช่วงระยะตั้งแต่อยู่ในครรภ์ไปจนถึงวัยหนุ่มสาว ทุกชีวิตจะมีการเจริญเติบโตของร่างกายให้เห็นชัดเจนและในช่วงระยะหลังคลอด มนุษย์ทุกคนจะมีการพัฒนาความสามารถในด้านต่างๆ เช่นอุปนิสัย, สติปัญญา, จิตใจ และความสามารถในการใช้อวัยวะต่าง ๆ โดยเฉพาะมือและเท้า เพื่อที่จะให้มนุษย์มีคุณภาพที่ดีนั้น การเจริญเติบโตทางร่างกายจึงเป็นสิทธิพื้นฐานที่ทุกชีวิตควรจะได้รับ เพื่อที่จะมีความพร้อม ไปสู่การเรียนรู้ และพัฒนาความสามารถอย่างมีประสิทธิภาพ

เครื่องมือที่ดีที่สุดที่ใช้วัดผลการเจริญเติบโตของร่างกาย คือ การชั่งน้ำหนัก แล้วเปรียบเทียบกับน้ำหนักมาตรฐานที่ได้มาจากน้ำหนักเด็กปกติ

ตัวอย่างเช่น เด็กแรกเกิดควรจะมือน้ำหนัก 3 กิโลกรัม

เมื่ออายุ 5 เดือน ควรจะมีน้ำหนักเป็น 6 กิโลกรัม (2 เท่าของแรกเกิด)

เมื่ออายุ 1 ปี ควรจะหนัก 9 กิโลกรัม (3 เท่าของแรกเกิด)

เมื่ออายุ 2 ปี ควรจะหนักเป็น 4 เท่าของแรกเกิด คือ 12 กิโลกรัม

ถ้าเด็กเติบโตด้านร่างกายเป็นปกติก็จะมีน้ำหนักเพิ่มขึ้นในลักษณะดังกล่าว เด็กบางคนที่เติบโตเป็นปกติเช่นกัน แต่อาจจะมือน้ำหนักผิผกไปจากเกณฑ์ดังกล่าวบ้างเล็กน้อย แต่ถ้าเด็กมีสุขภาพแข็งแรงไม่เจ็บป่วยบ่อยๆ ก็ให้ถือได้ว่า การเจริญเติบโตยังใช้ได้อยู่

การเจริญเติบโตทางความยาวหรือความสูง ก็มีเกณฑ์มาตรฐานเช่นกัน เช่น

เด็กแรกเกิดจะยาวประมาณ 50 ซม. และจะยาวเป็น 75 ซม. เมื่ออายุ 1 ปี

เมื่ออายุ 2 ปี จะยาวประมาณ 85 ซม.

เมื่ออายุ 4 ปี จะสูงยาว 100 ซม. หรือ 2 เท่าของแรกเกิด

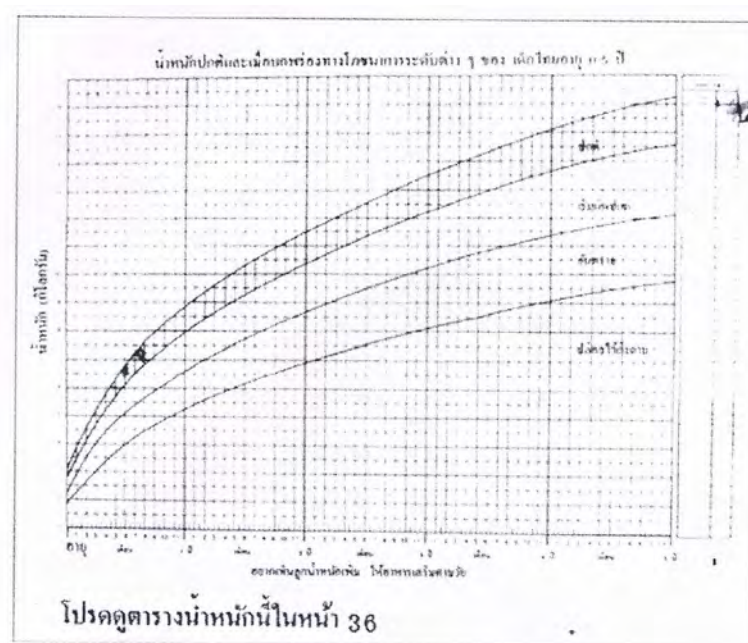
เด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูดี จะมีความสูงมากกว่ามาตรฐานดังกล่าว โดยเฉพาะเด็กที่ได้อาหารพวกไข่ นม เนื้อสัตว์ และอาหารประเภทถั่วต่าง ๆ

เพื่อติดตามการเจริญเติบโตทางร่างกายของคน พ่อแม่หรือผู้ปกครองของเด็ก ควรจะได้ทำความเข้าใจและสนใจในการชั่งน้ำหนักเด็กตั้งแต่แรกเกิดไปจนถึงวัยรุ่นหนุ่มสาว และอาจจะมีการชั่งน้ำหนักเป็นครั้งคราวในวัยกลางคนและวัยชราด้วย เพื่อจะได้ป้องกันไม่ให้เกิดโรคอ้วนหรือโรคผอม

ในการณรงค์ในเรื่องการชั่งน้ำหนักเด็ก โดยเฉพาะวัยทารกและเด็กวัยก่อนเรียน กองโภชนาการกรมอนามัย โดยความร่วมมือของกองทุนสงเคราะห์เด็กแห่งสหประชาชาติ ได้พิมพ์แผ่นภาพการเจริญเติบโตในด้านน้ำหนักไว้ดังที่ได้แสดงประกอบไว้

เด็กที่อยู่ในเกณฑ์ปกติ จะเติบโตตามแนวของเส้นที่อยู่บนสุด ซึ่งได้มาจากการเติบโตของเด็กที่เป็นปกติ เด็กหลายคนอาจจะเจริญเติบโตดีกว่านี้ ซึ่งก็ถือว่าเป็นปกติ แต่ถ้ามีน้ำหนักต่ำกว่านี้ ก็ให้พิจารณาว่า อาจจะเติบโตไม่ดีนัก

ตารางน้ำหนักปกติและเมื่อบกพร่องทางโภชนาการระดับต่างๆ เด็กไทยอายุ 0-5 ปี

กราฟเส้นที่ 2 ของแผ่นภาพ เป็นระดับน้ำต่ำสุดที่ยอมรับได้ว่า เด็กยังเป็นอยู่ถ้าน้ำหนักของเด็ก อยู่ระหว่างกราฟ เส้นที่ 2 และ 3 จากข้างบน จะบ่งชี้ว่าเด็กคนนั้นกำลังผิดปกติ คือ มีการขาดอาหารระยะเริ่มแรก จนร่างกายเจริญเติบโตช้าลงกว่าปกติ ยิ่งน้ำหนัก อยู่ระหว่างกราฟเส้นที่ 3 และ 4 จากข้างบนแล้ว ก็จะบ่งชี้ว่า เด็กคนนั้นกำลังอยู่ในระยะอันตรายของการขาดอาหาร เพราะขณะนี้เด็กมีการขาดอาหารขั้นปานกลางแล้ว และถ้าเด็กขาดอาหารมากขึ้นจนถึงขั้นรุนแรง ก็จะมีน้ำหนัก ต่ำกว่ากราฟเส้นล่างสุด ระยะนี้ถือว่าเป็นการขาดอาหารระยะรุนแรง ถ้าปล่อยไว้ไม่รักษาหรือ เลี้ยงดูให้ดีขึ้น เด็กอาจจะเป็นอันตรายถึงตายได้

การชั่งน้ำหนักเด็กปกติและเด็กที่มีการขาดอาหารเป็นระยะ ๆ จะทำให้ทราบถึงการเจริญเติบโตของเด็กได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังทำให้ทราบถึงวิธีการแก้ไขปัญหาและช่วยเหลือเด็กที่มีปัญหาตลอดจนถึงครอบครัวเด็กด้วย เพราะเด็กที่ขาดอาหารมักจะมาจากครอบครัวที่ยากจน คือจนทั้งเงินทองจนความรู้ และจนโอกาสที่จะได้รับบริการต่าง ๆ ด้วยเมื่อมีการช่วยเหลือเด็กและช่วยเหลือครอบครัวเด็กที่มีปัญหา เพื่อให้ช่วยตัวเองให้ได้ การติดตามคูนน้ำหนักเด็กก็จะเป็นเครื่องชี้อย่างดีถึงผลสำเร็จหรือความล้มเหลวของโครงการช่วยเหลือนั้น ๆ

ในเด็กวัยเรียน แนวความในการชั่งน้ำหนักเพื่อติดตามการเจริญเติบโตของเด็ก ควรจะได้นำมาใช้เมื่อมีการชั่งน้ำหนักเด็กแล้ว ควรจะมีการแปลผลด้วยว่า เด็กเติบโตปกติหรือไม่ ไม่ควรสักแต่ชั่งน้ำหนักแล้วบันทึกไว้ โดยไม่มีการแปลผลแต่อย่างใด โดยทั่วไปแล้ว เด็กวัยเรียนจะมีน้ำหนักเพิ่มขึ้นประมาณปีละ 2 กิโลกรัม และมีความสูงเพิ่มปีละประมาณ 5 ซม. จนเมื่อใกล้จะเข้าวัยรุ่นและวัยรุ่นหนุ่มสาว น้ำหนักจะเพิ่มปีละประมาณ 5 – 7 กิโลกรัม และความสูงก็จะเพิ่มปีละ 5 – 7 ซม. เช่นกัน จนเป็นหนุ่มสาวเต็มที่ จากนั้นจะไม่สูงเพิ่ม แต่น้ำหนักอาจจะเพิ่มได้อีกเรื่องของการชั่งน้ำหนักและการวัดความสูง นอกจากจะเป็นเครื่องชี้ถึงการเจริญเติบโตของแต่ละคนแล้ว ยังอาจจะนำมาใช้เป็นเครื่องชี้ภาวะสังคมของชุมชนได้ด้วย เช่น ชุมชนใดที่มีการพัฒนาดี ทรัพยากรมนุษย์ก็จะดีถ้วนหน้ากัน กล่าวคือ เด็กทุกคนจะเติบโตเป็นปกติ ไม่มีปัญหาการขาดอาหาร ถ้าชุมชนใดที่มีปัญหาสังคมอยู่ แม้จะมีการพัฒนาทางด้านวัตถุไปมากมายก็ตาม ก็จะมีปัญหาการขาดอาหารอยู่

ตารางอาหารทารก

อาหารทารก

อายุแรกเกิดถึง 3 เดือน	- นมแม่
อายุ 3 เดือนขึ้นไป	- นมแม่ กลัวย่น้ำวัวสุกจนอมบด
อายุ 4 เดือน	- นมแม่ กลัวย่น้ำวัวบด ข้าวบดผสมไข่แดงต้มสุก และน้ำแกงจืด
อายุ 5 เดือน	- นมแม่ กลัวย่น้ำวัวบด ข้าวบดผสมไข่แดง หรือปลาบดกับน้ำแกงจืด
อายุ 6 เดือน	- นมแม่ ผลไม้สุก ข้าวบดผสมไข่แดง หรือปลาบดกับผักบด และน้ำแกงจืด
อายุ 7 เดือน	- นมแม่ ผลไม้สุก ข้าวบด ไข่แดง ปลาหรือเนื้อหมู เนื้อไก่ เนื้อวัว ตั้ว ผัก น้ำแกงจืด
อายุ 8 เดือน	- นมแม่ อาหาร 2 มื้อ
อายุ 10 – 12 เดือน	- นมแม่ อาหาร 3 มื้อ

เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ให้นานที่สุด หรืออย่างน้อยจนลูกอายุได้ 6 เดือน

(จากกองโภชนาการ กรมอนามัย)

ประเทศไทย ได้มีความพยายามในการพัฒนาตนเองมาหลายสิบปี แต่ปัญหาการขาดอาหาร ยังมีอยู่มาก จากการชั่งน้ำหนักเด็กทารกและเด็กวัยก่อนเรียนทั่วประเทศ หนึ่งล้านคน พบว่าเด็กไทย ยังมีการขาดอาหารในระดับต่าง ๆ ทั้งเริ่มแรก ปานกลาง และรุนแรง รวมกันถึงร้อยละ 40 – 60 ภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ พบมีปัญหามากที่สุด รองลงมา คือ ภาคเหนือ และภาคใต้ เป็นลำดับ ภาค กลางมีปัญหาน้อยแต่ก็ยังมีขาดอาหารถึงร้อยละ 40

เพื่อเป็นการแก้ปัญหา ควรจะเริ่มที่ตัวเด็กแต่ละคน โดยที่พ่อแม่หรือผู้ปกครองพยายาม เลี้ยงดูให้อาหารที่ถูกต้องเหมาะสมตามวัย เช่น ให้ลูกกินนมแม่นานที่สุดเท่าที่จะทำได้ ให้อาหาร เสริมที่เหมาะสมตามวัย ระวังความสะอาดในการเตรียมและให้อาหารแก่เด็ก (อย่างน้อยควรล้างมือ ทุกครั้ง) ป้องกันโรคติดเชื้อต่างๆ โดยการให้ภูมิคุ้มกันโรคที่ป้องกันได้ ให้ความรักความอบอุ่นแก่ เด็ก ฝึกเด็กให้มีความรับผิดชอบต่อสังคม สิ่งเหล่านี้มีความสำคัญและจำเป็นในการที่จะทำให้เด็ก เติบโตและพัฒนาความสามารถได้ดีเต็มที่การชั่งน้ำหนักเป็นระยะ ๆ เพื่อติดตามการเติบโตทาง ร่างกาย จะเป็นวิธีที่ง่ายและเหมาะสมที่สุดในเด็กแต่ละคน และในเด็กของชุมชนต่าง ๆ ถ้าเด็กทุก คนมีน้ำหนักอยู่ในเกณฑ์ปกติก็จะเป็นเครื่องชี้ที่ดีที่สุดถึงการพัฒนาการของคนในชุมชนนั้น ว่า เป็นไปได้ดีอย่างไร เพราะความต้องการพื้นฐานของคนได้เริ่มพอเพียงแล้ว

เพื่ออนาคตของเด็กไทย และอนาคตของชาติ คนไทยทุกคนควรสนใจเรื่องการเติบโตและ การพัฒนาความสามารถของเด็กกันให้มากยิ่งขึ้น และจุดเริ่มต้นที่ง่ายที่สุด คือ น้ำหนักตัว เพื่อ ใช้เป็นเครื่องชี้ถึงการเจริญเติบโตของร่างกาย

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ธงชัย รัตโนภาส (2531 : 248 – 257) ได้ศึกษาการใช้แนวการจัดประสบการณ์ชั้น อนุบาลศึกษาในโรงเรียนโครงการอนุบาลชลชนบท สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด เขต การศึกษา 7 พบว่าผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนชั้นอนุบาลศึกษามีประสบการณ์ในการจัด การศึกษาชั้นอนุบาลศึกษา 1-2 ปี และเคยเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับบุคลากรทางการศึกษาระดับ ก่อนประถมศึกษา นโยบายการจัดการศึกษาระดับนี้มุ่งเน้นให้นักเรียนมีความพร้อมที่จะเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 1 การคัดเลือกครูเข้าสอนชั้นอนุบาลศึกษาพิจารณาจากคุณสมบัติเฉพาะต่างๆ เช่นรักเด็ก มีความสามารถในการด้านศิลปะ ฯลฯ ครูผู้สอนชั้นอนุบาลศึกษาสมัครใจสอน แต่ไม่ ถนัดในการสอนซึ่งมีการเพิ่มพูนความรู้และทักษะให้กับครูผู้สอนชั้นอนุบาลศึกษา โดยให้เข้ารับ การอบรม สถานที่จัดห้องเรียนชั้นอนุบาลศึกษาควรอยู่ชั้นล่างสุดของอาคาร สภาพห้องเรียน อากาศถ่ายเทได้ดีมีพื้นที่เหมาะสมและแสงสว่างเพียงพอมุมประสบการณ์ที่จัดในห้องเรียน คือ มุม บ้าน มุมหนังสือ และมุมบล็อก การจัดทำตารางกิจกรรมประจำวัน ปรับปรุงจากของสำนักงาน

คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ โดยสับเปลี่ยนเวลาการทำกิจกรรม การเล่นกลางแจ้ง เพื่อพัฒนาด้านร่างกาย กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ (ศิลปศึกษา) เพื่อพัฒนาอารมณ์-จิตใจ กิจกรรมการเล่นตามมุมเพื่อพัฒนาด้านสังคม และกิจกรรมเกมการศึกษาเพื่อพัฒนาด้านสติปัญญา วิธีที่ใช้ในการจัดประสบการณ์และกิจกรรม คือ การแบ่งกลุ่มการปฏิบัติกิจกรรมของนักเรียน เป็นกิจกรรมในห้องเรียนมากกว่านอกห้องเรียน กิจกรรมที่ทำได้ยาก คือ เกมการศึกษา กิจกรรมเสริมประสบการณ์ที่จัดได้มากคือ เพลง มีการนิเทศติดตามผล โดยผู้บริหารโรงเรียน การวัดผล และประเมินพัฒนาการใช้วิธีการสังเกต

ปัญหาที่พบ คือ งบประมาณ เอกสาร สื่อ วัสดุ และอุปกรณ์เกี่ยวกับการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาลศึกษายังไม่เพียงพอบริเวณที่จัดเครื่องเล่นสนามคับแคบ ระดับสติปัญญาและความสามารถของนักเรียนแตกต่างกันมาก

จุลี ช่วยเอื้อ (2532: บทคัดย่อ) ศึกษาการใช้แนวการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาลศึกษาในโรงเรียนอนุบาล สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ผลการวิจัยพบว่า การใช้แนวการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาลศึกษาในโรงเรียนอนุบาล สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ของผู้บริหารและครูผู้สอนในด้านการแปลงแนวการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาลศึกษาไปสู่การจัดประสบการณ์และกิจกรรม มีเป้าหมายหลักในการจัดการศึกษาระดับอนุบาลศึกษาส่งเสริมพัฒนาการตามวัยของเด็กทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และ สติปัญญา เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมให้แก่เด็กวัย 4-6 ปีให้มีความพร้อมในทุกด้าน มีส่วนน้อยที่จัดประสบการณ์เพื่อมุ่งให้เด็กอ่านได้ เขียนได้ และคิดเลขได้

มันทนา ทาพริก (2531: 152- 154) ศึกษาการใช้แผนการจัดประสบการณ์ชั้นเด็กเล็กในด้านส่งเสริมพัฒนาการทางร่างกายในเขตการศึกษา 11 พบว่า ครูผู้สอนชั้นเด็กเล็กส่วนมากมีความคิดเห็นว่า จุดประสงค์ของกิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะ กิจกรรมสร้างสรรค์ กิจกรรมการเล่นตามมุมและกิจกรรมการเล่นกลางแจ้งชัดเจนดี เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็กและสามารถนำไปจัดประสบการณ์ให้บรรลุตามจุดประสงค์ได้มาก เนื้อหาของกิจกรรมทั้ง 4 นี้เหมาะสมกับเวลาที่ใช้สอน สามารถนำไปใช้จัดประสบการณ์ได้มากและเหมาะสมกับวัยความสามารถตามวัยของเด็กครูส่วนมากมีความคิดเห็นว่า การประเมินผลที่ระบุไว้ในแผนการจัดประสบการณ์ชั้นเด็กเล็กนั้นครอบคลุมเนื้อหาและจุดประสงค์ ครูส่วนมากจะยึดพัฒนาการของเด็กเป็นหลักในการประเมินผลปัญหาที่ครูพบ คือ ครูขาดงบประมาณในการจัดทำสื่อและอุปกรณ์ ครูร้องเพลงที่อยู่ในแผนการจัดประสบการณ์ไม่ได้ ห้องเรียนชั้นเด็กเล็กเป็นห้องเรียนชั่วคราวข้อเสนอแนะจากครูผู้สอนชั้นเด็กเล็กได้แก่ การจัดหางบประมาณให้ครูชั้นเด็กเล็ก โดยเฉพาะการ

ทำเพลงออกจำหน่ายหรือแจกให้ครู การจัดอบรมครูภาคเรียนละ 1 ครั้ง ในเรื่องเพลง ศิลปะ สื่อ อุปกรณ์ และการจัดห้องเรียนให้กับครูชั้นเด็กเล็กโดยเฉพาะ

จากผลการวิจัยดังกล่าว สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาตินำมาใช้เป็นแนวทางในการจัดทำแนวการจัดประสบการณ์ระดับอนุบาลศึกษา และแผนการจัดประสบการณ์ระดับอนุบาลศึกษา และแผนการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาลปีที่ 1 – 2 พุทธศักราช 2536 และเป็นแนวทางในการวางแผนการดำเนินการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาต่อไป

3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับสถานศึกษาระดับปฐมวัย

3.1 แนวการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย

การจัดการศึกษาสำหรับเด็กวัย 3-6 ปี เป็นการจัดการในลักษณะของการอบรมเลี้ยงดู และส่งเสริมพัฒนาการเด็กทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ตามวัยและความสามารถของแต่ละบุคคล เพื่อเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตและอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

สาระสำคัญของหลักสูตรปฐมวัย พุทธศักราช ๒๕๔๖ (สำหรับเด็กอายุต่ำกว่า ๑ ปี)

หลักการ

เป็นการจัดประสบการณ์ให้แก่เด็กที่มีอายุระหว่าง 3-6 ปี ทุกคน ทั้งเด็กปกติเด็กด้อยโอกาส โดยจัดลักษณะของการเตรียมความพร้อม ผ่านกิจกรรมการเล่นที่เหมาะสมกับวัย เพื่อให้เด็กมีพัฒนาการทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาเต็มตามศักยภาพมุ่งเน้นการจัดสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น มีสาระสำคัญดังนี้

1. ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาครอบคลุมเด็กปฐมวัยทุกประเภท
2. ยึดหลักการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลและวิถีชีวิตของเด็กแต่ละชุมชน สังคม และวัฒนธรรมไทย
3. พัฒนาเด็กโดยองค์รวมผ่านการเล่นและกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัย
4. จัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้สามารถดำรงชีวิตประจำวันได้อย่างมีคุณภาพและมีความสุข
5. ประสานความร่วมมือระหว่างครอบครัว ชุมชน และสถานศึกษาในการพัฒนาเด็ก

จุดมุ่งหมาย

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย สำหรับเด็กอายุต่ำกว่า ๑ ปี จัดขึ้นสำหรับพ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูเด็กใช้เป็นแนวทางในการอบรมเลี้ยงดูและพัฒนาเด็ก ตลอดจนจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสมให้กับเด็กอายุต่ำกว่า ๑ ปี โดยมุ่งส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ที่เหมาะสมกับวัย ความสามารถความสนใจ และความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อให้เด็กมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ดังนี้

1. ร่างกายเจริญเติบโตตามวัยและมีสุขภาพดี
2. ใช้อวัยวะของร่างกายได้คล่องแคล่วประสานสัมพันธ์กัน
3. มีความสุขและแสดงออกทางอารมณ์ได้เหมาะสมกับวัย
4. รับรู้และสร้างปฏิสัมพันธ์กับบุคคลและสิ่งแวดล้อมรอบตัว
5. ช่วยเหลือตนเองได้เหมาะสมกับวัย
6. สื่อความหมายและใช้ภาษาได้เหมาะสมกับวัย
7. สนใจเรียนรู้สิ่งต่างๆรอบตัว

แนวการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กวัย 3-6 ปี มุ่งให้เด็กมีพัฒนาการที่เหมาะสมกับวัย ความสามารถ และความแตกต่างของแต่ละบุคคล ทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ดังต่อไปนี้

1. เพื่อให้เด็กมีสุขภาพที่ดี เจริญเติบโตตามวัย และมีสุขนิสัยที่ดี
2. เพื่อให้เด็กมีความรู้สึที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น มีคุณธรรมและจริยธรรม
3. เพื่อให้เด็กสามารถช่วยเหลือตนเองได้เหมาะสมกับสภาพและวัยของตนเอง
4. เพื่อปลูกฝังให้เด็กมีวินัยในตนเอง มีความรับผิดชอบต่อตนเองและส่วนรวม
5. เพื่อปลูกฝังให้เด็กรักษาธรรมชาติ รักธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมเห็นคุณค่า

ความสำคัญของวัฒนธรรมและท้องถิ่นที่อาศัยอยู่

6. เพื่อให้เด็กมีความรู้ ความเข้าใจ และเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้สิ่งต่างๆ
7. เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้ตามความสามารถและได้รับการตอบสนองตามความต้องการ

พื้นฐาน

8. เพื่อให้เด็กมีความสามารถในการใช้ภาษาเพื่อสื่อความหมายได้เหมาะสมกับวัย
9. เพื่อส่งเสริมให้เด็กรู้จักคิดอย่างมีเหตุผล แก้ปัญหาได้เหมาะสมกับวัย และมีความคิด

ริเริ่มสร้างสรรค์

อายุของผู้เรียน

เด็กอายุระหว่าง 3- 6 ปี

ระยะเวลาเรียน

ใช้เวลาในการจัดประสบการณ์ให้กับเด็ก 1- 3 ปีการศึกษา โดยประมาณ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับอายุของเด็กที่เข้ารับการศึกษ โดยใช้เวลาจัดประสบการณ์สัปดาห์ละไม่เกิน 5 วัน

แนวการจัดกิจกรรม

1. จัดกิจกรรมในรูปแบบบูรณาการ โดยคำนึงถึงพัฒนาการทุกด้าน

2. จัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับจิตวิทยาพัฒนาการเพื่อสนองต่อความต้องการและความสามารถในการเรียนรู้ของเด็ก
3. จัดกิจกรรมการเล่นที่หลากหลายให้เด็กมีโอกาสได้เลือกเล่นตามความสนใจ
4. จัดกิจกรรมยึดเด็กเป็นศูนย์กลางโดยคำนึงถึงความสนใจ ความต้องการ และความแตกต่าง ของเด็กแต่ละบุคคล
5. จัดกิจกรรมที่มีความสมดุล มีทั้งกิจกรรมที่เด็กริเริ่มและครูริเริ่ม ใช้กล้ามเนื้อใหญ่ และกล้ามเนื้อเล็ก ในห้องเรียนและนอกห้องเรียน เคลื่อนไหวและสงบ
6. จัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมวัฒนธรรมในห้องเรียน และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้
7. จัดกิจกรรมให้เด็กมีจิตสำนึกในการรับผิดชอบต่อตนเอง ต่อส่วนรวม รักธรรมชาติ และรักห้องเรียน
8. ให้เด็กมีนิสัยรักการทำงาน มีส่วนร่วมในการวางแผน ลงมือปฏิบัติ และบอกผลการปฏิบัติกิจกรรมของตนเองและผู้อื่นได้
9. จัดสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียนให้มีมุมเล่นหรือมุมประสบการณ์ หรือศูนย์การเรียนรู้ต่างๆให้เด็กมีโอกาสเล่นร่วมกับผู้อื่น
10. จัดสภาพแวดล้อมและสร้างบรรยากาศให้มีความอบอุ่นเป็นกันเอง เน้นให้เด็กมีความอบอุ่นเป็นกันเอง เน้นให้เด็กมีความสุขในการร่วมกิจกรรม

การวัดและประเมินพัฒนาการ

การวัดและการประเมินพัฒนาการเด็กทุกด้าน ทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์จิตใจ สังคมและสติปัญญา ใช้วิธีการสังเกตพฤติกรรม ดูผลงานการสนทนา ซักถาม การประเมินพัฒนาการควรทำหลายๆครั้ง จนได้ผลสรุปที่ชัดเจน เพื่อนำผลการประเมินมาใช้ปรับปรุงกิจกรรม ส่งเสริมพัฒนาการทุกด้านให้เต็มศักยภาพ ทั้งนี้มิใช่เป็นการประเมินเพื่อการตัดสินใจได้ หรือตก

3.2 ประเภทการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสำหรับเด็กปฐมวัย

กิจกรรมหลักที่ปรากฏในแผนการจัดประสบการณ์ มีกิจกรรมหลัก กิจกรรมได้แก่

1. กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ

ความเคลื่อนไหวและจังหวะ หมายถึง กิจกรรมที่จัดให้เด็กได้เคลื่อนไหวส่วนต่างๆ ของร่างกายอย่างอิสระตามจังหวะ ซึ่งจังหวะและดนตรีที่ใช้ประกอบได้แก่ เสียงตบมือ เสียงเพลง เสียงเคาะไม้ รำมะนา กลอง ฯลฯ

เนื้อหาในการสอน

1. การเคลื่อนไหวพื้นฐาน
2. การเล่นเลียนแบบ
3. การเคลื่อนไหวตามบทเพลง
4. การทำท่ากายบริหารประกอบเพลง
5. การเคลื่อนไหวเชิงสร้างสรรค์
6. การเล่นหรือแสดงท่าทางตามคำบรรยายเรื่องราว
7. การปฏิบัติตามคำสั่งและข้อตกลง
8. การฝึกทำท่าทาง เป็นผู้นำ - ผู้ตาม

2. กิจกรรมสร้างสรรค์ (ศิลปะสร้างสรรค์)

กิจกรรมสร้างสรรค์ หมายถึง กิจกรรมเกี่ยวกับงานศิลปศึกษาต่างๆ ได้แก่ การวาดภาพ ระบายสี การปั้น การพิมพ์ภาพ การพับ ตัด นึก ปะ และประดิษฐ์เศษวัสดุ ฯลฯ ที่มุ่งพัฒนากระบวนการคิดสร้างสรรค์ การรับรู้เกี่ยวกับความงามและส่งเสริมกระตุ้นให้เด็กแต่ละคนได้แสดงออกตามความรู้สึกละและความสามารถของตนเอง

เนื้อหาในการสอน

1. การวาดภาพระบายสี
 - การวาดภาพด้วยสีเทียน สีไม้
 - การวาดภาพด้วยสีน้ำมัน เช่น พู่กัน ฟองน้ำ
 - การละเลงสีด้วยลายมือ
2. การเล่นกับสีน้ำ
 - การเป่าสี
 - การหยด
 - การเทสี
3. การพิมพ์ภาพ
 - การพิมพ์ภาพด้วยส่วนต่างของร่างกาย
 - การพิมพ์ด้วยวัสดุ พืช ผักต่างๆ
4. การปั้น เช่น ดินน้ำมัน ดินเหนียว แป้งโด ฯลฯ
5. การพับ นึก ตัด ปะ
 - การพับอย่างง่ายๆ
 - การนึก ตัดปะ

6. การประดิษฐ์

- การประดิษฐ์เศษวัสดุต่างๆ
- การร้อย เช่น ลูกปัด หลอดกาแฟ หลอดด้าย ฯลฯ
- การสาน เช่น กระดาษ ใบตอง ใบมะพร้าว ฯลฯ

3. กิจกรรมการเล่นตามมุม (กิจกรรมเสรี)

การเล่นตามมุม หมายถึง กิจกรรมที่จัดให้เด็กได้เล่นกับสื่อและเครื่องเล่นอย่างอิสระในมุมการเล่นกิจกรรมการเล่นแต่ละประเภทจะสนองตอบความต้องการตามธรรมชาติของเด็ก

เนื้อหาที่จัดให้กับเด็ก

1. การเล่นมุมบาทสมมุติ และเล่นเลียนแบบในมุมบ้านมุมร้านค้า มุมเสริมสวย มุมวัด มุมเกษตรกร ฯลฯ

2. การอ่านหรือการดูภาพในมุมหนังสือ

3. การสังเกตและการทดลองทางวิทยาศาสตร์ หรือมุมธรรมชาติ

4. การเล่นสร้างในมุมบล็อก

5. การเล่นฝึกทักษะต่างๆในมุมเครื่องเล่นสัมผัส

4. กิจกรรมในวงกลม (กิจกรรมเสริมประสบการณ์)

กิจกรรมในวงกลม หมายถึง กิจกรรมที่จัดให้เด็กได้ฟัง พูด สังเกต คิดและปฏิบัติการทดลอง เพื่อให้เกิดความคิดรวบยอดและเพิ่มพูนทักษะต่างๆและวิธีการหลากหลาย เช่น การสนทนา ซักถามหรืออภิปราย สังเกต ทักษะศึกษา และปฏิบัติการทดลองตามกระบวนการเรียนรู้

เนื้อหาที่จัดให้กับเด็ก

นำเนื้อหาและรายการประสบการณ์จากแนวการจัดประสบการณ์ มาบูรณาการจัดกิจกรรม การเรียนการสอนโดยยึดลำดับขั้นตอนการเรียนรู้และเนื้อหา ประสบการณ์ ที่อยู่ใกล้ตัวเด็กไปยังสิ่งที่อยู่ใกล้ตัว กำเนิดถึงคุณธรรม จริยธรรม เทศกาลวันสำคัญ ฤดูกาล ฯลฯ ซึ่งเป็นแกนในการจัดจำหน่ายการสอน

การจัดที่นั่ง การจัดที่นั่งให้เด็กในช่วงกิจกรรมในวงกลมส่วนมากให้เด็กนั่งเป็นรูปตัวยู หรือครึ่งวงกลม การจัดที่นั่งในลักษณะนี้ มีวัตถุประสงค์ไว้เพื่อ

1. เด็กมีความรู้สึกรอบอุ้นเนื่องจากได้ใกล้ชิดครู

2. เด็กจะไม่บังกัน ครูและเด็กเห็นหน้ากันทุกคน ช่วยให้เกิดความสนใจและปฏิบัติกิจกรรมได้นาน

3. เด็กมองเห็นสื่อและตัวครูได้ทั่วถึง ดังนั้น ถ้าให้เด็กนั่งกับพื้น ครูก็ควรนั่งกับพื้น หากให้เด็กนั่งบนเก้าอี้ ครูก็นั่งบนเก้าอี้ด้วย

5. การเล่นกลางแจ้ง

การเล่นกลางแจ้ง หมายถึง กิจกรรมที่จัดให้เด็กได้ออกนอกห้องสอนไปสู่สนามเด็กเล่นทั้งที่บริเวณกลางแจ้งและในที่ร่มเพื่อโอกาสให้เด็กได้แสดงออกอย่างอิสระ โดยยึดเอาความสนใจและความสามารถของเด็กแต่ละคนเป็นหลัก

เนื้อหาที่จัดให้เด็กกลางแจ้ง

1. การเล่นทราย ทรายเป็นสิ่งที่เด็กชอบเล่น เพราะทรายนั้นก่อนเป็นรูปต่างๆได้ รวมทั้งการนำวัสดุอื่นมาประกอบตกแต่ง เช่น กิ่งไม้ ดอกไม้ เปลือกหิน พิมพ์นม ที่ตักทราย ฯลฯ เป็นการตกแต่งตามจินตนาการของเด็ก

2. การเล่นน้ำ เด็กทั่วไปชอบเล่นน้ำ การเล่นน้ำนอกจากจะสร้างความพอใจให้เด็กแล้วยังเป็นการให้ความรู้แก่เด็กอีกด้วย เด็กจะเรียนรู้ว่าน้ำเป็นของเหลว เมื่ออยู่ในภาชนะใดก็จะมีรูปร่างเหมือนภาชนะนั้น เมื่อถูกผ้าจะทำให้เปียก นอกจากนี้ยังจะได้ความรู้เกี่ยวกับปริมาตร โดยการกรอกใส่ขวด ตวงด้วยถ้วย

3. การเล่นในบ้านตุ๊กตา เป็นบ้านจำลองสำหรับให้เด็กเล่น จำลองแบบจากบ้านจริงๆ อาจทำด้วยเศษวัสดุประเภท สังกะสี ผ้าใบ กระสอบป่าน เช่น หม้อ เตา ชาม อ่าง เตาเร็ด เครื่องครัว ตุ๊กตาสมมุติเป็นบุคคลในครอบครัว หรือน้อง มีการตกแต่งบริเวณใกล้เคียงให้เหมือนบ้านจริงๆ

4. การเล่นในมุมช่างไม้ วัสดุของเด็กกำลังต้องออกกำลังกายในการเคาะตอก กิจกรรมนี้จะช่วยให้การพัฒนากล้ามเนื้อให้แข็งแรง และช่วยฝึกการใช้มือและทำให้สัมพันธ์กัน นอกจากนี้ยังจะเป็นการฝึกให้รักงาน ช่วยปรับตัวให้เข้ากับเพื่อนได้เป็นอย่างดี ยังส่งเสริมด้านความคิดสร้างสรรค์ด้วย

5. การเล่นบล็อกกลางแจ้ง หมายถึง แก่งไม้กลวง เช่น ในมุมห้องเรียนที่มีขนาดใหญ่ อาจทำด้วยกล่องเปล่าห่อกระดาษให้ดูเหมือนอิฐ เด็กจะนำไปใช้ในการก่อสร้าง การก่อสร้างอาจไม่เสร็จใน 1 วัน หรือในช่วงเวลาที่กำหนด ครูจะต้องไม่สั่งรอ เด็กจะเป็นผู้ริเริ่มเอง ครูเป็นผู้แนะนำให้เก็บเข้าที่อย่างเป็นระเบียบ

6. การเล่นเครื่องเล่นสนาม หมายถึง เครื่องเล่นที่เด็กอาจปีนป่ายหมุนโดยยกทำออกมาในรูปแบบต่างๆ เช่น

6.1 เครื่องเล่นสำหรับปีนป่าย เช่น โคนต้นไม้แห้งวางนอน ตาข่ายสำหรับปีน

6.2 เครื่องเล่นสำหรับโยก เช่น โกว เช่น จิงช้า ม้าไม้ ม้านั่งโยก

6.3 เครื่องเล่นสำหรับหมุน เช่น ม้าหมุนพวงมาลัยรถสำหรับหมุนเล่น

6.4 บาร์โหนสำหรับเด็กขนาดเล็ก

6.5 ราวหรือต้นไม้สำหรับเดินทรงตัว

7. การเล่นเกมการละเล่น หรือการละเล่นพื้นบ้าน

เกมการละเล่น เช่น เกมการเล่นของไทย ได้แก่ มอญซ่อนผ้า รีๆ ข้าวสาร แม่งู เกมการเล่นของท้องถิ่น การเล่นต้องใช้บริเวณที่กว้างจึงใช้บริเวณสนามหญ้า ก่อนการเล่นครูอธิบาย กติกาและสาธิตให้เด็กสนใจเพราะการเล่นจะต้องเข้าใจกติกา

8. การเล่นอิสระในสนาม

9. การเล่นอุปกรณ์กีฬาสำหรับเด็ก เช่น ลูกบอล ห่วงยาง ฯ

10. การเล่นเครื่องเล่นประเภทล้อเลื่อน เช่น รถสามล้อ รถลากจูง

6. กิจกรรมเกมการศึกษา

เกมการศึกษา หมายถึง กิจกรรมการเล่นที่มีกระบวนการในการเล่นตามชนิดของเกมประเภทต่างๆ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ และความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสิ่งที่เรียน

เนื้อหาที่จัดให้กับเด็ก

1. การจับคู่
 2. การต่อภาพให้สมบูรณ์
 3. การวางภาพต่อปลาย (โดมิโน)
 4. การเรียงลำดับ
 5. การจัดหมวดหมู่
 6. การศึกษารายละเอียดของภาพ (ลอตโต)
 7. การจับคู่ตารางสัมพันธ์ (เมตริกเกม)
 8. พื้นฐานการบวก
 9. การหาความสัมพันธ์ตามลำดับที่กำหนด
- (แผนการจัดประสบการณ์ ชั้นอนุบาล มปป. 9 – 27)

การวางแผนเพื่อจัดประสบการณ์การเรียนรู้

ถ้าหากครูต้องการวางแผนการจัดประสบการณ์และกิจกรรมเพื่อให้เด็กเกิดการเรียนรู้มากที่สุดนั้น ครูจะต้องพิจารณาในเรื่องเป้าหมายเป็นหลักคือเพื่อเด็กส่วนใหญ่และเป้าหมายย่อยคือเพื่อเด็กเป็นรายบุคคลในด้านการสนองความพึงพอใจ ความต้องการ ความสามารถ พื้นฐานทางครอบครัว และชีวิตทางบ้านเมื่อครูถือปัจจัยเหล่านี้เป็นสำคัญแล้ว ครูจึงเริ่มวางแผนเพื่อให้เด็กได้รับสิ่งต่อไปนี้ คือ

1. ได้เรียนรู้ทักษะใหม่ๆทั้งเป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่ม
2. ได้ตัดสินใจในการเลือกกิจกรรมเล่นพักผ่อน
3. ได้เล่นกับเพื่อน
4. ได้สนใจสิ่งอื่นๆ มากขึ้น ทั้งที่ใหม่หรือที่จัดให้เป็นพิเศษ
5. ได้ทำกิจกรรมอย่างสมดุลกันระหว่างกิจกรรมที่ต้องใช้พลังกำลัง(Active)กับกิจกรรมที่ต้องการความเงียบสงบ (Quiet) ระหว่างการเล่นกลางแจ้ง (Outdoor) กับการเล่นในร่ม (Indoor)
6. ได้มีโอกาสช่วยเหลือด้วยกัน ปลอดภัยกัน ช่วยเหลือกันและกันและแบ่งปันกัน
7. ได้มีโอกาสที่จะอยู่ตามลำพัง ได้เลือกหนังสือหรือของเล่นได้ครุ่นคิดและวิเคราะห์อย่างเงียบๆ
8. ได้เยี่ยมชมสถานที่ต่างๆ ทั้งในบริเวณโรงเรียนและนอกโรงเรียนเยี่ยมชมสถานที่สำคัญๆ ที่น่าสนใจในเขตชุมชน หรือเชิญบุคคลภายนอกที่มีความสามารถพิเศษ หรือเชี่ยวชาญเฉพาะวิชา มาให้ความรู้และความบันเทิงแก่เด็ก
9. ได้ทำกิจวัตรประจำวัน เพื่อให้เกิดนิสัยที่ดีในการทำงาน มีวินัยในตนเองและรู้จักควบคุมตัวเอง
10. ได้พัฒนาค่านิยมทางด้านสังคม ได้ทำกิจกรรมไปจนเสร็จ และเพื่อนๆในกลุ่มยอมรับ ได้พัฒนาให้เด็กมีความสมดุลระหว่างการรู้จักพึ่งพาตนเองหรือการริเริ่มทำงานกับการยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น พัฒนาให้เด็กเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง ขณะเดียวกันก็ฝึกให้รู้จักเต็มใจที่จะแบ่งปันให้ผู้อื่น และพัฒนาให้เด็กมีความรู้สึกว่าตนมีความปลอดภัย แต่ขณะเดียวกันก็ฝึกให้มีความรู้สึกรับผิดชอบในกลุ่มของตนเองด้วย
11. ได้พัฒนาด้านความพร้อม ทั้งในด้านการอ่าน การเขียน การพูด และคณิตศาสตร์ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวุฒิภาวะของเด็กด้วย
12. ให้เจริญงอกงาม จากการได้แสดงออกอย่างสร้างสรรค์ในการเล่นดนตรี ร้องเพลง การเคลื่อนไหว การเล่นสมมุติ ศิลปะและเกม
13. ได้สืบเสาะแสวงหาสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ โดยการสังเกต สืบสวนสอบสวน ทดลองและได้ปฏิบัติด้วยตนเอง

ถ้าหากครูได้พิจารณาถึงความสำคัญของจุดมุ่งหมายดังที่กล่าวแล้ว ครูก็จะตระหนักได้ว่าการจัดกิจกรรมในแต่ละวันจะต้องผสมผสานกันไม่เน้นว่าวันหนึ่งเพื่อจุดมุ่งหมายใดจุดมุ่งหมายหนึ่ง เช่น จะไม่ไปเยี่ยมชมสถาน

3.3 สื่อการเรียนการสอน

1. ความหมายของสื่อการเรียนการสอน

สื่อการเรียนการสอน หมายถึง เครื่องช่วยในการเรียนการสอนให้บรรลุจุดประสงค์ที่ต้องการสามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็วยิ่งขึ้น สื่อการเรียนจะเป็นเครื่องช่วยเสนอเรื่องราวความรู้ข้อเท็จจริงต่างๆ ให้แก่ผู้เรียน และเป็นการสนับสนุนการตอบสนองทางการเรียนของผู้เรียนอีกด้วย นอกจากนี้สื่อการเรียนยังรวมถึง กิจกรรมการเรียนต่างๆ ที่นำมาประกอบการเรียนการสอน ซึ่งเรียกว่า “สื่อการเรียนประเภทกิจกรรม” เช่น การใช้เกม การใช้บทบาทสมมติ การแสดงละครประกอบการเรียนการสอน เป็นต้น

2. ประเภทของสื่อการเรียน แบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

2.1 Soft Ware หมายถึง สื่อการเรียนประเภทวัสดุสิ้นเปลืองทั้งหลายสะดวกในการใช้เคลื่อนย้ายได้ง่าย ครูทั่วไปสามารถใช้ได้โดยง่าย ไม่ต้องอาศัยความรู้ทางเทคนิคมากนัก ราคาไม่แพง สื่อการเรียนประเภทนี้มีอยู่ในโรงเรียนทั่วไปเหมาะสำหรับครูใช้สอนในชั้นเรียน สื่อการเรียนประเภทนี้ได้แก่

- แผนภูมิ	- รูปภาพ
- แผนที่	- แผ่นป้ายไฟฟ้า
- ภาพนิ่ง	- แบบสถิติ
- หุ่นจำลอง	- แผ่นสไลด์
- ม้วนเทป	- หนังสือเรียน
- फिल्मภาพยนตร์	- คู่มือครู
- แผ่นป้ายคำ	- ฯลฯ
- บัตรคำ	

2.2 Hard Ware หมายถึง สื่อการเรียนประเภทเครื่องมือเครื่องจักรต่างๆที่นำมาใช้ประกอบการเรียนการสอน ต้องใช้ผู้ชำนาญทางเทคนิคโดยเฉพาะหรือผู้ที่มีความรู้ความสามารถจึงจะใช้ได้ สื่อการเรียนประเภทนี้ส่วนใหญ่ราคาแพงเคลื่อนย้ายลำบาก การสร้างต้องลงทุนสูงสำหรับโรงเรียนทั่วไปในประเทศไทย มักจะมีใช้กันน้อยในโรงเรียนประถมศึกษาแทบไม่มีใช้เลย สื่อการเรียนประเภทนี้ได้แก่

- เครื่องฉายภาพยนตร์
- เครื่องฉายสไลด์
- เครื่องฉายภาพโป่งใส
- เครื่องฉายทึบแสง

- วิทยุ
- โทรทัศน์
- เครื่องจักรที่ใช้ในการเรียนการสอน
- เครื่องคำนวณ
- ฯลฯ

3. หลักการใช้สื่อการเรียนการสอน

ในการใช้สื่อการเรียนการสอนที่ได้ผลดีนั้น ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายประการ เช่น ทักษะของครูผู้ใช้ได้ถูกวิธีตามคุณลักษณะของสื่อ นั้น นอกจากนี้ครูจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับเทคนิคการสอนและสื่อการเรียนที่จะนำไปใช้ประกอบการสอนแต่ละชนิดเป็นอย่างดีก่อนที่จะครูจะใช้สื่อการสอนควรปฏิบัติตามหลัก 4 ขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นเลือก

การเลือกสื่อการสอน เพื่อนำมาประกอบการสอนนั้นนับว่าเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะถ้าเลือกสื่อการเรียนที่ไม่เหมาะสมมาใช้แล้ว ก็อาจจะนำไปใช้ไม่ได้ผลดีสมดังที่คาดหมายไว้ในการเลือกสื่อการเรียนประกอบการสอนนั้น ควรจะถือหลักดังต่อไปนี้คือ

- 1.1 มีความสัมพันธ์กับเรื่องที่สอน และตรงกับจุดมุ่งหมายไว้หรือไม่
- 1.2 เหมาะกับความรู้และประสบการณ์ของนักเรียนหรือไม่
- 1.3 เหมาะกับอายุและระดับชั้นของนักเรียนหรือไม่
- 1.4 มีลักษณะเป็นที่น่าสนใจหรือไม่
- 1.5 มีเนื้อหาและวิธีใช้ที่ยุ่งยากหรือไม่
- 1.6 เป็นเนื้อเรื่องที่สำคัญที่นักเรียนจะต้องทราบหรือไม่
- 1.7 การแสดงหรือการใช้โสตทัศนวัสดุ นั้น ๆ มีความเหมาะสมหรือไม่
- 1.8 นักเรียนจะได้รับความเข้าใจอะไรบ้างจากโสตทัศนวัสดุนั้น
- 1.9 สื่อการเรียนจะช่วยสร้างเสริมเปลี่ยนแปลงเจตคติหรือมีคุณค่าแก่ผู้เรียนอย่างไรบ้าง
- 1.10 สื่อการเรียนนั้นช่วยสร้างเสริมทักษะอะไรบ้างหรือไม่
- 1.11 ถ้ามีสื่ออยู่หลายอย่างในเรื่องเดียวกัน พิจารณาควาว่าอย่างไรที่เหมาะสมและให้ความเข้าใจให้แก่ผู้ใช้ได้ดีที่สุดในช่วงเวลาอันสั้น
- 1.12 มีเนื้อหาที่คาดเคลื่อน หรือผิดเพี้ยนไปจากความเป็นจริงบ้างหรือไม่
- 1.13 เทคนิคในการทำดีหรือไม่ เช่น เกี่ยวกับเสียง ภาพ ขนาด ความเป็นจริง ได้รับความสนใจ
- 1.14 สื่อนั้นทนกับเหตุการณ์หรือไม่

1.15 คำนึงค่ากับเวลาที่เสียไปหรือไม่

1.16 มีกิจกรรมอะไรสัมพันธ์กับอุปกรณ์การสอนหรือไม่

จากหลักทั้งหลายที่ได้กล่าวมาข้างต้นแล้ว อาจจะสรุปได้ว่า ในการที่ครูจะเลือกสื่อการเรียนและโสตทัศนูปกรณ์ กิจกรรมทั้งหลายที่ได้กล่าว มาใช้ประกอบการสอนให้ได้ผลดีนั้นครูจะต้องมีความเข้าใจในเรื่องต่อไปนี้ คือ

1. ต้องเข้าใจจุดมุ่งหมายของบทเรียนเป็นอย่างดี
2. ต้องเข้าใจความมุ่งหมายของการนำสื่อการเรียนมาใช้ประกอบการสร้างให้แจ่มแจ้ง
3. ต้องเข้าใจลักษณะของสื่อการเรียนชนิดต่างๆ ว่าสามารถใช้เพื่อสร้างความสนใจให้

ความหมายแก่ประสบการณ์อย่างไรบ้าง เช่น

กระดาน ชอล์ก อาจใช้เพื่อเขียนภาพไดอะแกรม แผนภูมิ หัวข้อเรื่อง คำจำกัดความ ข้อแนะนำ ข้อสรุปและการบ้าน เป็นต้น

แผนภูมิรูปภาพและไดอะแกรม ใช้เมื่อต้องการจะเน้น แสดงให้เห็นส่วนประกอบ ขบวนการ เปรียบเทียบ และ สถิติที่สำคัญๆ

ภาพโฆษณาและการ์ตูน เมื่อต้องการสร้างความสนใจดึงดูดความสนใจ เน้นแนวทางและคล้อยอย่างใดอย่างหนึ่ง

หนังสือ คู่มือเอกสาร เพื่ออ้างอิง ให้ความรู้อันเป็นพื้นฐานและแนะแนวทางต่างๆ

ของจริง เมื่อต้องการให้ผู้เรียนเห็นของจริง

หุ่นจำลอง เพื่อแสดงให้เห็น โครงร่าง และความสัมพันธ์เกี่ยวข้องของสิ่งที่มองไม่เห็น หรือไม่อาจนำมาศึกษาได้

ภาพยนตร์เมื่อต้องการให้นักเรียนมีความรู้กว้างขวาง เกิดความประทับใจซึ่งของจริงอยู่ไกลเกินไป เป็นเรื่องราวที่เกิดขึ้นมาแล้วในอดีต การให้เห็นขบวนการทำงาน

สไลด์หรือฟิล์มสตริฟ เมื่อต้องการให้นักเรียนเห็นภาพนั้นพร้อมกันทั้งชั้นเพื่อต้องการศึกษารายละเอียดของแต่ละส่วนนานๆ ฯลฯ

นิทรรศการ แสดงวัสดุที่ผลิตเสร็จแล้ว แสดงผลงานที่เด่น เปรียบเทียบผลงานที่ขาดความประณีตหรือแสดงขบวนการ การทำ การผลิต เป็นต้น

การศึกษานอกสถานที่ เมื่อต้องการแนะนำให้ผู้รู้จักกับโรงงาน สถานที่ต่างๆหรือต้องการให้ได้เห็นจริงๆ

4.ต้องมีความรู้เกี่ยวกับสื่อการเรียนทั้งหลายที่มีอยู่ในโรงเรียน หรือในห้องเรียน และพิจารณาว่ามีความสัมพันธ์กับจุดมุ่งหมายของวิชาที่สอนอย่างไรบ้าง

2. ขั้นเตรียม

2.1 การเตรียมบันทึกการสอนจุดมุ่งหมายของการสอนที่ดีก็คือ ต้องการจะให้เด็กเรียนได้มากขึ้นในเวลาอันสั้น การสอนที่ดีมิใช่เป็นสิ่งที่ทำได้ง่ายๆหรือทำให้เสร็จได้อย่างรวดเร็ว แต่ก็ไม่ใช่เป็นสิ่งที่สาขกินไปนัก ถ้าได้มีการวางโครงการการสอนไว้เป็นอย่างดีแล้วดังนั้น การเตรียมบันทึกการสอนจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการสอนที่ดีทั้งหลาย เพราะการบันทึกการสอนจะช่วยให้ครูมองเห็นลู่ทางที่จะให้บทเรียนเป็นที่น่าสนใจ และช่วยการเรียนรู้ของเด็กได้ผลดียิ่งขึ้น

การเตรียมการสอนนั้นนับว่าเป็นเคล็ดลับอย่างหนึ่งในการสอน เพราะว่าความสำเร็จในการสอนนี้มักจะเป็นสัดส่วน กับการเตรียมเสมอ คือถ้าเตรียมมากความสำเร็จก็ย่อมมีมาก ถ้าเตรียมน้อยความสำเร็จก็ย่อมมีน้อยโปรดระลึกไว้เสมอว่าการเตรียมก็คือการฝึกซ้อมไว้ล่วงหน้านั่นเอง

2.1 เตรียมสื่อการเรียนรู้ตรวจสอบดูสื่อการเรียนรู้ที่เลือกอีกครั้งหนึ่งว่าตรงกับความต้องการหรือไม่แล้วปฏิบัติดังนี้

ก จดหัวข้อสำคัญที่ตั้งใจจะอธิบายหรือพูดให้เด็กเข้าใจไว้

ข ซ้อมการใช้สื่อนั้น จนกระทั่งเกิดความเคยชินและแสดงได้โดยไม่เคอะเขิน

ค จัดเตรียมการใช้ตามลำดับก่อนหลัง เตรียมเครื่องมืออุปกรณ์ต่างๆให้พร้อมที่จะใช้ได้ทันที

ง คิดแผนภูมิ ภาพโฆษณา รูปภาพ และอื่นๆ ณ ที่กำหนดไว้ ควรจะคิดเฉพาะสิ่งที่ต้องการจะใช้ขณะนั้นเท่านั้น ส่วนที่ยังไม่ใช้นั้นควรจะคิดทีหลัง หรือถ้าเตรียมไว้ก็ควรหาอะไรบังไว้ก่อน

จ ถ้าเป็นเครื่องฉาย เครื่องบันทึกเสียง ควรตรวจสอบว่ายังใช้ได้หรือไม่

ฉ จัดเตรียมวางอุปกรณ์ต่างๆที่ใช้ไว้ให้พร้อม เรียงตามลำดับการใช้ก่อนหลังเพื่อป้องกันมิให้สับสนขณะใช้

ช ลองซ้อมการสอนดูสักครั้ง และจับเวลาดูว่าเหมาะสมกับเวลาที่กำหนดไว้หรือไม่ เพราะบางครั้งอาจทำให้เกินเวลาของคนอื่นไปได้

1.3 เตรียมห้องเรียน

(1) จัดเก้าอี้ให้เพียงพอ และได้ผู้ดูมองเห็นและได้ยินอย่างชัดเจน

(2) ตรวจสอบแสงสว่าง การระบายอากาศ และอื่นๆถ้ามี

(3) ตรวจสอบสิ่งที่อาจทำให้ความสนใจของนักเรียนหันเหไปทางอื่น ว่ามีบางหรือไม่ การที่ต้องสอนแข่งขันกับสิ่งรบกวนนั้น นอกจากจะทำให้เสียเวลาแล้วยังอาจจะชักจูงให้เด็กหันเหความสนใจออกนอกกลุ่มนอกทางได้

2.4 เตรียมเด็ก

(1) การใช้สื่อการเรียนการสอนบางอย่างนั้น ครูกับเด็กควรจะต้องมีความมุ่งหมายไว้ร่วมกัน

(2) ช่วยให้เกิดความพร้อมที่จะเรียน โดยวิธีการต่างๆ เช่น

ก. พยายามสัมพันธ์สิ่งที่จะเรียนใหม่เข้ากับประสบการณ์ หรือภูมิหลังที่เด็กมีมาก่อนแล้ว

ข. ช่วยให้เกิดความสนใจในสื่อที่ครูเตรียมมาแสดง เพราะว่าความสนใจจะช่วยให้เด็กพยายามเรียนรู้ จะมีเจตคติที่ดี

ค. เตรียมให้เด็กได้มีส่วนร่วมเกี่ยวกับสื่อที่จะใช้ เช่น อธิบายศัพท์หรือคำใหม่ๆ

3. ขั้นใช้

ควรเริ่มเรื่องตามที่เตรียมไว้ทันที ไม่ควรเริ่มต้นด้วยคำถามขอโทษหรือการอธิบายอะไรต่อมิอะไรต่างๆ ที่นอกเรื่อง พยายามให้ผู้ฟังใส่ใจโดยเร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้โดยกล่าวถึงความมุ่งหมาย วัตถุประสงค์ที่สำคัญๆ และสิ่งที่น่าสนใจต่างๆ แก่ผู้ฟัง เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นแนวทางที่จะช่วยให้การสอนประสบความสำเร็จสมดังความมุ่งหมายได้

ก. การพูด การพูดเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่สุดของครู ก่อนพูดทุกครั้งพยายามทำให้สบายเป็นปกติ พูดอย่างที่เคยพูดในเวลาปกติทั่วไป จนทำให้ผู้ฟังรู้สึกเหมือนคุยกันเวลาอยู่กับบ้านและเป็นกันเอง และพยายามควบคุมการออกเสียงด้วย อย่าให้ระดับเสียงดัง ค่อยจนเกินไป พูดให้ชัดถ้อยชัดคำ และดูถูกไวยากรณ์

ข. ท่าทาง ท่าทางบุคลิกลักษณะของครูนั้น เป็นสิ่งที่นักเรียนได้เห็นและเกิดความรู้สึกประทับใจเป็นครั้งแรกเมื่อครูเดินเข้ามาในห้องซึ่งหมายความว่า ครูจะต้องแต่งตัวสุภาพเรียบร้อย สง่างามและควบคุมอากัปกริยาต่างๆ ให้เป็นปกติไม่ลุกโล่ลุดจนทำให้นักเรียนเห็นเป็นสิ่งที่น่าขบขัน

ค. ปฏิบัติเยี่ยงนักธุรกิจที่ดีทั้งหลาย คือ เริ่มสอนตรงตามเวลาที่กำหนดไว้สำรวจรายชื่อ นักเรียนและอื่นๆ โดยดำเนินให้เป็นไปตามลำดับขั้น

4. ขั้นติดตามผล

เมื่อได้นำสื่อประกอบการสอนมาใช้แล้วทุกครั้ง ครูและนักเรียนต้องร่วมมือกันติดตามผล การติดตามผลมีความมุ่งหมายอยู่ 2 ประการ คือ

1. เพื่อให้ทราบแน่นอนว่านักเรียนได้รับความรู้ไปมากน้อยเพียงไร
2. เพื่อให้นักเรียนได้มีโอกาสขยายความรู้ให้กว้างขวางออกไปโดยใช้ความพยายาม ค้นหาความรู้อื่นๆ ที่เกี่ยวกับวิชาที่ตนเรียนเป็นการเพิ่มเติม

สรุปได้ว่า ในการใช้สื่อประกอบสอนไม่ว่ากับบทเรียนใด นักเรียนจะได้รับความรู้มากขึ้นถ้าบอกให้รู้ตัวล่วงหน้าก่อนที่จะเรียนว่า จะมีการทดสอบเรื่องที่จะเรียนนั้นว่า จะมีการทดสอบเรื่องที่จะเรียนนั้น ฉะนั้นครูควรนำเอาหลักนี้ไปใช้บ้าง เพื่อจะได้ประโยชน์จากการใช้วัสดุประกอบการสอนมากขึ้น

3.4 จิตวิทยาการศึกษากับครู

บทบาทที่สำคัญที่สุดคือการเรียนการสอนในห้องเรียน ครูนับว่าเป็นตัวจักรกลที่สำคัญ นอกจากคุณสมบัติด้านวิชาการคือมีความรู้ความสามารถในเนื้อหาวิชาที่สอนแล้ว ครูจะต้องเป็นผู้ที่มีความกระตือรือร้น มีความตั้งใจและปรารถนาที่จะเห็นการพัฒนาของผู้เรียน ความเจริญก้าวหน้าของผู้เรียน เข้าใจถึงวัตถุประสงค์ของแต่ละวิชา และเข้าใจเป้าหมายของการศึกษาว่า ต้องการให้ผู้เรียนไปในทิศทางใดมีวิธีการอย่างไรจึงจะบรรลุเป้าหมายได้

การเปลี่ยนทางกาย เช่น ขณะที่ใช้ความคิด ขณะที่เกิดความกลัว ทำให้เกิดอาการที่สามารถวัดได้ด้วยเครื่องมือ เช่น หัวใจเต้นแรง ความดันเลือด เป็นต้น

1. พฤติกรรมภายนอก (Overt Behavior) เป็นการกระทำที่ผู้อื่นสังเกตได้อย่างชัดเจน เช่น ขณะที่กำลังทำงาน ขณะพูด รับประทานอาหาร เป็นต้น

ซึ่งทางพฤติกรรมภายในและภายนอก มีความสัมพันธ์กันหากบุคคลมิได้ใส่ใจสร้างก็มักจะมี ความคิดเช่นไรก็แสดงออกมาในลักษณะนั้น นักจิตวิทยาจึงได้ศึกษาถึงธรรมชาติของการคิดการตัดสินใจ การเรียนรู้ เจตนาคติ เพื่อจะได้เข้าใจพฤติกรรมของมนุษย์มากยิ่งขึ้น

พฤติกรรมมีธรรมชาติที่ย่างยากซับซ้อน ผู้ศึกษาจิตวิทยาควรยอมรับข้อตกลงเบื้องต้นก่อน ดังนี้

1. พฤติกรรมย่อมมีสาเหตุ สาเหตุนั้นอาจก่อให้เกิดพฤติกรรมได้หลายอย่างและขณะเดียวกัน พฤติกรรมอย่างเดียวกันอาจเกิดจากหลายสาเหตุได้สมบัติพื้นฐานภายในที่ดี

3.5 คุณลักษณะของครูปฐมวัย

ครูปฐมวัยเป็นครูคนแรกที่ได้พบเป็นครั้งแรกของการมาโรงเรียน ความประทับใจครั้งแรกสำคัญ ดังนั้นครูปฐมวัยควรสร้างความประทับใจให้เด็กเห็นว่าประสบการณ์จากการมาโรงเรียนเป็นเรื่องสนุกสนาน เพลิดเพลิน เด็กจะได้เล่นอย่างมีความสุขไม่เกิดความหว้าเหว่และขาดความมั่นใจในตนเอง การที่ครูปฐมวัยจะปฏิบัติต่อเด็กได้อย่างประสบผลสำเร็จเพียงไรนั้นจะต้องเข้าใจธรรมชาติของเด็ก รู้ความต้องการของเด็ก ให้ความอบอุ่นแก่เด็ก จัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับเด็ก และสามารถประเมินความพร้อมในการเรียนรู้ (Leeper & others.1979:121)

ครูเปรียบเสมือนตัวแทนพ่อแม่ของเด็กขณะที่อยู่โรงเรียน เป็นต้นแบบที่ดีให้แก่เด็กในการถ่ายทอดพฤติกรรมแบบต่างๆ เด็กที่ขาดความอบอุ่นในครอบครัวหากได้รับความเข้าใจ เห็นใจ ทักทายปราศรัยจากครูบ้างก็จะช่วยทดแทนสิ่งที่ขาดอยู่ได้ นอกจากนี้ครูยังต้องทำหน้าที่เชื่อมโยงชีวิตเด็กระหว่างบ้านกับโรงเรียนอีกด้วย

ครูที่สอนในระดับปฐมวัยมีความสำคัญต่อเด็กมาก เพราะต้องมีพฤติกรรมโต้ตอบกับเด็กตลอดเวลาและมีอิทธิพลในการเสริมสร้างบุคลิกภาพและพัฒนาการของเด็ก จำเป็นต้องมีคุณลักษณะพิเศษบางประการ ให้มีนิสัยรักเด็ก ยิ้มแย้มแจ่มใส โอบอ้อมอารี ใจเย็น อดทน ขยัน ศึกษาวจาสุภาพเข้าใจธรรมชาติและความต้องการของเด็ก สุขภาพดี สามารถปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นได้

เมื่อครูระดับปฐมวัยมีความสำคัญดังกล่าว ผู้บริหารจึงควรมีความเข้าใจในคุณสมบัติ บทบาท และหน้าที่ของครูระดับปฐมวัย ทั้งนี้เพื่อพิจารณาเลือกครูให้เหมาะสมกับเด็กซึ่งผู้บริหารควรรู้ความเข้าใจในเรื่องต่อไปนี้

1. สัดส่วนของครูระดับปฐมวัยต่อเด็ก การศึกษาปฐมวัยจำเป็นต้องดูแลเด็กอย่างใกล้ชิดและเป็นการดูแลในกลุ่มเล็กๆ ดังนั้นสัดส่วนของครูที่สอนระดับปฐมวัยในศูนย์เด็กและในโรงเรียนอนุบาลประเภทต่างๆ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ(2523:352) เสนอว่าควรมีอัตราส่วนดังนี้

แรกเกิด - 1 ขวบ อัตราส่วนผู้ดูแลเด็กหรือครูต่อจำนวนเด็กควรเป็น 1: 2-4

อายุ 1-2 ขวบ อัตราส่วนผู้ดูแลเด็กหรือครูต่อจำนวนเด็กควรเป็น 1:3-5

อายุ 2-3 ขวบ อัตราส่วนผู้ดูแลเด็กหรือครูต่อจำนวนเด็กควรเป็น 1:5-8

อายุ 3-4 ขวบ อัตราส่วนผู้ดูแลเด็กหรือครูต่อจำนวนเด็กควรเป็น 1:10-15

อายุ 4-6 ขวบ อัตราส่วนผู้ดูแลเด็กหรือครูต่อจำนวนเด็กควรเป็น 1:15-20

2. คุณสมบัติของครูที่สอนระดับปฐมวัย ครูที่สอนระดับปฐมวัยมีบทบาทหน้าที่แตกต่างกับครูที่สอนในระดับประถมและมัธยมศึกษา ครูระดับปฐมวัยจะต้องทำตัวให้เป็นทั้งมารดา พี่เลี้ยงเพื่อน และ ผู้นำของเด็ก ดังนั้นอธยาศัยใจคอ กิริยามารยาท ตลอดจนความประพฤติของครูระดับปฐมวัย จึงมีความสำคัญ ไม่น้อยไปกว่าวิชาความรู้ ครูระดับปฐมวัยมีลักษณะสมเป็น “แม่พิมพ์” และ “ผู้นำ” ของเด็ก ฉะนั้นผู้ที่จะเป็นครูระดับปฐมวัยจึงต้องเป็นผู้มีนิสัยและจิตใจดี สามารถที่จะอยู่กับเด็กและเข้าใจเด็กได้

จะเห็นได้ว่า ครูปฐมวัยมีหน้าที่รับผิดชอบเด็กตั้งแต่เด็กเริ่มเข้ามาถึงสถานศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กวัยนี้ครูจะต้องเอาใจใส่ดูแลอย่างใกล้ชิด งานในหน้าที่ของครูปฐมวัยนั้นมิใช่สอนในชั้นเรียนเฉพาะชั่วโมงเรียน เช่น ครูผู้สอนเด็กประถม และมัธยมศึกษาแต่จะต้องดูแล

อบรมเลี้ยงดู ให้ความรู้ ตลอดจนตรวจตราแก้ไข และแก้ปัญหาเกี่ยวกับเด็ก ตลอดทั้งวัน จนถึงเวลาที่พ่อแม่ผู้ปกครองเด็กมารับเด็กกลับไป อย่างไรก็ตามเมื่อพ่อแม่มารับเด็ก ณ สถานศึกษา ก็ยังมีส่วนสืบเนื่องในการให้ความร่วมมือช่วยเหลือ แนะนำแก่พ่อแม่ผู้ปกครองเด็กเกี่ยวกับเด็กอีกด้วย และยังคงเตรียมงานให้พร้อมสำหรับวันรุ่งขึ้นให้เรียบร้อย ทั้งนี้เพื่อให้การปฏิบัติงานในหน้าที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

3.6 สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย

1. ความหมายของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 มาตรา 18 (1) กล่าวว่า สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ได้แก่ ศูนย์เด็กเล็ก ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนเกณฑ์ของสถาบันศาสนา ศูนย์บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มของเด็กพิการและเด็กซึ่งมีความต้องการพิเศษ หรือสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยที่เรียกชื่ออื่น

เยาวยา เศษคุปต์ (2543 : 232) กล่าวว่า ศูนย์เด็กปฐมวัย หมายถึง ศูนย์เด็กที่จัดโดยหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ซึ่งมีวิธีการดำเนินงาน กฎ ระเบียบต่างๆ ในการจัดแตกต่างกันไป ได้แก่ เนอร์สเซอรี โรงเรียนอนุบาล ชั้นเด็กเล็ก ศูนย์พัฒนาเด็ก ศูนย์เลี้ยงเด็กกลางวัน ศูนย์โภชนาการเด็ก ศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์ ฯลฯ

กุลยา ตันติผลาชีวะ (2543 : 16) กล่าวว่า โรงเรียนเด็กเล็กเป็นสถาบันพัฒนาเด็กปฐมวัยที่เน้นภารกิจด้านการดูแลมากกว่าการศึกษา มุ่งพัฒนาเพื่อการช่วยเหลือ และให้การศึกษาแก่ผู้ปกครองเพื่อการดูแลเด็กให้มีพัฒนาการเต็มศักยภาพ

สรุปได้ว่า สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย หมายถึง สถานที่ที่มีหน้าที่ในการดูแลและให้การศึกษาแก่เด็ก เพื่อส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนาการทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคมและสติปัญญา เต็มตามศักยภาพของเด็ก มีชื่อเรียกแตกต่างกัน เช่น ศูนย์เด็กเล็ก ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนเกณฑ์ เนอร์สเซอรี ฯลฯ

2. ลักษณะของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย

ธรรมบุญ นวลใจ (2541 : 10 - 11) กล่าวว่า สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยเป็นสถานศึกษาก่อนวัยเรียนที่ดำเนินการโดยรัฐบาล และหน่วยงานเอกชนที่มีอยู่ในหลายรูปแบบมีชื่อเรียกแตกต่างกันออกไป เช่น สถานรับเลี้ยงเด็ก ศูนย์โภชนาการ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โรงเรียนอนุบาล เป็นต้น

สถานรับเลี้ยงเด็ก รับเลี้ยงเด็กตั้งแต่ 2 ปีขึ้นไป เพื่อเข้าไปรับการอบรมเลี้ยงดู อาจจะอยู่ในศูนย์ฯ 1 - 2 ปี ก่อนที่จะเข้าไปเรียนในชั้นอนุบาลต่อไป หน่วยงานที่จัด คือ กรมการพัฒนาชุมชน กรมอนามัย กรมอาชีวศึกษา สมาคมมูลนิธิต่างๆ และกรมประชาสัมพันธ์ จากรายงาน

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบและระบบการจัดบริการสถานรับเลี้ยงเด็กที่มีคุณภาพในประเทศไทย : กรณี
พินิจพิจารณา” (กุศล สุนทรธาดาและจิตตินันท์ เฉชะคุปต์ : 2544) พบว่า สถานรับเลี้ยงเด็กมี
รูปแบบการจัดบริการ 2 รูปแบบ ดังนี้

1. รูปแบบบริการเลี้ยงเด็กกลางวันในครอบครัว เป็นบริการรับเลี้ยงเด็กในบ้าน และรับ
เลี้ยงเด็กกลางวันเป็นกลุ่ม ดำเนินการในลักษณะที่ไม่เป็นทางการทั้งด้านบุคลากร สถานที่ผู้รับ
เลี้ยงมักเป็นแม่บ้านที่มีเวลาว่างในช่วงเวลากลางวัน ผู้ปกครองที่นำเด็กมาฝากเลี้ยงมักเป็นผู้ที่รู้จัก
คุ้นเคยกัน พักอาศัยในละแวกเดียวกัน

2. ศูนย์รับเลี้ยงเด็กกลางวัน เป็นสถานรับเลี้ยงเด็กตั้งแต่ 5 คนขึ้นไป ซึ่งรับดูแลเด็กตั้งแต่
วัยทารกจนถึงวัยเรียน เพื่อให้บริการดูแลเด็กสำหรับผู้ปกครองที่ต้องออกไปทำงานนอกบ้านซึ่งมี
ทั้งที่ดำเนินการโดยหน่วยงานสถานพัฒนาเด็กเอกชน เป็นต้น

กุลยา ตันติผลาชีวะ (2543 : 17) กล่าวถึงการจัดการศึกษาโรงเรียนเด็กเล็กในประเทศไทย
มีความหลากหลายของหน่วยงานที่รับผิดชอบมีเป้าหมายหลักคือ การช่วยเหลือผู้ปกครองในการ
ดูแลเด็กจำแนกกลุ่มได้ ดังนี้

1. กลุ่มกระทรวงสาธารณสุข ได้แก่ ศูนย์โภชนาการ ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนของ
ศูนย์สุขภาพจิต วิทยาลัยพยาบาลและโรงพยาบาลในสังกัดกระทรวง

2. กลุ่มกระทรวงศึกษาธิการ ได้แก่ โรงเรียนเด็กเล็กของสถาบันราชภัฏต่างๆ โรงเรียน
เด็กเล็กในโรงเรียนสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ โรงเรียนเด็กเล็กในวัด

3. กลุ่มมหาวิทยาลัย จะมีโรงเรียนเด็กเล็กในโรงเรียนสาธิต

4. กลุ่มองค์กรเอกชน ได้แก่ ศูนย์พัฒนาขั้นพื้นฐาน สมาคมสตรีอุดมศึกษาแห่งประเทศไทย
สถานรับเลี้ยงเด็กกลางวันสมาคมสตรีไทย สถานรับเลี้ยงเด็กกลางวันสมาคมวายุดับบลิว.ซี.
เอ. สถานรับเลี้ยงเด็กที่จัดตามบ้านเอกชน

5. กลุ่มกรุงเทพมหานคร ได้แก่ สถานเลี้ยงเด็กของสำนักอนามัยและโรงเรียนใน
สังกัด

สรุปได้ว่า สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ที่จัดขึ้นในประเทศไทย มีทั้งหน่วยงานของรัฐและ
เอกชนเป็นผู้รับผิดชอบดูแล เพื่อรับเลี้ยงดูแลเด็กอายุ 0 – 6 ปี และมุ่งที่จะช่วยเหลือครอบครัวและ
ชุมชนในการดูแลเด็กซึ่งมีชื่อเรียกต่างๆ กันดังนี้ ศูนย์เด็กเล็ก ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก หรือสถาน
พัฒนาเด็กปฐมวัย

3. การจัดบริการของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ด้านการดูแล

การจัดสภาพแวดล้อมของสถานพัฒนาเด็ก มีความสำคัญต่อการพัฒนาการของเด็ก เพราะเด็กเรียนรู้จากสิ่งแวดล้อมรอบตัว ดังนั้นการจัดเตรียมสิ่งแวดล้อมอย่างเหมาะสม จะมีส่วนในการเอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็กให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

สันสนีย์ จัตรคุปต์ (2542 : 55) กล่าวว่า สิ่งแวดล้อมที่ทำให้เด็กที่เกิดมาในช่วง 3 ปีแรก เติบโตเป็นเด็กฉลาด ได้แก่

1. สิ่งแวดล้อมที่ทำให้เด็กรับรู้ความรู้สึกปลอดภัย
2. สิ่งแวดล้อมที่ทำให้เด็กรู้สึกว่าคุณค่าของตัวเองมีความสำคัญ
3. สิ่งแวดล้อมที่ทำให้เด็กรู้สึกอบอุ่น มั่นคง มั่นใจ เช่น ถ้าเด็กหิว แล้วร้องเด็กจะได้นมทำให้เด็กเกิดความมั่นใจว่าเมื่อใดที่หิวเขาจะได้รับการตอบสนองตามความต้องการคือเป็นต้น

4. สิ่งแวดล้อมที่มีความสม่ำเสมอ เช่น กินนอนเป็นเวลาอันเป็นพื้นฐานของการฝึกระเบียบวินัย

5. สิ่งแวดล้อมที่มีความสมดุลระหว่างอิสรภาพและขีดจำกัดคือ จะต้องเดินสายกลางระหว่างระเบียบวินัยและไม่ปล่อยให้อิสระมากเกินไป ไม่ตามใจหรือเข้มงวดเกินไป

กรมวิชาการ (2540ก : 101) การจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนระดับก่อนประถมศึกษามีความสำคัญต่อเด็กเนื่องจากธรรมชาติของเด็กในวัยนี้สนใจจะเรียนรู้ ค้นคว้า ทดลองและต้องการสัมผัสกับสิ่งแวดล้อมรอบตัว ดังนี้ การจัดเตรียมสิ่งแวดล้อมอย่างเหมาะสมตามความต้องการของเด็กจึงมีความสำคัญที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการเรียนรู้ของเด็กมาก เด็กสามารถเรียนรู้จากการเล่นที่เป็นประสบการณ์ตรงที่เกิดจากการรับรู้ด้วยประสาทสัมผัสทั้ง 5 จึงจำเป็นต้องจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนให้สอดคล้องกับสภาพและจุดมุ่งหมายของหลักสูตรเพื่อส่งผลให้บรรลุ

จุดมุ่งหมายในการพัฒนาเด็ก โดยในการจัดสภาพแวดล้อมจะต้องคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1. ความสะอาด ความปลอดภัย
2. ความมีอิสระอย่างมีขอบเขตในการเล่น
3. ความสะดวกในการทำกิจกรรม
4. ความพร้อมของอาคารสถานที่ เช่น ห้องเรียน ห้องน้ำ สนามเด็กเล่น
5. ความเพียงพอเหมาะสมเรื่อง ขนาด น้ำหนัก จำนวน สี ของสื่อ และเครื่องเล่น
6. บรรยากาศในการเรียนรู้ การจัดและมุมประสบการณ์ต่าง ๆ

การจัดสภาพแวดล้อมนอกห้องเรียน มีความสำคัญไม่น้อยกว่าสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียนเลย กล่าวคือ พื้นที่นอกห้องเรียนที่เด็กเล่นแต่ละคนควรมีอย่างน้อยประมาณ 100-150 ตารางฟุต เพื่อที่เด็กจะได้ใช้พื้นที่เหล่านั้นสำหรับการกระโดด การปีน ตลอดจนการออกกำลังกายต่าง ๆ เพื่อพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่ได้ การจัดพื้นที่ผิวของสนาม ตลอดจนการติดตั้งอุปกรณ์ต่าง ๆ จะต้องคำนึงถึงประโยชน์ใช้สอยให้มากที่สุด และความปลอดภัยในการใช้ด้วย สนามไม่ควรเป็นคอนกรีตทั้งหมด แต่ควรมีบางส่วนเพื่อให้เด็กใช้จักรยานเล่นได้ และจะต้องมีพื้นที่ที่เด็กสามารถทำกิจกรรมการขุดดินทราย ตลอดจนการปลูกต้นไม้ได้ ส่วนอุปกรณ์ที่จะติดตั้งนั้นต้องพิจารณาว่าอุปกรณ์ใดสามารถโยกย้ายและนำไปใช้ในห้องได้ ก็ไม่ควรจะติดตั้งถาวร ควรจะเก็บไว้และติดตั้งเมื่อต้องการใช้เท่านั้น (ประภาพรณ เอี่ยมสุภานิต.2549 : - 540)

บริเวอร์ (วรรณพร กาญจนานา. 2544 : 17) กล่าวถึงการจัดสภาพแวดล้อมภายนอก ดังนี้ คือเป็นบริเวณพื้นที่ภายนอกควรมีรั้วที่มั่นคง และมีพื้นที่ในร่มสำหรับทำกิจกรรมในเวลาฝนตกหรือแดดร้อน พื้นดินประกอบด้วยพื้นผิวหลายแบบ และมีเครื่องเล่นเพื่อให้เด็กได้พัฒนาร่างกาย นอกจากนั้นควรจัดอุปกรณ์หรือวัสดุต่างๆ ให้เด็กได้ก่อสร้างเพื่อให้เด็กได้พัฒนาความคิดสร้างสรรค์ และควรมีบริเวณที่เป็นสวนโดยเว้นที่ว่างให้เด็กได้ขุดดินเพื่อเรียนรู้รายละเอียดเกี่ยวกับดิน มีกระบะทรายเพื่อเปิดโอกาสให้เด็กได้เล่น และแสดงความคิด มีบริเวณที่เล่นน้ำจัดให้เด็กได้เล่นน้ำ ตวงน้ำและเปรียบเทียบปริมาณ ควรมีที่เก็บเครื่องมือของเล่นที่ใช้กลางแจ้งเพื่อป้องกันการสูญหาย

1. สนามของสถานศึกษาเด็กปฐมวัยเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาการด้านร่างกายและอารมณ์ของเด็ก สถานศึกษาเด็กปฐมวัยจึงควรจัดให้มีทั้งสนามหญ้าและสนามเด็กเล่น

2. ส่วนที่มีอยู่ในสถานศึกษาเด็กปฐมวัยช่วยให้เด็กรักธรรมชาติและไม่ทำลายธรรมชาติที่อยู่รอบตัวเด็ก การทำสวนจึงเป็นกิจกรรมที่จำเป็นสำหรับเด็กปฐมวัย รูปแบบที่นิยมจัดกัน ได้แก่ การจัดสวนแบบยกทรง และสวนแบบกระถาง

3. สถานศึกษาเด็กปฐมวัยมีหน้าที่ปลูกฝังให้เด็กมีใจเมตตา กรุณา และรักสัตว์ จึงควรจัดให้มีสำหรับเลี้ยงนั้นไม่ทำให้ห้องมีกลิ่นสกปรก หรืออาจจัดแขวนกรงสัตว์ไว้ที่ระเบียงหน้าห้องเรียนก็ได้ สำหรับเด็กปฐมวัยควรจัดเป็นสองส่วน คือ

3.1 สนามหญ้า สนามส่วนหนึ่งซึ่งปลูกหญ้า เป็นที่สำหรับเด็กวิ่งเล่นและเล่นกับเพื่อน อาจใช้เสมือนเป็นห้องเรียนเด็กก็ได้ เช่น ครูเล่านิทานที่สนาม เด็กวาดภาพที่สนาม สนามส่วนนี้ควรมีต้นไม้ใหญ่เพื่อให้ร่มเงาแก่เด็ก เด็กๆชอบนั่งเล่นและนอนเล่นในสนามหญ้า เด็กจะเป็นสุขที่ได้วิ่งกระโดด ดูนก แมลง และธรรมชาติรอบๆตัวเขา สถานศึกษาบางแห่งที่มีเนื้อที่สนามกว้าง ริมสนามส่วนนี้อาจปลูกดอกไม้ใบเป็นกอๆ ทำให้สนามสวยงาม และเด็กก็จะเบิกบาน

ใจที่ได้เห็นธรรมชาติที่มีสีสันน่าชื่นชมในชนบทบางแห่งสนามไม่เป็นพื้นที่เรียบทั้งหมด บางส่วนอาจมีพื้นดินสูงเป็นเนินก็ควรจะปล่อยไว้บ้าง เด็กๆชอบปีนป่ายขึ้นลงเด็กจะสนุกกับการวิ่งขึ้นลงเนิน บางทีก็กลิ้งตัวลงมา ทำให้เด็กได้ออกกำลังกายเพียงแต่ระวังอย่าให้เนินนั้นมีสิ่งที่ทำให้เด็กสะดุดหล่น

3.2 สนามเด็กเล่น สนามส่วนนี้จะเป็นที่ซึ่งจัดตั้งเครื่องเล่นสนามของเด็กเพื่อส่งเสริมให้เด็กได้เคลื่อนไหว ใช้กล้ามเนื้อใหญ่ อันได้แก่ แขนขาและลำตัว เด็กชอบปีนป่าย กระโดด ห้อยโหน เครื่องเล่นสนามเด็กจึงมีลักษณะให้เด็กได้เล่นตามความต้องการโดยใช้แขนขาออกกำลังสถานศึกษาเด็กปฐมวัยส่วนมากมีเครื่องเล่นสนามดังนี้ จึงชำ สะพานเลื่อน กระดานหก ราวไต่ ราวโหน ม้าหมุน เรือโล้ บ่อทรายและเครื่องมือในการเล่น เช่น เสียม เล็กๆ ถังที่ตักทราย พิมพ์ทำด้วยไม้ หรือพลาสติก อ่างใส่น้ำและของลอยน้ำพลาสติก เช่น เรือ เบ็ด ปลา เครื่องตวง เช่น ถ้วย ขวด กระจับปี่ ฯลฯ สิ่งที่ต้องคำนึงในการจัดตั้งเครื่องเล่นสนามสำหรับเด็กคือ เครื่องเล่นชนิดหนึ่ง ๆ จะต้องตั้งให้ห่างกันพอควร มีเนื้อที่ซึ่งขณะที่เด็กหมู่หนึ่งกำลังเล่นก็จะไม่วิ่งไปโดนหรือชนเด็กหมู่อื่นที่กำลังเล่นเครื่องเล่นอย่างอื่นอยู่

อาคารเรียนสถานรับเลี้ยงเด็กควรมีชั้นเดียวและตั้งอยู่ห่างจากอันตราย เช่น สายไฟและสิ่งสกปรกต่าง ๆ ห้องเรียนสำหรับเด็กควรมีลักษณะที่ได้รับประโยชน์ได้หลายอย่าง ควรสร้างวัสดุที่เหมาะสมกับสภาพอากาศ และควรจัดห้องเรียนให้มีลักษณะคล้ายบ้านเพื่อให้เด็กได้รู้สึกคุ้นเคย ห้องน้ำควรมีเพียงพอกับจำนวนเด็ก และอยู่ใกล้กับห้องเรียน ขนาดของห้อง และภายในบริเวณ อาคารใหญ่พอที่จะให้เด็กเคลื่อนไหว (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.2523)

ลีเปอร์และคนอื่น ๆ (เยาพา เดชะคุปต์. 2542 : 18 – 19 ; อ้างอิงจาก Leeper and others . 1987) ยังได้เสนอหลักเกณฑ์ในการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับเด็กปฐมวัยเอาไว้ดังนี้

1. เนื้อที่ภายในและภายนอกห้องเรียน ควรมีบริเวณกว้างขวางเพียงพอที่เด็กจะแสวงหา ค้นคว้าทดลองสิ่งต่างๆได้อย่างเต็มที่
2. การจัดสภาพห้องเรียน ควรให้มีเนื้อที่พอเพียงที่เด็กจะเคลื่อนไหวได้อย่างอิสระและปลอดภัย
3. วัสดุอุปกรณ์ควรมีมากพอที่จะให้เด็กได้เล่นคนเดียว และเล่นคู่ขนาน และเล่นเป็นกลุ่ม
4. วัสดุอุปกรณ์ควรมีมากพอที่จะให้เด็กทำงานและเล่น ทั้งที่เป็นกิจกรรมที่ทำอย่างสนุกสนานและกิจกรรมที่ทำอย่างเงียบ ๆ

5. วัสดุอุปกรณ์ควรสามารถใช้ประโยชน์ได้หลายอย่าง
6. วัสดุอุปกรณ์ควรมีความทนทานต่อการเล่นของเด็กจำนวนมาก ๆ
7. วัสดุอุปกรณ์ควรจะสามารถเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงได้ และเมื่อเด็กเลิกเล่น หรือไม่ต้องการใช้แล้วก็ควรมีที่เก็บของเหล่านี้
8. ถ้าวัสดุอุปกรณ์ ที่จัดไว้ไม่เพียงพอ ครูควรคิดว่าจะมีอะไรมาทดแทนเพื่อให้การจัดกิจกรรมในการเรียนการสอนน่าสนใจ และควรมีการฝึกอบรมในการเก็บของเล่นเมื่อเลิกเล่น ทั้งนี้เพื่อเป็นการฝึกทักษะนิสัยที่ดีและความเป็นระเบียบในการใช้และเก็บสิ่งของ
9. วัสดุอุปกรณ์แต่ละอย่างควรมีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมพัฒนาการของเด็กและให้ความสอดคล้องกับความต้องการของเด็กแต่ละวัย
10. วัสดุอุปกรณ์ที่ควรมีเป็นวัสดุอุปกรณ์ที่ส่งเสริมพัฒนาการทางด้านกล้ามเนื้อเล็กและกล้ามเนื้อใหญ่ของเด็ก
11. วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่มีการจัดให้สอดคล้องกับความสนใจ ความสามารถและระดับวุฒิภาวะของเด็ก
12. ควรมีตู้ ช่างสำหรับให้เด็กเก็บเสื้อผ้าและของใช้ส่วนตัว
13. ควรมีห้องน้ำและอ่างล้างมือสะดวกในการใช้สำหรับเด็ก
14. ห้องเรียนควรมีอุณหภูมิ แสงสว่าง และอากาศถ่ายเทอย่างเหมาะสม

สรุปได้ว่า การจัดสภาพแวดล้อมสำหรับสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย มีความสำคัญต่อการเรียนรู้ของเด็ก ซึ่งเป็นการจัดสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมกับการเรียนรู้ของเด็กมากที่สุด ไม่ว่าจะเป็นสภาพภายในห้องเรียน ได้แก่ วัสดุอุปกรณ์การเรียนต่าง ๆ หรือสภาพภายนอกห้องเรียน ได้แก่ สนามเด็กเล่น ห้องอาหาร โดยต้องคำนึงถึงความสะดวก และความปลอดภัยเป็นหลัก

4. ความปลอดภัยของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย

กุลยา ตันติผลาชีวะ (2542 ข.: 221-227) กล่าวว่า เด็กแรกเกิดจนถึงอายุ 6 ขวบ เป็นวัยแห่งการเจริญเติบโต การเรียนรู้และการพัฒนาการ แต่มีความจำกัดในแง่ของความคิดเด็กปฐมวัยจะเข้าใจและรู้เฉพาะในสิ่งที่อยู่ตรงหน้า ไม่สามารถประเมิน ไม่สามารถจำแนก หรือไม่สามารถเปรียบเทียบความแตกต่างของสิ่งใดได้ จึงเป็นสาเหตุของอันตรายต่าง ได้ความปลอดภัยด้านกายภาพ เป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด ซึ่งรวมทั้งความปลอดภัยจากขูดข่วนพาหนะ อันตรายจากสิ่งแวดล้อม เช่น รั้วบริเวณสนามเด็กเล่นต้องแข็งแรง เครื่องใช้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กต้องมีขนาดเหมาะสมกับเด็ก ไม่ว่าจะเป็นอ่างล้างมือ อ่างอาบน้ำ หรือส้วม หรือบริเวณที่เด็กจะไปเล่น หรือทำกิจกรรมใด ๆ ก็ตามควรมีความปลอดภัย สะอาด โปร่ง สบาย และอากาศถ่ายเทดีโดยจำแนกอุบัติเหตุที่เกิดขึ้นกับเด็กปฐมวัยเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. อุบัติเหตุในบ้าน ผู้ปกครองต้องเข้าใจถึงความจำเป็นของการจัดบ้าน บ้านที่เหมาะสมและไม่เป็นอันตรายแก่เด็กคือ บ้านที่เด็กสามารถทำกิจกรรมได้อย่างอิสระแต่ไม่ใช่เป็นการสร้างห้องสี่เหลี่ยมสำหรับจำกัดที่เล่นของเด็กที่สะดวกต่อการดูแล ซึ่งการกระทำเช่นนี้ไม่เป็นการสร้างเสริมสุขภาพจิตที่ดีให้แก่เด็กเพราะความจำกัดของสถานที่เล่นเป็นการจำกัดพัฒนาการตามวัยด้านร่างกาย จิตใจและสังคมของเด็ก สิ่งที่ต้องทำเพื่อป้องกันอันตรายในบ้านสำหรับเด็กคือจัดวางสิ่งของในบ้านให้เป็นระเบียบ เครื่องเรือนต้องมั่นคง เมื่อเด็กปีนป่ายซุกซนไม่ก่อให้เกิดอันตรายในบ้านสำหรับเด็ก คือ

1.1 จัดวางสิ่งของในบ้านให้เป็นระเบียบ เครื่องต้องมีความมั่นคงเมื่อเด็กปีนป่ายซุกซนไม่ล้มง่าย หรือเป็นอันตรายแก่เด็ก ส่วนสารเคมีหรืออันตรายต้องจัดวางให้พ้นมือเด็กที่จะเอื้อมถึง

1.2 พื้นบ้านต้องไม่ลื่น จะเป็นเหตุให้เด็กหกล้ม

1.3 ห้องนอน ห้องน้ำ ต้องมีที่กั้น ที่จับให้เด็กปลอดภัย เตียงนอนมีที่กั้นเด็ดขาดเตียง โถส้วม เหมาะสมสำหรับเด็กที่จะใช้ในการขับถ่ายด้วยตนเอง หรือมีผู้ดูแล

1.4 สนามหรือบริเวณบ้านที่เด็กสามารถเข้าไปวิ่งเล่นได้ ไม่ควรปลูกต้นไม้ที่เป็นอันตรายสำหรับเด็ก เช่น ต้นไม้มีหนาม ต้นไม้ใบแหลม เพราะเด็กอาจเข้าไปเล่น ไปเดิน หรือสัมผัส แล้วเป็นอันตรายแก่เด็ก

2. อุบัติเหตุในโรงเรียน เด็กตั้งแต่อายุ 2 ขวบขึ้นไป ถึงอายุ 6 ขวบ เป็นวัยที่ต้องการดูแลอย่างใกล้ชิด ครูและผู้ปกครองควรได้เรียนรู้และแลกเปลี่ยนเกี่ยวกับเด็กอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งจะให้ครูดูแลความปลอดภัยของเด็กได้ง่ายขึ้น เช่น เด็กบางคนชอบเล่นซ่อนหา เด็กบางคนโมโهر้าย ชอบตีชอบทำร้าย เมื่อถูกเพื่อนขัดใจ ครูต้องสามารถจำแนกลักษณะนิสัยและพฤติกรรมของเด็กในความดูแลของครูได้ เด็กแต่ละคนมีพัฒนาการและการเรียนรู้ไม่เท่ากัน แม้ว่าจะมีอายุเท่ากัน ความใกล้ชิดของครูจะช่วยเหลือเด็กได้เมื่อต้องการ

สุภาพร เทพสุวรรณ (2540 : 132-132) ได้กำหนดมาตรฐานในการดูแลความปลอดภัยในอาคารเรียน ในห้องเรียน ในบริเวณสนาม ดังนี้

5. ความปลอดภัยในอาคารเรียน

1. มีมาตรฐานดูแลความปลอดภัยในอาคารเรียน โดยมีสัญญาณเตือนภัย มีเครื่องหมายแสดงช่องทางเดิน หรือการปฏิบัติเมื่ออุบัติเหตุ มีมาตรการป้องกันอุบัติเหตุในอาคารเรียนอย่างชัดเจน

2. มีผู้ดูแลรับผิดชอบเรื่องความปลอดภัยในห้องเรียน มีการสำรวจตรวจตราความเป็นระเบียบเรียบร้อยของอาคารเป็นประจำทุกวัน

3. มีอุปกรณ์เกี่ยวกับความปลอดภัยในห้องเรียน มีการดูแลรักษาอุปกรณ์ความปลอดภัยให้คงสภาพดีอยู่เสมอ มีการรักษาความสะอาดของห้องเรียนเป็นประจำ ไม่มีสิ่งกีดขวาง มีการตรวจสอบการทำงานของสัญญาณภัย และฝึกการใช้งานให้กับเด็ก

4. มีการปฐมนิเทศเกี่ยวกับการรักษาความปลอดภัย การป้องกันอุบัติเหตุภายในโรงเรียนเพื่อเด็กๆ และผู้ปกครองเห็นแล้วเข้าใจและสามารถปฏิบัติตามคำแนะนำได้

6. ความปลอดภัยในโรงเรียน

1. มีการจัดช่องทางเดินเท้าและถนนแยกจากกัน มีการจัดทำป้ายเครื่องหมายเตือนตามจุดที่อาจเกิดจากอุบัติเหตุ มีแผนรองรับอุบัติเหตุและฝึกนักเรียนให้เข้าใจถึงการป้องกันอุบัติเหตุ

2. มีผู้รับผิดชอบคอยดูแลความปลอดภัย มีการดูแล ตรวจสอบ จัดบริเวณโรงเรียนให้เกิดความปลอดภัยประจำวัน

3. มีมาตรการดูแลเด็กในขณะที่ทำกิจกรรมทั้งในอาคารเรียนและนอกอาคารเรียนอย่างสม่ำเสมอ

4. มีการตรวจสอบความปลอดภัยในเรื่องของเล่นอุปกรณ์เครื่องเล่นสำหรับเด็ก และซ่อมแซมให้เปลี่ยนใหม่ให้คงสภาพดีเสมอทุกเดือนหรือทุกครั้งที่เกิดการชำรุด

7. ความปลอดภัยในบริเวณสนาม

1. พื้นที่สนามมีการปรับปรุงให้ราบเรียบเสมอกันหญ้าไม่รก ไม่มีน้ำท่วมขัง ไม่มีหลุมบ่อ เศษวัสดุ แร่โลหะ กิ่งไม้บนพื้นสนาม อุปกรณ์ เครื่องใช้ เครื่องเล่นสนามอยู่ในสภาพดี มีเจ้าหน้าที่คอยตรวจสอบเรื่องความปลอดภัยในสนาม

2. ครูควบคุมและฝึกให้เด็กๆปฏิบัติตามกฎข้อบังคับความปลอดภัยเป็นประจำทุกครั้ง

3. มีการเก็บหมายเลขโทรศัพท์ติดต่อผู้ปกครอง โรงพยาบาล สถานพยาบาล และคลินิกใกล้เคียง สถานิดับเพลิงในหน่วยความจำโทรศัพท์เพื่อสามารถติดต่อได้ในเวลาฉุกเฉิน

ประสพศรี อึ้งถาวร (2535 : 32) ได้กล่าวถึงสิ่งที่โรงเรียนต้องตรวจสอบเพื่อสวัสดิภาพเด็กคือ

1. สภาพโรงเรียน ได้แก่ ห้องเรียนที่สะอาดไม่ลื่น หรือมีดอับ หน้าห้องที่แห้งสะอาด ไม่มีตุ่มใส่น้ำ ถังน้ำที่กักเก็บน้ำที่เด็กอาจไปเล่นแล้วเกิดอันตราย หรือมีประตูปิดล็อกที่เด็กอาจถูกขังอยู่ในห้องนั้นได้

2. สนามเด็กเล่น ต้องให้ความปลอดภัยแก่เด็ก ไม่เป็นหลุมเป็นบ่อ มีประตูหรือสิ่งที่จะกีดขวางเด็ก สภาพของเล่นที่เป็นโครงไม้ ต้องแข็งแรง ไม่ทรุดโทรม โครงเหล็กต้องไม่เป็นสนิม

ถ้ามีปัญหาต้องซ่อมแซมให้เรียบร้อยก่อนให้เด็กเล่น ไม่เล่นสำหรับเด็กอนุบาลไม่ควรเกิน 6 ฟุต และอยู่ในร่ม บ่อทรายต้องตรวจดูสม่ำเสมอ ระวางสัตว์ร้ายไปแอบอาศัยอยู่

3. รถโรงเรียน ต้องอยู่ในสภาพที่เรียบร้อย โรงเรียนควรกำหนดเวลารับส่งที่แน่นอน ทั้งคนขับและครูที่คุมรถ ต้องรับผิดชอบต่ออันตรายที่เกิดขึ้นกับเด็ก เช่น การนอนหลับในรถ การลงจากรถแล้วถูกรถนักเรียนที่ตนนั่งมาเฉี่ยวชน เป็นต้น

สรุปได้ว่า การดูแลความปลอดภัยสำหรับเด็กปฐมวัย เป็นหน้าที่ของผู้ใหญ่ที่จะต้องคอยดูแล สนับสนุนอย่างใกล้ชิด โดยการจัดสภาพให้เหมาะสมสอดคล้องกับพัฒนาการของเด็กเป็นสำคัญ

8. โภชนาการในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย

โภชนาการ เป็นเรื่องสำคัญเรื่องหนึ่งที่สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยต้องมีความใส่ใจ เพราะเด็กปฐมวัยเป็นช่วงอายุที่มีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วซึ่งเด็กๆ ควรได้รับการดูแลเรื่องโภชนาการให้ถูกสุขลักษณะอนามัยตามหลักโภชนาการ เพื่อเป็นพื้นฐานต่อการพัฒนาการในระดับต่อไป

พาณิ สัตตะสิน (2531 : 188) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการส่งเสริมด้านโภชนาการเด็กปฐมวัยว่า โภชนาการมีความสำคัญมากต่อประชากรที่เป็นเด็กปฐมวัย เพราะมีผลโดยตรงต่อการเจริญเติบโตทางด้านร่างกาย สติปัญญา และจิตใจ การบริโภคอาหารที่มีคุณภาพในปริมาณที่เพียงพอและสะอาดทุกสุขลักษณะเป็นการส่งเสริมสุขภาพประการหนึ่ง การที่เด็กวัยนี้มักชอบเล่นและไม่สนใจในการรับประทานอาหาร และถูกละเลยในเรื่องนี้เพราะเห็นว่าเด็กเริ่มช่วยเหลือตัวเองได้บ้างแล้วจึงเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาทางโภชนาการ ความต้องการสารอาหารเพื่อเสริมกล้ามเนื้อ โครงสร้างร่างกาย ตลอดจนการเจริญเติบโตของสมองสำหรับเด็กวัยนี้มีสูงมาก กล่าวคือ เด็กวัยนี้ต้องการพลังงาน 90 – 100 แคลอรีต่อน้ำหนักตัว 1 กิโลกรัม ต้องการโปรตีน 1.5 – 1.7 กรัมต่อวัน และเป็นโปรตีนที่ได้จากเนื้อสัตว์ ไข่ นม เพื่อการเจริญเติบโตของเซลล์สมอง นอกจากนี้ยังต้องการวิตามิน เกลือแร่ เพื่อนำไปสร้างสารประกอบในร่างกายและโครงสร้างของร่างกาย การส่งเสริมด้านโภชนาการนอกจากจะให้เด็กได้รับประทานอาหารที่เหมาะสมและปริมาณที่เพียงพอ ยังต้องการสร้างบริโภคนิสัยที่ดีแก่เด็ก คือ ไม่บังคับ ชู หรือให้รางวัลเพื่อให้เด็กได้รับประทานอาหาร จัดหาภาชนะที่เหมาะสมสำหรับรับประทานอาหารที่เด็กสามารถช่วยเหลือตัวเองได้ จัดเสิร์ฟอาหารเป็นเวลา และให้นั่งร่วมโต๊ะกับผู้ใหญ่เพื่อจูงใจในการรับประทานอาหาร จัดอาหารให้มีสีสันน่ารับประทาน เป็นต้น

สุภาพร เทพสุวรรณ (2540: 53-55) กล่าวถึง การจัดบริการด้านการโภชนาการสำหรับเด็กปฐมวัยได้ดังนี้

1. จัดบริการอาหารที่มีคุณค่าตามหลักโภชนาการอย่างสม่ำเสมอ

2. ตรวจสอบความสะอาดของอาหารก่อนนำมาปรุงทุกครั้งและจัดเก็บอย่างถูกต้องตามหลักสุขาภิบาล

3. จัดบริเวณน้ำดื่ม น้ำใช้แยกกันชัดเจน

4. มีโภชนาการประจำโรงเรียนที่ควบคุมการประกอบอาหารสำหรับเด็ก

5. ครูสอนและสร้างนิสัยให้นักเรียนล้างมือทุกครั้งหลังจากใช้ห้องน้ำ หลังจากสังน้ำมูก และก่อนหลับประทานอาหาร

6. มีภาชนะอุปกรณ์เครื่องใช้ในการใส่อาหารและปรุงอาหารที่สะอาด และตรวจสอบดูแลอยู่เสมอ

7. อุปกรณ์ปรุงอาหารมีสภาพที่ดี ไม่ชำรุด มีการแยกประเภทการใช้ชัดเจน

8. ผู้เก็บภาชนะสามารถป้องกันแมลงหรือสัตว์นำโรคได้ดี

9. สภาพโรงอาหารและโรงครัวตั้งอยู่ห่างไกลแหล่งปฏิกูล น้ำโสโครก แหล่งเพาะพันธุ์แมลงนำโรคมีระบบการควบคุมป้องกันสัตว์นำโรค

10. ระบบระบายน้ำเสียไม่มีน้ำขังหรือแหล่งเพาะพันธุ์แมลง มีการระบายน้ำที่คล่องดี

11. อ่างล้างมือมีจำนวนเพียงพอกับจำนวนนักเรียน ทำด้วยวัสดุพื้นเรียบทำความสะอาดง่าย

12. โต๊ะรับประทานอาหาร เก้าอี้ มีความมั่นคง แข็งแรง ทำด้วยวัสดุพื้นเรียบ ทำความสะอาดง่าย

13. มีการกำจัดเศษอาหารและขยะอื่นๆแยกประเภทขยะ และใช้ขยะที่มีสภาพที่ดี ไม่แตกร่วน มีฝาปิดมิดชิด และมีจำนวนเพียงพอกับขยะ

14. ผู้ปรุงอาหารแต่งกายสะอาดเรียบร้อย มีผ้ากันเปื้อน หมวกหรือเน็ตคลุมผม

15. ก่อนปรุงอาหาร ผู้ปรุงต้องล้างมือให้สะอาด ทุกครั้ง

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (2536 : 145) ได้ระบุถึงหลักการจัดอาหารสำหรับเด็กวัยก่อนเรียน ดังนี้

1. จัดอาหารให้มีคุณค่า ได้สารอาหารครบทั้ง 5 หมู่ ในแต่ละมื้อ

2. จัดอาหารให้น่ารับประทาน สลับเปลี่ยนหมุนเวียนไม่จำเจ

3. ลักษณะของอาหารต้องเหมาะสมกับวัยอายุต่าง ๆ เด็กเล็กควรจัดอาหารที่ต้ม

เปื่อย มีรสอ่อน

4. ฝึกให้รับประทานอาหารหลักวันละ 3 มื้อ อาหารเสริมจัดเป็นอาหารว่าง
5. ฝึกให้ดื่มนมเป็นประจำ อย่างน้อยวันละ 1-2 แก้ว
6. ฝึกให้รับประทานอาหารที่มีประโยชน์ได้หลาย ๆ ชนิด เช่น ผัก
7. ใช้วิธีชวนรับประทานด้วยการชมเชย แทนการบังคับหรือวางกฎเกณฑ์

เข้มงวดในการรับประทานอาหาร

8. ฝึกมารยาทในการรับประทาน โดยพ่อแม่ ครู เป็นแบบอย่างที่ดีเด็กจะคอย

สังเกตจากผู้ใหญ่

9. ให้อิสระในการรับประทานเพราะเด็กรับประทานนี้ต้องอิสระอยากทำกิจกรรมต่าง ๆ

ด้วยตนเอง

สรุปได้ว่า โภชนาการเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการพัฒนาการของเด็กปฐมวัยเนื่องจากเด็กวัยนี้เป็นวัยที่มีการเจริญเติบโต ดังนั้นการดูแลเด็กปฐมวัยจึงต้องให้มีการดูแลในเรื่องเหล่านี้อย่างใกล้ชิด และเหมาะสมกับวัยของเด็ก รวมถึงการสอนให้เด็กเรียนรู้การบริโภคอย่างถูกต้องตามหลักโภชนาการด้วย

9. การดูแลสุขภาพเด็กปฐมวัยในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย

กูด (Good, 1973 : 277) ได้อธิบายว่า การบริการสุขภาพในโรงเรียน เป็นการบริหารทางการแพทย์เบื้องต้นที่จัดในสถานศึกษา โดยมีบุคลากรทางการแพทย์ เช่น พยาบาล นักแนะแนว การดำเนินงาน เพื่อตรวจสอบป้องกันเกี่ยวกับสุขภาพ

กุลยา ดันติผลาชีวะ (2547 : 1) ได้กล่าวถึง การดูแลสุขภาพของสถานศึกษาปฐมวัย ว่ามิได้หมายถึงการทำหน้าเหมือนโรงพยาบาลหรือสถานอนามัย ที่ให้การบำบัดดูแลรักษา แต่งานการดูแลสุขภาพของสถานศึกษาปฐมวัย เป็นงานว่าด้วยการป้องกันโรค การส่งเสริมสุขภาพ การดูแลสวัสดิภาพของเด็ก และการดูแลรักษา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2545) ได้กำหนดมาตรฐานว่าด้วยสุขภาพไว้ในมาตรฐานที่ 10 มี 3 ตัวบ่งชี้ โดยกำหนดตัวบ่งชี้ ดังนี้

1. มีสุขภาพกายที่ดี โดยเด็กมีน้ำหนัก ส่วนสูง และสมรรถนะด้านร่างกายตามเกณฑ์มาตรฐาน
2. มีสุขภาพจิตดี เด็กมีอาการแสดงออกทางอารมณ์เหมาะสม ร่าเริง แจ่มใส เล่นและทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข
3. มีสุขนิสัยที่ดี หมายถึง มีพฤติกรรมที่ดี รู้จักการเลือกรับประทานอาหาร และมีความระมัดระวังตนเองไม่ให้เกิดอันตราย เช่น กันกับสำนักงานมาตรฐานการศึกษาได้กำหนด

มาตรฐานที่ 10 โดยเน้นพันธกิจของสถานศึกษาในการดูแลสุขภาพกาย สุขภาพจิต และการให้สุขศึกษาเพื่อการมีสุขภาพดีด้วย

สุภาพร เทพยสุวรรณ (2540 : 120-121) ได้ทำการวิจัยพบว่า การจัดบริการสุขภาพในโรงเรียนอนุบาลจะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบการจัดบริการสุขภาพ 3 องค์ประกอบ คือ การตรวจสุขภาพ การส่งเสริมโภชนาการ ป้องกันโรค การปฐมพยาบาล และสวัสดิภาพ โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. การตรวจสุขภาพด้านร่างกายและจิตใจ เช่น

1.1 มีการตรวจสุขภาพโดยแพทย์ หรือพยาบาลทุกภาคเรียน

1.2 ครูเป็นผู้ตรวจสุขภาพนักเรียนเป็นประจำทุกวัน

1.3 ครูประเมินสุขภาพจิตตามอาการต่าง ๆ ของนักเรียนด้านอารมณ์ เช่น หงุดหงิดง่าย ปรับตัวยาก โดยมีการจดบันทึก

1.4 มีกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพจิตทุกเดือนพร้อมทั้งศึกษาประเมินผลอยู่เสมอ

1.5 มีพยาบาลหรือเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ด้านการรักษาพยาบาลเบื้องต้น อยู่ประจำโรงเรียน

1.6 มีตารางการตรวจสุขภาพประจำปี และปฏิบัติตามอย่างสม่ำเสมอ

1.7 ครูทำการสอนและจัดกิจกรรมให้เด็กได้มีโอกาสเรียนรู้การรักษาสุขภาพของตนเอง

2. การประเมินสุขภาพด้านการชั่งน้ำหนักและวัดส่วนสูง การตรวจสอบสายตา การได้ยิน

2.1 มีการชั่งน้ำหนัก วัดส่วนสูงพร้อมบันทึกทุกเดือน

2.2 มีการตรวจสอบสายตา การได้ยิน พร้อมบันทึกทุกภาคเรียน

2.3 มีการประเมินน้ำหนักและส่วนสูง การตรวจสอบสายตา การได้ยินทุกภาคเรียน

2.4 มีการแจ้งผลของการประเมินสุขภาพหรือปัญหาสุขภาพของนักเรียนให้ผู้ปกครองทราบในทุกเดือน

3. การทำรายงานสุขภาพ

3.1 นักเรียนทุกคนควรมีสุขภาพ และได้รับการลงรายการตรวจสุขภาพและบันทึกข้อมูลต่าง ๆ ไว้เป็นปัจจุบันอย่างสม่ำเสมอ

3.2 ครูประจำชั้นจะทำหน้าที่บันทึกผลการประเมินสุขภาพประจำปีลงในบัตรสุขภาพทุกครั้งเมื่อพบอาการผิดปกติ

3.3 ครูประจำชั้น รับผิดชอบเก็บบัตรสุขภาพ และจำแนกบัตรเด็กที่มีปัญหาสุขภาพเพื่อการเตรียมพร้อมในการตรวจสุขภาพประจำปี

3.4 ครูประจำชั้น หรือเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้การพยาบาลจะมอบบัตรสุขภาพให้นักเรียนในกรณีลาออกจากโรงเรียน

กิตติ วัฒนกุล (2544:120-127) กล่าวถึง กิจกรรมหลักของครูในการดูแลสุขภาพของเด็กคือ

1. การบันทึกสุขภาพประจำตัวเด็ก
2. การอำนวยความสะดวกให้แก่แพทย์ และเจ้าหน้าที่สาธารณสุข
3. การชั่งน้ำหนัก วัดส่วนสูง และความสามารถในการทำงานของวัยอื่นๆ
4. การตรวจด้านสุขวิทยาส่วนบุคคล
5. การตรวจด้านสุขภาพจิตและพฤติกรรม
6. การตรวจร่างกาย

สรุปได้ว่า การจัดบริการสุขภาพใน โรงเรียน เป็นการบริการอย่างหนึ่งที่สำคัญที่มีเพื่อส่งเสริมสุขภาพของนักเรียนภายในโรงเรียน โดยมีการบริการได้แก่ การตรวจสุขภาพ การป้องกันโรค การปฐมพยาบาล การส่งเสริมโภชนาการ และด้านสวัสดิภาพทั่วไป

3.7 การจัดบริการสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ด้านการศึกษา

การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย

การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กในระดับอนุบาลนี้ มีความแตกต่างจากระดับประถมศึกษาตรงที่การจัดการศึกษาอนุบาลมีจุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนาเด็กให้มีความพร้อมทั้งทางร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สติปัญญา นอกจากนี้ยังเป็นการปูพื้นฐานความสามารถที่จะเรียนในระดับประถมศึกษา ไม่ใช่ให้ผู้เรียนอ่านออกเขียนได้จำนวนได้ ดังเช่นระดับประถมศึกษา (กุลยา ตันติผลาชีวะ, 2542 : 34-35) คำว่า “ประสบการณ์” ในการศึกษาปฐมวัยนั้นแท้จริง คือคำว่าหลักสูตรนั่นเอง เหตุที่ไม่ใช่คำว่า หลักสูตรสูตรโดยตรงเป็นเพราะว่า คำว่า หลักสูตร จำทำให้ครูไปให้ความสำคัญกับเนื้อหาและการจัดการเรียนการสอนอย่างมีแบบแผนที่เน้นสอนการอ่าน เขียนท่องจำ เหมือนการเรียนระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษาซึ่งไม่สอดคล้องกับวัยของเด็ก 6 ขวบแรก ที่ต้องการสร้างเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ตามวัย จึงเชื่อว่า การใช้คำว่า “ประสบการณ์” จะช่วยให้ครูพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับหลักการศึกษาปฐมวัยมากขึ้น โดยเน้นการเรียนรู้โดยผ่านประสบการณ์เล่น และการกระทำกิจกรรมตามวัยของเด็ก (กุลยา ตันติผลาชีวะ, 2543 : 22)

เขาวพา เดชะคุปต์ (2542 : 125) ได้สรุปการจัดประสบการณ์ให้กับเด็กนั้นไม่ควรคำนึงถึงเนื้อหาของแต่ละวิชาเป็นหลักเพียงอย่างเดียว และไม่ควรแยกสอนเป็นวิชา ๆ ควรจัดให้คละเคล้ากัน เมื่อต้องการเน้นสิ่งใดก็น่าจะแทรกเสริมสิ่งอื่นไปด้วย ในที่นี้การแยกเป็นรายวิชาช่วยให้เห็นลักษณะเนื้อหาแต่ละวิชา วัตถุประสงค์และกิจกรรมเป็นแนวทางกว้าง ๆ ไว้ก่อน ส่วนการปรับใช้นั้นย่อมต้องพิจารณาความเหมาะสม ความต้องการ และความสนใจของเด็กเป็นหลักสำคัญด้วย

กุลยา ตันติผลาชีวะ (2543 : 22-35) กล่าวว่า การวางแผนประสบการณ์เป็นการวางแผนการจัดการเรียนการสอนให้แก่เด็กระยะยาวตลอดการศึกษาเพื่อกำหนดว่าเด็กควรได้รับประสบการณ์ เพื่อพัฒนาการอะไร อย่างไร และแต่ละการศึกษาจะเรียนอย่างไรปัจจัยสำคัญในการวางแผนประสบการณ์ที่ครูต้องนำมาพิจารณา ประกอบด้วย

1. หลักสูตรของประเทศ

กระทรวงศึกษาธิการได้พัฒนาหลักสูตรการศึกษาออกตามระดับอายุแต่ละอายุมีมโนทัศน์หลักสูตรที่ชัดเจน ตัวอย่าง เช่น หลักสูตรก่อนประถมศึกษาอายุ 3-6 ปี พ.ศ 2540 มีมโนทัศน์หลักการและเป้าหมายที่สำคัญ คือ การอบรมเลี้ยงดู การส่งเสริมพัฒนาการทุกด้าน การยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง การบูรณาการผ่านการเล่น และการวางพื้นฐานการเป็นพลเมืองที่ดี โดยกำหนดโครงสร้างเนื้อหา แนวคิด และประสบการณ์สำคัญที่เกี่ยวข้องกันเนื้อหาหลักสูตร จะต้องบ่งชี้ทิศทางที่ควรจะเป็นสำหรับประสบการณ์ที่ครูจะต้องจัดขึ้น เช่น เด็ก 3-6 ขวบ ต้องเรียนเรื่องราวเกี่ยวกับตัวเรา ครอบครัว โรงเรียน เป็นต้น

2. ลักษณะของโรงเรียน

สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย เป็นชื่อเรียกที่ที่ให้การดูแล ให้การศึกษาแก่เด็กปฐมวัยตามพระราชบัญญัติการศึกษา 2542 การเข้าถึงลักษณะโรงเรียนจะทำให้ครูทราบว่าควรวางแผนประสบการณ์แก่เด็กอย่างไร อายุต่างกันอย่างไร เป้าหมายต่างกันอย่างไร มีความซับซ้อนกันของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยระดับใด เช่น ถ้าเด็กในสถานเลี้ยงเด็กจะจัดประสบการณ์อย่างไร โรงเรียนเด็กเล็กและโรงเรียนอนุบาลจะแตกต่างกันอย่างไร ซึ่งสถานพัฒนาเด็กแต่ละลักษณะมีแนวทางการศึกษาที่ต่างกันตามลักษณะงาน คือ สถานเลี้ยงเด็ก ให้การดูแลและเลี้ยงเด็กและให้การรักษาแก่ผู้ปกครอง แต่โรงเรียนเด็กเล็กให้การดูแลเด็กเล็กเป็นหลักและการให้การศึกษาเองในขณะที่โรงเรียนอนุบาลให้การศึกษาเป็นหลักการเลี้ยงดูเป็นรอง

นอกจากภารกิจที่เหมือนกันแล้วยังพบอีกว่า โรงเรียนเด็กเล็กกับโรงเรียนอนุบาลยังมีอายุของเด็กเหมือนกัน กล่าวคือ โรงเรียนเด็กเล็ก อายุ 1 ½ ปี โดยประมาณถึง 4-5 ปี เด็กอนุบาลโรงเรียนอนุบาลอายุ 4 ปี ถึง 6 ปี แต่เนื่องจากประเทศไทยได้จัดการศึกษาปฐมวัยเป็นภาคบังคับ จึง

ให้อิสระแก่หน่วยงานต่าง ๆ จัดตามความเหมาะสม ซึ่งพบว่า ในระยะหลังศูนย์พัฒนาเด็กหรือศูนย์ดูแลเด็กก่อนวัยเรียนส่วนใหญ่ใช้ระบบการบริหารงานโรงเรียน

3. พันธกิจของโรงเรียนที่มีต่อสังคม

พันธกิจของโรงเรียนที่มีต่อสังคม แม้ว่าสถานศึกษาปฐมวัยจะได้เป็นสถานพัฒนาเด็ก ที่เป็นข้อบังคับตามกฎหมายแต่มีสิ่งที่น่าสนใจ หรือนักสุขภาพที่จัดตั้งสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ต้องตระหนัก คือ พันธกิจของสถานที่ชัดเจน ว่าจัดตั้งเป็นโรงเรียนเด็กเล็กหรือโรงเรียนอนุบาลซึ่งว่าจะเป็นโรงเรียนใดก็ตามผู้บริหารต้องตระหนักคือ การมีแผนประสบการณ์ที่เน้นตัวเด็กเป็นศูนย์กลาง และจัดการศึกษาแบบบูรณาการตามลักษณะของโรงเรียนนั้นๆ เพราะพันธกิจของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยคือ การพัฒนาเด็กสู่การเป็นผู้ใหญ่อย่างมีคุณภาพ ข้อมูลที่ต้องนำมาใช้พิจารณาในการวางแผนประสบการณ์ตามพันธกิจ ได้แก่

3.1 พัฒนาการของเด็กตามวัยทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสติปัญญา เพื่อกำหนดกิจกรรมที่เหมาะสม

3.2 วิธีการสร้างการเรียนรู้ที่ดีที่สุดสำหรับเด็ก เช่น ความสนใจ การเปิดโอกาสให้คิด ค้นคว้า แก้ปัญหา การได้ทำกิจกรรมอย่างอิสระ ความหลากหลายของประสบการณ์และการเล่น

3.3 คุณค่าของการมีส่วนร่วมของครูและผู้ปกครองในการสร้างเสริมการเรียนรู้ให้กับเด็ก

3.4 บทบาทหน้าที่ของสถาบันที่มีต่อสังคมตามลักษณะสถาบันว่าเป็นสถานเลี้ยงเด็ก โรงเรียนเด็กเล็กหรือโรงเรียนอนุบาล

วศินี อิศรเสนา ณ อยุธยา (2547 : 64 – 65) ได้ให้จุดมุ่งหมายการจัดกิจกรรมสำหรับเด็กปฐมวัย ไว้ดังนี้

1. เพื่อพัฒนาด้านร่างกาย

- เด็กได้พัฒนากล้ามเนื้อใหญ่-เล็ก และการประสานกันระหว่างตากับมือ
- เด็กได้มีพัฒนาการทางร่างกายที่เหมาะสม
- เด็กได้มีสุขนิสัยที่ดี และมีโภชนาการที่ดี
- เด็กเรียนรู้ในการช่วยเหลือตนเองและช่วยเหลือตนเองในการใช้

ชีวิตประจำวันได้

2. เพื่อพัฒนาด้านอารมณ์และจิตใจ

- เด็กรู้จักปรับตัว ควบคุมตนเองและมีเหตุผล

- เด็กมีจริยธรรมพื้นฐานที่สำคัญในการดำรงชีวิต เช่น การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การรอคอย การอดทน และการให้อภัยผู้อื่น

- เด็กเรียนรู้ในการสื่อความหมายตามความต้องการของตนเองได้อย่างเหมาะสม ผ่านการคิด การพูด การแสดงสีหน้าท่าทาง การขีดเขียนและการวาดภาพ

- เด็กมีวินัยในตนเอง และมีความรับผิดชอบ

- เด็กมีทัศนคติที่ดีต่อตนเอง รู้สึกภูมิใจในตนเอง

- เด็กมีสุขภาพจิตที่ดี ร่าเริง แจ่มใส

3. เพื่อพัฒนาด้านสังคมและอารมณ์

- เด็กรู้จักเข้าสังคมกับผู้อื่น เกิดปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น รวมทั้งเพื่อนครูและ
สิ่งแวดล้อม

- เด็กรู้จักติดต่อสื่อสารกับผู้อื่นตามความต้องการของตนเอง

- เด็กได้รู้ถึงความสำคัญของสถานบันครอบครัว โรงเรียน สังคม และชุมชน

- เด็กมีทักษะพื้นฐานทางสังคมที่เหมาะสม รู้จักระเบียบวินัย มารยาทในสังคมและสามารถปฏิบัติตนเองได้อย่างเหมาะสมในสังคม เช่น การเข้าแถว การเคารพธงชาติเมื่อได้ยินเพลงชาติ ฯลฯ

- เด็กมีพื้นฐานในการดำรงชีวิตที่ช่วยทำให้เด็กมีความสุข

- เด็กรู้จักคำนึงถึงหน้าที่ตนเองในการดูแลสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ

- เด็กรู้จักคำนึงถึงความเป็นไทย ความเป็นสมาชิกของชุมชนในสังคมเพื่อเป็นพลเมืองที่ดีของชาติต่อไป

4. เพื่อพัฒนาด้านสติปัญญา

- เด็กได้สื่อความหมายทางศิลปะ โดยการวาดภาพและประดิษฐ์ ฯลฯ

- เด็กมีพัฒนาการทางภาษาและได้รับการส่งเสริมทางภาษาในการสื่อความหมาย

- เด็กมีพื้นฐานความรู้และทักษะทางคณิตศาสตร์

- เด็กรู้จักสังเกตได้ใช้ประสาทสัมผัส

- เด็กได้คิดแก้ปัญหาและคิดอย่างมีเหตุผลเหมาะสมตามวัย

- เด็กมีพัฒนาการความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ

- เด็กได้รับการปลูกฝังนิสัยให้มีคุณลักษณะรักการเรียนรู้

5. เด็กได้สนุกสนานในการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ และทำกิจกรรมในแต่ละวัน

6. เด็กได้เล่นเพื่อพัฒนาการร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา

7. เด็กมีแบบแผนกิจกรรมประจำวันที่ดี รู้จักการจัดเวลาได้ถูกต้อง

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2540) ได้เสนอกิจกรรม 6 กิจกรรมที่เหมาะสมกับเด็กก่อนประถมศึกษาที่ครูควรจัดให้เด็กเป็นประจำทุกวันคือ (คณะบรรณาธิการ, 2540 : 80-81)

1. กิจกรรมเสรี หมายถึง กิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กเล่นอิสระตามมุมเล่น มุมประสบการณ์ หรือศูนย์การเรียนรู้ได้แก่ มุมบล็อก มุมหนังสือ มุมบทบาทสมมุติ มุมหมอ มุมร้านค้า มุมวิทยาศาสตร์ และมุมธรรมชาติ มุมเล่นน้ำ หรือมุมเล่นทราย

2. กิจกรรมสร้างสรรค์ หมายถึง กิจกรรมที่ช่วยพัฒนาให้เด็กแสดงออกทางอารมณ์ ความรู้สึก ความคิดสร้างสรรค์โดยใช้ศิลปะและการประดิษฐ์ เป็นเครื่องมือ ได้แก่ การวาดภาพระบายสี การเล่นสี การพับ ฉีก ตัด ปะ การปั้น การประดิษฐ์เศษวัสดุ

3. กิจกรรมเสริมประสบการณ์ เป็นกิจกรรมในวงกลม หรือกิจกรรมกลุ่มที่มีโอกาสฟังพูด คิด ปฏิบัติเพื่อให้เกิดความคิดรวบยอดในเรื่องที่เรียน ได้แก่ การสนทนา การอภิปรายซักถาม การเล่านิทาน การเล่นบทบาทสมมุติ การร้องเพลง การเล่นเกม การท่องคำคล้องจอง การศึกษานอกสถานที่

4. กิจกรรมกลางแจ้ง เป็นกิจกรรมที่ช่วยพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่ กล้ามเนื้อเล็ก การทำงานประสานสัมพันธ์ของอวัยวะต่างๆ ช่วยให้เด็กร่างกายแข็งแรง อารมณ์แจ่มใส ได้แก่ การเล่นเครื่องเล่นสนาม การเล่นน้ำ การเล่นทราย ดึงจักรยาน เป็นต้น

5. กิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะ หมายถึง กิจกรรมที่ให้มีการเคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ของร่างกายตามจังหวะอย่างอิสระ โดยใช้เสียงเพลง การเคาะจังหวะ เพื่อให้เด็กมีจินตนาการ ความสร้างสรรค์ ได้แก่ การร้องเพลง คำคล้องจอง การเคลื่อนไหวตามความคิดสร้างสรรค์

6. เกมการศึกษาเป็นเกมการเล่นที่มีกฎกติกาง่าย ๆ เพื่อฝึกการสังเกต พัฒนากระบวนการคิด การเกิดความคิดรวบยอดโดยเด็กเล่นคนเดียวหรือเป็นกลุ่ม ได้แก่ เกมจับคู่ เกมแยกประเภท จัดหมวดหมู่ การเรียงลำดับ เกมการสังเกต รายละเอียดของภาพเกมหาความสัมพันธ์

สรุปได้ว่า การจัดประสบการณ์ หมายถึง การวางแผนในการจัดการศึกษาให้กับเด็กปฐมวัย โดยผ่านการทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้เด็กสามารถเรียนรู้ในสิ่งที่เหมาะสมตามวัยเกิดการพัฒนาทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และจิตใจ

บุคลากรดูแลเด็กปฐมวัย

มอริสัน (Morrison.1991:14) ได้กล่าวถึงบุคลากรในด้านการศึกษาปฐมวัยว่าประกอบด้วยบุคคลต่อไปนี้ คือ

1. นักการศึกษาปฐมวัยเป็นผู้ทำงานกับเด็ก (อายุแรกเกิด- 8 ปี) และมีเจตจำนงที่พัฒนาตนเอง โดยเข้าร่วมในโครงการฝึกอบรม ในการพัฒนาความรู้และสมรรถนะทางการศึกษา
2. ครูปฐมวัยรับผิดชอบการวางแผนและการจัดโปรแกรมสำหรับเด็กปฐมวัยในโรงเรียนนิเทศผู้ช่วยครูและผู้ดูแลเด็กปกติ ต้องสำเร็จการศึกษาปฐมวัยประถมศึกษาหรือพัฒนาการเด็ก
3. ผู้ช่วยครูปฐมวัยทำหน้าที่วางแผนและจัดกิจกรรมให้กับเด็ก ดูแลเด็กและให้ความรู้แก่เด็ก
4. ผู้ดูแลเด็ก ทำหน้าที่ดูแลเด็กและช่วยครูให้การศึกษาแก่เด็ก
5. ผู้ปกครองให้การดูแลเบื้องต้นแก่เด็ก สนับสนุน ปกป้อง และแนะนำเด็กในฐานะผู้ปกครองและพัฒนาและพร้อมร่วมมือกับครูและโรงเรียน

บุคลากรทางการศึกษาปฐมวัยนับว่าเป็นบุคคลที่มีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาปฐมวัยเป็นอย่างมากเพราะเป็นผู้ที่มีบทบาทในการจัดประสบการณ์และการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย โดยบุคคลที่ใกล้ชิดกับเด็ก ซึ่งเด็กจะเลียนแบบบุคลิกภาพและพฤติกรรมต่าง ๆ (วาโร เฟื่องสวัสดิ์, 2542) และยังได้กล่าวถึงบทบาทและหน้าที่บุคลากรทางการศึกษาปฐมวัยไว้ดังนี้

1. บทบาทหน้าที่ในการสอนการสอนหรือการจัดประสบการณ์ให้กับเด็กปฐมวัยถือเป็นหน้าที่หลักของครูปฐมวัย ก่อนที่จะจัดประสบการณ์ครูปฐมวัยจำเป็นต้องเตรียมการในด้านต่าง ๆ เช่น เตรียมเนื้อหาหรือประสบการณ์ที่จะสอน เตรียมสภาพหรือบรรยากาศของห้องเรียน เป็นต้น ในระหว่างดำเนินการสอนครูปฐมวัยจะต้องจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางให้เด็กได้แสดงออกได้ใช้ความคิดในการตัดสินใจและแก้ปัญหาด้วยตนเองซึ่งจะทำให้เด็กเกิดความพึงพอใจในบทเรียน เรียนด้วยความสนุกสนาน และสามารถนำเอาความรู้มาใช้ในการชีวิตประจำวันได้
2. บทบาทและหน้าที่ในการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยที่มีอายุระหว่าง 3-6 ปี เด็กวัยนี้ยังเล็กจำเป็นที่ครูปฐมวัยจะต้องอบรมเลี้ยงดู ปลูกฝังจริยธรรมและระเบียบวินัยต่าง ๆ เพื่อให้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ
3. บทบาทและหน้าที่ในการควบคุมดูแลเด็กเล่น การเล่นถือเป็นการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย การให้เด็กเล่นถือเป็นโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง เด็กเล่นกิจกรรมต่างๆ ได้ตามความพอใจ ซึ่งช่วยส่งเสริมพัฒนาการเด็กครบทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ – จิตใจ ด้านสติปัญญา
4. บทบาทและหน้าที่ในงานธุรการประจำวัน งานธุรการในชั้นเรียนปฐมวัย ได้แก่ บัญชีเรียกชื่อ การเขียนแผน การจัดประสบการณ์ หลักฐานเกี่ยวกับสุขภาพอนามัย เป็นต้น

ซึ่งเป็นงานที่ครูปฐมวัยทุกคนต้องทำเพราะจะทำให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับตัวเด็ก ทำให้ทราบพัฒนาการด้านต่างๆ ตลอดจนพฤติกรรมของเด็กโดยครูปฐมวัยจะนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ในการแก้ไข และพัฒนาเด็กปฐมวัยต่อไป

กรมวิชาการ (2546 : 10-35) ได้กำหนดเกี่ยวกับลักษณะบุคลากรที่อยู่ในสถานปฐมวัยไว้ ดังนี้

1. บุคลากรทุกคนในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยต้องตระหนักถึงการสร้างบรรยากาศของความรัก ความอบอุ่น มีความเป็นมิตร มีความเมตตาต่อเด็กและช่วยส่งเสริมให้เด็กเกิดความไว้วางใจผู้อื่น อันเป็นพื้นฐานสำคัญของการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมใหม่

2. บุคลากรทุกคนในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ควรเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับเด็ก เช่น มีความเมตตา มีการใช้ภาษาที่สร้างสรรค์ มีกิจวัตรที่สุภาพ ให้เหตุผลมากกว่าอารมณ์

ประสพศรี อึ้งถาวร (2535 : 32) กล่าวว่า ครูต้องสามารถดูแลเด็กในความรับผิดชอบได้อย่างทั่วถึงอัตราส่วนของครูกับนักเรียนต้องมีในปริมาณที่สามารถดูแลเด็กได้อย่างทั่วถึงควรเป็นดังนี้

- เด็กอายุ 1-17 เดือน ต้องมีพี่เลี้ยง 1 คน ต่อเด็ก 3 คน
- เด็กอายุ 1 ½ - 3 ปี ต้องมีพี่เลี้ยงและครูรวมกันอัตรา 1 ต่อคน เด็ก 5-8 คน
- เด็กอายุ 3-6 ปี ต้องมีพี่เลี้ยงและครูในอัตรา 1 คน ต่อเด็ก 15 คน

ทิสนา แคมณี (2535 : 219) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับผู้ดูแลเด็กควรมีคุณสมบัติที่พึงประสงค์ดังนี้

1. มีความเอาใจใส่รักและเมตตาเด็กปฐมวัยที่เข้ามาเรียนในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กอย่างเสมอมา

2. มีเจตคติที่ดีต่อการศึกษাপฐมวัยในศูนย์

3. มีความรู้ความสามารถในการอ่านออกเขียนได้

4. มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลต่าง ๆ สามารถประสานความร่วมมือจากผู้ปกครอง คณะกรรมการพัฒนาเด็กและบุคคลอื่นในชุมชน (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช .2539 : 219 ; อ้างอิงจาก ทิสนา แคมณี .2535)

สโปเด็กซ์และซาโชส์ (กุลยา ตันติผลาชีวะ. 2545 : 40-41 ; อ้างอิงจาก Spodek and Saracho, 1994 : 3-4) ได้กล่าวถึง สมรรถนะพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับเด็กปฐมวัยที่จะต้องมีดังนี้

1. มีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับสุขภาพและมาตรการรักษาความปลอดภัย ครูปฐมวัยต้องรับผิดชอบดูแลสุขภาพเด็ก ขณะเด็กอยู่โรงเรียนทั้งด้านความเจ็บป่วย ดูแลความปลอดภัยเกี่ยวกับเครื่องมือ เครื่องใช้ และสถานที่ในโรงเรียน

2. เทคนิคการนำเสนอกิจกรรมให้กับเด็ก ครูต้องรู้เทคนิคในการวางแผน จัดการเรียนการสอน และสร้างมุมเรียนรู้ สามารถใช้มุมการเรียนรู้อย่างแท้จริง

3. เทคนิคการจัดชั้นเรียน ครูต้องสามารถทำให้ชั้นเรียนสงบ มีวินัยน่าเรียน โดยไม่มีการลงโทษเด็ก สามารถจัดห้องเรียนให้เป็นแหล่งการเรียนรู้สำหรับเด็กอย่างมีประสิทธิภาพ

4. ความรู้เกี่ยวกับเนื้อหาหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย ครูต้องรู้ว่าการสอนเด็กปฐมวัยไม่เพียงแต่ดูแลเด็กและให้ความปลอดภัยแก่เด็ก หรือจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้เด็กสนใจเท่านั้น แต่ครูยังต้องรู้ถึงภาวะแวดล้อมของชีวิตและบริบทที่เกี่ยวข้อง เพื่อเตรียมการเรียนรู้ให้แก่เด็กต่อไปอย่างรอบคอบที่จะทำให้ครูสามารถใช้สมรรถนะดังกล่าวนี้ได้ ครูปฐมวัยต้องมีความรู้ด้านพัฒนาการเด็ก จิตวิทยา และการศึกษาที่สามารถนำมาประยุกต์ได้เหมาะสมกับวัยและความต้องการเรียนรู้ของเด็กแต่ละช่วงอายุ ครูปฐมวัยต้องตระหนักเสมอว่าเด็กแต่ละคนมีพัฒนาการช้าเร็วต่างกัน

สรุปได้ว่า บุคลากรด้านปฐมวัย หมายถึง ผู้ที่มีหน้าที่ดูแลและให้การศึกษาแก่เด็กปฐมวัย ในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย เพื่อส่งเสริมและพัฒนาเด็กให้มีความพร้อมครบทุกด้าน ได้แก่ ครูปฐมวัย พี่เลี้ยงเด็ก นักการศึกษา

การประเมินผลเด็กปฐมวัย

ภรณ์ คุรุรัตน์ (เขาวา เศษคุปต์. 2542 : 149 ;อ้างอิง ภรณ์ คุรุรัตน์. 2542 : 132) กล่าวว่า การประเมินหมายถึง กระบวนการที่กระทำต่อจากการวัดผล โดยนำข้อมูลที่ได้มาวินิจฉัย ตัดสินหาข้อสรุปค่าที่ได้จัดอย่างมีกฎเกณฑ์

กรมวิชาการ (2540 : 43) ได้ให้ทัศนะในการวัดและประเมินพัฒนาการว่า ในการวัดและประเมินพัฒนาการของเด็กนั้น จะเป็นการวัดและประเมินพัฒนาการของเด็กทุกด้านด้วยวิธีการต่าง ๆ ได้แก่ การสังเกตพฤติกรรม สทนทนาซักถาม ดูผลงาน เป็นต้น การประเมินพัฒนาการควรกระทำหลาย ๆ ครั้ง จนได้ผลสรุปที่ชัดเจน เพื่อนำผลการประเมินมาใช้ในการปรับปรุงภารกิจกรมเพื่อส่งเสริมพัฒนาการทุกด้านของเด็กให้เต็มศักยภาพ ทั้งนี้มิใช่เป็นการตัดสินใจได้หรือตกลง ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนที่จะพัฒนาเด็กให้บรรลุจุดมุ่งหมายตามที่กำหนดไว้ในแนวการจัดประสบการณ์ครูจะต้องคำนึงถึงพัฒนาการของเด็กแต่ละวัยความสามารถ และความแตกต่างระหว่างบุคคลให้มากที่สุด

มอริสัน (Morrison .2000 : 233) ได้กล่าวถึง จุดมุ่งหมายพื้นฐาน 7 ข้อ ของการประเมินผลได้แก่

1. จำแนกได้ว่าเรียนอะไรไปบ้าง
2. จำแนกถึงความต้องการพิเศษ
3. ช่วยในการอ้างอิงตัดสินใจ

4. ตัดสินใจในการจัดการที่เหมาะสม
5. ช่วยพัฒนาบทเรียนและโปรแกรมต่างๆ
6. ช่วยในการจำแนกพฤติกรรมและลำดับขั้นพัฒนาการอย่างต่อเนื่อง
7. รายงานผลเกี่ยวกับพัฒนาการเด็กให้กับผู้ปกครองได้ทราบ

สิริมา ภิญโญนนตพงษ์ (2545 : 96-97) ได้กล่าวถึง วิธีการใช้ประเมินพัฒนาเด็ก

1. วิธีการวัดและประเมินแบบเป็นทางการ (Formal techniques) ได้แก่ การทดสอบชนิดต่าง ๆ การสอบปลายภาค และการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาต่าง ๆ หรือการทดสอบด้วยแบบทดสอบมาตรฐาน

2. วิธีการวัดและประเมินแบบไม่เป็นทางการ (Informal techniques) ได้แก่ วิธีการประเมินแบบสื่อสารส่วนบุคคล (Personal communication) ซึ่งมีรูปแบบเน้นการสังเกต พฤติกรรมการจัดกิจกรรมของเด็กในด้านกิจกรรมการแสดงออกอาจเป็นการซักถามพูดคุยกับเด็ก ครู เพื่อน ครูผู้เชี่ยวชาญ พี่เลี้ยงที่ใกล้ชิดเด็ก การสร้างความรู้จักนักเรียนการประเมินจากการปฏิบัติจริง วิธีการประเมินสภาพจริง และการประเมินด้วยพอดโฟลิโอ โดยใช้เทคนิคต่าง ๆ ดังนี้

2.1 การสังเกต เป็นการสังเกตในขณะที่เด็กทำกิจกรรมประจำวันและเกิดพฤติกรรมที่ไม่คาดว่าจะเกิดขึ้น และครูจดบันทึกไว้ เช่น การจดบันทึกรายการ การใช้แบบสำรวจรายการ และการจดบันทึกสิ่งที่เด็กเลือกปฏิบัติกิจกรรมหรือเลือกมูมเล่น

2.2 การใช้สนทนา ใช้การสนทนาได้ทั้งเป็นกลุ่มหรือรายบุคคล เพื่อประเมินความสามารถในการแสดงความคิดเห็น และพัฒนาการทางด้านการใช้ภาษาของเด็กและบันทึกผลการสนทนาลงในแบบบันทึกพฤติกรรมหรือบันทึกประจำวัน

2.3 การสัมภาษณ์ด้วยวิธีพูดคุย กับเด็กเป็นรายบุคคลและควรจัดในสภาวะแวดล้อมที่เหมาะสม เพื่อไม่ให้เกิดความเครียดและความวิตกกังวล ครูควรใช้คำถามที่เหมาะสม เปิดโอกาสให้เด็กได้คิดและตอบอย่างอิสระ จะทำให้ครูสามารถประเมินความสามารถทางสติปัญญาเด็ก และค้นพบศักยภาพในตัวเด็กได้โดยบันทึกข้อมูลลงในแบบสัมภาษณ์

2.4 การรวบรวมผลงาน ที่แสดงออกถึงความก้าวหน้าแต่ละด้านรายบุคคล โดยจัดเก็บรวบรวมไว้ในแฟ้มผลงาน (Portfolio) ซึ่งเป็นวิธีการรวบรวมและจัดระบบข้อมูลแบบต่างๆ ที่เกี่ยวกับตัวเด็กโดยใช้เครื่องมือต่างๆ รวบรวมเอาไว้อย่างมีจุดมุ่งหมายอย่างชัดเจน แสดงการเปลี่ยนแปลงของพัฒนาการแต่ละด้าน นอกจากนี้ยังรวบรวมแบบฟอร์มต่างๆ เช่น แบบสอบถาม ผู้ปกครอง แบบสังเกตพฤติกรรม แบบบันทึกสุขภาพอนามัย ฯลฯ เอาไว้ในแฟ้มผลงาน เพื่อครูจะได้ข้อมูลเกี่ยวกับตัวเด็กอย่างชัดเจนและถูกต้อง

2.5 การประเมินการเจริญเติบโตของเด็ก ตัวชี้ของการเจริญเติบโตในเด็กที่ใช้ทั่วไป ได้แก่ น้ำหนัก ส่วนสูง เส้นรอบศีรษะ ฟัน และการเจริญเติบโตของกระดูก แนวทางการประเมินการเจริญเติบโต

ราศี ทองสวัสดิ์ (2538 : 50 – 51) กล่าวว่า หน้าที่ผู้ประเมินพัฒนาการก็คือ ครูผู้สอน ซึ่งต้องทำตลอดเวลา เริ่มตั้งแต่ครูรับเด็กจากผู้ปกครอง ในตอนเช้าของแต่ละวัน ระหว่างทำกิจกรรมต่างๆ ระหว่างทำกิจกรรมต่างๆ จนหมดแต่ละวันจนกระทั่งสิ้นปีการศึกษา ครูจะต้องเก็บข้อมูลด้วยวิธีต่างๆ อย่างละเอียดเป็นระบบเพื่อใช้ประกอบการวินิจฉัย การที่ครูประเมินพัฒนาการได้ถูกต้องนั้นจะต้องวางอยู่บนรากฐาน 2 ประการคือ

1. เข้าใจพัฒนาการเด็กอย่างละเอียดแม่นยำ ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา เข้าใจพัฒนาการความเจริญเติบโตด้านต่างๆ ทั้งที่เป็นไปตามปกติ และผิดปกติ เข้าใจพฤติกรรมต่างๆ วิธีการเรียนรู้ และขีดความสามารถตามวัย

2. เข้าใจหลักการประเมินพัฒนาการว่ามีกระบวนการที่ครบวงจรอย่างไรบ้าง

- จะประเมินอะไร และเมื่อไร
- เพื่ออะไร
- มีวิธีการและเครื่องมืออะไรบ้าง

อย่างไรก็ตามการประเมินพัฒนาการจะบรรลุจุดประสงค์หรือไม่ ผู้บริหารโรงเรียนมีส่วนรับผิดชอบในเรื่องการวัดและประเมินพัฒนาการในเรื่องของการติดตามดูผลการสอนของครูว่าเป็นอย่างไร ผู้บริหารจึงมีบทบาทสำคัญที่จะดูแล ส่งเสริมให้การวัด และประเมินพัฒนาการเป็นไปตามที่คาดหวังไว้ ผู้บริหารจึงมีบทบาทสำคัญที่จะดูแล ส่งเสริมให้การวัดและประเมินพัฒนาการเป็นไปตามที่คาดหวังไว้ ผู้บริหารควรปฏิบัติดังนี้

1. ประชุมชี้แจงให้บุคลากรทุกฝ่ายของสถานศึกษาโดยเฉพาะครูรวมทั้งผู้ปกครองให้เข้าใจนโยบายหลักการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา รวมทั้งการประเมินพัฒนาการเด็กโดยเน้นการวัดและประเมินพัฒนาการที่เหมาะสมกับเด็ก

2. จัดเครื่องมือประเมินพัฒนาการเด็กให้ครูมีความสะดวกในการประเมินเด็ก พร้อมทั้งแนะนำการใช้และการนำผลไปใช้ให้ถูกต้อง เหมาะสมกับเด็กก่อนประถมศึกษา โดยเน้นการประเมินพัฒนาการเพื่อปรับปรุงการจัดกิจกรรมเป็นสำคัญมิใช่สอนเพื่อทดสอบเด็ก

3. การที่จะพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้เกี่ยวกับการประเมินพัฒนาการเด็กนั้น ผู้บริหารจำเป็นต้องสังเกต รับฟังปัญหาในการประเมิน เพื่อจะได้แนะนำช่วยเหลือนิเทศครูได้ถูกต้อง

4. ผู้ปกครองมีความสำคัญในการสนับสนุน ให้ความร่วมมือกับสถานศึกษาในการพัฒนาเด็ก ผู้บริหารจำเป็นต้องประสานสัมพันธ์กับผู้ปกครอง เพื่อให้ทางบ้านมีส่วนรับรู้เกิดความเข้าใจพัฒนาการเด็กของตนและสามารถสนับสนุนจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่บุตรหลานของตน

สรุปได้ว่า การประเมินผลพัฒนาการเด็กปฐมวัย มีวิธีการประเมินหลายอย่าง เช่น การสังเกต การสนทนา การสัมภาษณ์ การสะสมผลงาน การใช้แบบทดสอบที่เป็นรูปภาพ ซึ่งผู้ที่ทำหน้าที่ในการประเมินได้แก่ ผู้ที่อยู่ใกล้ชิดเด็ก ไม่ว่าจะเป็นครูปฐมวัย ผู้ดูแลเด็ก รวมถึงผู้ปกครองด้วย

การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองเด็กปฐมวัย

โศจิตักษณ์ กมลศักดิ์วิกุล (2539 : 21) ได้ให้ความหมายการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง โดยแบ่งออกเป็น 2 ความหมาย คือ

1. การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง หมายถึง กระบวนการทำงานร่วมกันอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบระหว่างผู้ปกครองและครูในการจัดการศึกษานับตั้งแต่ระบุปัญหา การวางแผน การตัดสินใจ การดำเนินการ และการติดตามประเมินผล

2. การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง หมายถึง งานหรือกิจกรรมทางการศึกษาที่มีผู้ปกครองเข้าไปมีส่วนร่วม

ศศิลักษณ์ ขยันกิจ (2544 : 22 ; อ้างอิงจาก Fuller and Olsen. 1998) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง คือ การที่ผู้ปกครองร่วมงานต่างๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้น ร่วมอบรมเชิงปฏิบัติการ หรือทำกิจกรรมใดๆ ที่เพิ่มเติมความรู้ของตน รวมไปถึงการอาสาสมัครช่วยครูในกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนและครู

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544 : 2 – 3) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการเข้ามามีส่วนร่วมของพ่อแม่ ผู้ปกครองตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ว่า พ่อแม่ คือ คนที่เป็นครูที่ดีที่สุด มีพลัง มีทุกสิ่งทุกอย่าง รวมทั้งความตั้งใจและปรารถนาดีต่ออนาคตลูกหลานของตนเอง เพราะฉะนั้นในการจัดทำพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 จึงได้นำสาระที่สำคัญ 2 ส่วนมาบรรจุไว้ คือ

1. การศึกษาเป็นสิทธิของผู้เรียน ไม่ใช่สิทธิของครู หรือสิทธิของผู้จัดการอย่างที่เคยเป็นมาในอดีต ดังนั้น การจัดการศึกษาจึงเป็นสิทธิของผู้ปกครองที่จะเข้าไปใช้สิทธิแทนลูกหลาน ซึ่งถือได้ว่าเป็นประเด็นสำคัญที่สุดที่ระบุไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

2. ปัจจุบันนี้มีความมุ่งหมายและเจตนารมณ์ชัดเจนว่า ทุกฝ่ายในสังคมจะต้องมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เพื่อสามารถให้การศึกษาแก่ทุกคนทั้งประเทศได้ เพราะฉะนั้น พ่อแม่จึงมีโอกาส มีบทบาทในการจัดการศึกษาให้ลูกหลานตนเองได้อีกครั้งหนึ่ง

การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองเป็นทางแก้ข้อขัดแย้งที่ดีที่สุดในระหว่างบ้านกับโรงเรียน เพราะฉะนั้นโรงเรียนควรจัดกิจกรรมที่ให้ผู้ปกครองได้เข้ามามีส่วนร่วม ดังที่ กุลยา ตันติผลาชีวะ (2544 : 32 – 34 ; อ้างอิงจาก Morrison. 2000 : 363 – 364) ได้กล่าวถึงวิธีการให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วม อย่างน้อย 4 วิธี คือ

1. วิธีการให้มีส่วนในการทำงาน เป็นวิธีที่มุ่งให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานตามความสามารถของผู้ปกครอง เช่น การเป็นผู้ช่วยครู การเป็นพี่เลี้ยงเด็ก การหาทุน การร่วมทำงานธุรการ เป็นต้น การมีส่วนร่วมแบบนี้ผู้ปกครองจะได้ผลประโยชน์ร่วมด้วยและค่อนข้างเป็นเอกเทศ

2. วิธีให้มีส่วนร่วมโดยเน้นกระบวนการ เป็นการมีส่วนร่วมที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการจัดการศึกษาเป็นผู้ให้แนวคิด เสนอแนะในการจัดการศึกษา เช่น การวางแผนหลักสูตร การคัดเลือกตำรา การวางมาตรฐานการทำงาน เป็นต้น วิธีการนี้กำลังแพร่หลายเพราะทั้งผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการตัดสินใจทางการศึกษา

3. วิธีการมีส่วนร่วมโดยเน้นการพัฒนาเป็นการมีส่วนร่วมที่มุ่งพัฒนาคุณภาพครอบครัวเป็นหลักซึ่งเป็นประโยชน์ต่อผู้ปกครองโดยตรง เพราะผู้ปกครองที่เข้าร่วมจะได้เรียนรู้และวิธีปฏิบัติที่เป็นการสร้างเสริมครอบครัว การมีส่วนร่วมลักษณะนี้พบในโครงการร่วมลักษณะนี้พบในโครงการร่วมมือของโรงเรียนชุมชน โรงเรียนสหกรณ์และโครงการเสดสตาร์ทของสหรัฐอเมริกา เป็นต้น

4. วิธีการมีส่วนร่วมแบบสมบูรณ์ คือการประมวลวิธีการดังกล่าวข้างต้นมาประสานกัน โดยเน้นครอบครัวเป็นศูนย์กลางให้ครอบครัวมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และกิจกรรมของโรงเรียน ซึ่งจากการวิจัยพบว่า ผู้ปกครองร้อยละ 50 สนใจเข้าร่วมกิจกรรมที่โรงเรียนมากที่สุด ส่วนกิจกรรมรับฟังแลกเปลี่ยนความรู้หรือให้การศึกษาต้องการน้อยมาก การศึกษาปฐมวัยเป็นการศึกษาที่ให้แก่เด็กที่ครูและผู้ปกครองต้องสื่อสารกันตลอดเวลา เพื่อความเข้าใจตรงกัน และพร้อมร่วมมือกันในการจัดการศึกษาให้กับเด็ก ซึ่งการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองมีหลายนัยนัยจากการเป็นผู้รับสารสนเทศ อาสาสมัคร จนถึงเป็นผู้วิจัยสั่งงาน การเข้ามามีส่วนร่วมเกิดผลดีทั้งกับเด็ก ครู และผู้ปกครอง ทำให้การจัดการศึกษามีคุณค่าและมีประสิทธิภาพมากขึ้นการจัดกิจกรรมเพื่อการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและโรงเรียนนั้น มีทั้งกิจกรรมที่ผู้ปกครองลงมือปฏิบัติเองจนถึงเป็นผู้รับเพียงข้อมูลข่าวสาร วิธีการที่โรงเรียนจะจัดกิจกรรมที่ผู้ปกครองลงมือ

ปฏิบัติเองจนถึงเป็นผู้รับเพียงข้อมูลข่าวสาร วิธีการที่โรงเรียนจะจัดกิจกรรมให้ง่ายและสะดวกในการให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วม มีดังนี้

1. กิจกรรมโรงเรียน ได้แก่ กิจกรรมที่เน้นให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วม โดยทางโรงเรียนเป็นฐานของการจัดกิจกรรมนี้ได้แก่

1.1 การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อแนะนำโรงเรียน วิธีปฏิบัติและการดำเนินงานของโรงเรียน

1.2 กิจกรรมการศึกษาผู้ใหญ่

1.3 กิจกรรมการฝึกอบรม

1.4 กิจกรรมหารายได้ เช่น เปิดตลาดนิยมไทยเพื่อจัดตั้งกองทุนให้กับโรงเรียน เป็นต้น

1.5 กิจกรรมการแสดงของนักเรียน

2. กิจกรรมสานสัมพันธ์ เป็นกิจกรรมที่เน้นการสร้างสัมพันธ์และความคุ้นเคยกันในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การสนทนา และเยี่ยมเยียน กิจกรรมสานสัมพันธ์ได้แก่

2.1 การประชุมปรึกษา เป็นวิธีการที่ใช้กันมานาน ในการที่จะทำให้ผู้ปกครองได้เข้ามามีส่วนร่วมในโรงเรียน เพราะเป็นวิธีที่ช่วยให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการรับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับโรงเรียนพร้อมๆ กับการแลกเปลี่ยนความรู้กัน การแก้ปัญหาร่วมกัน นอกจากนี้การจัดประชุมปรึกษาอย่างเป็นทางการ จะช่วยให้ผู้ปกครองได้ทราบข้อมูลความก้าวหน้าของเด็กและช่วยให้ ผู้ปกครองมองเห็นความมุ่งหวังของโรงเรียนที่มีต่อเด็ก

2.2 การเยี่ยมบ้านเป็นอีกกิจกรรมหนึ่งที่สานความสัมพันธ์บ้านและโรงเรียน การเยี่ยมบ้านจะไม่ทำบ่อยนัก อาจเป็นภาคการศึกษาละ 1 ครั้ง ตามความเหมาะสมปัญหาของการเยี่ยมบ้านอยู่ที่อาคารเยี่ยมบ้านเป็นกิจกรรมที่บุคลากรทั้งครูและผู้ปกครอง ซึ่งต่างคนต่างกลัวและเป็นการรบกวนกันและกัน ดังนั้นการเยี่ยมบ้านแต่ละครั้งต้องเป็นความจำเป็นและเห็นชอบร่วมกันว่ามุ่งเพื่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็กเหมือนกันด้วยการตกลงให้มีการเยี่ยมบ้าน

3. กิจกรรมการสื่อสารสนเทศ กิจกรรมที่จะเน้นการให้ผู้ปกครองเป็นผู้รับข้อมูลเป็นหลัก ส่วนใหญ่เป็น ข้อมูลเกี่ยวกับโรงเรียน เช่น นโยบายการจัดการเรียนการสอน กิจกรรมของโรงเรียนและกิจกรรมเพื่อให้ผู้ปกครองเห็นภาพรวมของโรงเรียน เห็นภาพการเรียนของเด็ก นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมสารสนเทศในรูปแบบของโทรศัพท์สายด่วน จดหมายข่าว โฮมเพจ แผ่นพับข้อมูลโรงเรียน

4. กิจกรรมการศึกษาเป็นกิจกรรมที่ให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน เป็นกิจกรรมที่ผู้ปกครองเข้าถึงชั้นเรียนทั้งเป็นผู้สอน เป็นผู้ช่วยครู ตลอดจนเป็นที่ปรึกษาสำหรับผู้ปกครองด้วยกัน

5. กิจกรรมบริการเป็นกิจกรรมที่ทางโรงเรียนจัดขึ้นเพื่อเป็นบริการแก่สังคมและครอบครัว ได้แก่

5.1 ห้องสมุดของเล่น และอุปกรณ์ที่ผู้ปกครองสามารถยืมใช้ประโยชน์ได้

5.2 ศูนย์ดูแลเด็กทั้งที่เป็นศูนย์บริการเพื่อการดูแลเด็กที่บริการทั่วไปและบริการรอเด็กกลับบ้าน

5.3 ศูนย์แลกเปลี่ยนสิ่งของที่ผู้ปกครองเหลือใช้

5.4 กิจกรรมสนับสนุนผู้ปกครองอื่นๆ ตามความต้องการของชุมชน

6. กิจกรรมการตัดสินใจการตัดสินใจเป็นกิจกรรมของการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองระดับสูงที่ปกครองจะมีส่วนร่วมกับการตัดสินใจ และวินิจฉัยสิ่งการที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมดังนี้

6.1 การวางแผนนโยบายโรงเรียน

6.2 การสรรหาบุคลากรทางการศึกษา

6.3 การพัฒนาการเรียนการสอน และการจัดหลักสูตร

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง หมายถึง การที่ผู้ปกครองได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการศึกษาแก่เด็กปฐมวัย โดยผ่านการทำกิจกรรม เช่น การวางแผน การตัดสินใจ การดำเนินงาน และการประเมินผล เป็นต้น

3.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในต่างประเทศ

แยง(Yang,1985) ได้ศึกษาผลการฝึกวางแผนและทบทวนด้วยการสนทนาที่มีต่อความคล่องแคล่วในการคิดของเด็กปฐมวัย โดยการศึกษาเด็กปฐมวัยที่ด้อยโอกาส จำนวน 15 คน ซึ่งเข้าเรียนในโปรแกรมของโรงเรียนการศึกษาปฐมวัยของมหาวิทยาลัยเซาท์เทิร์นแคลิฟอร์เนีย พบว่า การมีส่วนร่วมในการวางแผนการฝึกทบทวนด้วยวาจา มีผลต่อความจับใจในการคิดของเด็กปฐมวัย

งานวิจัยในประเทศ

ธงชัย รัตนภาส(2530:18) ได้ศึกษาการใช้แนวการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาลศึกษาในโรงเรียนโครงการอนุบาลชนบท สังกัดสำนักงานประถมศึกษาจังหวัดเขตการศึกษา 7 พบว่าผู้บริหาร โรงเรียนและครูผู้สอนชั้นอนุบาลศึกษามีประสบการณ์ในการจัดการศึกษาชั้นอนุบาล

ศึกษา 1-2 ปี และเคยเข้ารับราชการอบรมเกี่ยวกับบุคลากรทางการศึกษาก่อนประถมศึกษา นโยบายการจัดการศึกษาระดับนี้ มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความพร้อมที่จะเรียนชั้นประถมศึกษา 1 การคัดเลือก ครูเข้าสอนชั้นอนุบาลศึกษาพิจารณาจากคุณสมบัติเฉพาะต่างๆ เช่น รักเด็กมีความสามารถในการด้านศิลปะ ฯลฯ ครูผู้สอนชั้นอนุบาลศึกษา โดยให้เข้ารับการอบรมสถานที่จัดห้องเรียนชั้นอนุบาลศึกษาอยู่ชั้นล่างสุดของอาคาร สภาพห้องเรียน อาคารถ่ายเทสะดวก มีพื้นที่ที่เหมาะสม และแสงสว่างพอเหมาะ มุมประสบการณ์ที่จัดในห้องเรียน คือ มุมบ้าน มุมหนังสือ มุมบล็อก ตารางกิจกรรมประจำวันปรับปรุงจากสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา โดยสับเปลี่ยนเวลาการทำกิจกรรม การเล่นกลางแจ้ง เพื่อพัฒนาด้านสังคม และกิจกรรมสร้างสรรค์ เพื่อพัฒนาด้านสติปัญญา กิจกรรมที่ทำได้ยาก คือ เกมการศึกษา กิจกรรมเสริมประสบการณ์ที่จัดมาก คือ เพลง มีการติดตามผลโดยผู้บริหารวัดผล ประเมินผล และประเมินพัฒนาการใช้วิธีสังเกต

ปัญหาที่พบ คือ งบประมาณเอกสาร สื่อ วัสดุอุปกรณ์เกี่ยวกับการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาลศึกษาไม่เพียงพอ บริเวณที่จัดเครื่องเล่นสนามคับแคบ ระดับสติปัญญาและความสามารถของนักเรียนแตกต่างกันมาก

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นวิจัยการพัฒนากการทดลอง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการพัฒนองค้ความรู้ของบุคลากรในสถานศึกษาระดับปฐมวัย และปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนองค้ความรู้ของบุคลากร ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง
2. การกำหนดแนวทาง และสถานที่ในการศึกษาวิจัย
3. ขั้นตอนการดำเนินงาน
4. แผนการดำเนินงานปฏิบัติการตามโครงการ
5. วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล
6. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร

ครูปฐมวัย ผู้ปกครอง และบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับเด็กปฐมวัยของสถานศึกษาในจังหวัดเพชรบูรณ์ประกอบด้วย ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลจังหวัดเพชรบูรณ์(อบต.) โรงเรียนรัฐบาลและเทศบาลที่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดเพชรบูรณ์

2. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลองประกอบด้วย

1. ครูปฐมวัยจากศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนตำบลคงมูลเหล็ก โรงเรียนรัฐบาลสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์(บ้านชัยขลุ้ง) และโรงเรียนเทศบาลสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์(เทศบาลตำบลคงขุย) จำนวน 25 คน
2. ผู้ปกครอง และบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับเด็กปฐมวัยจากศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนตำบลคงมูลเหล็ก โรงเรียนรัฐบาลสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์(บ้าน

ชัยขลุ่ย) และโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์(เทศบาลตำบลขลุ่ย)
จำนวน 135 คน

2. ขั้นตอนการดำเนินงาน

การดำเนินการโครงการวิจัย มีขั้นตอน ในการศึกษาวิจัยตามแผนการปฏิบัติงาน และ
แผนการดำเนินงาน โดยจัดเป็นโครงการหลัก เป็น 5 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาสำรวจบุคลากรทางการศึกษา ครู และผู้ปกครองของสถานศึกษา
ระดับปฐมวัยในจังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งเป็นสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียน
มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนตำบล
มูลเหล็ก โรงเรียนรัฐบาลสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์(บ้านชัยขลุ่ย) และ
โรงเรียนเทศบาลสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์(เทศบาลตำบลขลุ่ย)

1.1 ศึกษาสภาพปัญหาการจัดการศึกษาของสถานศึกษาระดับปฐมวัยในจังหวัดเพชรบูรณ์
โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ สทนากลุ่ม สอบถามและศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องโดยการศึกษาจากสภาพ
จริง และแจกแบบสอบถามจากบุคลากรทางการศึกษาจำนวน 200 คน

ระยะที่ 2 การประชุมเพื่อออกแบบแผนการดำเนินงาน ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียน
มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนตำบล
มูลเหล็ก โรงเรียนรัฐบาลสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์(บ้านชัยขลุ่ย) และ
โรงเรียนเทศบาลสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์(เทศบาลตำบลขลุ่ย)

2.1 การประชุมปฏิบัติการวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง ปัญหาและอุปสรรค (Swot ana l...)
เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานการดำเนินการจัดการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนมหาวิทยาลัยราชภัฏ
เพชรบูรณ์ ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนตำบลมูลเหล็ก โรงเรียน
รัฐบาลสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์(บ้านชัยขลุ่ย) และโรงเรียนเทศบาลสังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์(เทศบาลตำบลขลุ่ย)ในจังหวัดเพชรบูรณ์ และกระบวนการ
เรียนรู้ระดับปฐมวัย

ระยะที่ 3 การวางแผนการปฏิบัติการอบรมแก่บุคลากรทางการศึกษาระดับปฐมวัย
เกี่ยวกับเรื่อง 1. การพัฒนากระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับครูปฐมวัย 2. การจัดกิจกรรม
แหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของเด็กปฐมวัย และ3.
การพัฒนารับอาหารเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมการรับประทานอาหารสำหรับเด็กปฐมวัย โดยการจัด
อบรมเชิงปฏิบัติการ

3.1 มีการดำเนินการจัดการฝึกอบรมเชิง จำนวน 3 โครงการย่อย โครงการละ 3 วัน

ระยะที่ 4 การสำรวจความพึงพอใจของครู ผู้ปกครอง และบุคลากรทางการศึกษา

ระยะที่ 5 สรุปและประเมินผล พร้อมเขียนรายงานการวิจัย

5.1 เก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล จากแบบสอบถาม แบบทดสอบ สภาพจริงจากการสังเกตการอบรม และการปฏิบัติการจัดสภาพแวดล้อมของครูปฐมวัย ณ ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนตำบลคงมูลเหล็ก โรงเรียนรัฐบาลสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์(บ้านชัยขลุ่ย) และโรงเรียนเทศบาลสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์(เทศบาลตำบลคงขุย) เพื่อประเมินผลและสรุปผล

5.2 เขียนรายงานการวิจัยและจัดทำรูปเล่ม เพื่อเผยแพร่ผลงานวิจัย แผนการดำเนินงาน ปฏิบัติการตามโครงการวิจัย

การดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการทั้ง 5 ระยะของโครงการวิจัยมีรายละเอียดของแผนการบริหาร และดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอนดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาสำรวจสถานศึกษาระดับปฐมวัยในจังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อดำเนินการคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายที่เป็นสถานศึกษา จำนวน 4 แห่ง

ขั้นตอนการดำเนินการ

1. ศึกษาสำรวจสภาพปัญหาและเก็บข้อมูลเกี่ยวกับพื้นฐานการจัดรูปแบบการศึกษาระดับปฐมวัย และแนวโน้มในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนภายในสถานศึกษาระดับปฐมวัย พร้อมศึกษาการจัดสภาพแวดล้อมภายใน และภายนอกห้องเรียนของจังหวัดเพชรบูรณ์

2. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการแจกแบบสอบถาม ครู ผู้ปกครอง และบุคลากรทางการศึกษาระดับปฐมวัยภายในจังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 160 ชุด

3. ศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนตำบลคงมูลเหล็ก โรงเรียนรัฐบาลสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์(บ้านชัยขลุ่ย) และโรงเรียนเทศบาลสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์(เทศบาลตำบลคงขุย) เพื่อศึกษาวิธีการสอน รูปแบบการสอน การเขียนแผนการจัดประสบการณ์ การจัดสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียน แหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติ และโภชนาการสำหรับเด็กปฐมวัย เพื่อเก็บข้อมูลจากผู้ที่เกี่ยวข้องพัฒนาองค์ความรู้การจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของสถานศึกษาระดับปฐมวัย

4. วิธีการเก็บข้อมูลศึกษาจากสภาพที่จริง สัมภาษณ์บุคลากรทางการศึกษา ครู ผู้ปกครอง และผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย จำนวน 100 คน

สรุปผลการศึกษาข้อมูล ดังนี้

1. จากการศึกษาสภาพแวดล้อม สภาพปัญหา การสัมภาษณ์ การสังเกต สถานที่จริง ของสถานศึกษาในจังหวัดเพชรบูรณ์

ระยะที่ 2 เรื่อง การประชุมเพื่อวางแผน และออกแบบแผนการดำเนินการจัดเชิงปฏิบัติการ เรื่อง “ การพัฒนาองค์ความรู้ระดับปฐมวัยสู่ท้องถิ่นสำหรับครู ผู้ปกครอง และบุคลากรทางการศึกษาภายในจังหวัดเพชรบูรณ์ ดำเนินการ ดังนี้

2.1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน และสภาพปัญหาในการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย รูปแบบ การเรียนการสอนระดับปฐมวัย ของครู ผู้ปกครอง และบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ระดับปฐมวัย ของสถานศึกษาในวันที่ 25 – 26 มิถุนายน พ.ศ.2554

ขั้นตอนการดำเนินการ

1. ส่งหนังสือราชการส่งถึงหน่วยงาน สถานศึกษาของภาครัฐ และอปท.ในจังหวัด เพชรบูรณ์ เพื่อส่งบุคลากร ครูของสถานศึกษาเข้าร่วมเป็นกลุ่มเป้าหมายของการศึกษาวิจัย สถานศึกษาละ 25 คน รวม 100 คน โดยประมาณ

2. วางแผนการจัดการอบรมประชุมเชิงปฏิบัติการโครงการย่อย 3 โครงการ ดังนี้ 1. การพัฒนากระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับครูปฐมวัย 2. การจัดกิจกรรมแหล่งเรียนรู้ทาง ธรรมชาติเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของเด็กปฐมวัย และ 3. การพัฒนาตำรับ อาหารเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมการรับประทานอาหารสำหรับเด็กปฐมวัย ตามวัตถุประสงค์

3. ดำเนินงานตามโครงการพัฒนาองค์ความรู้ระดับปฐมวัยสู่ท้องถิ่น

4. วิเคราะห์แนวทางการจัดการศึกษาในศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนจากข้อมูลที่ได้

5. สรุปผลจากการประเมินการจัดอบรม โดยแจกแบบสอบถามความพึงพอใจของผู้เข้ารับ การอบรม

ระยะที่ 3 การจัดอบรมให้แก่ครู ผู้ปกครอง และบุคลากรทางการศึกษา โดยเป็นการ ประชุมเชิงปฏิบัติการ ดังนี้ เรื่อง การพัฒนากระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับครูปฐมวัย ในระหว่างวันที่จัด วันที่ 25 – 26 มิถุนายน พ.ศ.2554

2. เรื่อง การจัดกิจกรรมแหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมการอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อมของเด็กปฐมวัย

3. เรื่อง การพัฒนาตำรับอาหารเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมการรับประทานอาหารสำหรับเด็ก ปฐมวัย

ขั้นตอนการดำเนินงาน

1. ขออนุญาตการดำเนินโครงการย่อยทั้ง 3 โครงการ ต่อมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

2. แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน และวิทยากรประจำโครงการ

3. ทำหนังสือราชการเชิญวิทยากร และหนังสือราชการถึงหน่วยงาน เพื่อส่งบุคลากรเข้ารับการอบรมเชิงปฏิบัติการตามโครงการ โดยมีจำนวนผู้เข้ารับการอบรม 80 - 120 คน โดยประมาณ

4. กลุ่มเป้าหมายบุคลากรที่เข้ารับการอบรม เป็นครู ผู้ปกครอง และบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย ในสถานศึกษาจังหวัดเพชรบูรณ์

5. คณะผู้ดำเนินโครงการจัดเตรียมเอกสารประกอบการอบรม วัสดุ - อุปกรณ์ในการจัดการอบรม สถานที่ ฯลฯ

6. รูปแบบการอบรม เป็นการอบรมเชิงปฏิบัติการ โดยเชิญวิทยากรผู้ที่มีความรู้ และเชี่ยวชาญด้านการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยมาให้ความรู้ โดยดำเนินการเป็นลักษณะแบ่งกลุ่มเพื่อให้ได้ลงฝึกปฏิบัติ และได้รับประสบการณ์ตรง ตามวัตถุประสงค์ของโครงการที่ได้ตั้งไว้

7. ดำเนินตามโครงการ

8. สรุปผลการดำเนินโครงการ และประเมินความพึงพอใจของผู้เข้ารับการอบรมตลอดโครงการ

ระยะที่ 4 ดำเนินการปฏิบัติการทดลองของครู และบุคลากรทางการศึกษาได้นำความรู้สู่การปฏิบัติ

ขั้นตอนการดำเนินงาน

1. ประชุมคณะวิจัย เพื่อสรุปผลการจัดอบรมในโครงการระยะที่ 3
2. กำหนดแนวทางการปฏิบัติการสังเกตการสอนของครูปฐมวัย และการจัดสภาพแวดล้อมนอกห้องเรียนเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติ และการพัฒนาตำราอาหารสำหรับเด็กปฐมวัยของสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย ดังนี้
 1. ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์
 2. ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนตำบลลงมูลเหล็ก
 3. โรงเรียนรัฐบาลสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์(บ้านชัยขลุ่ย)
 4. โรงเรียนเทศบาลสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์(เทศบาลตำบลขลุ่ย)
3. ขออนุญาตดำเนินตามโครงการ ฯ ต่อมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์
4. ออกหนังสือราชการถึงหน่วยงานและกำหนดวันเพื่อเก็บข้อมูลการวิจัย
5. จัดประชุมคณะวิจัย และทีมงานนักศึกษาโปรแกรมวิชาการศึกษาปฐมวัยเพื่อวางแผนการดำเนินงานอย่างเป็นขั้นตอน
6. ดำเนินการออกปฏิบัติการสังเกตการสอนของครู การจัดเตรียมตำราอาหารที่พัฒนามาได้

7. ปฏิบัติการส่งเสริมการพัฒนาองค์ความรู้ทั้ง 3 โครงการ เพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้
ด้านต่าง ๆ

8. เก็บรวบรวมข้อมูลจากสภาพจริงเชิงประจักษ์

9. เก็บข้อมูลจากแบบสอบถามความพึงพอใจของครู

10. สรุปผล และรายงานผลการทดลอง และดำเนินงานให้สอดคล้องตามจุดประสงค์ของ
โครงการ

ระยะที่ 5 สรุปและประเมินผลพร้อมเขียนรายงานการวิจัย

ขั้นตอนการดำเนินงาน

1. ประชุมคณะผู้วิจัย เพื่อรวบรวมข้อมูล และสภาพการณ์ที่ได้ดำเนินการ
2. นำข้อมูลมาวิเคราะห์จากแบบสอบถาม จากการสัมภาษณ์ การสังเกต แบบทดสอบ ตาม
สภาพจริงเพื่อสรุปผล
3. สรุปผลและประเมินโครงการตามแผนการดำเนินงาน
4. เขียนรายงานการวิจัย
5. รวบรวมเอกสารและจัดทำรูปเล่ม
6. จัดทำรูปเล่มที่สมบูรณ์ พร้อมเผยแพร่และประชาสัมพันธ์

แบบแผนการวิจัยและการดำเนินงานโครงการวิจัย 5 ระยะดังนี้

ระยะเวลา	ขั้นตอนการดำเนินงาน	เอกสารประกอบการดำเนินงาน
ระยะที่ 1 ขั้นวางแผนศึกษา สภาพและปัญหาการจัดการศึกษาของ การศึกษาระดับ ปฐมวัยจากครู ผู้ปกครอง และ บุคลากรทางการศึกษา รวม 160 คน	1. พบผู้บริหาร เพื่อยื่นหนังสือขอความร่วมมือและชี้แจงโครงการวิจัย 2. เก็บข้อมูลจากครู ตามสถานศึกษาเพื่อแจกแบบสอบถามเรื่อง - ความต้องการการฝึกอบรมการเรียนการสอน - สภาพการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในปัจจุบัน - ถามความต้องการการเรียนรู้ของครู 3. เก็บข้อมูลจากนักเรียนระดับปฐมวัยของศูนย์ต่างๆ - สนทนากับนักเรียน - สนทนากับครู - ถามความต้องการ - ศึกษาสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียน ภายนอกห้องเรียน และแหล่งเรียนรู้ - ศึกษาการจัดอาหารกลางวัน และเมนูอาหารสำหรับเด็กปฐมวัย 4. วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม 5. ประชุมคณะผู้วิจัยสรุปข้อมูล	1. เสนอขออนุมัติโครงการสำรวจและวิเคราะห์ข้อมูลด้านการจัดการเรียนการสอน 2. ออกหนังสือราชการขอความร่วมมือหน่วยงาน ร่วมโครงการ 3. ออกหนังสือขอความร่วมมือตอบแบบสอบถาม 4. ออกหนังสือแต่งตั้งวิทยากรร่วมวิจัย เก็บรวบรวมและสรุปผลข้อมูล
ระยะที่ 2 ขั้นตอนการเก็บข้อมูลพื้นฐาน	1. ศึกษาข้อมูลพื้นฐานและมาตรฐานการศึกษา รูปแบบ การเรียนการสอนระดับปฐมวัยของสถานศึกษา 2. ศึกษาสภาพปัญหาในการจัดการศึกษาและรูปแบบการเรียนการสอนระดับปฐมวัยของครูผู้ปกครอง และบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัด	1. หนังสืออนุมัติโครงการ (ย่อ) 2. โครงการศึกษาปัญหาพื้นฐานของการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย 3. หนังสือขอความ

ระยะที่ 3 ขั้นตอนการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ จำนวน 3 โครงการย่อยเพื่อพัฒนาองค์ความรู้ระดับปฐมวัยสู่ท้องถิ่น จำนวน 3 โครงการ ดังนี้ 1. การพัฒนากระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับครูปฐมวัย 2. การจัดกิจกรรมแหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของเด็กปฐมวัย 3. การพัฒนาตำรับอาหารเพื่อส่งเสริม	การศึกษาของสถานศึกษา สืบได้จากสถานที่จริง 3. สรุปผลข้อมูลร่วมกันโดยการวิเคราะห์และนำข้อมูลที่ได้มาเป็นแนวทางในการจัดการอบรม เพื่อพัฒนาครู และผู้ปกครอง 4. กำหนดมาตรฐาน แนวทางเทคนิควิธีการสอนเพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนระดับปฐมวัยให้สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย 1. ประชุมคณะผู้ร่วมวิจัย สรุปข้อมูล และกำหนดหัวข้อการจัดอบรมเพื่อส่งเสริมความรู้แก่ครูปฐมวัย 2. จัดทำแบบสอบถามสำหรับผู้เข้ารับการอบรม 3. ดำเนินโครงการการอบรมเชิงปฏิบัติการ จำนวน 3 โครงการดังนี้ 3.1 โครงการอบรมเชิงปฏิบัติการ “การพัฒนากระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับครูปฐมวัย” 3.2 โครงการอบรมเชิงปฏิบัติการ “การจัดกิจกรรมแหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของเด็กปฐมวัย” 3.3 โครงการอบรมเชิงปฏิบัติการ “การพัฒนาตำรับอาหารเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมการรับประทานอาหารสำหรับเด็กปฐมวัย”	อนุเคราะห์จากหน่วยงานกลุ่มเป้าหมาย 4. เอกสารประกอบการวิเคราะห์ข้อมูล 1. หนังสือเชิญประชุม 2. โครงการอบรมเชิงปฏิบัติการ 3. คำสั่งแต่งตั้งวิทยากร 4. หนังสือราชการเชิญบุคลากรทางการศึกษา ครูผู้ปกครองที่เข้าร่วมอบรม 5. หนังสือเชิญวิทยากร 6. แบบสอบถาม
---	--	---

พฤติกรรมกร รับประทานอาหาร สำหรับเด็กปฐมวัย		
ระยะที่ 4 ขึ้น ปฏิบัติการทดลองการ ปฏิบัติการสอนของ ครูปฐมวัย	1. ประชุมคณะวิจัย สรุปผลการจัดอบรมฯ 2. กำหนดแนวทางเพื่อทดลองการจัด การศึกษา เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ระดับปฐมวัย สู่ท้องถิ่น จำนวน 3 โครงการ ต่อ 1 สถานศึกษา 3. ปฏิบัติการจริง 4. ปฏิบัติการทดลองสอนของครูปฐมวัย 5. เก็บรวบรวมข้อมูล 6. ประเมินผล	1. หนังสือเชิญประชุม 2. หนังสือราชการถึง หน่วยงาน 3. คำสั่งไปราชการ 4. โครงการอบรมติดตาม และประเมินผล
ระยะที่ 5 ขึ้นสรุป และประเมินผล	1. ประชุมคณะผู้วิจัยสรุปผลดำเนินการวิจัย 2. วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม และ สภาพจริง 3. สรุปผลและประเมินโครงการตามแผนการ ดำเนินงาน 4. เขียนรายงานการวิจัย 5. รวบรวมเอกสารและจัดทำรูปเล่ม 6. จัดทำรูปเล่มที่สมบูรณ์ พร้อมเผยแพร่และ ประชาสัมพันธ์	1. หนังสือเชิญประชุม 2. หนังสือราชการถึง หน่วยงาน อบจ. อบต. 3. คำสั่งราชการ

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้คือ ครู ผู้ปกครอง และบุคลากรทางการศึกษาใน
จังหวัดเพชรบูรณ์ ได้ดำเนินการดังนี้

1. กรณีสืบหาสภาพปัญหา เลือกแบบเจาะจงได้ 4 แห่ง ดังนี้
 1. ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์
 2. ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนตำบลงมูลเหล็ก

3. โรงเรียนรัฐบาลสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์(บ้านชัยขลุ่ย)
4. โรงเรียนเทศบาลสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์(เทศบาลตำบล

คงขุย)

3. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ

1. แบบสอบถามในการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย
2. แบบแผนการฝึกอบรมการพัฒนาครูปฐมวัย และผู้ปกครอง

4. การสร้างเครื่องมือในการวิจัย

- 4.1 แบบสอบถามความพึงพอใจของครูในสถานศึกษา
- 4.2 แบบแผนการสำรวจ

5. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการทดสอบไปวิเคราะห์โดยวิธีทางสถิติ ดังนี้

1. หาคะแนนเฉลี่ย (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ 2538 : 76)

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{N}$$

เมื่อ	$\bar{X}$	แทน	คะแนนเฉลี่ย
	$\sum X$	แทน	ผลรวมของคะแนนทั้งหมด
	N	แทน	จำนวนนักเรียนในกลุ่มตัวอย่าง

2. หาค่าความแปรปรวนของคะแนน โดยใช้สูตร (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ.

2538 : 76)

$$S^2 = \frac{N \sum X^2 - (\sum X)^2}{N(N-1)}$$

เมื่อ	S^2	แทน	ค่าความแปรปรวนของคะแนน
	N	แทน	จำนวนนักเรียนในกลุ่มตัวอย่าง
	$\sum X$	แทน	ผลรวมของคะแนนทั้งหมด

$\sum X^2$ แทน ผลรวมของคะแนนแต่ละตัวยกกำลังสอง

3. การหาส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนน โดยใช้สูตร (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2538 : 76)

$$S.D. = \sqrt{\frac{N \sum X^2 - (\sum X)^2}{N(N-1)}}$$

เมื่อ	S.D.	แทน	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
	N	แทน	จำนวนนักเรียนทั้งหมด
	X^2	แทน	คะแนนแต่ละช่องยกกำลังสอง
	$\sum X^2$	แทน	ผลรวมของคะแนนแต่ละช่องยกกำลังสอง
	$(\sum X)^2$	แทน	ผลรวมของคะแนนทุกช่องทั้งหมดยกกำลังสอง

4. สถิติที่ใช้ในการเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยก่อนการทดลองและหลังการทดลองโดยใช้สูตร t-test แบบ Dependent (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2538 : 104) ดังนี้

$$t = \frac{\sum D}{\sqrt{\frac{N \sum D^2 - (\sum D)^2}{N-1}}}$$

เมื่อ	t	แทน	ความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยระหว่างก่อนและหลังทดลอง
	$\sum D$	แทน	ผลรวมของความแตกต่างคะแนนแต่ละคู่
	$\sum D^2$	แทน	ผลรวมของความแตกต่างคะแนนแต่ละคู่ยกกำลังสอง
	N	แทน	จำนวนคู่

(ถ้า t ที่ได้จากการคำนวณมากกว่าหรือเท่ากับ t ในตารางแสดงว่าสูงกว่ากัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ)

5. ผลการวิเคราะห์หาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (IOC) การหาความสอดคล้องกันระหว่างคำถามแต่ละข้อกับจุดประสงค์ (Index Item Objective Congruence หรือ IOC) หาได้จากสูตรต่อไปนี้ (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2538 : 59)

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

$$\text{เมื่อ } \frac{\sum R}{N} \text{ แทน ผลรวมคะแนนของการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ}$$

$$N \text{ แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญ}$$

เกณฑ์การตัดสินใจว่า IOC ถ้ามีค่า 0.5 ขึ้นไป แสดงว่า คำถามนั้นวัดได้ตรงจุดประสงค์
แสดงว่าคำถามนั้นใช้ได้

วิธีการ คือ ผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนให้คะแนนในแต่ละข้อ โดยคำนึงถึงหลักเกณฑ์ต่อไปนี้

ให้คะแนน +1 หมายถึง ข้อคำถามวัดได้ตรงตามจุดประสงค์นั้น

ให้คะแนน 0 หมายถึง ไม่แน่ใจว่าข้อคำถามวัดได้ตรงตามจุดประสงค์นั้น

ให้คะแนน -1 หมายถึง ข้อคำถามวัดไม่ได้ตรงตามจุดประสงค์นั้น

6. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

6.1 การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อได้รวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามแล้วนำมาวิเคราะห์ตามลำดับขั้นตอนต่อไปนี้

1. หาค่าสถิติขั้นพื้นฐานของคะแนนจากแบบสอบถามโดยหา

1.1 การหาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$)

1.2 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D)

2. การวิเคราะห์ความแตกต่างของคะแนนจากการเก็บข้อมูล

6.2 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. ค่าร้อยละ หมายถึง การเทียบค่าจากจำนวนร้อยละ คือ จำนวนผู้เลือกตอบแบบสอบถามข้อนั้นๆ ทั้งหมดคูณด้วยร้อยละหารด้วยจำนวนของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด โดยใช้สูตร

$$\text{ร้อยละ} = \frac{\text{จำนวนของผู้ตอบแบบสอบถามข้อนั้น} \times 100}{\text{จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม}}$$

2. ค่าเฉลี่ย หมายถึง ผลการรวมของคะแนนทั้งหมดแล้วหารด้วยจำนวนกลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด โดยใช้สูตร

$$\text{ค่าเฉลี่ย } (\bar{x}) = \frac{\sum fx}{N}$$

เมื่อ $\sum fx$ = ผลรวมของคะแนนทั้งหมดข้อนั้นๆ

N = จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

3. ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน หมายถึง การวัดการกระจายหรือการเกาะกลุ่มของผู้ตอบแบบสอบถามว่าห่างจากจุดกึ่งกลางมากน้อยเพียงใด โดยใช้สูตร

$$S.D = \frac{\sqrt{\sum f(x^2) - (\bar{x})^2}}{N}$$

เมื่อ S.D = ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน

$(\bar{x})^2$ = ค่าเฉลี่ยของคะแนนกำลังสอง

$\sum f(x^2)$ = ผลรวมของคะแนนยกกำลังสองคูณด้วยความถี่

N = จำนวนของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

7. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1. ขอนหนังสืออนุญาตจากอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ถึงองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการแจกแบบสอบถามแก่ครูพี่เลี้ยงประจำศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียน

2. การแจกแบบสอบถามด้วยตนเองและเก็บคืนภายใน 1 สัปดาห์

3. ตรวจสอบแบบสอบถามที่ได้รับคืนเพื่อตรวจสอบความถูกต้อง เพื่อนำผลไปวิเคราะห์ต่อไป เมื่อได้ค่าสถิติพื้นฐานดังกล่าวแล้วจึงนำผลที่ได้มา เสนอในรูปของตารางตามรายงานต่างๆ เพื่อการเปรียบเทียบ

การสำรวจครั้งนี้ผู้ศึกษาได้นำข้อมูลที่ได้มา หาค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน หาข้อมูลและให้อภิปรายผลโดยการกำหนดเกณฑ์ดังนี้

มากที่สุด	ให้	5	คะแนน
มาก	ให้	4	คะแนน
ปานกลาง	ให้	3	คะแนน
น้อย	ให้	2	คะแนน
น้อยที่สุด	ให้	1	คะแนน

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการพัฒนางานองค์ความรู้ของบุคลากรในสถานศึกษาระดับปฐมวัย และศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนางานองค์ความรู้ของบุคลากรในสถานศึกษา ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามจากสภาพปัญหาและความต้องการในการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของสถานศึกษาประกอบด้วย 4 ตอน ดังนี้

- 1.1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม
- 1.2 การจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของสถานศึกษา
- 1.3 ปัญหาเกี่ยวกับการศึกษาระดับปฐมวัยของสถานศึกษา
- 1.4 ความต้องการการพัฒนาการศึกษาระดับปฐมวัยของสถานศึกษา

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลคะแนนความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนของครูปฐมวัย ก่อนและหลังการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสังเกตการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหลังการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามและการวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน

การวิจัยครั้งนี้มีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม ผู้วิจัยได้คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างจากครูผู้ปกครอง และบุคลากรทางการศึกษาจังหวัดเพชรบูรณ์ และกำหนดให้ครูปฐมวัยที่เป็นกลุ่มเป้าหมายเป็นผู้ตอบแบบสอบถาม เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามของครูมาวิเคราะห์ข้อมูลเป็นภาพรวมของสถานศึกษา ดังรายละเอียดของข้อมูลในตารางที่ 1-3

1.1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	6	3.9
หญิง	149	96.1
2. อายุ		
ต่ำกว่า 20 ปี	2	1.3
21-25 ปี	33	21.3
26-30 ปี	50	32.3
31-35 ปี	37	23.9
36-40 ปี	15	9.7
41-45 ปี	16	10.3
46-50 ปี	1	0.6
50 ปีขึ้นไป	1	0.6
3. วุฒิการศึกษา		
มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.	69	44.5
อนุปริญญา/ปวส.	14	9.0
ปริญญาตรี	70	45.2
อื่นๆ/ไม่ระบุ	2	1.3
4. สาขาวิชาที่จบการศึกษา		
การศึกษาปฐมวัย/อนุบาลศึกษา/พัฒนาการเด็ก	15	9.7
สาขาการศึกษา	31	20.0
สาขาวิทยาศาสตร์	9	5.8
สาขาศิลปะศาสตร์	6	3.9
สาขามนุษยศาสตร์/สังคมศาสตร์	10	6.5
สาขาบริหารธุรกิจ/วิทยาการจัดการ	15	9.7
อื่นๆ/ไม่ระบุ	69	44.5

ตารางที่ 1 (ต่อ)

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
5. จำนวนครูปฐมวัยในสถานศึกษา		
1-2 คน	76	49.0
3-4 คน	38	24.5
5-6 คน	11	7.1
7-8 คน	6	3.9
9 คนขึ้นไป	24	15.5
6. จำนวนพี่เลี้ยงเด็ก หรือผู้ช่วยครูพี่เลี้ยงเด็กในสถานศึกษา		
1-2 คน	23	14.8
3-4 คน	2	1.3
ไม่มี	130	83.9
7. จำนวนนักเรียนทั้งหมดในสถานศึกษา		
น้อยกว่า 25 คน	28	18.1
25-50 คน	52	33.5
51-75 คน	25	16.1
76-100 คน	13	8.4
101-125 คน	16	10.3
126-150 คน	2	1.3
150 คน ขึ้นไป	19	12.3
8. จำนวนห้องเรียนทั้งหมดในสถานศึกษา		
1-2 ห้อง	110	71.0
3-4 ห้อง	19	12.3
7-8 ห้อง	13	8.4
9 ห้องขึ้นไป	13	8.4

ตารางที่ 1 (ต่อ)

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
9. อาคารเรียนของสถานศึกษา		
ไม่มี	8	5.2
1 อาคาร	106	68.4
2 อาคาร	25	16.1
3 อาคาร	11	7.1
4 อาคาร	2	1.3
5 อาคารขึ้นไป	3	1.9
10. ห้องน้ำที่มีในสถานศึกษา		
ไม่มี	9	5.8
1 ห้อง	46	29.7
2 ห้อง	35	22.6
3 ห้อง	11	7.1
4 ห้อง	14	9.0
5 ห้องขึ้นไป	40	25.8
11. ห้องครัวของสถานศึกษา		
ไม่มี	72	46.5
1 ห้อง	83	53.5
12. ห้องอาหารของสถานศึกษา		
ไม่มี	152	98.1
1 ห้อง	3	1.9
13. อายุของเด็กที่สอน		
2-3 ปี	34	21.9
3-4 ปี	32	20.6
4-5 ปี	18	11.6
กละอายุ	71	45.8

ตารางที่ 1 (ต่อ)

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
14. จำนวนเด็กในห้องที่สอน		
1-10 คน	1	0.6
11-20 คน	26	16.8
21-30 คน	45	29.0
31-40 คน	40	25.8
41-50 คน	16	10.3
51 คนขึ้นไป	27	17.4
15. ประสบการณ์ในการสอนระดับปฐมวัย/อนุบาล		
1-3 ปี	69	44.5
4-6 ปี	51	32.9
7-10 ปี	21	13.5
11-15 ปี	9	5.8
16 ปี ขึ้นไป	3	1.9
ไม่ระบุ	2	1.3
16. ประสบการณ์ในการอบรมเกี่ยวกับการสอนระดับปฐมวัย/อนุบาล		
ไม่เคย	38	24.5
เคย	117	75.5

จากตารางที่ 1 พบว่า ครูส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 96.1 และมีอายุระหว่าง 26- 30 ปี คิดเป็นร้อยละ 32.3 รองลงมาคืออายุระหว่าง 31-35 ปี คิดเป็นร้อยละ 23.9 โดยมีวุฒิการศึกษาสูงสุดใกล้เคียงกันระหว่าง ระดับปริญญาตรีและระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า คิดเป็นร้อยละ 45.2 และ 44.5 ตามลำดับ สำหรับสาขาวิชาที่ครูที่เลี้ยงจบการศึกษามานั้นส่วนใหญ่ไม่ระบุคือร้อยละ 44.5 รองลงมาเป็นสาขาการศึกษาอื่นๆ ที่ไม่ใช่การศึกษาปฐมวัย คิดเป็นร้อยละ 20 ทั้งนี้มีผู้จบการศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยเพียงร้อยละ 9.7

จำนวนครูส่วนใหญ่มี 1-2 คน คิดเป็นร้อยละ 49.0 และส่วนใหญ่คือร้อยละ 83.9 ไม่มีพี่เลี้ยงเด็กหรือผู้ช่วยครูพี่เลี้ยง สำหรับจำนวนเด็กทั้งหมดส่วนใหญ่มี 25-50 คน คิดเป็นร้อยละ 33.5 โดยส่วนใหญ่จะแบ่งเป็น 1-2 ห้องคิดเป็นร้อยละ 71.0

ส่วนอาคารเรียนนั้นส่วนใหญ่มี 1 อาคาร คิดเป็นร้อยละ 68.4 และส่วนใหญ่มีห้องน้ำเพียง 1 ห้อง คิดเป็นร้อยละ 29.7 โดยมีห้องครัวร้อยละ 53.5 แต่ส่วนใหญ่คือร้อยละ 98.1 ไม่มีห้องอาหาร

ในส่วนของอายุของเด็กที่สอนส่วนใหญ่จะสอนคละอายุ คือร้อยละ 45.8 จำนวนของเด็กต่อห้องคือ 21-30 คน ร้อยละ 29.0 และ 31-40 ร้อยละ 25.8 ตามลำดับ ทั้งนี้ครูที่เลี้ยงส่วนใหญ่มีประสบการณ์ใน

การสอนในระดับชั้นอนุบาล 1-3 ปี คิดเป็นร้อยละ 44.5 และ ส่วนใหญ่เคยเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการเรียนการสอนในระดับชั้นอนุบาล คิดเป็นร้อยละ 75.5

1.2 สภาพการจัดการเรียนการสอนของครูในสถานศึกษา

ตารางที่ 2 ลักษณะการจัดการเรียนการสอนของครู

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
1.มีการใช้หลักสูตรกลางเป็นแนวทางในการจัดการศึกษา		
ไม่ปฏิบัติ	68	43.9
ปฏิบัติไม่ต่อเนื่อง	53	34.2
ปฏิบัติต่อเนื่อง	34	21.9
2.มีการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา/หลักสูตร โรงเรียน		
ไม่ปฏิบัติ	50	32.3
ปฏิบัติไม่ต่อเนื่อง	68	43.9
ปฏิบัติต่อเนื่อง	37	23.9
3.มีการจัดทำแผนการจัดประสบการณ์/แผนการสอน		
ไม่ปฏิบัติ	27	17.4
ปฏิบัติไม่ต่อเนื่อง	71	45.8
ปฏิบัติต่อเนื่อง	57	36.8
4.รูปแบบการจัดการเรียนการสอน		
ไม่ปฏิบัติ	14	9.0
ปฏิบัติไม่ต่อเนื่อง	75	48.4
ปฏิบัติต่อเนื่อง	66	42.6

ตารางที่ 2 (ต่อ)

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
5.มีการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ		
ไม่ปฏิบัติ	4	2.6
ปฏิบัติไม่ต่อเนื่อง	11	7.1
ปฏิบัติต่อเนื่อง	140	90.3
6.มีการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์/กิจกรรมในวงกลม		
ไม่ปฏิบัติ	3	1.9
ปฏิบัติไม่ต่อเนื่อง	72	46.5
ปฏิบัติต่อเนื่อง	80	51.6
7.มีการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์/ศิลปะ		
ไม่ปฏิบัติ	2	1.3
ปฏิบัติไม่ต่อเนื่อง	25	16.1
ปฏิบัติต่อเนื่อง	128	82.6
8.มีการจัดกิจกรรมเสรี/เล่นตามมุม		
ไม่ปฏิบัติ	26	16.8
ปฏิบัติไม่ต่อเนื่อง	58	37.4
ปฏิบัติต่อเนื่อง	71	45.8
9.มีการจัดกิจกรรมกลางแจ้ง		
ไม่ปฏิบัติ	2	1.3
ปฏิบัติไม่ต่อเนื่อง	15	9.7
ปฏิบัติต่อเนื่อง	138	89.0
10.มีการจัดกิจกรรมเกมการศึกษา		
ไม่ปฏิบัติ	8	5.2
ปฏิบัติไม่ต่อเนื่อง	107	69.0
ปฏิบัติต่อเนื่อง	40	25.8

ตารางที่ 2 (ต่อ)

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
11.มีการใช้เทคนิคการเตรียมเด็กให้สงบ/การเก็บเด็ก		
ไม่ปฏิบัติ	2	1.3
ปฏิบัติไม่ต่อเนื่อง	64	41.3
ปฏิบัติต่อเนื่อง	89	57.4
12.มีการให้เด็กทำแบบฝึกหัด		
ไม่ปฏิบัติ	9	5.8
ปฏิบัติไม่ต่อเนื่อง	18	11.6
ปฏิบัติต่อเนื่อง	128	82.6
13.มีการใช้สื่อการเรียนการสอน		
ไม่ปฏิบัติ	2	1.3
ปฏิบัติไม่ต่อเนื่อง	62	40.0
ปฏิบัติต่อเนื่อง	91	58.7
14.มีการประเมินพัฒนาการเด็ก		
ไม่ปฏิบัติ	1	0.6
ปฏิบัติไม่ต่อเนื่อง	74	47.7
ปฏิบัติต่อเนื่อง	80	51.6
15.มีการจัดกิจกรรมเสริม		
ไม่ปฏิบัติ	33	21.3
ปฏิบัติไม่ต่อเนื่อง	81	52.3
ปฏิบัติต่อเนื่อง	40	25.8
ไม่ระบุ	1	0.6

จากตารางที่ 2 แสดงลักษณะของการจัดการเรียนการสอน พบว่า การใช้หลักสูตรกลางเป็นแนวทางในการจัดการศึกษานั้นส่วนใหญ่ไม่ปฏิบัติ คิดเป็นร้อยละ 43.9 การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา/หลักสูตรโรงเรียนส่วนใหญ่ปฏิบัติไม่ต่อเนื่อง คิดเป็นร้อยละ 43.9 ส่วนการจัดทำแผนการจัดประสบการณ์/แผนการสอนส่วนใหญ่ปฏิบัติไม่ต่อเนื่องเช่นกัน คิดเป็นร้อยละ 45.8 เป็นที่น่าสังเกตว่าครูที่เลี้ยงไม่มีการจัดทำแผนการจัดประสบการณ์/แผนการสอน คิดเป็นร้อยละ 17.4

สำหรับรูปแบบการจัดการเรียนการสอนส่วนใหญ่มีการปฏิบัติไม่ต่อเนื่อง คิดเป็นร้อยละ 48.4 ทั้งนี้ กิจกรรมที่ส่วนใหญ่มีการปฏิบัติต่อเนื่อง ได้แก่ กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ กิจกรรมกลางแจ้ง กิจกรรมสร้างสรรค์/ศิลปะ กิจกรรมเสริมประสบการณ์/กิจกรรมในวงกลม และกิจกรรมเสรี/เล่นตามมุม

คิดเป็น ร้อยละ 90.3, 89.0, 82.6, 51.6 และ 45.8 ตามลำดับ ส่วนกิจกรรมเกมการศึกษาส่วนใหญ่ปฏิบัติไม่ต่อเนื่อง คิดเป็น ร้อยละ 69.0

นอกจากนี้ส่วนใหญ่ มีการให้เด็กทำแบบฝึกหัด มีการใช้สื่อการเรียนการสอน มีการใช้เทคนิคการเตรียมเด็กให้สงบ/การเก็บเด็ก และมีการประเมินพัฒนาการเด็ก อย่างต่อเนื่อง คิดเป็นร้อยละ 82.6, 58.7, 57.4 และ 51.6 ตามลำดับ ในส่วนของการจัดกิจกรรมเสริมส่วนใหญ่ปฏิบัติไม่ต่อเนื่อง คิดเป็นร้อยละ 52.3

ตารางที่ 3 แนวการจัดการเรียนการสอนของครู

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
1.มีการใช้หลักสูตรกลางเป็นแนวทางในการจัดการศึกษา		
ใช้หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พ.ศ. 2546	47	30.3
ใช้หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พ.ศ.2540	4	2.6
ใช้หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย อื่นๆ	11	7.1
ไม่ระบุ	93	60.0
2.มีการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา/หลักสูตร โรงเรียน		
จัดทำเอง	48	31.0
ดัดแปลงมาจากของคนอื่น/หน่วยงานอื่น	34	21.9
นำของคนอื่น/หน่วยงานอื่นมาใช้	46	29.7
3.มีการจัดทำแผนการจัดประสบการณ์/แผนการสอน		
จัดทำเอง	84	54.2
ดัดแปลงมาจากของคนอื่น/หน่วยงานอื่น	36	23.2
นำของคนอื่น/หน่วยงานอื่นมาใช้	32	20.6
4.รูปแบบการจัดการเรียนการสอน		
แบบหน่วยการเรียนรู้	117	75.5
แบบโครงการ	19	12.3
แบบมอนเตสซอรี	10	6.5

ตารางที่ 3 (ต่อ)

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
5.มีการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ		
กายบริหาร	141	91.0
เดินประกอบเพลง	142	91.6
เคลื่อนไหวแบบผู้นำผู้ตาม	127	81.9
เคลื่อนไหวประกอบอุปกรณ์	42	27.1
6.มีการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์/กิจกรรมในวงกลม		
ใช้การสนทนา/ซักถาม	140	90.3
ใช้การสาธิต	87	56.1
ใช้การปฏิบัติการทดลอง	39	25.2
ใช้การทัศนศึกษา	31	20.0
ใช้เกม	102	65.8
ใช้บทบาทสมมติ	83	53.5
7.มีการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์/ศิลปะ		
วาดภาพระบายสี	149	96.1
ปั้นดินน้ำมัน	148	95.5
พิมพ์ภาพ	92	59.4
ประดิษฐ์เศษวัสดุ	37	23.9
ฉีก-ปะ	100	64.5
8.มีการจัดกิจกรรมเสรี/เล่นตามมุม		
มุมบ้าน	85	54.8
มุมร้านค้า	34	21.9
มุมหมอ	42	27.1
มุมบล็อก	108	69.7
มุมหนังสือ	90	58.1
มุมวิทยาศาสตร์	23	14.8
มุมดนตรี	30	19.4

ตารางที่ 3 (ต่อ)

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
9.มีการจัดกิจกรรมกลางแจ้ง		
เล่นอิสระ	146	94.2
เล่นเครื่องเล่นสนาม	136	87.7
เล่นเกม/การละเล่น	109	70.3
เล่นน้ำ/เล่นทราย	42	27.1
10.มีการจัดกิจกรรมเกมการศึกษา		
เกมภาพตัดต่อ	104	67.1
เกมจับคู่ภาพ	135	87.1
เกมโดมิโน	68	43.9
เกมลอตโต	7	4.5
เกมพื้นฐานการบวก	31	20.0
11.มีการใช้เทคนิคการเตรียมเด็กให้สงบ/การเก็บเด็ก		
ใช้เพลง	140	90.3
ใช้ท่าทาง	122	78.7
ใช้คำคล้องจอง	56	36.1
ใช้สื่ออุปกรณ์	71	45.8
12.มีการให้เด็กทำแบบฝึกหัด		
แบบฝึกหัดสำเร็จรูป	106	68.4
แบบฝึกหัดที่จัดทำขึ้นเอง	123	79.4
13.มีการใช้สื่อการเรียนการสอน		
ซื้อสื่อสำเร็จรูป	136	87.7
จัดทำขึ้นเอง	122	78.7
สื่อรูปภาพ/โปสเตอร์	119	76.8
สื่อที่ผลิตขึ้นเอง	92	59.4
ใช้ของจริง	83	53.5

ตารางที่ 3 (ต่อ)

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
14.มีการประเมินพัฒนาการเด็ก		
ใช้การสังเกต	152	98.1
ใช้การสัมภาษณ์	101	65.2
ใช้การทดสอบ	84	54.2

จากตารางที่ 3 พบว่า การใช้หลักสูตรกลางเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาส่วนใหญ่ไม่ระบุ คิดเป็นร้อยละ 60 การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา/หลักสูตร โรงเรียนส่วนใหญ่จัดทำเอง คิดเป็นร้อยละ 31 รองลงมาเป็นการนำของคนอื่น/หน่วยงานอื่นมาใช้ คิดเป็นร้อยละ 29.7 การจัดทำแผนการจัดการ ประสพการณ์/แผนการสอน ส่วนใหญ่จัดทำเอง คิดเป็นร้อยละ 54.2 ในส่วนของรูปแบบการจัดการเรียน การสอน ส่วนใหญ่จัดแบบหน่วยการเรียนรู้ คิดเป็นร้อยละ 75.5

กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะที่จัดส่วนใหญ่คือการเต้นประกอบเพลง คิดเป็นร้อยละ 91.6 รองลงมาเป็นกายบริหาร คิดเป็นร้อยละ 91 โดยการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์/กิจกรรมในวงกลม ส่วนใหญ่ใช้การสนทนาซักถาม คิดเป็นร้อยละ 90.3 การจัดกิจกรรมสร้างสรรค์/ศิลปะส่วนใหญ่ให้เด็ก วาดภาพระบายสี คิดเป็นร้อยละ 96.1 รองลงมาเป็นปั้นดินน้ำมัน คิดเป็นร้อยละ 95.5 ในขณะที่การจัด กิจกรรมเสรี/เล่นตามมุมส่วนใหญ่เป็นการเล่นมุมบล็อก คิดเป็นร้อยละ 69.7 และการจัดกิจกรรมกลางแจ้ง ส่วนใหญ่ให้เด็กเล่นอิสระ คิดเป็นร้อยละ 94.2 รองลงมาเป็นเล่นเครื่องเล่นสนาม คิดเป็นร้อยละ 87.7 ส่วนการจัดกิจกรรมเกมการศึกษานั้นส่วนใหญ่ให้เด็กเล่นเกมจับคู่ภาพ คิดเป็นร้อยละ 87.1

สำหรับเทคนิคการเตรียมเด็กให้สงบ/การเก็บเด็กที่ครูที่เลี้ยงส่วนใหญ่ใช้ คือ การใช้เพลง คิดเป็น ร้อยละ 90.3 มีการให้เด็กทำแบบฝึกหัด โดยส่วนใหญ่เป็นแบบฝึกหัดที่จัดทำขึ้นเอง คิดเป็นร้อยละ 79.4 รองลงมาเป็น แบบฝึกหัดสำเร็จรูป คิดเป็นร้อยละ 68.4 ส่วนการใช้สื่อการเรียนการสอนนั้น ส่วนใหญ่ เป็นการซื้อสื่อสำเร็จรูป คิดเป็นร้อยละ 87.7 นอกจากนี้ ในส่วนของการประเมินพัฒนาการเด็กส่วนใหญ่ ใช้วิธีการสังเกต คิดเป็นร้อยละ 98.1

1.3 ปัญหาที่พบและความต้องการในการจัดการเรียนการสอนครูในสถานศึกษา

ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาที่พบและความต้องการในการจัดการเรียนการสอนของ ครูในจังหวัดเพชรบูรณ์ มีดังนี้

- 1) ปัญหาที่เกิดจากการบริหารจัดการ เช่น เกี่ยวกับงบประมาณ ผู้บริหาร อาคารสถานที่
 - อาคารเรียน โดยส่วนใหญ่อาคารเรียนทรุดโทรม ไม่ได้มาตรฐาน ห้องเรียนคับแคบ (99 คน)
 - จัดสรรงบประมาณไม่เพียงพอต่อการบริหารจัดการ และได้งบประมาณล่าช้า (82 คน)

-ผู้บริหารไม่ค่อยให้ความสำคัญกับการจัดการเรียนการสอนระดับปฐมวัย รวมถึงไม่ค่อยเข้าไปดูแล (32 คน)

- สภาพแวดล้อมไม่สวยงาม ไม่มีสนามหญ้า และไม่มีรั้วปิดกั้นเป็นสัดส่วน (27 คน)
- อุปกรณ์การเรียนการสอนและสื่อ รวมทั้งเครื่องเล่นสนามมีไม่เพียงพอ (19 คน)
- จำนวนครูไม่เพียงพอกับจำนวนเด็ก (5 คน)

2) ปัญหาที่เกิดจากตัวครู เช่น เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน แรงจูงใจ และเพื่อนร่วมงาน

- ขาดความรู้ ความเข้าใจในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนระดับปฐมวัย (58 คน)
- ขาดแรงจูงใจในการทำงาน (26 คน)
- ขาดความรู้ในเรื่องการเตรียมสื่อ การประดิษฐ์สื่อที่ส่งเสริมทักษะและพัฒนาการของเด็กปฐมวัย ในขณะที่สื่อที่มีอยู่มีจำนวนไม่เพียงพอกับจำนวนเด็ก (23 คน)
- มีความขัดแย้ง หรือไม่เข้าใจกันกับเพื่อนร่วมงาน (20 คน)
- ไม่ได้รับการสนับสนุนด้านการเพิ่มพูนความรู้ หรือการเข้ารับการอบรม (10 คน)
- ขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดทำหลักสูตร และการเขียนแผนการจัดประสบการณ์ (6 คน)

3) ปัญหาที่เกิดจากตัวเด็ก เช่น ด้านภาษา จำนวนเด็ก รวมถึงพฤติกรรมต่างๆ ของเด็ก

- เด็กพูดภาษากลางไม่ชัด มักจะพูดภาษาถิ่น (72 คน)
- เด็กมีพฤติกรรมก้าวร้าว แกล้งเพื่อน เอาแต่ใจ และอารมณ์รุนแรง (68 คน)
- เด็กมีจำนวนมากเกินไป (30 คน)
- เด็กมีพัฒนาการล่าช้า สมารถสั้น (15 คน)
- อายุของเด็กในระดับชั้นเดียวกันแตกต่างกัน (หลายอายุ) (12 คน)

4) ปัญหาที่เกิดจากผู้ปกครอง หรือชุมชน เช่น ความคาดหวังของผู้ปกครอง การปล่อยปละละเลย

- ผู้ปกครองคาดหวังว่าบุตรหลานของตนมาที่สถานศึกษาแล้วต้องอ่านออกเขียนได้ (60 คน)
- ผู้ปกครองไม่ค่อยสนใจลูกในด้านสุขภาพ เครื่องแต่งกาย และโภชนาการ (37 คน)
- ผู้ปกครองไม่ให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมของสถานศึกษา (20 คน)
- ผู้ปกครองขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของเด็กปฐมวัย (19 คน)

(19 คน)

- ผู้ปกครองไม่เตรียมความพร้อมให้เด็กขณะที่เด็กอยู่ที่บ้าน (15 คน)
- ผู้ปกครองตามใจบุตรหลานของตนเองมากเกินไป (8 คน)

5) ความต้องการของครูเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา

- ความต้องการด้านอาคารสถานที่ ได้แก่ ต้องการมีสถานศึกษาที่แยกเป็นเอกเทศ ต้องการอาคารเรียนที่ได้มาตรฐาน ต้องการห้องครัว ห้องรับประทานอาหาร อ่างล้างหน้าแปรงฟัน รวมถึงต้องการให้มีสนามหญ้าสำหรับทำกิจกรรมและมีรั้วกั้นป้องกันอันตรายให้กับเด็ก (82 คน)
- ต้องการสื่อ อุปกรณ์การเรียนการสอน เช่น กระดาษ กาว ดินสอ สี แบบฝึกต่างๆ รวมถึงสื่อเทคโนโลยีต่างๆ เช่น โทรทัศน์ คอมพิวเตอร์ (66 คน)
- ต้องการให้มีการจัดอบรมบุคลากรเรื่องการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการพัฒนาเด็กปฐมวัย (56 คน)
- ต้องการงบประมาณในการบริหารจัดการสถานศึกษาเพิ่มมากขึ้น (35 คน)
- ต้องการเครื่องเล่นสนามสำหรับเด็ก (27 คน)
- ต้องการมีหลักสูตรที่เป็นของสถานศึกษาเอง รวมทั้งแผนการสอนที่พร้อมใช้งาน (15 คน)
- ต้องการมีของเล่นเสริมตามมุมประสบการณ์ต่างๆ รวมถึงอุปกรณ์กีฬา (12 คน)
- ต้องการให้ผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้องให้ความสำคัญเพิ่มขึ้นและเข้ามาติดตามดูแล (9 คน)

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลคะแนนความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนของครู

ตารางที่ 4 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนก่อนและหลังการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ

คะแนน	ค่าเฉลี่ย (Mean)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Std. Deviation)	ค่า t
ก่อนการอบรมฯ	28.71	4.837	-9.602**
หลังการอบรมฯ	36.03	6.566	

**P < .01

จากตารางที่ 4 พบว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนของกลุ่มทดลองเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสังเกต การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหลังการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ

ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลโดยการสังเกตการณ์จัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการจัดสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียนภายนอกจากแหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติ และการพัฒนาตำรับอาหารของครูจังหวัดเพชรบูรณ์

1. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

1) ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนคงมูลเหล็ก ตำบลคงมูลเหล็ก อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นศูนย์ฯ ที่มีครูพี่เลี้ยงจำนวน 2 คน มีเด็กจำนวน 120 คน แบ่งเป็น 2 ห้องเรียน มีการจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ และมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนดังนี้ (กลุ่มตัวอย่าง ครู 1 คน เด็ก 60 คน)

เวลา (ประมาณ)	กิจกรรม
8.00 น.	-ครูจัดเตรียมและทำความสะอาดห้องเรียน -เด็กทยอยมาที่ศูนย์พัฒนาเด็ก โดยครูคอยรับเด็กที่บริเวณทางเข้า มีการพูดคุยกับเด็กทุกคนที่มาถึง รวมถึงการทักทายผู้ปกครอง
9.00 น.	-ครูนำเด็กไปเข้าแถวเคารพธงชาติบริเวณร่มไม้หน้าอาคารเรียน โดยเข้ารวมกันทั้ง 2 ห้อง -ครูและเด็กร้องเพลงและเต้นประกอบเพลง
9.15 น.	-ครูและเด็กเข้ามาในห้องเรียนและให้เด็กนำเก้าอี้มานั่งเป็นรูปครึ่งวงกลม -ครูนำเก้าอี้มานั่งบริเวณหน้าห้อง และนำภาพต้นไม้มาให้เด็กดู และสนทนากับเด็กเกี่ยวกับต้นไม้ -ครูเล่านิทานเรื่องต้นไม้ให้เด็กฟัง โดยใช้หนังสือเล่มใหญ่ประกอบการเล่า -ครูสนทนากับเด็กเกี่ยวกับนิทานที่เล่า โดยใช้คำถาม เช่น “เด็กๆ คิดว่า ก่อนหินกับแมงมุมใครจะเป็นผู้เก็บแอปเปิ้ลได้ก่อน”
9.25 น.	-ครูให้เด็กทำกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เกี่ยวกับต้นไม้ โดยจัด 4 กิจกรรมได้แก่ การพิมพ์ภาพจากนิ้วมือ การปั้นแป้งโด การวาดภาพระบายสี และการขูดสีจากใบไม้ โดยจัดให้เด็กเข้าทำกิจกรรมเป็นกลุ่มๆ ละ เท่ากัน และหมุนเวียน จนเด็กทำกิจกรรมครบทั้ง 4 กิจกรรม -ครูให้เด็กที่ทำกิจกรรมเสร็จก่อนมาร้อยเชือกโดยใช้หลอดกาแฟที่ตัดเป็นท่อนๆ เพื่อรอเพื่อน -ให้เด็กเล่นอิสระตามมุมในห้องเรียน -เด็กเล่นอิสระนอกห้องเรียนและเครื่องเล่นสนาม
11.00 น.	-เด็กรับประทานอาหารกลางวัน
12.00 น.	-นอนพักผ่อน

2) ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ ตำบลสะเดียง อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นศูนย์ฯ ที่มีครูพี่เลี้ยงจำนวน 3 คน มีเด็กจำนวน 68 คน แบ่งเป็น 2 ห้องเรียน มีการจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ และมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนดังนี้

เวลา (ประมาณ)	กิจกรรม
9.00 น.	-ครูนำเด็กไปเข้าแถวเป็นวงกลมภายในอาคารเรียนบริเวณ ที่ใช้ทำกิจกรรม ร่วมกัน และนำเด็กร้องเพลงพร้อมกับทำประกอบ -ให้เด็กทำกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ โดยให้เด็กเข้าแถวเป็นรูป วงกลม และให้เด็กเคลื่อนไหวโดยการท่าทางบริหารเป็นผู้นำผู้ตาม
9.30 น.	-ครูและเด็กเข้ามาในห้องเรียน -ครูให้เด็กทำกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ โดยครูแบ่งเด็กออกเป็น 3 กลุ่ม แล้วให้ทำกิจกรรม คือ 1) วาดภาพระบายสีน้ำด้วยพู่กัน 2) ร้อยลูก ปัดและ ร้อยหลอด และ 3) นึกประติมากรรมลงในรูปดอกไม้ -เมื่อเด็กทำงานในกลุ่มของตนเองเสร็จแล้วก็ให้หมุนเวียนทำให้ จนครบทั้ง 3 กลุ่ม
10.00 น.	-เมื่อเด็กทำเสร็จแล้วก็นำไปส่งครู แล้วครูก็เก็บไว้ในกล่องผลงาน -ให้เด็กเล่นอิสระตามมุมต่างๆ ในห้องเรียน มุมบทบาทสมมุติ มุมหนังสือ
10.30 น.	-ให้เด็กรับประทานอาหารว่างได้แก่ ผลไม้
10.45 น.	-ครูจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์ โดยให้เด็กนั่งเป็นแถวตอน 4 แถว แล้วครูนำดอกไม้มาให้เด็กดู 3-4 ชนิด และสนทนากับเด็กเกี่ยวกับ ดอกไม้ โดยใช้คำถามเช่น “ชื่อดอกอะไร” “มีสีอะไร” -ครูให้อาสาสมัคร 3-4 คน ออกมาดมดอกไม้แล้วก็ให้บอกเพื่อนๆ ว่ามีกลิ่นเป็นอย่างไร -ครูให้เด็กเล่นเกมดอกอะไรหายไป โดยการนำผ้ามาคลุมดอกไม้ ทั้งหมดแล้วครูก็หยิบดอกไม้ชนิดหนึ่งออกไป แล้วเปิดให้เด็กดู พร้อมกัน และให้เด็กลองทายว่าดอกอะไรหายไป ประมาณ 5 ครั้ง
11.00 น.	-ครูให้เด็กเล่นเกมการศึกษาโดยให้เด็กเล่นอย่างอิสระ และเครื่อง เล่นสนาม
11.30 น.	-เด็กรับประทานอาหารกลางวัน
12.00 น.	-นอนพักผ่อน

3) โรงเรียนบ้านซำขลุง ตำบลศาลาลาย อำเภอนาดูน จังหวัดขอนแก่น เป็นโรงเรียนที่มีครูจำนวน 2 คน มีเด็กจำนวน 25 คน จัดการเรียนการสอนโดยแบ่งเป็น 1 ห้องเรียน มีการจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ และมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนดังนี้ (กลุ่มตัวอย่าง ครู 1 คน เด็ก 25 คน)

เวลา (ประมาณ)	กิจกรรม
10.00 น.	-ครูให้เด็กทำกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ โดยครูให้เด็กระบายสีเทียนลงในภาพผลไม้ที่ครูพิมพ์เป็นรูปไว้ให้ โดยครูจัดให้เด็กนั่งทำงานเป็นกลุ่มๆ ละ 3-4 คน -เมื่อเด็กทำงานเสร็จครูก็เขียนชื่อเด็กที่ผลงานและเก็บผลงานของเด็กไว้
10.30 น.	-ครูให้เด็กฝึกปะกระดาษลงในรูปสัตว์ที่ครูเตรียมไว้ โดยทำเป็นกลุ่มๆ ละ 1 รูป เป็นรูปขนาดใหญ่ -เมื่อเด็กกลุ่มใดทำงานเสร็จครูก็เก็บผลงานเด็กไว้ แล้วครูให้เด็กร้อยเชือกโดยใช้หลอดกาแฟ ลูกปัด และรูปสัตว์ที่เป็นกระดาษแข็งและเจาะรูบริเวณรอบๆ
11.00 น.	-ให้เด็กนั่งเป็นครึ่งวงกลมใหญ่ทั้งห้อง แล้วครูก็นำกล้วยน้ำหว้าสุก 1 หวีมาให้เด็กดู แล้วสนทนากับเด็กโดยใช้คำถาม เช่น “ผลไม้ชนิดนี้อะไร” “กล้วยมีสีอะไร” -ครูส่งกล้วยให้เด็กดู โดยส่งเวียนให้เด็กได้จับทุกคน และใช้คำถามกระตุ้นให้เด็กลองดมดู ลองบีบดู -ครูแจกกล้วยสุกให้เด็กคนละ 1 ผล แล้วให้เด็กปอกกล้วยกินและถามเด็กว่ามีรสชาติอย่างไร
11.30 น.	-เด็กรับประทานอาหารกลางวัน
12.00 น.	-นอนพักผ่อน

4) เทศบาลตำบลคงขุย ตำบลคงขุย อำเภอนาดูน จังหวัดขอนแก่น มีครูพี่เลี้ยงจำนวน 4 คน มีเด็กจำนวน 96 คน แบ่งเป็น 2 ห้องเรียน มีการจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ และมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนดังนี้ (กลุ่มตัวอย่าง 1 ห้องเรียน ครูพี่เลี้ยง 2 คน เด็ก 45 คน)

เวลา (ประมาณ)	กิจกรรม
8.30 น.	-ครูนำเด็กไปเข้าแถวเคารพธงชาติบริเวณหน้าอาคารเรียน

- โดยเข้าร่วมกันทั้งหมด
- 8.45 น. -ออกกำลังกายหน้าเสาธงแล้วให้เด็กเข้าแถวแยกเข้าห้องเรียน 2 ห้อง
-ครูและเด็กเคลื่อนไหวประกอบจังหวะแบบเคลื่อนที่ และไม่เคลื่อนที่
เคลื่อนไหวตามคำสั่งที่ครูกำหนด
- 9.30 น. -ครูจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์โดยจัดให้เด็กนั่งเป็นแถว 2 แถว
สนทนาพูดคุยเกี่ยวกับเรื่อง
- 10.30 น. -ครูจัดกิจกรรมศิลปะเป็น 3 กลุ่ม
กลุ่มที่ 1 พิมพ์ภาพจากก้านกล้วย
กลุ่มที่ 2 พิมพ์ภาพจากใบไม้
กลุ่มที่ 3 พิมพ์ภาพจากกระดาษที่ขยำ
- 11.00 น. -ให้เด็กเล่นตามมุมในห้องเรียนที่ครูจัดให้ เล่นอิสระ
- 11.30 น. -เด็กรับประทานอาหารกลางวัน
- 12.00 น. -นอนพักผ่อน

2. การจัดสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียน

- 1) ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนคงมูลเหล็ก ตำบลมูลเหล็ก อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์
สถานที่เป็นอาคารซีเมนต์ชั้นเดียว

ก่อนการอบรม

1. มีการจัดป้ายนิเทศเพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ให้เด็กปฐมวัยบริเวณประตูหน้าต่างและผนังห้องเรียน
2. มีการจัดบริเวณในการแขวนของใช้ส่วนตัวของเด็ก
3. จัดโต๊ะ เก้าอี้ สำหรับดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพียงพอกับจำนวนนักเรียนเหมาะสมดี
4. มีการจัดมุมเสริมประสบการณ์การเรียนรู้ เช่น มุมบทบาทสมมติ มุมศิลปะ มุมของเล่นสรรค์สร้าง มุมหนังสือ โดยจัดชั้นวางของเล่นชิดผนังห้องเรียน
5. จัดกิจกรรมตามตารางกิจกรรมประจำวัน

หลังการอบรม

1. มีการพัฒนาขึ้นในเรื่องของการจัดมุมประสบการณ์ อุปกรณ์มีจำนวนเพิ่มขึ้น เหมาะสมกับจำนวนนักเรียน มีการทำป้ายระบุชื่อมุมต่าง ๆ วัสดุ อุปกรณ์ที่จัดตามมุมต่าง ๆ จัดเป็นหมวดหมู่ชัดเจนขึ้น เช่น มุมศิลปะ มุมวิทยาศาสตร์ มุมหุ่น นิทาน มุมหนังสือ ฯ
2. มีการปรับและตกแต่งป้ายนิเทศเพิ่มมากขึ้น เพื่อเอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็ก เกี่ยวกับพยัญชนะวันทั้ง 7 วัน เดือน 12 เดือน โดยปรับระดับให้อยู่ในระดับสายตาเด็ก

3. มีการจัดป้ายนิเทศเพื่อนร่วมชั้น และป้ายนิเทศแสดงผลงานนักเรียนเพิ่มขึ้น
4. การจัดมุมประสบการณ์เด็ก ๆ ให้ความสนใจ และเข้าใจวิธีการในการเล่นและเก็บของเข้าที่เป็นระเบียบดี
5. บทบาทของครูมีการเตรียมการสอนและอุปกรณ์เหมาะสมกับวัยและความต้องการของเด็ก
6. มีการจัดทำสวนพฤกษศาสตร์ในศูนย์ฯ เช่น ต้นไม้ ดอกไม้ พืชสมุนไพร เป็นต้น
7. มีป้ายชื่อพืช/ต้นไม้ ดอกไม้ โดยใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติของเด็กปฐมวัย

2) ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ ตำบลสะเดียง อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์

สถานที่ - เป็นอาคารปูนซีเมนต์ชั้นเดียว แบ่งเป็นห้องเรียน ดังนี้ ส่วนที่ 1 สำหรับจัดโต๊ะอาหารกลางวัน และอาหารว่างสำหรับเด็กปฐมวัย และส่วนที่ 2 จัดเป็นห้องเรียน 2 ห้อง ห้องครัว 1 ห้อง ส่วนที่ 3 จัดเป็นห้องน้ำ 2 ห้อง ห้องเอกสาร 2 ห้อง

ก่อนการอบรม

1. สภาพแวดล้อมภายนอกเป็นพื้นดินอัดแน่น มีหญ้าขึ้นรกในรอบๆศูนย์เด็ก
2. สภาพแวดล้อมภายในมีการจัดป้ายนิเทศ ตามผนังอาคารบางส่วน
3. การจัดมุมเสริมประสบการณ์ยังไม่ชัดเจน เนื่องจากขาดอุปกรณ์ในการจัดวางสื่อ ของเล่น ตามมุมเสริมประสบการณ์ เช่น ชันไม้ ตูไม้ เป็นต้น

หลังการอบรม

1. มีการพัฒนาด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนดีขึ้นสอนได้สอดคล้องตามตารางกิจกรรมประจำวัน โดยสามารถนำวัสดุ สื่อ อุปกรณ์ ในท้องถิ่นมาประยุกต์ประกอบการเรียนการสอนได้ดีมาก
2. การจัดสภาพแวดล้อมภายใน มีการจัดทำที่แขวนอุปกรณ์ของใช้ส่วนตัวของเด็กเป็นสัดส่วนมากขึ้น
3. การจัดมุมเสริมประสบการณ์ชัดเจนขึ้นโดยการประยุกต์นำกล่องกระดาษ ตะกร้าพลาสติก มากำหนดตำแหน่งเป็นมุมต่าง ๆ และจัดสื่อ อุปกรณ์ของเล่นตามมุมได้เหมาะสม เช่น มุมบล็อก มุมบทบาทสมมติ มุมนิทาน มุมหุ่น มุมหนังสือ มุมศิลปะ ฯลฯ
4. จัดมุมหนังสือโดยการนำผ้ามาทำเป็นกระเป๋าผนัง เพื่อใส่หนังสือ เมื่อถึงกิจกรรมเล่นตามมุมกิจกรรมศิลปะ ใช้โต๊ะสี่เหลี่ยมในการให้เด็กดำเนินกิจกรรม
5. อุปกรณ์ สื่อ ตามมุมจัดเหมาะสม และมีการนำวัสดุท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ได้เหมาะสมดี
6. มีการทำป้ายนิเทศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ของเด็ก เพิ่มมากขึ้น ป้ายนิเทศเพื่อนร่วมชั้น และป้ายนิเทศแสดงผลงานศิลปะของเด็ก ๆ รวมทั้งชั้นวางรองเท้าที่มีสัญลักษณ์ให้เด็กด้วย
7. มีการจัดแสดงศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัยได้อย่างเหมาะสมดี

8. มีการจัดทำสวนพฤกษศาสตร์ไว้ให้เด็กปฐมวัยได้เรียนรู้
9. มีสนามเด็กเล่นที่กว้างขวาง และเหมาะสมกับเด็กปฐมวัย
10. มีการจัดทำสวนสมุนไพรไว้ให้เด็กได้เรียนรู้ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย

3) โรงเรียนบ้านชัยขลุ้ง ตำบลชัยขลุ้ง อำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์

สถานที่ - เป็นอาคารเอนกประสงค์ จัดแบ่งเป็น 1 ห้องเรียน

ก่อนการอบรม

1. การจัดป้ายนิเทศ ตกแต่งตามผนังอาคารพอสมควร แต่ยังไม่ชัดเจนในเรื่องของป้ายนิเทศประจำหน่วยการสอน
2. ตกแต่งห้องเรียนตามประติมากรรม หน้าต่าง เพดาน ด้วยโมบายเหมาะสมดี
3. สื่อ อุปกรณ์ ของเล่น บางส่วนจัดไว้ในตู้ บางส่วนจัดในกล่องเพื่อเตรียมย้ายมาให้เด็กเล่น ไม่ได้จัดมุมประสบการณ์ที่ชัดเจน เนื่องจากจำนวนเด็กมาก และขาดชั้นไม้ในการจัดวางสื่อ อุปกรณ์
4. จัดที่แขวนอุปกรณ์ของใช้ส่วนตัวเด็กตามผนังตู้ ขอบผนังอาคารเรียน

หลังการอบรม

1. พัฒนาการจัดการเรียนการสอนสอดคล้องกับตารางกิจกรรมประจำวันดี มีการจัดทำป้ายนิเทศเพิ่มมากขึ้น และลดระดับมาอยู่ระดับสายตา
2. กิจกรรมสื่อ ประกอบการสอน มีการนำของจริง และประยุกต์ใช้วัสดุในท้องถิ่นเหมาะสมดี
3. เด็กมีส่วนร่วมในการผลิตสื่อ และอุปกรณ์ในการเรียนรู้โดยการนำของจริงมาประกอบการสอนได้เป็นอย่างดี
4. สื่อ อุปกรณ์ มุมศิลปะ มีหลากหลายให้เด็กเลือกปฏิบัติ
5. มีการจัดป้ายนิเทศที่เอื้อต่อการเรียนรู้เพิ่มขึ้น และสัมพันธ์กับหน่วยการเรียน
6. มีการจัดป้ายนิเทศเพื่อนร่วมชั้น และป้ายนิเทศแสดงผลงานนักเรียน
7. มีป้ายนิเทศเกี่ยวกับการเรียนรู้เรื่องภาษา ตัวเลข คณิตศาสตร์ วัน เดือน ปี คำขวัญ เป็นต้น
8. การจัดมุมเสริมประสบการณ์ทำได้เพิ่มขึ้น แต่ไม่ได้จัดตามมุมภายในห้อง เนื่องจากจำนวนเด็กมาก และขาดอุปกรณ์ เช่น ชั้นไม้ ตู้ไม้ ในการจัดอุปกรณ์ประกอบมุมต่าง ๆ จึงประยุกต์โดยการใช้กล่องกระดาษใบใหญ่ ตะกร้าพลาสติก ใส่อุปกรณ์ สื่อ ของเล่น ตามมุมแทน และยกมาตั้งตามจุดเมื่อถึงเวลาดำเนินกิจกรรม

4) ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนดงขุย ตำบลดงขุย อำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์

สถานที่ เป็นอาคารชั้นเดียวก่อด้วยปูน ประกอบด้วยห้องเรียน 2 ห้อง
มีห้องน้ำแยกต่างหาก ห้องอาหาร ห้องครัว สนามเด็กเล่น

ก่อนการอบรม

1. มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสอดคล้องตามตารางกิจกรรมประจำวัน เด็กมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม และปฏิบัติด้วยตนเอง
2. อุปกรณ์ศิลปะ และการจัดกิจกรรมศิลปะที่หลากหลาย
3. มีการจัดป้ายนิเทศตามผนังอาคาร
4. มีป้ายนิเทศแสดงกิจกรรมนักเรียน
5. มุมเสริมประสบการณ์ยังไม่ได้จัดให้ชัดเจน สื่อ อุปกรณ์จัดไว้ในตู้อุปกรณ์ เมื่อจะใช้จะนำออกมาตามกิจกรรมที่ปฏิบัติ

หลังการอบรม

1. มีรูปแบบการจัดกิจกรรมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็กดี
2. มีการจัดป้ายนิเทศที่หลากหลายเพิ่มมากขึ้น ที่เอื้อต่อการเรียนรู้เกี่ยวกับ ภาษา พยัญชนะ ก-ฮ เรือสี วัน เดือน ปี คณิตศาสตร์ ตัวเลข จำนวนนับ เป็นต้น
3. มีป้ายนิเทศแสดงเพื่อนร่วมชั้นเรียนและป้ายนิเทศแสดงผลงานนักเรียน งานศิลปะ
4. ระดับป้ายนิเทศปรับให้อยู่ในระดับสายตาผู้เรียนดี
5. มีการจัดมุมเสริมประสบการณ์โดยจัดเป็นชั้นไม้ช่อง ๆ มีป้ายชื่อระบุมุม และสื่อ อุปกรณ์ ประดิษฐ์มุม ชัดเจน
6. ตำแหน่งที่ตั้งของมุม และชั้นสื่อ นิยมจัดชิดผนังอาคาร และ เว้นพื้นที่กลางห้องไว้ดำเนินกิจกรรม

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้เป็นวิจัยเชิงพัฒนา ซึ่งมีรายละเอียดในการดำเนินการวิจัยโดยสรุปดังนี้

1. ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อศึกษาการพัฒนาองค์ความรู้ของบุคลากรในสถานศึกษาระดับปฐมวัย
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาองค์ความรู้ของบุคลากรในสถานศึกษาระดับปฐมวัย

2. สมมติฐานการวิจัย

ครู ผู้ปกครอง และบุคลากรทางการศึกษาระดับปฐมวัย ได้รับการส่งเสริมความรู้ความสามารถในการพัฒนากระบวนการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย

3. ระยะเวลาการทดลอง

การศึกษาครั้งนี้ทำการทดลองใน ปีงบประมาณ 2554 ตั้งแต่เดือน 1 ตุลาคม 2553 - 30 กันยายน 2554 รวมระยะเวลา 1 ปี

4. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร

ครูปฐมวัย ผู้ปกครอง และบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับเด็กปฐมวัยของสถานศึกษาใน จังหวัดเพชรบูรณ์ประกอบด้วย ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลจังหวัดเพชรบูรณ์(อบต.) โรงเรียนรัฐบาลและเทศบาลที่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดเพชรบูรณ์

2. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลองประกอบด้วย

1. ครูปฐมวัยจากศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนตำบลงดมุลเหล็ก โรงเรียนรัฐบาลสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์(บ้านซับขลุง) และโรงเรียนเทศบาลสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์(เทศบาลตำบลขุย)

2. ผู้ปกครอง และบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับเด็กปฐมวัยจากศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียน มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนตำบล มวลเหล็ก โรงเรียนรัฐบาลสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์(บ้านซับขลุง) และ โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์(เทศบาลตำบลขุย)

5. ขั้นตอนการดำเนินงาน

1. ขออนุญาตการดำเนินโครงการต่อมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์
2. แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน และวิทยากรประจำโครงการ
3. ทำหนังสือราชการเชิญวิทยากร และหนังสือราชการถึงหน่วยงาน เพื่อส่งบุคลากรเข้ารับการอบรมเชิงปฏิบัติการตามโครงการ โดยมีจำนวนผู้เข้ารับการอบรม 150 – 180 คน โดยประมาณ
4. กลุ่มเป้าหมายบุคลากรที่เข้ารับการอบรม เป็นครู และบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย ในจังหวัดเพชรบูรณ์
5. คณะผู้ดำเนินโครงการจัดเตรียมเอกสารประกอบการอบรม วัสดุ - อุปกรณ์ในการจัดการอบรม สถานที่ ฯลฯ
6. รูปแบบการอบรม เป็นการอบรมเชิงปฏิบัติการ โดยเชิญวิทยากรผู้ที่มีความรู้ และเชี่ยวชาญด้านการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยมาให้ความรู้แก่ครูพี่เลี้ยงเด็ก โดยดำเนินการเป็นลักษณะแบ่งกลุ่มเพื่อให้ได้ลงฝึกปฏิบัติ และได้รับประสบการณ์ตรง ตามวัตถุประสงค์ของโครงการที่ได้ตั้งไว้
7. ดำเนินตามโครงการที่ตั้งไว้จำนวน 3 โครงการ ดังนี้ 1. การพัฒนากระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับครูปฐมวัย 2. การจัดกิจกรรมแหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติเพื่อส่งเสริมพฤติกรรม การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของเด็กปฐมวัย 3. การพัฒนาตำรับอาหารเพื่อส่งเสริมพฤติกรรม การรับประทานอาหารสำหรับเด็กปฐมวัย
8. สรุปผลการดำเนินโครงการ และประเมินความพึงพอใจของผู้เข้ารับการอบรมตลอดโครงการ

ระยะที่ 4 การปฏิบัติการทดลอง และปฏิบัติการสอนของครูปฐมวัย

ขั้นตอนการดำเนินงาน

1. ประชุมคณะวิจัย เพื่อสรุปผลการจัดอบรมในโครงการระยะที่ 3
2. กำหนดแนวทางการปฏิบัติการทดลองสอน การสังเกตการสอน และการจัดสภาพแวดล้อม ภายใน ภายนอกห้องเรียนแหล่งเรียนรู้ และโภชนาการ
3. ขออนุญาตดำเนินตามโครงการ ฯ ต่อมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์
4. ออกหนังสือราชการถึงหน่วยงานและกำหนดวันเพื่อเก็บข้อมูลการวิจัย

5. จัดประชุมคณะวิจัย และทีมงานนักศึกษาโปรแกรมวิชาการศึกษาปฐมวัยเพื่อวางแผนการดำเนินงานอย่างเป็นขั้นตอน

6. ดำเนินการออกปฏิบัติการสังเกตการสอนของครู การสัมภาษณ์ครู การจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา 4 แห่ง ดังนี้ 1. ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ 2. ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนตำบลคงมูลเหล็ก 3. โรงเรียนรัฐบาลสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์(บ้านซับขลุง) และ 4. โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์(เทศบาลตำบลคงขุย)

7. ปฏิบัติการส่งเสริมการจัดสภาพแวดล้อมภายใน ภายนอก และโภชนาการ

8. สังเกตการสอนของครูที่ตารางกิจกรรมประจำวัน

9. เก็บรวบรวมข้อมูลจากสภาพจริงเชิงประจักษ์

10. เก็บข้อมูลจากแบบสอบถามความพึงพอใจ

11. สรุปผล รายงานผลการทดลอง และดำเนินงานให้สอดคล้องตามจุดประสงค์ของโครงการ ระยะที่ 5 สรุปและประเมินผลพร้อมเขียนรายงานการวิจัย

ขั้นตอนการดำเนินงาน

1. ประชุมคณะผู้วิจัย เพื่อรวบรวมข้อมูล และสภาพการณ์ที่ได้ดำเนินการ
2. นำข้อมูลมาวิเคราะห์จากแบบสอบถาม จากการสัมภาษณ์ การสังเกต ตามสภาพจริงเพื่อสรุปผล
3. สรุปผลและประเมินโครงการตามแผนการดำเนินงาน
4. เขียนรายงานการวิจัย
5. รวบรวมเอกสารและจัดทำรูปเล่ม
6. จัดทำรูปเล่มที่สมบูรณ์ พร้อมเผยแพร่และประชาสัมพันธ์

6. สรุปผลการวิจัย

ในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในจังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่าผู้ปกครองเห็นด้วยกับการที่ศูนย์ฯ มุ่งการเตรียมความพร้อมตามแผนการจัดประสบการณ์ในระดับปฐมวัย ซึ่งเป็นความพร้อมทางด้านร่างกาย, อารมณ์-จิตใจ, สังคม, สติปัญญา โดยผ่านการจัดกิจกรรมด้านศิลปะ เช่น การปั้น วาด ปั้น ดัดปะ ฯลฯ อีกทั้งเห็นด้วยที่มีการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้ปกครองและครูประจำชั้นผ่านสมุดพฤติกรรม เพราะจะเป็นการชี้แจงและแจ้งให้ผู้ปกครองทราบถึงพฤติกรรมและพัฒนาการในด้านต่างๆ ของนักเรียนทำให้ได้รับความร่วมมือในการพัฒนาให้เด็กมีความพร้อมทั้งที่บ้าน และสถานศึกษาไปในทิศทางเดียวกันและความคิดเห็นที่ผู้ปกครองไม่แน่ใจคือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้รูปแบบ เน้นเด็กเป็นสำคัญและการประเมินพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม สติปัญญา ภาคเรียนละ 1 ครั้ง

สำหรับด้านบุคลากรที่ให้บริการด้านการศึกษา พบว่าผู้ปกครองเห็นด้วยที่สถานศึกษามีครูที่มีความเอาใจใส่ต่อเด็ก มีความรักเด็ก มีบุคลิกภาพร่างกาย เช่น การแต่งกายเรียบร้อย มีอารมณ์ดี มีมารยาท มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อนักเรียนและผู้ปกครอง ส่วนที่ไม่แน่ใจของคือ ประสิทธิภาพในการทำงานและครูมีความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาการของนักเรียนดีเพียงไร

ส่วนด้านกิจกรรมเสริมหลักสูตร พบว่าผู้ปกครองเห็นด้วยที่สถานศึกษามีการพาเด็กไปปฏิบัติกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา เพื่อปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมให้นักเรียนมีจิตสำนึกที่ดีเป็นการเสริมสร้างพัฒนาการทางด้านสังคมให้กับเด็กได้เป็นอย่างดี อีกทั้งมีการสอดแทรกในเรื่องการสอนดนตรี - นาฏศิลป์ เพื่อมุ่งเน้นให้เด็กได้มีการพัฒนาการทางด้านอารมณ์-จิตใจ ที่ดีเด็กจะร่าเริง ยิ้มง่าย สนุกกับกิจกรรมต่างๆ ที่ตนเองชอบ และที่ไม่แน่ใจคือทางโรงเรียนมีการจัดการสอนภาษาจีนเป็นกิจกรรมเสริม

ในด้านการให้บริการทั่วไปเกี่ยวกับการศึกษาพบว่าผู้ปกครองเห็นด้วยที่สถานศึกษามีการจัดให้บริการประกันอุบัติเหตุเป็นการให้บริการที่มีความสำคัญ เพราะเด็กมีโอกาสเกิดอุบัติเหตุได้ตลอดเวลา ดังนั้นการป้องกันความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นจะทำให้บรรเทาความเดือดร้อนของผู้ปกครองได้เป็นอย่างมาก อีกทั้งโรงเรียนมีการจัดสภาพแวดล้อมที่ร่มรื่น ปลอดภัย เพื่อให้นักเรียนได้อยู่ในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม และจากการส่งข้อมูลข่าวสารความเคลื่อนไหวผ่านสารสัมพันธ์ เดือนละ 1 ครั้ง ให้ผู้ปกครองทราบข่าวสารการทำกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน การเสริมและสนับสนุนนักเรียนในการทำกิจกรรมต่างๆ การชี้แจงการพัฒนา การปรับปรุงโรงเรียนในแง่มุมที่หลากหลาย ทำให้ผู้ปกครองได้รับข้อมูลที่ถูกต้องและชัดเจน ส่วนที่ไม่แน่ใจ คือ ขนาดของสนามเด็กเล่น และการจัดให้มีการบริการตรวจสุขภาพปีละ 2 ครั้ง

7. การอภิปรายผล

จากผลการสำรวจครั้งนี้ มีประเด็นที่สำคัญที่จะนำมาอภิปรายได้ดังนี้

ในการจัดการเรียนการสอน ผู้ปกครองเห็นด้วยกับการที่สถานศึกษามีการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้ปกครองและครูประจำชั้นผ่านสมุดพฤติกรรม มีการจัดกิจกรรมด้านศิลปะ และมีการจัดประสบการณ์ที่มุ่งเน้นการเตรียมความพร้อมทางด้านร่างกาย อารมณ์ – จิตใจ สังคม สติปัญญาให้กับเด็กตามแผนการจัดประสบการณ์ในระดับปฐมวัย มีการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ และมีการจัดกระบวนการเรียนการสอนในรูปแบบเน้นเด็กเป็นสำคัญ ซึ่งตรงกับที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (2543, หน้า 2) ได้กล่าวถึงภาพรวมของขอบข่ายหลักการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย ซึ่งเป็นหลักการจัดการศึกษาที่ได้ผ่านการศึกษาทดลองมาแล้วและควรจะได้นำมาใช้ ในการจัดการศึกษาในระดับปฐมวัยนี้ ซึ่งกล่าวไว้ว่าในการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยควรจัดโดยมุ่งพัฒนาเด็กโดยองค์รวมโดยผ่านการเล่น ซึ่งเด็กจะได้รับการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ – จิตใจ สังคม สติปัญญา และจัดกิจกรรมในรูปแบบกิจกรรมที่บูรณาการและเป็นกิจกรรมที่ยืดหยุ่นที่สำคัญ และเขาวพา เดชะคุปต์ (2542, หน้า 68) ได้

กล่าวว่า การจัดประสบการณ์เพื่อเตรียมเด็กให้พัฒนาทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญาไปพร้อมๆ กันนั้น

การจัดประสบการณ์ จะจัดในรูปของกิจกรรมบูรณาการผ่านการเล่น เพื่อให้เด็กเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง โดยมีหลักการและแนวทางการจัดประสบการณ์ ซึ่งประกอบด้วย การจัดประสบการณ์การเล่น การเรียนรู้ เพื่อพัฒนาเด็กโดยองค์รวมอย่างต่อเนื่อง เน้นเด็กเป็นสำคัญสนองความต้องการ ความสนใจ ความแตกต่างระหว่างบุคคลและบริบทของสังคมที่เด็กอาศัยอยู่ดังที่ประทุมคุณกมุต (2546) ได้ศึกษาความคิดเห็นของกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอสะเมิง พบว่า การจัดการเรียนการสอน คิดว่าโรงเรียนควรจัดการเรียนการสอนที่พัฒนานักเรียนทั้งด้านสติปัญญา ร่างกาย อารมณ์-จิตใจ อย่างสมดุล และสอดคล้องกับที่ สายสุตา ตาบัง (2545) ได้ศึกษาการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของปฐมวัย โดยใช้กิจกรรมศูนย์ศิลปะเสรี พบว่า การจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมสร้างสรรค์ตามแผน การจัดกิจกรรมศูนย์ศิลปะเสรี ส่งเสริมและพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ได้ทำให้พัฒนาการทางความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยสูงขึ้นทั้ง 3 ด้าน คือด้านความคิดคล่องแคล่ว ด้านความคิดริเริ่ม และด้านความคิดละเอียดลออ โดยมีสิ่งสำคัญที่สามารถพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้เกิดขึ้น คือ แผนการจัดกิจกรรมศูนย์ศิลปะเสรีเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีอิสระในการทำกิจกรรม และการเลือกกิจกรรมที่ตนเองสนใจและในขณะที่ ภมร เอมะสิทธิ์ (2546) ได้ศึกษาความพึงพอใจของผู้ปกครองต่อโรงเรียนอนุบาลเอกชนในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าผู้ปกครองของนักเรียนอนุบาลมีความพึงพอใจต่อปัจจัยด้านผลการพัฒนาเด็ก การบริการงานวิชาการและการจัดประสบการณ์กิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเด็กมาก ส่วนความพึงพอใจที่มีต่อปัจจัยด้านการบริหารจัดการทั่วไป และความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครองและชุมชนมีปานกลาง

ส่วนบุคลากรที่ให้บริการทางการศึกษา ผู้ปกครองเห็นด้วยว่าครูมีความเอาใจใส่ต่อเด็ก ครูแต่งกายสุภาพเรียบร้อย ครูมีความรักเด็ก อารมณ์ดี ครูมีกิจกรรมรายาที่เรียบร้อย ครูมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อนักเรียนและผู้ปกครอง ดังที่ ยุพิน จันทรสุขสถิต (2545) ได้ศึกษาเกณฑ์ในการตัดสินใจเลือกโรงเรียนเอกชนระดับอนุบาลของผู้ปกครองในเขตอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่าเกณฑ์ในการตัดสินใจเลือกโรงเรียนเอกชนระดับอนุบาลของผู้ปกครองที่ใช้มากที่สุด คือครูมีความรู้ ความสามารถ ด้านการศึกษาปฐมวัยโดยตรง การจัดประสบการณ์ การจัดผลประเมินผลโดยการสังเกตพัฒนาการทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญาของนักเรียน ครูผู้สอนเป็นผู้ที่เป็นแบบอย่างที่ดีทั้งด้านการแต่งกายและกิจรยามรายา บริเวณโรงเรียนและห้องน้ำสะอาด ร่มรื่น สวยงาม น่าอยู่มากที่สุด มีห้องครัวและโรงอาหารให้นักเรียนเป็นสัดส่วน การแจ้งข้อมูลข่าวสารความเคลื่อนไหว และการจัดกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน และพิศมน์ กองคำ (2546) ได้ศึกษาการพัฒนาครูอนุบาลตามความคาดหวังของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนในอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า ผู้บริหารคาดหวังมาก

ในการพัฒนาครูอนุบาลด้านบุคลิกภาพ ได้แก่ ครูมีความกระตือรือร้น ยิ้มแย้มแจ่มใส มีกิริยาวาจา สุภาพอ่อนโยน มีความขยันแข็งในการปฏิบัติงานและมีความสามารถควบคุมอารมณ์ ด้านความรู้ความสามารถ ได้แก่ สามารถจัดประสบการณ์เด็กก่อนประถมศึกษา การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ตามหลักสูตรก่อนประถมศึกษา มีความรู้ด้านจิตวิทยาและสติปัญญาพัฒนาการเด็กด้าน คุณธรรม จริยธรรม ได้แก่ มีความยุติธรรม รู้จักใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด มีความรับผิดชอบต่อตนเอง มีความซื่อสัตย์สุจริต และรู้จักสร้างความสามัคคีในหมู่คณะ เช่นเดียวกับธนุ มีสัจย์ (2542) ได้ศึกษา พฤติกรรมการสอนของครูดีเด่นระดับก่อนประถมศึกษาในโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา อำเภอสารภี พบว่า ครูดีเด่นระดับก่อนประถมศึกษา มีพฤติกรรมการสอน ดังนี้ มีการเตรียมการสอน และจัดเตรียมสื่อการดำเนินการสอนมีวิธีที่หลากหลาย จัดในลักษณะบูรณาการเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ด้านเทคนิคการใช้สื่อมีการใช้สื่อหลายรูปแบบ โดยมีทั้งสื่อที่ผลิตเองและสื่อสำเร็จรูป แต่ไม่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการใช้สื่อมากเท่าที่ควร การวัดและการประเมินพัฒนาการของเด็กมีความสม่ำเสมอโดยการสังเกต สัมภาษณ์ และจดบันทึกความก้าวหน้าของนักเรียน แต่ยังขาดการวิเคราะห์ พฤติกรรมที่ทำให้เด็กเกิดการพัฒนา ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนอยู่ในระดับดีแต่ยังขาดการช่วยเหลือนักเรียนที่มีความบกพร่องเป็นรายบุคคล ส่วนปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานประกอบด้วย โรงเรียนมีสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกห้องเรียนที่ดี ครูมีความรักความศรัทธาในอาชีพครู มีพื้นฐานทางครอบครัวที่ดี มีความรักความเมตตาและเข้าใจพฤติกรรมของนักเรียน ใฝ่ศึกษาหาความรู้ และมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ผู้บริหารโรงเรียนเข้าใจในการจัดการเรียนการสอนระดับก่อนประถมศึกษา ให้การสนับสนุนช่วยเหลือและนิเทศครูสำหรับ พันนรา ปัญญา (2542) ได้ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมเรื่องการจัดกิจกรรมการเตรียมความพร้อมระดับปฐมวัย สำหรับผู้ดูแลเด็ก ในสถานรับเลี้ยงเด็ก พบว่าผู้ดูแลเด็กที่ผ่านการฝึกอบรมเรื่อง การจัดกิจกรรมการเตรียมความพร้อมระดับปฐมวัย ได้นำความรู้ไปจัดกิจกรรมเตรียมความพร้อมด้านร่างกาย ด้านสังคม ด้านอารมณ์และจิตใจ และการจัดกิจกรรมเตรียมความพร้อมด้านสติปัญญาในระดับมากและมากที่สุด

สำหรับกิจกรรมเสริมหลักสูตร ผู้ปกครองเห็นด้วยว่าทางโรงเรียนพาเด็กไปปฏิบัติกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา การสอนดนตรี – นาฏศิลป์ มีการสอดแทรกและปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมให้แก่เด็ก มีการสอนภาษาอังกฤษเป็นกิจกรรมเสริมและมีการสอนปลูกพืชผักสวนครัว สอดคล้องกับโสภา สามแก้ว (2541) ได้ศึกษาความคิดเห็นของผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อโรงเรียนบ้านหนองปิด สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าผู้ปกครองเห็นด้วยมากกับงานด้านวิชาการ คือ การจัดตารางสอน การจัดสอนซ่อมเสริม การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนการสอนและการดำเนินการวัดผลและประเมินผล ส่วนงานด้านความสัมพันธ์กับชุมชน ผู้ปกครองมีความคิดเห็นว่าโรงเรียนควรส่งเสริมในการจัดงานอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม งานประเพณีต่างๆ ตลอดจนการพัฒนาชุมชน โรงเรียนควรให้ชุมชนเป็นแหล่งความรู้

ในการให้บริการทั่วไปเกี่ยวกับการจัดการศึกษา ผู้ปกครองเห็นด้วยกับการให้บริการประกันอุบัติเหตุ การให้บริการอาหารกลางวัน อาหารว่าง นม การมีสภาพแวดล้อมในโรงเรียนที่ร่มรื่นและปลอดภัย พร้อมทั้งมีการให้ข่าวสารความเคลื่อนไหวในโรงเรียนแก่ผู้ปกครองผ่านสารสัมพันธ์ เดือนละ 1 ครั้ง โรงเรียนมีสภาพแวดล้อมที่ร่มรื่นและปลอดภัย สอดคล้องกับการศึกษาของ ณัฐทรี สินธุนาวา (2546) ได้ศึกษาความต้องการของผู้ปกครองที่มีต่อการจัดกิจกรรมประจำวัน สำหรับเด็กระดับก่อนประถมศึกษา พบว่าผู้ปกครองต้องการให้โรงเรียนให้ความสำคัญด้านการจัดกิจกรรมหลัก โดยเฉพาะเรื่องประเภทและรูปแบบของกิจกรรมสื่ออุปกรณ์ และการดูแลของครูประจำชั้นมากที่สุด การจัดบริการอาหารสำหรับเด็ก การดูแลรักษาความปลอดภัยสำหรับเด็ก และการประเมินผลตามสภาพจริงมากที่สุด และมีความต้องการให้โรงเรียนติดต่อสื่อสารระหว่างครูและผู้ปกครอง

8. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาในครั้งนี้ ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ในการจัดการเรียนการสอน ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะว่า ควรมีการจัดการเรียนการสอนหลากหลายขึ้นและเน้นการพัฒนา ฝึกทักษะ เพื่อกระตุ้นให้เด็กเกิดการเรียนรู้ และเกิดความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งทางโรงเรียนควรจัดหาอุปกรณ์ สื่อการสอนที่หลากหลายเพิ่มเติม และต้องมีการพัฒนาบุคลากร โดยส่งเข้ารับการอบรมเทคนิควิธีการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญให้มากขึ้น เพื่อจะได้นำมาปรับใช้ในการเรียนการสอนได้ดียิ่งขึ้น และจากการศึกษาพบว่าผู้ปกครองยังไม่เข้าใจนโยบายและหลักสูตรที่ทางโรงเรียนได้ยึดเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนในบางเรื่อง ถึงแม้ว่าทางโรงเรียนมีการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้ปกครองกับทางโรงเรียนผ่านทางสมุดพฤติกรรมรายวันและสารสัมพันธ์แล้วก็ตาม จึงควรต้องมีการชี้แจงให้ผู้ปกครองทราบในเรื่องที่ปกครองยังไม่เข้าใจ โดยผ่านการประชุมผู้ปกครองที่แยกตามระดับชั้นในแต่ละภาคเรียน

2. ในด้านบุคลากรที่ให้บริการเกี่ยวกับการจัดการศึกษานั้น จากการศึกษ พบว่าครูควรพัฒนาในเรื่องของความสามารถตั้งคำถาม เพื่อกระตุ้นให้เด็กเกิดทักษะทางกระบวนการคิดซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จึงควรต้องมีการพัฒนาครูโดยส่งเข้ารับการอบรมกับหน่วยงานภายนอก และในโครงการพัฒนาบุคลากรซึ่งทางโรงเรียนได้จัดทำอยู่แล้วแต่ควรเน้นในเรื่องของการพัฒนาทักษะทางการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และพัฒนาความสามารถของครูในการตั้งคำถาม เพื่อกระตุ้นให้เด็กเกิดทักษะทางกระบวนการคิด และมีการพัฒนาให้ความรู้และติดตามข่าวสาร การเปลี่ยนแปลงต่างๆ ให้ทันสมัยอยู่เสมอเพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการสอน และควรต้องเพิ่มสัดส่วนของครูที่เหมาะสมกับเด็กในแต่ละห้อง

3. ในด้านกิจกรรมเสริมหลักสูตร จากการศึกษพบว่าผู้ปกครองไม่แน่ใจว่ามีการสอนภาษาจีนเป็นกิจกรรมเสริม และจัดกิจกรรมตามหน่วยการเรียนรู้โดยให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรงและจัดพาเด็ก

ไปทัศนศึกษาสถานที่สำคัญตามหน่วยการเรียนรู้ จึงควรมีการชี้แจงและประชาสัมพันธ์ให้ผู้ปกครองทราบ รายละเอียดของการจัดกิจกรรมนั้น โดยผ่านทางสารสัมพันธ์

4. การให้บริการทั่วไปเกี่ยวกับการจัดการศึกษา ควรมีการจัดการจราจรด้านหน้าโรงเรียนให้เกิดความคล่องตัวมากขึ้น เนื่องจากผู้ปกครองจอดรถรับ-ส่งนักเรียน ไม่เป็นระเบียบ จึงทำให้จราจรติดขัด ทางโรงเรียนควรต้องออกจดหมายขอความร่วมมือจากผู้ปกครองเพื่อที่จะได้แก้ไขและจัดระเบียบการจราจรให้ดีขึ้น

5. ควรมีการศึกษาความคิดเห็นของผู้ปกครองเกี่ยวกับปัจจัยในการเลือกโรงเรียนอนุบาลเพื่อนำผลการวิจัยมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาโรงเรียนให้เป็นที่ต้องการของผู้ปกครอง

6. ควรมีการศึกษาความพึงพอใจของผู้ปกครองในการรับบริการการศึกษาของโรงเรียนเพื่อจะได้นำผลการวิจัยมาใช้ปรับปรุงการให้บริการทางศึกษาของโรงเรียนต่อไป

บรรณานุกรม

ภาคผนวก

1. แบบสอบถามความพึงพอใจ
2. ขออนุญาตดำเนินการตามโครงการวิจัยและใช้งบประมาณ
3. โครงการ/งานใช้เงินงบประมาณ
4. ขออนุญาตไปราชการ
5. คำสั่งให้ข้าราชการไปราชการ
6. ขออนุญาตดำเนินการตามโครงการวิจัยและใช้งบประมาณ
7. โครงการ/งานใช้เงินงบประมาณ
8. แบบเสนอโครงการวิจัย
9. คำสั่งขออนุญาตแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการโครงการวิจัย
10. บันทึกข้อความขออนุญาตเป็นวิทยากรโครงการอบรมวิจัย
11. บันทึกข้อความขอเรียนเชิญเป็นวิทยากรโครงการอบรมวิจัย
12. รายชื่อโครงการอบรมวิจัย

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2528). เอกสารเสริมความรู้สำหรับครูกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย จริยศึกษา
ระดับประถมศึกษา. กรุงเทพฯ : กรมวิชาการ.
- _____. (2547). หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
คุรุสภาลาดพร้าว.
- _____. (2547). คู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 (สำหรับเด็กปฐมวัยอายุ 4-5 ปี).
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- _____. (2545). คู่มือการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้. กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ.
กรมสามัญศึกษา. (2544). การศึกษาแหล่งเรียนรู้. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- กมลรัตน์ หล้าสูงษ์. (2532). จิตวิทยาทั่วไป. กรุงเทพฯ : บำรุงสาส์น.
- กิ่งแก้ว อารีรักษ์ (2548). การจัดการแหล่งเรียนรู้. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- เกษม จันทรแก้ว. (2545). ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จากธรรมชาติตามรูปแบบจิตปัญญาที่มีต่อ
การรับรู้การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของเด็กปฐมวัย. ปรินิพนธ์. กศ.ม. (การศึกษา
ปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ขนิษฐา เทวินทรภักดี. (2528). การศึกษาก่อนวัยเรียน : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ซัชพล ทรงสุนทรวงศ์. (2546). ทรัพยากรธรรมชาติในปัจจุบัน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ดวงกมล.
- ชุมพร วงศ์พัฒน์. (2543). การใช้ประโยชน์จากแหล่งชุมชนประกอบการเรียนการสอนวิชาสังคม
ศึกษา. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ชูศรี วงศ์รัตน์. (2544). เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย. กรุงเทพฯ : เทพเนรมิตการพิมพ์.
- จิตติพงษ์ ธรรมานุสรณ์. (2527). จิตวิทยาสังคม. (วิทยานิพนธ์ ปริญญาโท) บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัย. ธรรมศาสตร์.
- ทิสนา แยมมณี และคนอื่นๆ. (2535). วิทยาการด้านความคิด. กรุงเทพมหานคร : บริษัท เดอะ
มาสเตอร์กรุ๊ปแมนเนจเม้นท์ จำกัด.
- ทวี และทัศนีย์ ทองสว่าง. (2545). การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ดวงกมล จำกัด.
- ทัศนีย์ สุขเมธี. (2542). พฤติกรรมการสอนวิชาภาษาไทยระดับมัธยมศึกษา. กรุงเทพมหานคร : โรง
พิมพ์สถาบันราชภัฏธนบุรี.

ธีรภัทร เจริญดี. (2546). การศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองโรงเรียนประถมศึกษาสังกัด

คณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 11. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (การบริหารการศึกษา) : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา.

นิศารัตน์ ศิลปะเดช. (2542). เอกสารประกอบการสอนระเบียบวิธีวิจัยสังคมศาสตร์เบื้องต้น.

กรุงเทพฯ : สถาบันราชภัฏธนบุรี.

นิตยา สุวรรณศิริ. (2538). การศึกษาก่อนวัยเรียน. กรุงเทพมหานคร : พับลิคิสิเนสพริ้นท์.

นิตยา ประพฤติกิจ. (2536). การพัฒนาเด็กปฐมวัย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา.

เนาวรัตน์ ลิขิตเศรษฐ์. (2545). การเรียนรู้กับแหล่งเรียนรู้. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี.

บุญเชิด ภิญโญนันตพงษ์. (2526). การทดสอบแบบอิงเกณฑ์: แนวคิดและวิธีการ. กรุงเทพฯ :

ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

บุญเทียม อังสวัสดิ์. (2542). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินงานของศูนย์อบรมเด็กก่อน

เกณฑ์ในการวัด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
การบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

พิมพา ตามี. (2540). ความต้องการของผู้ปกครองในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน

ประถมศึกษา อำเภอมวกเหล็ก จังหวัดเชียงใหม่. การค้นคว้าแบบอิสระศึกษาศาสตร
มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

พวงเพชร ธรสิน. (2545). สิ่งแวดล้อมรอบตัว. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มิตรสัมพันธ์.

พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2545). การวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์(ฉบับปรับปรุง).

กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ภาษิต บุญมงคล. (2543). การใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนเพื่อการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน

มัธยมศึกษา. กรุงเทพฯ: ทิพย์วิสุทธิ.

ภิญโญ สาร. (2521). หลักการบริหารการศึกษา . กรุงเทพมหานคร : วัฒนาพานิช,

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช .

เยาวภา เดชะคุปต์. (2542) การจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย. กรุงเทพฯ:เอพี กราฟฟิกส์ ดีไซน์.

_____. (2542). กิจกรรมสำหรับเด็กปฐมวัย. กรุงเทพฯ : เอพี กราฟฟิกส์ ดีไซน์.

วิเชียร วงศ์คำจันทร์. (2547). แหล่งเรียนรู้รอบตัว. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มิตรสัมพันธ์.

วินัย บุญกล้า. (2548). รูปแบบแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนบ้านห้วยคนทา. กรุงเทพฯ : บริษัทพิมพ์ดี
จำกัด.

วีระวัฒน์ เนียมสุวรรณ. (2549). การเคลื่อนไหวขององค์กรอิสระในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทาง
ธรรมชาติ. กรุงเทพฯ : บริษัทพิมพ์ดีจำกัด.

วีรวิธ มาพะศิรินันท์. (2542). คัมภีร์บริหารองค์กรเรียนรู้ TQM. กรุงเทพฯ : ชีระป้อม
วรรณกรรม.

ศิริกาญจน์ โกสุมภ์ และ ดารณี คำจันง (2545). การศึกษาแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต. มหาวิทยาลัยศรี
นครินทรวิโรฒ.

ศิริกาญจน์ โกสุมภ์. (2542). การมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนเพื่อการจัดการศึกษาขั้น
พื้นฐาน. ปรินญาการศึกษาคุณูปการบัณฑิต. กรุงเทพฯ ; มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ,
ออดสำเนา.

สุกัญญา ชาริวรรณ. (2521). หลักการสอนและเตรียมประสบการณ์ภาคปฏิบัติ. กรุงเทพฯ : ภาควิชา
หลักสูตรและการสอนวิทยาลัยครูสวนสุนันทา.

สุจิตรา เรืองวุฒิชนะพีช. (2545). ความต้องการและแนวทางการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการ
บริหารงานของโรงเรียนอัสสัมชัญศึกษา. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (การบริหารการศึกษา).
กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.

สุทธธรรม เลาะวิสี. (2546). ความคิดเห็นของผู้บริหารต่อการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการพัฒนา
การศึกษาของโรงเรียนอนุบาลเอกชน. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (การบริหารการศึกษา).
กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา. (2545). คู่มือการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้. กรุงเทพฯ :
กระทรวงศึกษาธิการ.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2547). การจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย.
กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

อัมพร ยศหล้า. (2549). ความคาดหวังของผู้ปกครองต่อการจัดการศึกษาในโรงเรียนอนุบาลเอกชน.
กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.

อุษณีย์ อนุรุทวงศ์. (2528). การสอนแบบจิตปัญญา. กรุงเทพฯ : เอดิสัน เพรสโปรดักชั่นจำกัด.

เอี่ยมพร หนูรอด. (2547). “การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในกิจกรรมที่จัดขึ้นในโรงเรียนเอกชน
ปฐมวัยในกรุงเทพมหานคร”. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร
การศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

Bloom, B.S. (1964). *Stability and Change in Human Characteristics*. New York : John wiley.

<http://www.ns.mahidol.ac.th>

<http://www.novabizz.com>

<http://www.dara.ac.th>

<http://www.krukeng.info/forum>

<http://203.158.253.5/wbi/Education/จิตวิทยาทั่วไป/unit908.htm#top>

<http://eportfolio.hu.ac.th>

<http://www.childthai.org/cic/c276.htm>

<http://www.no-poor.com/dssandos/Chapter8-dss.htm>

<http://www.docs.google.com/>

<http://www.terasoft.co.th/index.php?id=49>

www.Thaigoodview.com

www.pharadon.multiply.com

www.school.obec.go.th

www.keereerat.ac.th